DÜŞÜNSEL

ULRIKE M. MEINHOF

Protestodan Direnişe

Türkçesi: Levent Konca

SEL

2. BASKI

PROTESTODAN DİRENİŞE*

ULRIKE M. MEINHOF, 1934 yılında Oldenbug'da doğdu. Marburg ve Münster üniversitelerinde felsefe, pedagoji, sosyoloji ve Alman dili ve edebiyatı okudu. 1956 yılında yasaklanmasının ardından üye olduğu Almanya Komünist Partisi'nden 1964 yılında ayrıldı. 1959-1969 yılları arasında *konkret* dergisinin yazar kadrosunda yer aldı. Hessischer Rundfunk için radyo haberleri ve röportajlar hazırladı, 1994 yılına dek sansüre takılan *Bambule* adındaki televizyon oyunun senaryosunu kaleme aldı. 1970 yılında yeraltına geçerek şehir gerillası örgütü Kızıl Ordu Fraksiyonu'nun (RAF) kurucuları ve önderleri arasında yer aldı. 1972 yılında yakalanarak, hücresinde asılarak öldürüldüğü 1976 yılına kadar Stammheim Cezaevi'nde tecrit koşullarında yaşadı.

LEVENT KONCA, 1980 yılında İstanbul'da doğdu. İstanbul Erkek Lisesi'nden mezun olduktan sonra Erlangen-Nürnberg Üniversitesi'nde siyaset bilimi ve sosyoloji okudu. Çeşitli dergilerde yazıları yayımlanan Levent Konca, Almanya'da çevirmenlik ve radyoculuk yapıyor.

*SELYAYINCILIK/DÜŞÜNSEL

*SEL YAYINCILIK
Piyerloti Cad. 11/3 Çemberlitaş - İstanbul
Tel. (0212) 516 96 85

http://www.selyayincilik.com
E-mail: halklailiskiler@selyayincilik.com

*
SATIŞ - DAĞITIM:
Çatalçeşme Sokak, No: 19, Giriş Kat
Cağaloğlu - İstanbul
E-mail: siparis@selyayincilik.com
Tel. (0212) 522 96 72 Faks: (0212) 516 97 26

*SEL YAYINCILIK: 573
DÜŞÜNSEL: 17
ISBN 978-975-570-591-0

PROTESTODAN DİRENİŞE
Ulrike M. Meinhof
Türkçesi: Levent Konca

Özgün Adı:
Die Würde des Menschen ist antastbar
Deutschland Deutschland unter anderm

© Verlag Klaus Wagenbach, Berlin, 1980, 1995
© Sel Yayıncılık, 2012

Genel Yayın Yönetmeni: İrfan Sancı
Dizi Editörü: Bilge Sancı
Kapak tasarım: Savaş Çekiç
Teknik hazırlık: Gülay Tunç

Birinci Baskı: Eylül 2013
İkinci Baskı: Ağustos 2014

Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaası
Fatih Sanayi Sitesi, 12/197-203
Topkapı-İstanbul, 567 80 03

Sertifika No: 11931

Ulrike M. Meinhof

Protestodan Direnişe

Türkçesi: Levent Konca

İÇİNDEKİLER

Sunuş 7

Zirvenin Gölgesi Batıya Doğru 17

Yeni Alman Getto Şovu 24

Olağanüstü hal? Olağanüstü hal! 33

İçinizdeki Hitler 39

İnsanlık Onuru 45

Kennedy'siz Almanya 49

Deutschland Deutschland

ve Başka Şeyler - 15 Yıl Anayasa 52

20 Temmuz Üzerine 54

Görgülü Bir Adam - Bir Gün Karl Wolff Davası 57

Dresden 63

Vietnam ve Almanya 66

Ücret Mücadelesi 69

Kuli mi, İş Arkadaşı mı? Almanya'daki Konuk İşçiler 73

Netleşme Süreciz 84

Puding ve Napalm 88

Farah Diba'ya Açık Mektup 92

İsrail'in Üç Dostu 98
Springer'i Kamulaştırın! 101
Vietnam ve Almanlar 105
İşçi Kanadı 109
Jürgen Bartsch ve Toplum 113
Karşı-Şiddet 118
Kadınlara Karşı da - Tazyikli Su Sıkan Panzerler 122
Protestodan Direnişe 130
Olağanüstü Hal - Sınıf Mücadelesi 134
Vize Zorunluluğu 138
Kadınlar Alman Sosyalist Üniversite Öğrencileri Birliği'nde ve Kendi Dertlerinin Peşinde 142
Alışveriş Merkezi Kundaklaması 146
DKP ve Sosyal Demokratizm 150
Dosya Numarası XY - Çözülmüş 154
Köşe Yazarlığı 158
Herkes havalardan bahsediyor 162
Yanlış Bilinç 166

Sunuş

Ulrike Marie Meinhof, sahip olduğu şöhreti reddetmesine rağmen, daha doğrusu tam da gazeteci-yazar olarak şöhretin getirdiklerini elinin tersiyle itmesi nedeniyle ölümünün üstünden 36 yıl geçtikten sonra bile Avrupa solunun en çok tanınan ve en tartışmalı isimlerinden biri. 1970 yılında yazarlığı bırakıp yeraltında mücadele verme kararını aldığından beri yaşamı ve hatta ölümüyle de Almanya'da egemenlerin kabusu.

Hafızalarımızda ölümsüzleşerek yirminci yüzyıldan arta kalan birkaç andan biri olan 1968 yılında, dört genç, Frankfurt'ta iki alışveriş merkezine yerleştirdikleri, gece yarısına ayarlı saatli bombalarla Vietnam'ı Federal Almanya'nın göbeğine, Batı Avrupa'nın finans merkezine "ithal ederler." Almanya'da başka bir dönemi başlatacak olan bu eylem; doktora öğrencisi ve bir çocuk annesi Gudrun Ensslin, *profesyonel serseri* Andreas Baader, 1967 yılında Rainer Werner Fassbinder'in devralacağı Münchner Action-Theater'in kurucusu Horst Söhnlein ve sonradan yazar ve şair olarak ünlenecek olan Thorwald Proll tarafından gerçekleştirilir.

Eylemin esin kaynağı, kurucuları arasında *şeytani* zekasıyla "şaka gerillası"nın yaratıcısı, Kızıl Ordu Fraksiyonu ve Devrimci Hücreler ile birlikte 1970'ler Almanyası'na damga vuracak şehir gerillası örgütü 2 Haziran Hareketi üyesi Fritz Teufel'in[1] de bulunduğu Berlin'deki alternatif yaşam projesi Kommune I'in bir bildirisidir:

1 Teufel, Almancada şeytan anlamına geliyor.

"Yakında bir yerler yanar, bir yerlerde bir kışla havaya uçar, bir stadyumda tribün çökerse, lütfen şaşırmayın. Tıpkı Amerikalılar sınır hattını aştığında, Hanoi şehir merkezi bombalandığında, deniz piyadeleri Çin'e girdiğinde şaşırmadığınız gibi."

Savaşı, burjuva duyarsızlığına bir yanıt olarak, sorumluların topraklarına taşıma, "canavarın kalbinde" tüm dünyada olduğu gibi, Batı Avrupa'da da gerilla hareketlerine esin veren Ernesto Che Guevera'nın sözleri ile "iki, üç, daha fazla Vietnam" yaratma fikri, Frankfurt'taki bombalı saldırı ile sınırlı kalmayacak, Ulrike Meinhof'un da hayatını sonsuza dek değiştirecektir.

Meinhof, *konkret*'te yayımlanan yazısında eylemi eleştirmekle birlikte, "insanları değil mülkiyeti koruyan" yasaya karşı bir isyan olarak değerlendirecek ve yazısını Fritz Teufel'in sözleriyle bitirecektir: "Bir alışveriş merkezini ateşe vermek, yine de alışveriş merkezi işletmekten daha iyidir."

Bu yazı, Meinhof'un kaderini sonsuza dek değiştirecek olan bir olaya, Gudrun Ensslin ve Andreas Baader ile tanışmasına ön ayak olur. Aranan ikili, kaçak yaşadıkları dönemde bir süre Meinhof'un Berlin'deki apartman dairesinde de saklanırlar. Ardından yolları bir süre için ayrılır: Meinhof, 1970 için planlanan, ancak sansüre takılarak 1994 yılından önce yayınlanmayacak olan, Berlin'deki bir kız yurdunda otoriter eğitime karşı ayaklanmayı sahneleyen televizyon oyunu *Bambule*'nin senaryosunu yazmaya girişir. Baader ile Ensslin ise, devrimci mücadeleyi yeraltında sürdürmekte kararlıdır. Alman gizli servisinin kurduğu bir tuzak, Frankfurt'taki eylem nedeni ile hala aranan Baader'in silahlanma aşamasında yeniden cezaevine dönmesi ile sonuçlanır.

Ancak, Baader'in hapsedilmesi, bir sondan çok bir başlangıçtır: Ulrike Meinhof'un onunla sözde yazmayı planladığı bir kitap için görüşme talebi, cezaevi yönetimi tarafından kabul edilir. Söyleşi için gardiyanlar eşliğinde Almanya Toplumsal Sorunlar Enstitüsü binasına getirilen Baader, Ulrike Meinhof, Ingrid Schubert, Irene Goergens ve kimliği bugün hala bilinmeyen bir eylemci tarafından, silahlı bir çatışma sonucunda kaçırılır. Artık, 1970'lerden 1990'lara Almanya'da

"komünizmin hayaleti" olacak olan Kızıl Ordu Fraksiyonu (RAF: Rote Armee Fraktion) doğmuştur.

Yeraltındaki yirmi kadar şehir gerillası, çok sayıda banka soygunu, mahkemelere, polise, Amerikan ordusuna ait binalara, bankalara ve şirketlere yönelik saldırılar gerçekleştirerek 1970-1972 yılları arasında Batı Almanya'yı sallarken, tutuklamalar ve RAF üyelerinin, polislerin öleceği çatışmalar ve şüphelilere yönelik yargısız infazlar birbirini izler.

1972 yılı, aralarında Meinhof, Baader ve Ensslin'in de bulunduğu kurucu kuşaktan birçok ismin yakalanarak, bir daha asla çıkamayacakları tecrit hücrelerine atıldıkları tarihtir. Artık yaşamları, bir propaganda sahnesi olarak algıladıkları mahkeme salonları, tecrite karşı yürüttükleri açlık grevleri ve "dışarıdakilerin" onları özgürleştirmek için yaptığı eylemlerden oluşacaktır. Ulrike Meinhof 1976 yılında Stuttgart-Stammheim özel güvenlikli cezaevindeki hücresinde asılarak öldürülür. (Federal Alman devletinin resmi beyanına ve yetkili mahkemenin kararına göre "kendini asarak intihar etmiş olarak bulunur.")[2]

Ancak, Meinhof'un tarihi bir figür olarak önemi, yalnızca katıldığı *askeri* eylemler ile sınırlı değil: Kızıl Ordu Fraksiyonu'nun (birinci gerilla kuşağının) teorik metinlerinin önemli bir bölümü onun kaleminden çıkma.[3] İkinci Dünya Savaşı sonrasında kapitalist dünyanın

2 Kızıl Ordu Fraksiyonu'nun kurucuları arasında tecritte öldürülen ve devlet tarafından intihar ettiği iddia edilen yalnızca Ulrike Meinhof değildi. Aynı şekilde, Andreas Baader, Gudrun Ensslin ve Jan Carl Raspe de 18 Ekim 1977 tarihinde "hücrelerinde ölü bulundu." Federal Alman Adalet Bakanlığı, bu ölümler için "cinayet süsü verilmiş intihar" kavramını icat etti. Kısa bir süre sonra, 12 Kasım 1977 tarihinde, Indgrid Schubert de Münih-Stadelheim cezaevindeki hücresinde "ölü olarak bulunacaktır".

3 Ulrike Meinhof'un tek başına ya da diğer üyeleri ile birlikte kaleme aldığı RAF metinleri şunlar: *Die Rote Armee aufbauen. Erklärung zur Befreiung Andreas Baaders* (Kızıl Ordu'yu Kuralım. Andreas Baader'in Özgürleştirilmesine Dair Açıklama), 5 Haziran 1970. *Das Konzept Stadtguerilla* (Şehir Gerillası Konsepti), Nisan 1971. *Über den bewaffneten Kampf in Westeuropa* (Batı Avrupa'da Silahlı Mücadele Üzerine), Mayıs 1971. *Dem Volke dienen. Stadtguerilla und Klassenkampf* (Halka Hizmet Etmek. Şehir Gerillası ve Sınıf Mücadelesi), Nisan 1972. *Die Aktion*

kalbinde silahlı propaganda aracılığıyla egemenlere ve devletlerine karşı bir halk ayaklanmasını başlatacak kıvılcımı çakma denemelerinin Batı Avrupa'yı sarmaya başladığı 1960-70'li yıllarda Kızıl Ordu Fraksiyonu'nun başlagıçtaki hedefi, kitle mücadeleleri ile sürekli iletişim halinde olmak, kitleye öncülük etmekten ziyade "tamamlayıcı bir güç" olmaktı. '68 sonrası kitle mücadelelerinin güçten düşmesi nedeniyle olsun, gerilla ile iletişim ve dayanışma halindeki kesimlerin kriminalize edilmesi ya da çoğu kitle hareketinin silahlı mücadeleyi -prensipte ya da 1970'ler Almanyası'nın koşullarında- reddetmesi nedeniyle olsun, bu hedefine ulaşamayan RAF, tarih sahnesinde öncü savaş stratejisinin en önemli temsilcilerinden biri olarak yer edindi. Bu anlamda, Ulrike M. Meinhof Avrupa'da savaş sonrası dönemin önemli gerilla düşünürleri arasında yer alıyor.

Dolayısıyla Meinhof'un makaleleri başka bir gözle değerlendirmeyi hakkediyor. Elinizde tuttuğunuz kitap kadın mücadelesinde eşitlik ve özgürlük politikaları arasındaki gerilime işaret ettiği *Yanlış Bilinç* isimli makale hariç yazarın 1959-1969 yılları arasında *konkret* dergisinde yayımlanan yazılarından derlendi. Söz konusu yazılar Almancada *Die Würde des Menschen ist antastbar* ve *Deutschland Deutschland Unter Anderm* ismiyle iki cilt olarak; İngilizcede *Everybody Talks about the Weather... We Don't* adıyla yayınlandı. Biz ise İkinci Dünya Savaşı sonrası Alman tarihine dair ayrıntılı bilgi gerektiren görece "yerel" metinlerden ziyade Meinhof'un düşünsel dönüşümünde önemli uğraklara işaret edenleri gözeterek, Türkiyeli okuru yakından ilgilendirdiğini düşündüğümüz, 1960'ların Almanyası'nda göçmen işçilerin yaşam koşullarını ortaya koyan bir makaleyi de içeren yeni bir seçki hazırladık.

Protestodan Direnişe, hem gerilla Ulrike Meinhof ile ilgili, hem de değil: içerdiği yazıların tamamı, 1970 yılında silahlı mücadeleye

des Schwarzen September in München. Zur Strategie des antiimperialistischen Kampfes (Kara Eylül'ün Münih'teki Eylemi. Antiemperyalist Mücadele Stratejisi Üzerine), Kasım 1972. *Erklärung zum Sprengstoffanschlag auf das Springer-Hochhaus in Hamburg* (Hamburg'daki Springer Binasına Yönelik Bombalı Saldırıya İlişkin Açıklama), 20 Mayıs 1975. Kızıl Ordu Fraksiyonu'nun bütün teorik yazıları ve yaptığı eylemlere dair basın açıklamaları için, bakınız: Rote Armee Fraktion. Texte und Materialien zur Geschichte der RAF, Berlin 1997.

atılmasından önce, gazeteci-yazar Ulrike Meinhof tarafından kaleme alınmış; ancak, kitabın başından sonuna yazarın radikalleşmesinin, "gerillalaşmasının" izini sürmek mümkün. Ancak yazılar değişim hattını gözler önüne seren bir biyografiden,[4] daha fazla anlam taşıyor: Meinhof 1960'lı yıllarda Batı Alman siyasetinin, özellikle de "Parlamentodışı Muhalefet"in (APO – Außerparlamentarische Opposition) gündemini oluşturan ve bugün bile ana hatlarıyla güncelliğini koruyan konularla hesaplaşıyor.

Meinhof'un on yıl boyunca yazdığı (ve 1962-1964 yılları arasında genel yayın yönetmenliğini üstlendiği) *konkret*, 1955 yılında Klaus Rainer Röhl tarafından *Das Plädoyer* adıyla kurulmuş, ardından kısa bir süre *Studentenkurier* adını taşımış, 1957 yılında ise *konkret* adını almıştı. Meinhof'un yazmaya başladığı 1959 yılında *konkret*, Hamburg'daki yerel bir üniversite öğrencisi yayını olmaktan çıkıp ülke çapında okunan bir dergiye dönüşme yolunda önemli adımlar atmıştı. Dergi, 1960'lı yıllar boyunca sosyal demokrasinin solunda yer alan sokak muhalefetinin sesini duyurmasının en önemli aracı oldu. Kurt Hiller'den Arno Schmidt'e, Karlheinz Deschner'den (sonradan *En Alttakiler*[5] ile Türkiyeli okurun da yakından tanıyacağı) Günter Wallraff'a birbirinden alabildiğine farklı genç entelektüellerin yükünü taşıdığı *konkret*, siyasi yazılardan edebiyat eleştirisine, şiirden üniversitelerin sorunlarına son derece geniş bir konu yelpazesinden müteşekkildi.

Aynı şekilde, *konkret*'in sözcülüğünü yaptığı muhalefet hareketinin kendisi de bugünden bakıldığında biraraya gelmesi imkansız gibi gözüken çevre ve görüşleri bünyesinde barındırıyordu: Kiliselerin çevresinde şekillenen savaş karşıtı inisiyatifler, aydınlanmacılar, etkileri henüz son derece kısıtlı olan feministler, üniversite öğrencileri, sol sosyal demokratlar, KPD'nin 1956 yılında yasaklanmasının ardından oldukça kan kaybetmiş olan komünistler ve diğer radikaller... "Almanya'nın gidişatından hoşnutsuz olanlar koalisyonu" olarak tanımlanabilecek sokak muhalefeti, ancak '68 hareketi ile birlikte kendi özgün karakterini yaratacaktı.

4 Şimdiye kadar yazılan en ayrıntılı ve nitelikli Ulrike Meinhof biyografisi için bkz. Jutta Ditfurth: *Ulrike Meinhof*, çev. Saliha Nazlı Kaya, Agora Kitaplığı, 2010.

5 Günter Wallraff: *En Alttakiler*, çev. Osman Okkan, Milliyet Yayınları, 1985.

1950'lerin ortalarından 1960'ların ortalarına şekillenme, kimliğini oluşturma evresinde olan yalnızca muhalefet değildi. Benzer bir biçimde, Batı Almanya da *ne* ve *nasıl* olacağının kararını vermekle meşguldü. Soğuk Savaş'ın doğuşu ile beraber Federal Alman devleti ABD'nin en sadık müttefiklerinden birine dönüşüyor, Komünist Parti yasaklanıyor ve binlerce komünist hapsediliyordu.[6] Kaybedilen savaşın ardından işgalci devletlerin dayatması sonucunda kararlaştırılan "Nazisizleştirme" politikası kağıt üstünde kalırken; Soğuk Savaş'ta açıkça taraf olmanın dayattığı "komünist avı", Alman devletinin elinde olan bu konudaki en tecrübeli kadrolara, Nazilere bırakılıyordu. Kitaplar, dergiler, filmler sansürleniyor ya da tamamen yasaklanıyordu. 1945'in ardından, savaşın ve faşizmin açtığı yaraları yalnızca maddi değil, manevi olarak da sarma iddiasıyla "demokratik" ve "savaş karşıtı" bir anayasa ile yola çıkan Federal Alman devleti, büyük tepkilere rağmen yeniden silahlanmaya başlıyor, 1955 yılında NATO'ya katılıyor ve 1956'da zorunlu askerliği yürürlüğe sokuyordu. Polonya Dışişleri Bakanı Rapacki tarafından önerilen Orta Avrupa'da tarafsız ve nükleer silahsız bir bölge oluşturma teklifi tartışılmadan reddediliyor, Alman ordusu nükleer silahlanmaya yöneliyor, malum durumlarda temel hak ve özgürlüklerin askıya alınması ve ordunun "içerideki düşmanlara" karşı da kullanılması anlamına gelen Olağanüstü Hal Yasası, 1960 yılında ilk taslağın hazırlanmasının ardından hükümetlerin gündeminden hiç düşmüyordu.

Soğuk Savaş'ın ikiye böldüğü Almanya'nın batısına egemen olan *Zeitgeist*, kesinlikle anti-komünizmdi. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından on yıllar boyunca ülke yönetimini tekeline alan Hıristiyan Demokratlar,[7] seçim propagandalarını anti-komünizm üstüne kuruyordu

61950 yılından KPD'nin yasaklandığı, komünist muhalefetin kriminalize edildiği ve neredeyse tamamıyla ortadan kaldırıldığı 1956 yılına dek "komünistlik" suçlamasıyla kovuşturmaya uğrayanların sayısı yaklaşık 150 bin. Bkz: *Rote Armee Fraktion. Texte und Materialien zur Geschichte der RAF*, Berlin 1997, s. 14.

7 Federal Almanya Hıristiyan Demokrat CDU/CSU ortaklığının, tek başına hükümet olduğu 1960-1961 yılları arası hariç, 1966 yılına kadar milliyetçi-liberal FDP (Freie Demokratische Partei), milliyetçi-muhafazakar DP (Deutsche Partei) ve Nazi işgali sırasında işledikleri suçlar nedeni ile Doğu Avrupa ülkelerinden göçe zorlanan Diaspora Almanları'nın partisi olan GB/BHE (Gesamtdeutscher Block/Bund der Hei-

(öne çıkan seçim sloganları, "Sosyalizmin tüm yolları Moskova'ya çıkar" ve "Deneylere yer yok" idi). 1966 yılında sosyal demokrat SPD ile "Büyük Koalisyon" kurana dek, 1959 yılında kabul edilen Godesberg Programı ile birlikte (pratikte çoktan sırtını dönmüş olduğu) sınıf siyasetini resmen terk ederek toplumun tüm kesimlerini temsil etme iddiasını ortaya koyan SPD dahi, Hıristiyan Demokratlar tarafından komünistlikle ya da en azından komünizme yakın olmakla itham ediyordu. "Deneylere yer olmayan", paternalist bir anlayışla yönetilen "CDU Devleti"nde, kuşkusuz bir siyasi tartışma alanı, özellikle de soldan gelen eleştirilerin etki gösterebileceği bir siyasi tartışma alanı mevcut değildi.

Bu ortamda, Weimar Cumhuriyeti'nin kendini iktidarı denetleyen bir entelektüel güç olarak kurgulayan eleştirel yayın geleneğine bağlı kalan Ulrike Meinhof (ve genel olarak *konkret*), sol kulağı sağır olan iktidara seslendiği noktada dahi, aslında sosyal demokratlarla arasındaki bağları koparark bağımsız ve radikal bir sokak hareketine dönüşmekte olan solun kimliğini bulmasına, oluşturmasına hizmet ediyordu. Tıpkı Ulrike Meinhof gibi hareketin kendisi de, iradi bir karar sonucunda ve bir anda değil, Almanya'da ve dünyadaki siyasi gelişmelerin yarattığı hayal kırıklığının, iktidarın aklına (Türkiye'deki popüler deyişle "vicdanına") seslenmenin hiçbir şey getirmediğinin, tek başına sözün sözünün geçmediğinin defalarca kanıtlanması neticesinde radikalleşiyordu. Olağanüstü Hal Yasası'm nihayet 1968 yılında çıkaran hükümette SPD'nin de yer alması, Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcında (Almanya'nın savaş harcamalarının yüzde 60'ına tekabül eden) savaş tahvillerini desteklemelerinden sonra sosyal demokratların ikinci büyük tarihsel "ihaneti" ve belki de söz konusu hayal kırıklıklarının en büyüğüydü. Bu anlamda, gemileri yakan, sokak muhalefeti değil, egemenlerin kendisiydi.

Meinhof, Federal Alman siyasi sistemini teoride iyi, pratikte kötü olarak kavradığı, "aklın güçlerinin zaferini" arzuladığı ve SPD'yi mu-

matvertriebenen und Entrechteten) gibi küçük ortakların olduğu koalisyon hükümetleri aracılığıyla yönetildi; Hıristiyan Demokratlar ile sosyal demokrat SPD arasında 1966 yılında kurulan"Büyük Koalisyon", SPD'nin savaş sonrası hükümete ilk katılımıydı.

halefetin amiral gemisi olarak görerek "gerçek muhalefet" olma görevini hakkıyla yerine getirmemekle suçladığı 1959 yılından, 1969'da "ya çözümün bir parçasısındır ya da sorunun"[8] söyleminde ifadesini bulan bir kopuş yaşar. *Protestodan Direnişe* bu anlamda, sistemin işlemeyen, hatalı yönlerini düzeltmekten kapitalizme cepheden bir karşı çıkışla yıkmak için eyleme girişmeye, geçmişin aksine Parlamento Dışı Muhalefet meclise giremediği için değil, kendini sokağa ait gördüğü için sokağa çıkmasına[9] ve aralarında Ulrike M. Meinhof'un da bulunduğu (kendisi) küçük (ama etkisi büyük) bir azınlık için yeraltında silahlı mücadeleye giden yolun önemli bir etabına ışık tutuyor.

Kızıl Ordu Fraksiyonu, üçüncü dünyada sömürge karşıtı mücadelelerin zaferler elde ederek sürdüğü, Küba'da gerilla savaşının devrime ulaştığı, Latin Amerika ülkelerinde ABD yanlısı diktatörlüklere karşı silahlı mücadelenin yoğunlaştığı, ABD'de siyah yurttaş hakları hareketinin Kara Panterler'e evrildiği, İtalya'dan Fransa'ya, Brezilya'dan Japonya'ya, Güney Afrika'dan Türkiye'ye dünyanın dört bir köşesinde gerilla örgütlerinin ortaya çıktığı bir çağda doğdu. RAF'ın, bugün maceraperestlik olarak görülen şehir gerillası deneyimini sözün bittiği yerde hayata geçirilmek zorunda olan devrimci bir deney olarak gördüğünü, örgütün ilk dönem metinlerinin belki de en önemlisi olan, Ulrike Meinhof'un da yazarları arasında yer aldığı *Das Konzept Stadtguerilla* (Şehir Gerillası Konsepti), "silahlı mücadeleyi

8 Kızıl Ordu Fraksiyonu'nun birinci eylemci kuşağından, 9 Kasım 1975 tarihinde 33 yaşında açlık grevinde ölen Holger Meins'a ait olan sözün tamamı şöyle: "Ya sorunun bir parçasısındır ya da çözümün. İkisinin ortasında bir şey yok. Bu kadar basit bu ve yine de çok zor." (Pieter H. Bakker Schut (Hrsg.): *Das Info: Briefe der Gefangenen aus der RAF, 1973 - 1977.* Kiel 1987.)

9 Ulrike Meinhof, 1967 yılında Alman televizyonunda yayımlanan, üniversite öğrencilerinin eylemleri ile ilgili bir tartışma programında: "İnsanın görüşünü açıklaması için sokağı asla özellikle uygun bir araç olarak görmüyorum, ancak insana yapacak başka bir şey kalmadığında, yani televizyona çıkamıyorsa, haftada en az bir ya da iki kere, bir iki saat ne düşündüğünü anlatamıyorsa, Springer'in gazetelerinin, dergilerinin milyonlara varan baskı adedine sahip değilse, bu durumda insan kamusal olarak tartışmak istiyor ve mekan ve toplantı yasaklarıyla karşılaşıyorsa, o zaman kendilerine kalan yegane kamusal alanı, yani sokağı kullanan insanların varlığını kuşkusuz son derece demokratik olduğunu düşünüyorum."

şimdi örgütlemenin doğru olup olmadığı, bunu yapmanın mümkün olup olmamasına bağlı ve mümkün olup olmadığını ancak pratikte anlayabiliriz," sözleri ile ortaya koyuyor.

Toplumsal hafızanın *egemenlerin tarihi*ne direnebilmesi, ancak toplumsal mücadeleler aracılığıyla mümkündür. Durgun sularda bulanıklaşmaktan başka seçeneği yoktur. Alman toplumunun bugün nisyanla malul kolektif hafızası, medya aracılığıyla yeniden üretildiğinde, varsın "terörü" lanetlesin; bir zamanlar Almanya'nın varoşlarında parkta bira içen gençler, heyecanla "sırada kimin olduğunu" tartışırdı. Nasyonal sosyalizmin kılcal damarlarına kadar sızdığı Almanya, egemenlerin tahtını bir daha asla sarsamamış olsa bile; iktidarlarını kaybetmekten korkmayanlar, bir zamanlar canlarını kaybetmekten korkardı.[10] O korku Alman devletine 1976 yılında kapatıldığı tecrit hücresinde asılarak öldürülmesi sonucunda gömülen bedeninin aksine gelecekteki "anti-terör politikaları"nda yardımcı olacağı umuduyla Meinhof'un beynini *çalarak* 26 yıl boyunca inceletecek kadar büyüktü.

Ulrike Meinhof'un "dergi, karşı-devrimin bir aracına dönüşmek üzere olduğu için ve orada çalışarak bu gerçeği gizlemek istemediğim için *konkret*'te çalışmayı bırakıyorum,"[11] sözleri ile 1969 yılında nokta koyduğu bu sürece dair belgelerin, 1960'lar Almanyası'nın, Kızıl Ordu Fraksiyonu'nun ve genel olarak Batı Avrupa'da şehir gerillası deneyiminin, kişi kültü yaratmaktan uzak durarak anlaşılması için yararlı bir araç olması dileğiyle.

Levent Konca, 20 Eylül 2012, Nürnber

10 Jan Delay, *Söhne Stammheims* şarkısında, Kızıl Ordu Fraksiyonu'nun kimlerini korkuttuğunu çok güzel ortaya koyuyor: "Sonunda artık teröristler yok. Ortama sükunet, düzen ve barış hakim. [...] onlar için endişesiz zamanlar başladı, çünkü ticaretlerini yapmalarını engelleyecek biraz olsun patlayıcı yok. Sonunda artık korkmuyorlar, neşeli bir biçimde tanklarını satıyorlar. Her gün yedi çocuğu sınırdışı ediyor, başbakanla yemek yiyorlar. Sonunda artık teröristler yok. Ortama sükunet, düzen ve barış hakim. İnsan sonunda tekrar, lanet şeyler patlayıp durmadan, Mercedes'e binebilir.

11 Ulrike Meinhof, Frankfurter Rundschau, 7 Mayıs 1969.

Zirvenin Gölgesi Batıya Doğru

1960 yılı, çokça aşağılanmış, övülmüş ve önemi sürekli yeniden vurgulanmış yirminci yüzyılda; Einstein'ın görecelilik kuramının, iki korkunç savaşın, faşizmin ve sosyal devrimlerin, toplama kamplarının ve bağımsızlık savaşlarının yüzyılında bir dönüm noktası olmayı vadediyor. 1960 Mayısı'nda Paris'te, savaş sonrası dönemin üçüncü zirve toplantısı gerçekleşecek. Dünyanın, iki bloğa ayrılmasından bu yana üçüncü; Soğuk Savaş'ın, sözde bir erdem siyaseti kategorisi olmaktan çıkıp, bir ihbar kavramına dönüşmesinden bu yana ilk zirve toplantısı.

Potsdam – Cenevre – Paris. Potsdam'da Truman, Attlee ve Stalin buluşmuşlardı. Cenevre'de Eisenhower, Eden, Bulganin ve Faure. Paris'te Eisenhower, Macmillan, Kruşçev ve de Gaulle masaya oturacak. İsimlerle birlikte, siyaset anlayışları da değişti ya da kendini kabul ettirdi. Potsdam'da, Almanya'nın dört işgal bölgesine bölünmesi kararlaştırılmıştı. Yeni bir ekonomik düzen kurulacak, NSDAP yasaklanacak ve tüm aktif Naziler devlet kurumlarından uzaklaştırılacaktı. Anti-Hitler ittifakı artık tamamen işler durumda olmasa da, bu konularda fikir birliğine ulaşmak mümkün olmuştu. Cenevre Konferansı'nın öncesinde, Federal Almanya'yı Batı Bloğu'na askeri açıdan entegre eden Paris Antlaşması yürürlüğe girmişti. Böylece gülünç davranılmış ve hiçbir sonuç elde edilememişti. Paris Konferansı; kırılganlaşmış bir NATO'nun, Kruşçev'in silahsızlanma önerilerinin, ABD ve Sovyetler Birliği'nin barışı tesis etme niyetlerinin içtenliğini belgeleyen Camp David görüşmelerinin ve özellikle de Cezayir Bağımsızlık Savaşı'nın, Fransa'nın atom bombasının ve Almanya ile ABD arasındaki gerilimin ışığında gerçekleşecek.

Zirve toplantısı 16 Mayıs'ta başlayacak. Ama öncesinde uluslararası siyasetin tepesindeki neredeyse herkes, Kuzey Atlantik Konseyi'nin İstanbul'daki bahar toplantısına kadar yerküreyi bir uçtan diğer uca dolaşacak. Ancak, devlet adamlarının yolculuk sevdası, yalnızca Paris Konferansı'nı hazırlamaya hizmet etmiyor, bu aynı zamanda zirve toplantısının yaratması gereken durumu önceden gerçekleştirme denemesi: Konjonktürel dip noktalarının, artık suni silahlanma politikalarıyla dengelenemeyeceği biliyor ve bu nedenle geç kalmadan ticari ilişkiler kurmak, yeni pazarlar elde etmek, dostlar ve müşteriler kazanmak için çabalıyorlar.

Geçtiğimiz iki yılda bugünkü durumu hazırlayan gelişmeleri hatırlayalım: Sovyetler Birliği'nin, 1958'in Ocak ayında, tartışmalı konuların çözümü amacıyla önde gelen devlet adamlarının toplanması için "dünyanın bütün hükümetlerine" bir "mesaj" göndermesiyle başlayan diplomatik atağından söz edebiliriz. Ardından, meclisteki CDU[1] çoğunluğunun Alman ordusunu kitle imha silahlarıyla donatma kararının altı gün öncesinde, Sovyet Büyükelçisi Smirnov'un Bonn'a verdiği 19 Mart 1958 muhtırası geldi. Bunu, Sovyet hükümetinin, nükleer silah denemelerinin durdurulması konulu bir uzmanlar konferansı düzenleme çağrısı yapan 9 Haziran 1958 tarihli müzakere metni ile aynı zamanda Karlsruhe'nin halk oylaması hakkındaki kararı; Federal Almanya'daki nükleer karşıtı hareketin durdurulması ve Orta Avrupa'da nükleer silahlardan arındırılmış bir bölge oluşturma tartışmasının siyasi gündemin dışına itilmesi izledi (Strauß, Rapacki Planı'm savunanları "potansiyel savaş suçluları" olarak niteledi). Ekim ayında, ABD de nükleer silah denemelerini gönüllü olarak durdururken; Federal Alman Savunma Bakanlığı, Honest-John roketlerinin alımına ve Alman askerlerini Amerika'ya ve Kuzey Afrika'ya nükleer top eğitimine göndermeye başladı. Bunun sonucunda, Sovyetler'in 27 Kasım 1958 tarihli Berlin notası gerçekleşti.

Nota "savaşı"nın ardından; Mikoyan'ın ABD ve Macmillan'ın Moskova ziyaretleri, Kruşçev'in Washington'daki konuşması, Amerikan devlet başkanının dünya turu geldi ve bunları devlet adamlarının arasındaki istişareler ve en sonunda zirve toplantısı izleyecek.

1 Hıristiyan Demokrat Birlik. (ç.n.)

Eisenhower, Macmillan, de Gaulle ve Kruşçev mayısta Paris'te olacak. Oraya dört farklı anlayışla gidecekler ve onlara halkların, devlet adamlarının ve partilerin birbirinden alabildiğine farklı sayısız beklentisi eşlik edecek. İngiliz Muhafazakar Partisi'nin başkanı, daha geçtiğimiz yılki seçim kampanyasında kendi hükümetinin barış görüşmeleri için en uygunu olduğu izlenimini yaratmayı başarmıştı. İşçi Partisi'nin çok daha iyi olan seçim programı, açık bir siyasi alternatif sunarak hükümetin programıyla arasındaki farkı belirgin bir biçimde ortaya koymayı başaramamıştı. Muhafazakarlar, silahsızlanma açısından arzulanan ve İngiliz kamuoyu tarafından ısrarla talep edilen her şeyi zimmetlerine geçirmişti. Macmillan, Kruşçev'in tamamen silahsızlanma önerisiyle, içeriğini tamamen destekleyerek, kendisini özdeşleştirecek kadar ileri gitmişti. Bu yapmacık seçim manevrası; genel bir yumuşama politikası çağrısı, nükleer silah denemelerinden feragati sürdürme ve silahsızlanmaya hazır olma gibi ana öğeleri bugüne dek geçerliliğini koruyacak kadar gerçekçiydi. İngiliz ekonomi politikasının ağırlık merkezleri, Küçük Kıta Avrupası'nda[2] değil, İngiliz Milletler Topluluğu'nda. Batı Avrupa'daki bütünleşme çabalarının, bugün varlığım kısmen hâlâ sürdürmekte olan dünya imparatorluğundaki hakimiyetine ancak kısıtlayıcı bir etkisi olabilir. Devam ediyoruz: Parlamenter demokrasinin anavatanı olan İngiltere, "Özgür Dünya"nın korunması için bugün Almanya, Fransa ya da İspanya gibi bir ortakla ancak kendini küçük düşmüş hissedebilir. Ve sonuçta Büyük Britanya Fransa ve Belçika gibi Afrika'da angaje durumda. Ekonomik yatırımları ve –Doğu Bloğu ülkelerinin Afrikalı bağımsızlık savaşçılarının sempatisini kazanma çabalarına yalnızca düşünsel değil, maddi olarak da yanıt vermek istiyorsa– Güney Afrika'da sözde dahi olsa bir iyi niyet politikası konusunda istediğini yapmakta özgür olmak zorunda. Büyük Britanya'nın dış politikadaki bu çıkarları, Macmillan'm Paris'teki pozisyonunu gerektiriyor ve bugün yalnızca zorunlu değil, aynı zamanda mümkün hale de gelen Doğu'yla uzlaşmayı vadediyor.

2 "Küçük Avrupa", Almanya'daki karşıtlarının, Avrupa Birliği'nin öncülü olan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'na İngiltere'nin katılmayı reddetmesi nedeniyle küçümsemek amacıyla taktıkları isim. (ç.n.)

Amerikan dış politikasındaki değişim hakkında Camp David'den bu yana yeterince konuşuldu ve yazıldı. Eisenhower'ın dünya turu, ABD'nin barış iradesini tüm dünyada inanılır kılma denemesiydi ve aynı zamanda "Dulles Anlayışı"nın elde edemediği kazanımlara, yeni bir dış politikayla ulaşma çabasının da bir parçasıydı.

ABD, NATO'dan kaynaklanan sorumluluklarını maddi açıdan yerine getirecek durumda olmadığından, ancak aynı zamanda feshetmeye de düşünsel açıdan cesaret edemediğinden, Avrupalı ortaklarının üstüne yıkmak istiyor ve bu sorumlulukların kafası karışık Avrupa siyaseti karşısında kendiliğinden ortadan kalkacağını umut ediyor. Bu, Amerikalıların Almanya siyasetini de belirliyor. Son on yılda yalakalık yaparak yükselirken ciddi harcamalardan kaçınmayan Federal Almanya, ABD'nin karşısına dikiliyor, kazanımları yeniden ortadan kaldırmaya çalışıyor (Adenauer, Berlin Açıklaması'nda, Batı'nın önceki yıl gerçekleştirilen Cenevre Dışişleri Bakanları Konferansı'ndaki duruşunun ve böylece tam bir yıllık dünya siyasetinin gerisine gitme cesaretini gösterdi), ama Berlin'in özgürlüğünün hiçbir zaman ciddi anlamda tehdit altında olmadığı nasıl kesinse, şehrin günümüzdeki statüsünün Doğu ile Batı arasında bir ticaret nesnesi olduğu ve böylece Doğu-Batı görüşmelerinde yararlı olabileceği de bir o kadar açık. Çünkü Amerika savaş istemiyor, özellikle de Berlin uğruna. Amerika'nın barışa ihtiyacı var. Ama aynı zamanda Berlin'in de!

Bu yılki konferansın Fransız ortağı Charles de Gaulle, hükümet krizlerini geri dönüşüyle giderdiği ölçüde cumhuriyeti de ortadan kaldırırken, kuşkusuz iç politikada güvenilir bir destek elde edemedi. Cezayir Bağımsızlık Savaşı sürüyor. Avrupa, Fransa'nın ilgisini siyasi değil, yalnızca ekonomik ve kendi öncülüğünde dördüncü nükleer güce dönüşebileceği ölçüde askeri açıdan cezbediyor. Bu, Avrupa'nın aslında hedef değil, yalnızca araç olabileceği bir siyasi güç. Fransa, sorumluluk değil, haklar elde etmenin peşinde.

De Gaulle'ün zirvedeki hedeflerinden biri, Cezayir Bağımsızlık Savaşı'na Fransa'nın iç meselesi olarak müdahale edebilmek amacıyla, diğer ülkelerin iç işlerine karışmama konusunda uluslararası hukuk açısından bağlayıcı bir kararın çıkması. Bu amacına ulaşmak için de Gaulle'ün, Doğu Bloğu devletlerini, özellikle de Demokratik

Alman Cumhuriyeti'ni muhtemel Batı Alman müdahalelerinden – hatta Doğu'da "saldırganlık" sözcüğü kullanılıyor– uluslararası hukuk yoluyla korumak isteyen Kruşçev ile anlaşmaya ihtiyacı var. Her ne kadar nedenleri farklı olsa da, Federal Almanya'daki gelişmelerden ne de Gaulle ne de Kruşçev hoşnut. Milliyetçi olan de Gaulle, Bonn'un hegemonya kurma çabasından, Doğu Bloğu'nun lideri olan Kruşçev, Batı Alman yayılmacılığından çekiniyor. Diğer yanda, ABD karşısında ortak cephede birleşmiş sözde Bonn-Paris ekseni var. ABD, de Gaulle'ün arzusunun aksine, Fransa'ya Cezayir Bağımsızlık Savaşı'nda destek vermiyor ama kendi yükünü azaltmak için, Fransa'nın NATO bünyesinde daha fazla sorumluluk üstlenmesini talep ediyor ve Adenauer'in açıkladığı niyetinin aksine, Avrupa'da barışı tesis etmek uğruna Berlin'in durumunu değiştirmeyi amaçlıyor. Bu nedenle, de Gaulle'ün tüm "Berlin özgür kalacak" antlarına rağmen, Paris-Bonn ittifakı güven vermeyen, salt negatif bir karaktere sahip. Fransa'nın, amaçlarına ulaşmak için neredeyse her aracı mübah gören sert milliyetçiliği, iç ve dış politik hedefleri doğrultusunda aykırılaşıyor ve böylece, ülkedeki demokrasinin tasfiyesine rağmen, barış tesis etme politikasında kırılma noktaları doğuruyor.

Komünist, çiftçi, öykü anlatıcı kimliğiyle ortaya çıktığında Avrupalı diplomatların yüreğine korku salan ve bugünkü haliyle bile bunu sürdüren bir ülkenin lideri olan Kruşçev; Amerika gezisi öncesinde aya roket göndererek büyülediği dünyayı, bugün de Sovyet ordusunu 1 milyon 200 bin asker küçülterek şaşırtıyor. Tabii, askerleri inanılmaz büyüklükte bir silaha değiştiği açık ve Doğu'ya karşı canla başla çalışan basınımız, asker sayısının azaltılmasının Sovyetler Birliği'nin askeri potansiyelini küçültmediğini söylemekte haklı. Ancak, dünya komünizmini önüne hedef olarak koymuş ve on yıllardır bu hedefini dünyayı askeri olarak fethederek gerçekleştirmek istemekle suçlanan bir ülke, askeri potansiyelinin, yabancı ülkeleri işgal etmek için belirleyici faktör olan kısmını küçülterek, "barış içinde bir arada yaşama" çağrılarını daha inandırıcı kılıyor. Sovyetler Birliği, ofansif barış siyaseti iç güçlükler ve ittifak yaptığı ülkelerle anlaşmazlıklar tarafından en az sekteye uğratılabilecek ülke konumunda.

Sovyetler Birliği'nin ne istediği açık: Kendi sisteminin saygınlığına hizmet eden bir silahsızlanma ve Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin siyasi açıdan genel olarak güçlenmesi.

Geriye kalan, Federal Almanya'nın nasıl hareket edeceği sorusu. Almanya, dünyanın merkezi değil ve sanki öyleymiş gibi gözleri dikip bakmakla da olmayacak. Ancak Almanya, eskiden de olduğu gibi bir kriz bölgesi ve bu sayede Alman siyasetinin dünyanın siyasal durumunun düzeltilmesine katkı yapma şansı var. Peki Bonn ne yapıyor? Nükleer silahlanmaya devam ediyor. Aynı zamanda, meşum geçmişimizin gölgesinin sonuçta bugün yeniden üstümüze düşmesine yol açacak bir gericilik, Federal Alman bakanların öncülüğünde gelişirken; hükümet de, bu topraklarda var olmayı sürdüren azıcık demokrasiyi olağanüstü hal yasası aracılığıyla ortadan kaldırmaya, iyi niyetli bir anayasanın tanıdığı tüm özgürlükleri meclis çoğunluğuyla lağvetmeye hazırlanıyor. Bütün yeniden birleşme çabalarına, silahsızlanma çağrılarına ve blokların yumuşaması tasarılarına kesin bir dille karşı çıkan da yine aynı parti. Bu arada Federal Alman hükümeti, dış politikadaki dik kafalılığının bir işe yaramayacağını, kendi vetosunun bu yılki gelişmeleri durduramayacağını anlamış durumda. Bu nedenle sertleşiyor. Federal Almanya hükümeti; Soraya ve Anastasia skandallarıyla aptallaştırılmış vatandaşlarının, bu politikanın iflasını fark ettiği ve kendi cebinden finanse edilecek 11 milyar Marklık bir silahlanma bütçesini, diğer ülkelerin dünya çapında barış tesis etme çabaları nedeniyle, kabullenmeye artık hazır olmadığı zamanların gelmekte olduğunu görüyor. Bu nedenle, bu tür durumlarda hep ne yapılırsa onu yapmak için, halkı çıkarlarının ve iradesinin aksi yönünde yönetmek için, vatandaşların tüm demokratik haklarını ortadan kaldırmayı tasarlıyor. Peki, bu politikanın sonuçları? Orta Avrupa'da nükleer silahsızlandırılmış bir bölgenin ve zirvede Alman çıkarlarını ortaya koyan bir belgenin olmaması ve sonuç olarak Demokratik Alman Cumhuriyeti için nükleer silahlar; iki Alman devleti, iki kere Alman nükleer silahları. Ya sonra? Almanya, yapıcı bir barış politikası ile iki Dünya Savaşı'ndan ve 12 yıl faşizmden sonra yeniden kendini suçlu duruma düşürmek arasında seçim yapmak zorunda.

konkret, 3. sayı, 1960

* * *

1959 sonbaharında Camp David'de Nikita Kruşçev ve ABD devlet başkanı Eisenhower arasında bir görüşme gerçekleşmişti. Birleşmiş Milletler toplantısında yaptığı konuşmada, ABD'yi ziyaret eden ilk SSCB başbakanı olan Kruşçev, genel bir karşılıklı silahsızlanma çağrısında bulundu.

Mayıs 1958'de Karlsruhe'deki Federal Alman Anayasa Mahkemesi, Alman ordusunun nükleer silahlanması hakkında Hamburg'da yapılacak bir halk oylamasını geçici tedbir kararıyla engellemişti.

Franz-Josef Strauß, 1956'dan itibaren Adenauer hükümetinin savunma bakanlığını yaptı, "Spiegel Olayı" sonucunda 1962'de istifa etmek zorunda kaldı.

Rapacki Planı, Polonya dışişleri bakanının adını taşıyan, 1957'de yapılan Orta Avrupa'da nükleer silahsızlandırılmış bir bölge yaratma çağrısı.

Honest-John roketi, Nükleer başlıkla da kullanılabilen çok amaçlı bir silah.

ABD, İngiltere ve Fransa'ya yönelik Berlin Notası'nda Kruşçev, tüm işgal kuvvetlerinin Berlin'den çekilmesi ve "askerden arındırılmış özgür şehir" ilan edilmesi çağrısında bulunmuştu.

Anastas I. Mikoyan, 1995-1964 yılları arasında SSCB bakanlar kurulu birinci başkan vekili, daha sonra devlet başkanı.

Harold M. Macmillan, 1957-1963 yılları arasında Büyük Britanya başbakanı ve Muhafazakar Parti başkanı.

John Forster Dulles, Eisenhower döneminde ABD Dışişleri Bakanlığı görevinde bulundu ve komünizmin etki alanını daraltmak için bütün araçları meşru gören "Roll-back" politikasının mucidiydi.

Olağanüstü hal yasası tartışması, o yıllarda Federal Alman iç politikasının en önemli konularından biriydi. 1953-1961 yılları arasında İçişleri Bakanlığı ve 1961-1965 yılları arasında Dışişleri Bakanlığı görevlerinde bulunan Gerhard Schröder (CDU), 50'li yılların sonlarından itibaren bir olağanüstü hal yasasının yürürlüğe girmesi gerektiğini savundu. Yasa, ancak on yıl gecikmeyle meclisten geçebildi. *Ulrike Meinhof*, birçok yazısında bu konudaki gelişmeleri inceledi.

İran Şahı'nın eski karısı Soraya'nın ilişkileri ve skandalları, yıllarca bulvar basmının ilgisini cezbetti. Son Rus çarının kızı olduğunu iddia eden Anastasia, on yıllar boyunca kimliğinin mahkemelerce tanınması için uğraştı. Son olarak Federal Yüksek Mahkeme'ye kadar çıktı.

Yeni Alman Getto Şovu

Gazetelerin yazı işleri müdürlüklerinin, yayınevlerinin, bilim insanlarının, siyasetçilerin ve sendikacıların çalışma masalarında, iki aydır otoriter devlet anlayışının ve Alman ulusunun batılı cumhuriyetinin getto ruhunun yeni bir dışavurumu duruyor. Dikenli tellerin arkasına konanlar, bu sefer Polonya entelijansiyasının üyeleri, Yahudiler ve sözde ya da gerçek komünistler değil; Federal Almanya'nın nükleer politikasını aktif olarak eleştirenler, görüşlerini savunmayı, aynı zamanda solun en solu tarafından da savunuluyor diye bırakmayanlar; kısacası, bir şeyin içeriğini, onu savunanların dünya görüşünden daha önemli bulanlar. "Rheinischer Merkur"da yazan gazeteci Winfried Martini, daha 1957 Eylülü'nde entelektüellerin bu topraklarda politikada oynadığı role dair kederli, derin düşüncelere kapılmıştı. Ve bu düşüncelerin açıkça dayandığı kaynak, "Bütün Güvenliğin Sonu"[1] kitabının teziydi: Demokrasinin, kendi sözleriyle "politik özgürlüğün", ortadan kaldırılması; yerine sınıfların temsiline dayanan, Portekiz'in "Thomizm'in katı ruhani terbiye"[2] ilkesini hayata geçiren diktatörü Salazar'ınkine benzer otoriter bir hukuk devletinin geçirilmesi gerekiyordu. O zamanlar, entelektüellerin hükümet yanlısı söylemleri hakkında uyarılmış, bilim insanlarının adı kötüye çıkmış dünyadan bihaberliği bir erdem olarak sunulmuş, Göttingen On Sekizlisi'nin uyarıları entelektüel bir yoldan çıkma olarak savuşturulmuştu. "Özgürlüğü Kurtarın" Komitesi'nin, şu anda elimizde olan

1 Winfried Martini: Das Ende aller Sicherheit – Eine Kritik des Westens. Deutsche Verlagsanstalt, Stuttgart, 2. Auflage, 1955.

2 Thomizm, Geç Ortaçağ ve Yeniçağ'da Hıristiyan filozof ve teolog Akinolu Thomas'a dayanan felsefi ve teolojik akım. Akinolu Thomas, halkın birliğini çok başlı bir iktidardan daha iyi sağlayabileceği gerekçesiyle siyasi iktidarın tek elde toplandığı monarşiyi savunuyordu. (ç.n.)

1960 tarihli Kızıl Kitabı, ilk darbeyi vurma hazırlığını yapıyor. Özgürlük kurtarıcılarının, Federal Alman kamuoyunda şüpheli bulduğu kişilerin listesi, "adı geçenlerin nicel bir sınıflandırmasını ortaya koymasa da" ve listede "yok denecek kadar az sayıda komünist" olsa da, yine de bu isimlerin ortaya çıktığı her yerin, imza kampanyalarının, eylem ya da panel ve kongre çağrılarının "arkasında kültürden sorumlu komünist kadroların ya da komünistlerin paravan örgütlerinin olup olmadığına bakmakta fayda var." (s. 136-137)

Hatırlamalı: McCarthy, senatoya bağlı "Amerikan Aleyhtarı Faaliyetleri Araştırma Komisyonu"nun başkanıydı. Yalnızca birkaç düzine insan tutuklanırken; yüzlerce, hatta binlerce kişi, radyo ve televizyonlara, basına, derneklere, örgütlere ve devlet kurumlarına sunulan şüpheli listelerinde yer almış, bu listeler yüzünden el yazmaları geri çevrilmiş, terfiler engellenmiş, Amerika'nın iç ve dış politikası hakkında bütün özgür tartışmalar boğulmuş, ABD'nin demokratik iklimi bozulmuştu. "Özgürlüğü Kurtarın" Komitesi'nin övünç listesi, böylece dost bir ülkenin en fena geleneklerinden birine eklemleniyor. Adına bakılacak olursa, listeyi yayımlayan komitenin, bu geleneğin Alman topraklarında yeniden hayat bulmasını sağlamak yerine, bu gelenekle olan tüm bağlantıları kısırlaştırması gerekirdi.

Söz konusu Kızıl Kitap, bir avuç profesyonel komünist düşmanının yarattığı bir gulyabaniden fazlası. Siyaset anlayışı, hükümetin Doğu-Batı görüşmelerine müdahalelerine ve İçişleri Bakanlığı'nın, halkın egemenliğini lağvetmeye yönelik yasa tasarılarına fazlasıyla yakın ve bu örgüt kendini dağıtacak olsa bile –ki bunu yapacağını umuyoruz– kurucuları ve destekçileri Adenauer'in kabinesinde bakanlığa devam edecek.

Basın, radyo-televizyon ve yayınevlerinin, sendikalar, ordu, barış hareketi ve Nükleer Ölüm Kampanyası'nın,[3] kültür sektörünün, par-

3 "Nükleer Ölümle Mücadele", ordunun nükleer silahlarla donatılmasına karşı Federal Almanya'da 1957'nin Nisan ayından 1959'un başına kadar aktif olan bir kampanyaydı. Katılanlar arasında Alman Sendikalar Birliği, SPD, Liberal Parti ve kilise temsilcileri de vardı. 1958 Baharı'nda Almanya'nın birçok şehrinde yapılan gösterilere bir buçuk milyondan fazla insan katılırken; nüfusun % 83'ü ordunun nükleer silahlanmasına karşı çıkıyor, % 52'siyse bu gelişmeye karşı yapılacak politik grevlerin meşru olduğunu savunuyordu. Aralarında Kassel'deki Volkswagen fabrikası-

tiler ve gençlik örgütlerinin üye listeleri; siyasi yelpazedeki yerlerini tespit etmek uğruna gözden geçiriliyor. Şüpheli bilgilere ulaşmanın mümkün olmadığı yerde, yerlerini, özgürce açıklanmış düşünceler ile Pankow Donktrini[4] arasındaki yakınlığı, ikisinin de zararına açığa çıkaran ve Federal Almanya'daki demokratik muhalefetin işini bitirmesi öngörülen spekülasyonlar alıyor. Kitap, "kurbanlarının bilgisizliğinden beslenen komünist sızmayı ortaya çıkarmak" (s. 8) ve Soğuk Savaş'ta zafer kazanılmasına yardımcı olmak iddiasında, çünkü "bu savaşı kaybedersek, sıcağının başımıza gelmesi kaçınılmaz olacak" ve aynı zamanda "sızma çabalarına karşı koymanın, demokrasimizin siyasi savunma sisteminde önemli bir cephe" (s. 7-8) olarak anlamının kavranmasını sağlamayı amaçlıyor.

Batılıların ve sınıfların temsiline dayanan bir devleti savunanların siyaset anlayışı, açıkça ifade edildiğinde işte buna benziyor. Bu anlayışın içeriğini incelemek, ürkmek anlamına geliyor olsa da; aynı zamanda, kuzu postunu çoktan üstünden atmış ve ısırmak üzere olan kurt karşısında netleşmeyi de sağlıyor.

Dilleri, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan Gönüllü Kıtalar'ınki[5] gibi militan. Bu, kuşkusuz dış görünüşe dair bir özellik ama bir kez edinilmiş tecrübeden ve bedeli ağır olan saflıktan sonra yine de korkutucu. İçişleri Bakanı'nın, açık faşizm koşullarının hakim olduğu ülkelerde ezelden beri iktidarın elindeki demokratik meşru-

nın ve Bremen Limanı'nın da bulunduğu birçok işyerinde grevler başlarken, SPD ve sendika yöneticileri grevlerin durdurulması için çabaladı ve bir halk oylaması yapılması çağrısında bulundu. Karlsruhe'deki Federal Alman Anayasa Mahkemesi, halk oylamasını 30 Temmuz 1958'de anayasaya aykırı ilan etti. (ç.n.)

4 Pankow, Doğu Berlin'de bir idari bölge. "Pankow Doktrini", "Pankow Rejimi" gibi ifadeler, Batı Alman basınında Demokratik Alman Cumhuriyeti'ni küçük görmek için kullanılıyordu. (ç.n.)

5 Gönüllü Kıtalar (Freikorps), Birinci Dünya Savaşı sonrasında silahlarını teslim etmeyi reddeden, çoğunluğu aşırı sağ görüşlü dört yüz bin askerden oluşan birliklere verilen ad. Proleter devrimi, "demokrasiyi savunmak" adına bastıran SPD'nin yaptığı çağrıyla çok sayıda sosyal demokrat işçi ve üniversite öğrencisi de Gönüllü Kıtalar'a katıldı. Almanya'da monarşinin yıkılmasını sağlayan Kasım Devrimi'nin üretim araçlarının kamulaştırılmadan durdurulması ve 1919 Şubatı'nda gerçekleşen Spartaküs Ayaklanması'nın bastırılması sırasında binlerce insanı öldüren Gönüllü Kıtalar, daha sonra NSDAP'ye katılacak birçok faşist örgüt kurdu. (ç.n.)

luğu olmayan yetkileri akıl dışı yöntemlerle meşrulaştırmaya hizmet eden ve görüldüğü üzere artık bizde de kullanılan o teoriye saygınlığını iade etmesine uygun biçimde, zihniyetleri elitist. Çünkü yazarlara, bir "çağrı" sonucunda "ortak bir ülküye bağlanmış bir grup seçkin birey"[6] olma bilinci değilse, ne yüzlerce profesörü, gazeteciyi, sendikacıyı, radyo ve televizyoncuyu, üniversite öğrencisini ve genci yıllardır yoğun olarak tartıştıkları bir konu hakkında bilgisizlikle suçlama iznini verdi? Bu düşünce biçimi, Stuckart/Globke'nin Irk Yorumu ile aynı türden değil mi? Ve sonuç olarak, Soğuk Savaş'ı karşılıklı anlaşarak, tavizler vererek hemen bitirmek yerine kazanmak istemek, savaşı sürdürmek istemek demek. Daha ne kadar? Kızıl Kitap'ın yazarlarını "çağıran" ruhun, Soğuk Savaş uzantısı araçları, sıcağını çıkaracak olan bombanın fitili olarak kullanmak ve böylece geçmişin şeytani oyununu sonuna –her şeyin sonunu getirene– kadar oynamak için daha çok zamana mı ihtiyacı var?

Tavırları militan, hatta militaristçe; elitist, hatta antidemokratik bir bilince dayanıyor; Soğuk Savaş'ı sürdürmekte kararlı, hatta Demokratik Alman Cumhuriyeti'ne ve Sovyetler Birliği'ne karşı önleyici savaşa davet eder cinsten. Şiarları "Schlamm".[7]

Dokümanlar, bu ruha uygun olarak düzenlenmiş. Her bölümün, okurun dikkatini özgürlüğü bekleyen tehlikelere çekmesi ya da daha doğrusu görüşünü bulandırması gereken bir jeneriği var. Yine bu ruha uygun olarak, öğrencilerinin dersine girdiğini gururla anlattığı profesörlere, Thomas Mann ve Musil'den bu yana az sayıdaki "büyük"ten sayılan yazarlara, Almanya'da –yüzeysel olarak da olsa– tanımanın iyi eğitimli olmanın ölçütü olduğu ressamlara, heykeltıraşlara ve bestecilere çamur atılıyor.

Yazılana göre, Soğuk Savaş'ın "ana muharebe sahası" kamuoyu kanaati ve komünist ajitasyonun hedefi, kamuoyuna sızma, dejenere

6 Gerhard Schröder: Elitebildung und soziale Verpflichtung. Schriftenreihe aus der Bundeszentrale für Heimatdienst, Heft 12, 1955, s. 6.

7 Yazar, Federal Almanya'nın Demokratik Almanya'ya ve Sovyetler Birliği'ne karşı önleyici savaş açması gerektiğini, yazdığı yazılarda ve hükümetin basın bürosu tarafından finanse edilen Almanya çapmda panel turlarında savunan William S. Schlamm'ın soyadının aynı zamanda "çamur" anlamına gelmesinden yararlanarak bir kelime oyunu yapıyor. (ç.n.)

etme ve kafa karıştırmaymış. (s. 10) İşbirlikçilik yapan yayınlar, 'Blätter für deutsche und internationale Politik'ten 'konkret'e, 'Süddeutsche Zeitung' ve 'Frankfurter Rundschau'dan 'Diskurs'a kadar uzanıyor. Nükleer silahlanmaya karşı çıkmak ve düşünce özgürlüğünü sahiplenmek, Beşinci Kol işlevi görmek anlamına geliyor. Cepheden muhalefet, demokratik hakları kullanmak ve sorumlulukları yerine getirmekle değil, kafa karıştırma manevraları ve manipülasyon yoluyla dejenere ederek gerçekleştiriliyor.

Her tür ordu karşıtı fikir, "Batı Alman halkının kendini savunma iradesini kırma" başlığı altında Doğu Berlin'in ajitasyon-propaganda çalışmasının bir ürünü sayılıyor, "22 Doğumlular ile ilgili patırtı"dan[8] bahsediliyor (s. 28), ulusal ve uluslararası politikaya dair görüş ayrılıkları "yapay olarak yaratılmış" olarak bir kenara atılıyor (s. 93), (Alman Askerler Birliği, Stahlhelm ve Kyffhäuserbund gibi) eski asker ve paramiliterlerden oluşan dernekleri reddetmek, "savunma fikrini sarsma" başlığı altında ele alınıyor. (s. 94)

Kim barış için mücadele ediyorsa, "bilerek ya da bilmeyerek dünya devrimi için mücadele ediyor," çünkü "barış sloganı"nın arkasında –bihaberlerin öğreneceği üzere– Leninist menşeli bir "dolandırıcılık eylemi" var (s. 102) ve sözde Batı Alman 'barış hareketi'ni başlatanların samimiyetsizliğine uygun olarak, söz konusu profesörleri ve onlara yakın duran öğrenci meclisi üyelerini harekete geçiren aslında "mesleki olarak elde edemedikleri ünü, danışıklı dövüşten meydana gelen bir muhalefetle" telafi etmeye çalışan bir zihniyet. (s. 3) Özgürlük kurtarıcıları dur durak bilmiyor: Mercek altına alındıklarında; partiler, kiliseler ve üniversiteler sınavı geçemiyor. Helmuth Kallbitzer, Helene Wessel, Arno Behrisch ve Peter Nellen gibi parlamenterler, Alman Üniversite Öğrencileri Birliği, Sosyalist Üniversite Öğrencileri Birliği, Almanya Sosyalist Gençliği, Alman Memur Sendikası, Alman Sendikalar Birliği, Alman Katolik Gençlik Birliği ve Protestan Alman Gençliği, öğretmen meslek yüksekokulları, Halk Yüksekokulları, kadın sığınma evleri, İngiliz Avam Kamarası Üyesi

8 Federal Almanya'da 1959 yılında hükümetin 1922 doğumluların savaş çıkma olasılığına karşı askere alınmasını öngören planı, barış hareketinin büyük tepkisini çekmişti. (ç.n.)

Conny Cilliacus, Kloppenburg başpiskoposu ve geçmişte Protestan kilisesinin Demokratik Alman Cumhuriyeti hükümeti danışmanı olan Probst Grüber, tüm bu insanlar ve çok daha fazlası, ki sayıları bir ordu kuracak kadar çok, "komünistler tarafından içine sızılmış, şüpheli, yumuşatılmış, komünist eğilimli" gibi beylik ifadelerle ve benzeri sayısız sözcükle listeye dahil edilmiş.

On sekiz Alman fizikçi 1957 Baharı'nda, nükleer silahlanma yarışının Federal Almanya'ya sıçraması ihtimaline karşı uyarıda bulundukları ve Almanya'nın gerçekleştireceği nükleer silah üretimi ile bağlantılı herhangi bir projede çalışmayacaklarını yazılı olarak ilan ettikleri bir manifesto yayımladığında; Batı Alman kamuoyu, Adenauer Bey'in on sekiz Alman entelektüelinin uyarı çağrısını beceriksiz ve fuzuli ilan ederek Federal Almanya'daki siyasi tartışmanın dışına atmaya çalışan patriyarkal kibri karşısında şok oldu. Bu davranış, bir yandan bilim insanlarının, diğer yandan 1945 sonrasında parlamenter demokrasinin tesis edilmesiyle garanti altına alınmaya çalışılan çoğulcu, canlı bir demokratik yaşantının o zamana kadar neredeyse hiç görülmemiş bir şekilde hiçe sayılmasını açığa vurdu. Bunu, Federal Almanya'nın nükleer silahlanmasına açıkça "hayır" demek için üniversite öğrencileri hocaları ile birlikte sokağa çıktığında, basında yukarıda adı geçen Winfried Martini'ninki gibi tepkiler ve Hıristiyan- demokrat yerel basında çok daha patavatsızları izledi. Örneğin, Münster'de yayımlanan bir günlük gazete şöyle yazıyordu: "Sizi ve ailenizi, inancınızı ve özgürlüğünüzü, varoluşunuzu ve geleceğinizi Bolşevik diktatörlüğe teslim etmeye hazır olanların sloganlarına inanmayın. Bu iftiralara hak ettiği cevabı verin: Red ve aşağılama." Bu sözler, Münster Üniversitesi profesörlerinin de kurucuları arasında yer aldığı yerel "Nükleer Ölüme Karşı Mücadele" inisiyatifine yöneltilmiş. Bu tür bir muhalif avı kampanyası, Federal Almanya'nın dört bir köşesinde yerel basının tamamında yer bulurken; büyük günlük gazeteler susuyor, yüz binlerin protestosundan neredeyse hiç söz etmiyor ve nükleer silahlanma karşıtlarını toplum dışına itilmiş, insanları etkileme şansı olmayan bir avuç sekter gibi yansıtıyordu. Aynı hedefe ulaşmak için iki farklı yöntem uygulanıyordu. İkisi de işe yaramayıp, Gelsenkirchen'de 'Tüm Nükleer Si-

lahlanma Karşıtlarını Toplamak İçin Aralıksız Kongre' toplandığında; Schröder Bey, anayasa düşmanlarını defetmek için değil, demokratları ve nükleer silah karşıtlarını susturmak ve tasfiye etmek için mecliste cadı avı ve engizisyon çağrısı yapmakta tereddüt etmedi.

Basında ve radyo-televizyonda hazırlığı yapılan sözler mecliste en üst mevkidekilerdekilerce açıkça ifade edilirken, nükleer silahlanma hakkında halk oylaması yapmayı yasaklayan yasa kabul edildi. Böylece, seçmenlerin Alman siyasetinin yaşamsal önemdeki bir meselesi hakkında oy kullanma hakkı gasp edilirken; sözcülerine, mesleklerini suya sabuna dokunmadan konformistçe icra etmek ile derslerindeki muhbirler ve bakanlıkların müdahaleleri arasında işlerini ve ifade özgürlüklerini tehlikeye atmak seçenekleri sunuldu. İsimlerini, ölüler ve yaşayanlar bir arada, sayfalarca, özenle alfabetik olarak sıralayan "Özgürlüğü Kurtarın" Komitesi'nin Kızıl Kitabı'nın, mağdurlarım kamuoyunun önüne atarak yeni bir Alman getto şovu yapmasıyla üçüncü aşamaya geçilmiş oldu. Entelektüellerin "bu topraklardaki" siyasi rolü üzerine "derin düşünceler", bir pogrom çağrısına; halkı uyaran bireyler, Hıristiyan-demokratların inayetiyle büyük engiziysonculara dönüştü. Özgürlük kurtarıcılarının, yeni bir Alman faşizminin bayraktarları olduğu ortaya çıktı.

Sistem yeterince açık ve iğrenç ama yine de yeterli olmuyor. Muhalefetin elinde, şiddet kullanmadan ortadan kaldırılamayacak hakikatler var. Böylece, arka plandaki ilişkileri kanıtlamak mümkün olmadığında, basın aracılığıyla savaş sanatının son aracına, aleni yalana ve utanmaz derecede düzmece iddialara başvuruyorlar. Hükümetin basım bülteninin dahi çoktan tekzip etmek zorunda kaldığı iftiraları tekrar yaymaktan utanmıyorlar. Okurun önüne, kendisinin de fikir sahibi olabileceği konular hakkında öyle çok aleni yalan koyuyorlar ki, Kızıl Kitap'a inanmaya hazır olanlar bile uyanıyor. Ancak fazla ileri gittiler, saldırıları geri tepti. Suç duyuruları yağıyor; Jesko von Puttkammer, Bonn Savcılığı'nın geçici tedbir kararı çıkarmasını sağladı; komisyon, duyduğumuz kadarıyla, kendini tasfiye ediyor.

Ancak bu durum da, ne türünün ilk örneği ne de zararsız. Hatırlayalım: Lex Soraya'ya karşı tepki fırtması durulduğunda, Schäffer

Bey'in daha da berbat namus koruma yasası ortaya çıkmıştı. 1958 Kasımı'nda Stuttgart'ta yaptığı olağanüstü hal yasası konuşmasının yol açtığı öfke dindiğinde; Schröder Bey, bir seferberlik yasa tasarısı hazırlanması, yani bir Volkssturm[9] yasası yapılması gerektiğinin propagandasını yaptı. Yani, küçük düşmüş komitenin Kızıl Kitabı'nı hangi anayasa değişikliğinin izleyeceğini kestirmek mümkün değil. Komitenin kurucuları bugün hâlâ Adenauer kabinesinde bakan. Telefon dinleme ve mektup sansürleme servisi planlayanlar, Batı Almanya'nın kendi füze üretimine başlamasına önayak olanlar, orduyu grevlere karşı seferber etmek, tüm dünyada barış politikalarının egemen olduğu bir çağda Federal Alman ordusunun nükleer silahlanmasını hızlandırmaya devam etmek isteyenler, Doğu Almanya'nın "kurtuluşunu" hedeflediklerini ilan edenler, vatan hainleri için idam cezası talep edenler yine aynı bakanlar.

Bir şeyin mantıksızlığını idrak etmek, tek başına o şeyin varolmadığının kanıtı olmasa da, Bonn'da Demokratik Alman Cumhuriyeti'ne karşı bir Blitzkrieg planladığına inanmaya hazır değiliz. Ancak Almanya'da daha önce de "artık bu kadarı da olamaz" diye düşünülen sonradan gerçekleşti ve milyonlarca insanın hayatına mal oldu. Kesin olan, buna izin veremeyeceğimiz. Kesin olan, Federal Alman siyasetinin eğilimlerinin bugün her tür endişeyi meşru kıldığı. Kesin olan, bu durumda iyimserliğin budalalara ve aptallara bırakılması; içinde şüphe, güvensizlik ve huzursuzluk uyanan herkesin daha önce bir kez engellenemeyeni engellemek için bir araya gelmesi gerektiği. Sonradan pişman olmaktansa, önceden uyanık olmak daha iyidir ve uyanık olmamız gerektiğini anlamak için artık daha faza kanıta ihtiyacımız yok.

konkret, 10. sayı, 1960

9 Volkssturm, NSDAP'nin çağrısıyla 1944 yılında askere yazılan "vatan savunmasına katılmasının önünde engel olmayan 16 ile 60 yaş arasındaki bütün erkekler"den oluşan birliklere verilen ad. (ç.n.)

* * *

Kızıl Kitap, 1960 baharında yayımlandı. 452 üniversite hocasının, yazarın ve sanatçının adını içeriyordu. Aralarında şu isimler de vardı: Wolfgang Abendroth, Max Born, Otto Dix, Werner Egk, Ida Ehre, Leonhard Frank, Willi Geiger, Albrecht Goes, Helmut Gollwitzer, Karl Hubbuch, Hans Henny Jahnn, Erich Kästner, Wolfgang Koeppen, Peter Lühr, Alfred von Martin, Martin Niemöller, Carl Orff, Otto Pankok, Hans Purrmann, Franz Radziwill, Ernst Rowohlt, Luis Trenker, Fritz von Unruh, Wilhelm Wagenfeld, Alfred Weber, Günter Weisenborn. Hepsi, "komünist kültür faaliyeti" yapma şüphesi altındaydı ve Moskova'nın paralı askerleri olmakla suçlandılar. Federal Almanya'da, devlet tarafından finanse edilen ilk örgütlü entelektüel avı, "Özgürlüğü Kurtarın" Komisyonu'ydu. Bu inisiyatif, genç Hıristiyan-demokrat parlamenter Rainer Barzel'in tanınmasını sağladı.

On sekiz nükleer fizikçinin Göttingen manifestosu, şurada yayımlandı: Vaterland, Muttersprache. Wagenbach, Berlin 1994, s. 139.

Wilhelm Stuckart ve *Hans Globke*, Nürnberg Irk Yasaları'nın resmi tefsirini kaleme aldılar. Globke, sonradan Adenauer hükümetinde başbakanlık müsteşarlığı görevinde bulundu.

William S. Schlamm, 'die Welt' gazetesinde köşe yazarıydı.

Jesko von Puttkammer, sosyal demokrat 'Vorwärts' dergisinin yazı işleri müdürüydü, sonradan aralarında İsrail ve Yugoslavya'nın da bulunduğu birçok ülkede konsolosluk görevinde bulundu.

Lex Soraya, yabancı devlet başkanlarının özel hayatı hakkındaki haberlerin cezaya tabi olmasını öngören bir ceza yasası değişikliğiydi. İran şahının ısrarı üstüne, Adenauer kabinesi tarafından aceleyle hazırlandı, ancak meclise takıldı.

Fritz Schäffer (CSU), adalet bakanlığı yaptığı dönemde (1957-1961), "Büyük Ceza Hukuku Reformu" kapsamında çok sayıda *"namus koruma"* yasa tasarısı hazırladı. Bu yasa tasarıları, "başka insanların özel hayatını kamuoyuna açık biçimde ifşa etme" suçunun, iki yıla kadar hapisle cezalandırılmasını öngörüyordu. Esas olarak basına yönelik olan yasayla, haberler "iddianın doğru olup olmamasından bağımsız olarak" engellenecekti. Yasa tasarılarında, "mahkemeye, iddianın doğruluğunu kanıtlamaya dönük kanıt sunmak" açıkça yasaklanmıştı.

Olağanüstü hal? Olağanüstü hal!

1960 Almanyası'nı, her üç kişiden biri 1933 Almanyası ile karşılaştırıyor; on yıl önce rezalet olarak nitelenip reddedilecek şeyler, bugün artık alışılageldik birer olgu olarak kabul görüyor. Profesörler, "o zamanlar olduğu gibi" kürsülerini kaybediyor; askerlerin, politikacılar kadar sözü geçiyor; sosyal demokratlar, yönetimlerinin uzlaşmacılığıyla kendi muhalif duruşları arasında sıkışıp kalmış durumda; anayasa, manipüle edilebilir ve değiştirilebilir görülüyor; devlet başkanı, yeniden gerici programların partilerüstü propagandacısı; yargıya olan güven son derece azaldı ve halkaları ikinci televizyon kanalından, bir ordu muhtırasından, Lücke Planı'ndan, Speidel'in konuşmasından, zorunlu askerlik ek yasasından, bakanların çekmecelerindeki, basma, parlamentoya ve partilere karşı yasa tasarılarından oluşan zincirin sonu hâlâ gelecekmiş gibi durmuyor.

Aralarındaki en kötü şeyden, anayasaya "olağanüstü hal için" ek yapılmasından söz edeceğiz. Bu ayın son günlerinde bu yasa ile ilgili parlamentoda yapılacak olan ilk oturumla genç Alman demokrasisinde yeni bir döneme girilmesi planlanıyor. Anayasanın manipüle edildiği çağı bitirip, yasal Hıristiyan-demokrat silah sanayii idaresinin süreklileşme dönemini başlatması planlanıyor.

Weimar anayasasının 48. maddesi ile ilgili, Hitler'in bu yasa sayesinde mi, yoksa bu yasaya rağmen mi on iki yıl boyunca Alman faşizmini kurumsallaştırdığıyla ilgili tartışmaya dahil olmak istemiyoruz. *Her koşulda* bu yasa vardı ve kötüye kullanıldı. *Her koşulda* "Halkın ve Devletin Zor Durumunun Giderilmesi Yasası", Yetki Yasası, bu yasa maddesine dayanarak yapıldı. Öyle ki, muhafazakar kamu hukukçusu Carl Schmitt istemeden sinik bir yorum yapabildi: "Alman devrimi yasaldı, yani kendinden önceki anayasaya göre şek-

len kusursuzdu. Disiplin ve Alman düzen bilincinden kaynaklı böyleydi."

Altı milyon Yahudinin gaz odalarında öldürülmesinin ve Avrupa'nın yeni düzenlerinin en korkuncunun yükünü taşıyan bu "Alman düzen bilinci"nin, bundan böyle, Olağanüstü Hal Yasası'nın –sözde düzen adına– batılı Müttefikler'in çekincelerini Paris Antlaşması'nın beşinci maddesine dayanarak, Federal Almanya'nın sınırsız egemenlik hakkı lehine ortadan kaldırmasıyla, yeniden yürürlüğe girmesi planlanıyor. Bonn Antlaşması'na yapılan bu gönderme ancak bahane olarak kabul edilebilir, çünkü söz konusu antlaşma yalnızca silahlı kuvvetlerin "dış" tehditlerden korunması ile ilgiliyken; hükümetin yasa tasarısı, "iç kriz" halini de göz önüne alıyor, hatta bu duruma öncelik veriyor.

Geçtiğimiz yılbaşından bu yana bakanların, başbakanın ve devlet başkanının "iç krizler" hakkında uyardığı ve bu kavramdan ne anlamamız gerektiğini açıkladığı sonsuz sayıda konuşma var. Schröder, açıkça "politik grevler"den bahsediyor (Die Welt, 19.01.1960); Lübke, "iş huzuru"nun esenliğimizin başlıca dayanaklarından biri olduğunu ilan ediyor (Federal Hükümet Basın ve Bilgi Dairesi Bülteni, 05.01.1960); Ekonomi Bakanı Erhard, mesai saatlerinin kısaltılması ve ücret artışı taleplerinden başka bir şeyi kastetmediği şu inanılmaz açıklamaya cüret ediyor: "Halkın ölçüsüzlükte kendini kaybetme eğilimine uygun davrananlar, Alman halkının düşmanlarıdır." (Bülten, 31.08.1960); Federal Anayasa Mahkemesi Başkan Yardımcısı Katz, aralarında en açık konuşan oldu: "Bir ihracat ve sanayi ülkesi olan Almanya'nın; Birleşik Devletler'in yakın zamanda başına gelen gibi dört aylık genel bir maden işçisi grevini kriz hali olmadan atlatabileceğinden, bu çapta bir grevin bir iç krize ve olağanüstü hale yol açmayacağından emin değilim." (Frankfurter Allgemeine Zeitung, 04.12.1959). Sendikacılar *halk düşmanı*, grevler isyan, ücret artışı mücadeleleri olağanüstü hal: Bu, Sosyalist Yasaları'mn, 1933 Martı'nın dili ve bir zamanlar kalebentlikte ve toplama kamplarında doruğa ulaşmış, Versailles ve Nürnberg'de neticelenmişti.

Tasarı, bu cüretkâr ve yasanın uygulanmasına dair, apaçık gelecek korkusunun dikte ettiği savunmaların yanında, darbe planı olarak fo-

yası ortaya çıkan bir dizi madde içeriyor: Olağanüstü hal kararı, parlamentodaki basit çoğunluk tarafından verilir ve devlet başkanı tarafından ilan edilir. "Parlamentonun karar almasının önünde aşılamayan engeller olması halinde –toplanmasının değil, karar almasının!– devlet başkanı, başbakanın tasdiki ile olağanüstü hali emir ve ilan eder. Devlet Başkanı, kararını vermeden önce Parlamento Başkanı'na ve Federal Konsey Başkanı'na danışmalıdır." Devlet başkanı ve başbakan; yasamanın kontrolü, Federal Konsey'in karara katılımı olmadan, halk egemenliğini ve eyaletlerin bağımsızlığını dikkate almadan, kendi takdirlerine dayanarak keyfi bir biçimde olağanüstü hal ilan edebilirler. "Federasyonun ya da bir eyaletin mevcudiyetini ya da özgürlükçü demokratik düzenini tehdit eden tehlikeyi savuşturmak için..."

Weimar Cumhuriyeti anayasasının 48. maddesi de temel hakları hükümsüz kılıyordu – o zaman da hükümsüz kılınan hakların sayısının çok fazla olduğu artık bilinen bir gerçek. Ancak Bonn daha da ileri gidiyor: Yalmzca kişisel haklar, düşünce özgürlüğü, toplantı özgürlüğü, örgütlenme hakkı, mülkiyet hakkı değil, aynı zamanda – ki hükümetin yasa tasarısının skandalı esas olarak bu noktada başlıyor: anayasanın 5. maddesinin 3. fıkrası: sanat, bilim, araştırma ve öğretim özgürlükleri; 9. maddenin 3. fıkrası: çalışma ve ekonomi koşullarını koruma ve geliştirme amacıyla örgütlenme hakkı; 11. madde: bütün Almanların Federal Cumhuriyet dahilinde serbest dolaşım hakkı; 12. madde: özgürce meslek, iş ve eğitim yerini seçme hakkı. Devamında şöyle yazıyor: Kimse belirli bir işe zorlanamaz... Kadınlar, bir yasa aracılığıyla silahlı kuvvetler bünyesinde hizmet etmekle yükümlendirilemez... Weimar'da bu kadarına cesaret etmemişlerdi: Zorla çalıştırma, yalnızca mahkemeler tarafından tayin edilen bir özgürlük kısıtlaması halinde uygundur. Sendikaları yasaklamak, zorunlu çalışmayı yürürlüğe koymak, kadınlara askerlik yoklaması yapmak ve askere almak.

Weimar'da bu kadarını önceden planlamamışlardı: Sanat ve bilim özgürlüğünü ortadan kaldırmak, araştırma ve öğretimi devlet kontrolünde tektipleştirmek [Gleichschaltung]. Hazırlıkları, ne kadar zaman için? Uygun adım yürüyecek yeni nesil üniversiteliler bir anda

yaratılamaz ve bu iki aylığına yapılamaz. 1960'ın üniversite yasaları, İspanyol modeli sürekli olağanüstü hal hazırlığına mı hizmet ediyor?

Savaş sonrası Almanyası için yeni olan şeylerden biri de, ordunun görevlerinin kapsamının yeniden tanımlanması. Federal Sınır Güvenliği Dairesi'nin içeride düzenin sağlanması için yeterli olmaması halinde, yani: Grevlerin bastırılması ve halka ateş açılmasından yerel idarelere ve eyaletlere bağlı polisler sorumlu ve "dış kaynaklı olağanüstü hal durumunda kullanılmaları doğal olan silahlı kuvvetler de, polisin yeterli olmaması halinde içerideki olağanüstü hal durumunda kullanılabilir."

İşçilere karşı askerler, düzenin korunması için kullanılan askerler, sivillere karşı askerler – bu, Almanya'da yeni mi? Hayır, yeni olan bir tek şey var: Devlet ile halk arasındaki ilişkide bu tür yöntemlere başvurulmasına artık demokrasi adının verilmesi.

Mülkiyete el konabilir ve seçimler süresiz olarak askıya alınabilir. Federasyon, eyaletlerin yasama yetkisini üstlenir; hükümet, parlamentoyu ve Federal Konsey'i pas geçerek, istediği içerikte ve istediği süre boyunca geçerli olacak yasalar çıkarabilir. Parlamento, alınan önlemleri her zaman yürürlükten kaldırma hakkına sahip olsa da, "karar almasının önünde aşılamayan engeller olması halinde..." – yine başa dönüyoruz; demokrasi defedildi.

Yazar ve salon faşisti Winfried Martini, son kitabında demokrasinin "krizsizlik rejimi" ya da "iyimserlik rejimi" olduğunu vurgulamakta son derece haklı (Freiheit auf Abruf, Köln-Berlin 1960, s. 213) ancak ardından riyakarca bir medeni tavırla hükümetin olağanüstü hal yasa tasarısının sözcüsüne dönüşüyor. Nükleer silahlanma ve olağanüstü hal yasası gibi deneyler olmadan (diyalektiği anlamalı!), demokrasinin bekası için krize dayanıklı tarzda bir politikayı savunmak yerine krize davetiye çıkartılıyor ve sistem, terör aracılığıyla hükümetin yararına, halkın zararına tadil ediliyor. Daha 1953'te çuvaldan çıkan kedi ("Bütün Güvenliklerin Sonu") yavruluyor: O zaman bir cesaret meselesi gibi görünen demokrasi, bugün bir lüks olarak karşımıza çıkıyor: Halk, hükümetin istediğinden başka bir şey istiyorsa feragat etmeli; hükümet başarısız olursa, halk çalışma kamplarına, orduya ve hapse gönderilmeli.

On iki yıllık Alman faşizmini bir kenara koyup, "normal" zamanlara dönüp baktığımızda, hükümetin olağanüstü hal yasa tasarısının tek bir örneği var: Bismarck döneminin Sosyalist Yasaları. Ama İmparatorluk Şansölyesi Prens Otto von Bismarck 1890 Martı'nda yasalarının dördüncü kez uzatılmasını talep ederek, genel oy hakkının ortadan kaldırılması ve parlamentonun kapatılması tasarılarını imparatora sunduğunda; II. Wilhelm, onu istifa etmeye zorlamıştı. 1848 Devrimi'nin tasfiyesi, 19. yüzyılın önde gelen sosyalist düşmanlarından biri olan İmparator için bile, gerçek dışı olduğundan kabul edilemezdi; özellikle de Alman sosyal demokrasisi on iki yıllık yeraltı varoluşu süresince görmezden gelinemeyecek bir muhalif güç olmayı başarabildiği için. İmparatorluk parlamentosundaki sosyal demokrat parti grubunun, olağanüstü hal yasa tasarısı hakkındaki 23 Mayıs 1878 tarihli açıklaması, bize örnek olmayı sürdürüyor.

Alman sosyal demokrasisi, Bismarck dönemi Sosyalist Yasaları'na ve 1933 Martı'nın "Halkın ve Devletin Zor Durumunun Giderilmesi Yasası"na karşı acizce mücadele etti. Ne Liebknecht ne Wels parlamentoda olabileceklerin en kötüsünü engellemeye yetecek azınlığa sahipti; o azınlık, 1960'da sosyal demokratların elinde ve savaş sonrası Alman demokrasisinin kaderini belirleyebilir. Anayasaya evet demek, Federal Cumhuriyet'in varlığına ve özgürlükçü demokratik düzenine evet demek, hükümetin olağanüstü hal yasasına hayır demektir.

konkret, 18. sayı, 1960

* * *

Devlet Başkanı: Hristiyan Demokrat Eski Bakan Heinrich Lübke, 1959 yılında Theodor Heuss'tan devlet başkanlığı görevini devraldı.

İkinci Televizyon Kanalı: Federal hükümet, 1959'dan itibaren federasyona ait bir kanal için yasa tasarısı hazırlığına girişmişti. Birinci kanal ARD'nin yanında hükümete bağlı merkezi bir televizyon kanalı açılacaktı. Federal Anayasa Mahkemesi'nin 1961'deki kararıyla proje yasak-

landı. Ardından idari denetim açısından yine eyaletlere bağlı olan ZDF yayın hayatına başladı.

Ordu muhtırası: Subayların, silahlanma harcamalarının olağanüstü ölçülerde arttırılmasını talep eden memorandumu.

Zamanın Konut İnşa Bakanı'mn adını taşıyan *Lücke Planı*, savaş sonrası dönemde konutların azlığı nedeniyle yürürlüğe sokulan kira artış oranının yasa aracılığıyla belirlenmesi uygulamasının ortadan kaldırılmasını öngörüyordu. Kira artış oranının serbest bırakılması, kiraların kontrolsüz artışı anlamına geliyordu.

General Hans *Speidel*, konuşmasında Alman ordusunun nükleer silahlanmasını ve savunma ordusundan saldırı ordusuna dönüştürülmesini savunmuştu. III. Reich döneminde generallik yapan Speidel, daha önce 1948 yılında da Adenauer tarafından Batı Almanya'nın yeniden silahlanmasının zorunluluğu ve çapı konusunda bir memorandum hazırlamakla görevlendirilmişti.

Batılı Müttefik Devletler'in *Paris Antlaşması*'na dayanan çekinceleri: Antlaşma, Federal Almanya Cumhuriyeti'ne kısmen bağımsızlık hakkı tanıyordu. (Yasaklananlar arasında yeniden silahlanma da vardı.)

Antlaşmanın beşinci maddesi, Müttefik ordularının işlevinin ancak "Alman devlet kurumları, Alman yasaları tarafından tam yetkilendirilmesinin ve söz konusu silahlı kuvvetlerin güvenliğini sağlayacak önlemleri alabilecek, kamu güvenliğine ve düzenine yönelik ciddi bir tehditi savuşturabilecek şekilde işler kılınmasının ardından" sona ereceğini belirtiyordu.

Gerhard Schröder (CDU), 1953'ten 1961'e içişleri, 1961'den 1966'ya dışişleri ve 1966-1969 yılları arasında savunma bakanlığı görevlerinde bulundu.

Diyalektiği anlamalı: "Deneylere yer yok!" 1950'li yıllarda CDU'nun seçim sloganıydı.

Wilhelm Liebknecht, Bismarck döneminde Sosyalist Yasaları onaylanırken sosyal demokrat parlamento grubunun lideriydi. *Otto Wels*, SPD yasağından (1933) önce partinin son başkanıydı.

İçinizdeki Hitler

Alman tarihinin on iki yılını tabu haline getirme girişimi başarısız oldu. Heusinger'den Foertsch'e, Oberländer'den Globke'ye, Heyde/Swade'den Eichmann'a; 1961 Almanyası'nda Stalingrad ve Oradour, Auschwitz ve Buchenwald olmamış gibi yaşanamayacağı ortaya çıktı.

Tarih ve politikanın, davacıların, sanıkların ve suçluların arasındaki cephenin tam ortasında yeni kuşak duruyor. Ne III. Reich'ın suçlarına ortak olduğundan, ne de savaş sonrası dönemin önemli kararlarının alınmasına katıldığından; genç kuşak, bugünün tartışmalarının içine doğdu ve kendi neden olmadığı şeylerin sorumluluğunu üstlenmek zorunda kaldı. Ancak suçsuzluğunun bilgisi, geçmiş hakkındaki söz hakkını genç kuşağın elinden almak için bahane olarak kullanılamayacağı gibi, onları günümüzdeki sorumluluklarından da azade etmez.

Bu bağlamda üniversite öğrencilerine öncelikli bir görev düşüyor. Üniversite öğrencileri için, tarihi kaynaklara ve gerçeklere ulaşmak, başka hiçbir kesim için olmadığı kadar kolay. Bunun da ötesinde, bugün talep ettiklerinin üniversitede, okulda ve devlette hayata geçirilmesine birkaç yıl içinde bizzat katılacaklar.

Alman Üniversite Öğrencileri Birliği'nin basın sözcüsü Dieter Bielenstein, Deutscher Studentenpressedienst'te Eichmann Davası'na gençlere özel bir yanıt vermeye çalıştı. Bielenstein'ın yanıtını, yetersiz olsa dahi, ardından birkaç şey eklemek üzere tamamını yayımlayacak kadar dikkate değer buluyoruz:

"Adolf Eichmann Davası'yla birlikte, tarihimizdeki hata bugün önümüzde kocaman duruyor. Yaşananları gerçekten kavrayabilirsek; şu ya da bu kişilerin katil olduğunu, bizimse yalnızca göz yumduğumuzu söyleyemeyeceğiz. Yaşı büyük olanlar, apartmanların duvarlarında "Geber Yahudi!" yazan Nazi afişlerinin asılı olduğunu ve buna rağmen ya da belki daha çok tam da bu sebepten Hitler'i seçtiklerini hatırlamak zorunda kalacak. Sonra Yahudi komşularımız ve arkadaşlarımız, geceleri ya da şafak vaktinde ortadan kayboldu – sustuk, konuşmak, 'nereye?' diye sormak için fazlasıyla korkaktık ya da öylesi işimize geliyordu. Kudüs'te gerçekleşse de, Eichmann Davası tam ortamızda cereyan ediyor. Bu, hepimizi ilgilendiriyor ama –aralarında makam ve şöhret sahibi insanların da olduğu– kimileri suçlu ilan edilecek ya da işlenen suçların, müdahale edebilecek konumdalarken, bilgileri dahilinde olduğu ortaya çıkacak. İşlenen suçları engellemek ve çekilen acıları dindirmek istemiş olsalar dahi, o kişileri lanetlemek zorunda kalacağız. O zaman sorumluluk sahibi olanların bazıları, kötünün iyisine ulaşmak istedikleri için kendi gözlerinde meşru olabilir. Yine de makam ve unvan hakları ellerinden alınmak zorunda; çünkü nasyonal sosyalistlerin işlediği suçlara pasif olarak katılmış olmaları bile, yine sık sık hadlerinden fazla ileri gitme cesaretini gösteren ıslah olmazları meşrulaştırarak demokrasimize büyük zarar veriyor.

Weimar Cumhuriyeti'nin üniversite öğrencileri, daha nasyonal sosyalistlerin adı bile duyulmadan önce militan antisemitistlerdi. Alman Üniversite Öğrencileri Teşkilatı 1926'da, bütün üyelerinin katılımıyla gerçekleşen bir oylamada "karakteristik ırk özellikleri"ni üyeliğin önkoşulu ilan ederek Yahudi öğrencileri üyelikten attı. Nazilerin iktidarı ele geçirmesinden sonraki kitap yakma orjileri, ağırlıklı olarak üniversite öğrencileri tarafından gerçekleştirildi.

Ardından, Yahudi akademisyenlere, makalelerini Almanca değil, İbranice ya da bir başka yabancı dilde yayımlama zorunluluğunun getirilmesini talep ettiler. Hemen ardından Yahudi üniversite hocaları görevden alınırken, öğrenciler ya alkışladı ya da sustu. Bonn Üniversitesi, Thomas Mann'ın onursal doktorluk unvanını geri alırken, üniversitelere kahverengi üniformalar hakimdi. Bu antisemitist tutumun,

nefretin ve iftiraların 1920'de başladığı, geleneksel Öğrenci Bağlantıları'nın* o andan itibaren, özellikle de 'Alman Irkı Üniversite Birliği' çatısı altında, bu barbarlığı doğurduğu ve tahrik ettiği unutulmamalı.

O zamanın üniversite öğrencileri, bizim bugünkü üniversite hocalarımız, avukatlarımız, öğretmenlerimiz, gazetecilerimiz, idarecilerimiz, Öğrenci Bağlantıları'ndaki büyüklerimiz ve ebeveynlerimiz. Bu tespit, asılsız ithamlara ya da bireylerin geçmişini araştırmaya bir davet değil. Ama bu, söz konusu sorun hakkında susamayacağımızı gösteriyor. Üniversite öğrencileri olarak, fikrimizi açıkça ortaya koyacak, geçmişi unutulmaya terk etmeyeceğiz ve yaşça bizden büyük olanlardan bir cevap bekliyoruz.

Eğer üniversitelerdeki suskunluk, barbarlığa bağlılık ve söylenenler ıslah olmazlığın belgesiyse; üniversitelerimizde Alman Felaketi'nden gerekli sonuçları çıkarmayan hocalara ve öğrenci örgütlerine yer olmadığını söylemekte bir sakınca görmüyoruz.

Alman Üniversite Öğrencileri Birliği, Kasım 1957'de ve Ekim 1959'da İsrailli Öğrenci Birliği'yle gerçekleştirdiği görüşmelerde, eğitim ve yayıncılığın farklı alanlarındaki Yahudi tarihine dair bilgi birikiminin ve öğretimin durumunu ortaya koydu. Haziran 1960'da pedagoji alanında "Eğitim Sistemi ve Yahudilik" başlıklı bir uzmanlar konferansı düzenledi ve kısa bir süre sonra aynı adla bir kitap yayımladı. Üç yıldır her yaz onlarca Alman üniversite öğrencisi kibutslarda çalışmak üzere İsrail'e gidiyor. On üniversitemizde, ülkemizde okuyan yaklaşık 130 İsraillinin çoğunun katıldığı Alman-İsrailli karışık çalışma grupları mevcut. Kudüs'teki İsrail Üniversite Öğrencileri Birliği'nin başkanı, geçtiğimiz sonbahar davetimiz üzerine Bonn'u ziyaret etti. Biz gençler, tüm bunlarla "yeni bir başlangıç" yapamayız, çünkü tarihimizin son onyıllarını ne hafızamızdan silmek istiyoruz ne de bunu yapmaya hakkımız var. Ama böyle yaparak halkımızın geleceği için yeni ve daha iyi bir yol arıyoruz.

* Öğrenci Bağlantıları: Sağcı ve muhafazakar üniversite öğrencilerinin ve mezunların örgütlü olduğu, söz konusu kesimin üniversitelerde ve iş hayatında güçlü kılarak Almanya'da mümkün olduğunca söz sahibi olması için çabalayan örgütlere verilen ad. Yalnızca "kan bağıyla Alman" ve erkek olan üniversite öğrencilerinin kabul edildiği Öğrenci Bağlantıları'na üyelik, geçici değil, ömür boyu devam ediyor. (ç.n.)

Bu çabaları sıralamamızın nedeni, bir suçsuzluk belgesi yaratmak değil. Artık yasaklanmış olan Ulusalcı Üniversite Öğrencileri Birliği'nin aşırı sağcı ve antisemitist eğilimler göstermesi yeterince kaygı verici. Başka öğrenci örgütleri de, kamuoyuna bir açıklama borçlu olmalarına rağmen, Weimar dönemindeki tutumları hakkında susmayı tercih ediyor. Üniversitelerimizde hâlâ Yahudiliği ve Yahudi tarihini araştıran kayda değer bir enstitünün eksikliği hissediliyor. Üniversitelerdeki dersler ve okul kitapları da bu konuda yetersiz kalıyor.

Bu nedenle; uyanıkça, ikaz ederek ve harekete geçerek üniversite mezunlarının halkımıza karşı politik görevlerini yerine getirmelerini sağlamak, biz üniversite öğrencilerinin görevi."

Buraya kadar tamam.

Ama Bielenstein "Eski Naziler"i eleştirmekle ve Alman üniversite öğrencilerinin İsrail devletiyle iyi ilişkiler kurmak için çaba göstermesine değinmekle yetiniyor. Ancak kim "Eski Naziler"den söz ediyorsa, ikinci adıma da cesaret etmeli: Bugün hâlâ belirleyici olan, onlar kadar eski siyaset anlayışlarını tespit etmeli ve eleştirmeli. Kim antisemitizmi yerin dibine sokuyorsa, özgürlüğü bugün tehlikeye girdiği her noktada savunmak zorunda. İsrail'e düzenlenen üniversite gezileri yeterli değil, bu prosemitizm ancak yarım bir yanıt olur. Antisemitizme verilecek yanıt, farklı düşünenlere, farklı inançlardan olanlara ve kendini farklı hissedenlere karşı idari tedbirler aracılığıyla yürütülen her tür politik teröre karşı çıkmayı gerektiriyor. Toplama kamplarına verilecek yanıt, ortadan kaldırılmaları değil, iktidar karşıtlarının sınırsız politik özgürlüğünü garanti altına almaktır. Polonya'nın işgaline verilecek yanıt, Varşova hükümetiyle diplomatik ilişki kurmayı reddetmek değil. Sovyetler Birliği'ne yapılan saldırıya verilecek yanıt, General Foertsch'ün tayini değil. Alman ordusunun Fransa'ya girmesine verilecek yanıt, Mourmelon'da yapılan askeri tatbikatlar değil. Alman Sendikalar Birliği'nin yasaklanmasına verilecek yanıt, Olağanüstü Hal Yasası değil. 1933 yılında Yahudi öğrencilerin üniversitelerden atılmasına verilecek yanıt, 1961 yılında polisin siyah üniversite öğrencilerine saldırması değil.

Nasyonal sosyalizme karşı direnişin güçsüzlüğü, bugün ne sonradan yetişen kuşak için ne de yaşı daha büyükler için çocukça antifaşist oyunlarla telafi edilemez. Bir bütün olarak nasyonal sosyalizme verilecek iç ve dış politik yanıt, bugün ve yarın için bulunmalı: İktidarın karşıtları için politik özgürlük, kuvvetler ayrılığı ve halkın egemenliği; geçmişteki düşmanla barışmak, savaş yerine bir arada yaşam, silahlanmak yerine müzakere.

Nasıl biz ebeveynlerimize Hitler'i soruyorsak, çocuklarımız da bize bir gün Strauß'u soracak.

konkret, 10. sayı, 1961

* * *

Bu yazının ardından, Savunma Bakanı Strauß hakaret davası açtı. Mart 1962'de tebliğ edilen iddianame, Ulrike Marie Meinhof'u "yazılı metin yaymak suretiyle Savunma Bakanı'na hakaret etmek" ile suçluyordu. Hamburg Mahkemesi, sanığın "meşru menfaatlerini" gözettiğini kabul ettiğinden ve suç duyurusunun asılsız olduğunu tespit ettiğinden dava açılmadı. 1963 Şubatı'nda Ulrike Meinhof, açılan davaya cevaben yazdığı bir "sonsöz"de şöyle yazdı: "Derdimiz, bir birey olarak 'Strauß' ile olmadığından, sözümüzün arkasındayız: Nasıl biz ebeveynlerimize Hitler'i soruyorsak, çocuklarımız da bize bir gün Adenauer'i, Schröder'i, Höcherl'i, von Hassel'i soracak."

Adolf Heusinger, 1931'den 1944'e kadar Genelkurmay'daydı, 1957'den itibaren Genelkurmay Başkanlığı'na atandı. 1961'den 1964'e kadar NATO Askeri Komite Başkanlığı görevini üstlendi.

Theodor Oberländer, Demokratik Alman Cumhuriyeti'nde gıyabında verilen mahkumiyet kararı sonrasında nasyonal sosyalist geçmişi gün ışığına çıktığından 1960 yılında Komşu Ülkelerden Sürülen Almanlar'dan Sorumlu Bakanlık görevinden istifa etmek zorunda kaldı.

Nasyonal sosyalistlerin ötenazi programında önemli bir rol oynamış olan ve Nürnberg Mahkemeleri'nden kaçmak suretiyle kurtulan Werner Heyde, 1949'dan itibaren psikiyatristliğe geri dönerek, Dr. Fritz Sawade adı altında Schleswig Eyalet Yüksek Mahkemesi'nde baş bilirkişi olarak ça-

lışmaya başladı. 1959 yılında tutuklanmasının ardından, yüz binden fazla insanın ölümüne sebep olmakla suçlandı. Birçok ileri gelen hakimin ve doktorun, yıllardır Sawade'nin gerçek kimliğinden haberdar olduğu ortaya çıktı.

Siyah öğrencilere polis saldırıları, başka şehirlerin yanında özellikle Bonn ve Frankfurt'ta gerçekleşti. Bağımsız Kongo'nun ilk başbakanı Lumumba'nın öldürülmesine karşı düzenlenen gösterilerde çok sayıda Afrikalı üniversite öğrencisi yaralandı.

İnsanlık Onuru

Anayasa, Federal Alman demokrasisinin çıkar gruplarının dikte etmediği, hâlâ mükemmeliyetçi dünya görüşü sistemlerinden türeyen yegane programı. Ortaya çıkışına ve içeriğine bakacak olursak, daha çok bir parça güncel tarih, daha doğrusu savaş sonrası tarihi.

Herrenchiemsee'de toplanan ve aralarında üç Batı Bölgesi'nde* on iki yıl Nazizmden sonra hâlâ bulunabilenlerin en iyilerinin de olduğu birçoklarını birleştiren kurucu meclis, hiçbir barbarlığın yıkamayacağı bir dünyanın uluslararası hukuk, etik, ahlak, tarih, kamu hukuku ve insaniyet açısından temellerini atma iddiasını taşıyordu. Bu, nesnesi ve nesnenin potansiyelleri açısmdan o zaman için de çok büyük bir iddia olmuş olabilir; ancak heyecan vericiydi, oldukça geniş bir cephe tarafından ciddiye alınıyordu ve en azından parlamenterlerin açlığın izlerini taşıyan, zayıf yüzleri açısından inandırıcıydı. Ve o zamanlar neredeyse hiç kimse dış görünüşten fazlasını algılayamıyor, arkasında yatanı göremiyordu.

İki temel bilgiden sonuç çıkarmak gerekmekteydi:

1. Demokrasi, bir devlet bünyesinde bir arada yaşamın insanlık onurunu güvence altına alan yegane biçimi. Diktatörlük; barbarlık, insanlık dışılık, terör ve gericiliktir.
2. Savaş, 20. yüzyılda artık mümkün değil. Kayıpları dengeleyecek, maddi bir savaş kârı ve ganimeti yok, insani açıdansa zaten hiç yok.

Bu iki deneyime dayanarak anayasa ile; Almanya'da daha önce hiç olmadığı kadar iyi tanımlanmış ve bütünlüklü, enine boyuna dü-

* Westzonen: İkinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya'nın ABD, İngiltere ve Fransa tarafından işgal edilen batısına, Federal Almanya Cumhuriyeti'nin ilanından önce verilen ad. (ç.n.)

şünülmüş ve çok açıdan garanti altına alınmış bir hukuk devleti yaratılmıştı; zorunlu askerlik hizmeti ve yeniden silahlanma, başından itibaren anayasal açıdan olanaksızdı ve böylece Federal Cumhuriyet'in varoluş projesinden kesinkes dışlanmış gibi duruyordu. Başlangıçtaki haliyle anayasa, tamamen özgürlükçü ve gayrı-askeriydi. Yeniden silahlanmaya kesinkes yer yoktu; temel hak ve özgürlükler, Federasyon çapında –suçlular hariç– herkes için kayıtsız şartsız, yani tasarıya göre her zaman, her durumda, her insan için, bolluk yıllarında da, kıtlık yıllarında da geçerliydi.

Anayasanın bu temel direkleri, yalnızca hukuki zemini oluşturmuyordu, aynı zamanda politik bir programdı. İç politikadaki muhaliflere ve dışarıdaki hasımlara, prensip olarak –ki bu, artık 'anayasal olarak' anlamına geliyordu– hem şiddetsiz, hem de hakları tamamen yasal koruma altına alınarak muamele edilmeliydi. Neyin Almanya'da hak olduğuna, bir daha asla iktidar mücadelelerinin manipülasyonları sonucunda karar verilmemeliydi. Silahlanmamak anlamına gelen barış politikası, bir daha asla parti politikalarının ya da parlamentodaki karar alma yetkisi olan çoğunlukların keyfiyetine konu olmamalıydı.

Sonradan anayasa, parlamentodaki üçte ikilik çoğunluk tarafından "savunma maddeleri" eklenerek 1956 yılında değiştirildiğinde, yalnızca politik olarak çoktan gerçekleştirilmiş olana yasal düzlemde yetişilmiş oldu. Başbakan daha 1949'da, Batılı Müttefik Devletler'e Almanya'nın savunmaya katılımını önermişti, ki Gustav Heinemann bu nedenle 1950'de Adenauer'in kabinesinden çıkmıştı, yani politikasını bu konuya dair yasa değişikliklerinden yedi yıl önce anayasanın ruhunu ve koyduğu kuralları hiçe sayarak tasarlamış ve hayata geçirmişti. İçinde yeniden silahlanmaya yer olmayan anayasa böylece delindi ve tahrip edildi. Başka türlü ifade edecek olursak: Hükümetin politikası, 1948 anayasası zemininde artık daha fazla uygulanamazdı. Ama politikayı değiştirmeyi akıllarından bile geçirmedikleri, SPD de bunu düşünmediği için, yürütmenin eylemlerinin yasallığını muhafaza etmek adına –mantık gereği– içeriği genişletilip, ruhu sakat bırakılarak anayasa değiştirildi.

Bugün anayasayı taşıyan bu temel direklerin tarihsel önem açısından ikincisi parçalanmak isteniyorsa, bugün anayasal olarak garanti edilen *özgürlüğün* bütünlüğü –yeniden silahlanmada olduğu gibi sürekli olarak değil, *"olağanüstü hal durumunda"*– kısıtlanmak isteniyorsa; bu yine, hükümetin politikasının geçerli olan anayasanın zemininde artık daha fazla uygulanamadığı anlamına geliyor – ya da Robert Jungk'un 1959 yılında Nükleer Silahlanmaya Karşı Üniversite Öğrencileri Kongresi'nde mutlak bir biçimde ortaya koyduğu gibi: "Nükleer silahlanma ve demokrasi bağdaşmaz." Jungk'un sözlerinin kapsamı ve ne kadar isabetli olduğu ancak bugün ortaya çıkmaya başlıyor. Bu bağlantı, son üç yılda sosyal demokratların politikasındaki değişime de çarpıcı biçimde yansıyor. Nükleer Ölümle Mücadele Komitesi'nin eski başkanı Walter Metzel, 1959'da "Vorwärts"te Olağanüstü Hal Yasası'na hâlâ temelden ve prensip olarak karşı çıkabiliyordu. Bu, Almanya'nın Yeniden Birleşmesi Planı'nın yayımlandığı yıldaydı. Bu, bir Alman konfederasyonunun kurulması ve iki Alman devleti arasında barış anlaşması imzalanması hakkında SPD himayesinde hâlâ açıkça tartışılabilen 1959'daydı. Bu, Rapacki Planı hâlâ basında yer alıyor, Pankow'la pazarlıkların bahsi her ne kadar şoke edici olsa ve eleştirilse de, yine de hayatına etki ettiği insanlar arasında yankı buluyorkendi. Bu, "nükleer ölüm halkımızı tehdit ettiği sürece susmayacağız" cümlesinin, sosyal demokrat parti örgütünün en azından bir bölümü için boş laftan ibaret olmadığı, bir şiar olarak ihraç nedeni değil, hayati önemde olduğu, eyleme ve politik irade oluşturmaya kılavuzluk ettiğindeydi. SPD, ancak hükümetin dış politikasına eklemlendiği anda bir olağanüstü hal yasası yapılması talebine de eklemlenmiş oldu. Herbert Wehner 1960'da NATO'ya katılmaya evet dediğinde, parlamenterler Arndt ve Schäfer olağanüstü hal tartışmasına yapıcı bir şekilde katılmaya başladı. "Çene" Schmidt katı yakıtlı ve sıvı yakıtlı roketler hakkında saçmalamaya başladığında, SPD olağanüstü hal yasası hakkında pazarlığa açık hale geldi. SPD ve CDU nükleer silahlar konusunda anlaşmaya vardığında, SPD olağanüstü hal yasası konusunda da rıza gösterdi. O zamandan bu yana Metzel susuyor ve olağanüstü hal yasası karşıtlarının baş teorisyeni Wolfgang Abendroht partisinden atıldı.

Nükleer silahlanma ve demokrasi bağdaşmaz. Bu cümle ters çevrilebilir: Nükleer silahlanma ve demokrasinin feshi, kaçınılmaz biçimde karşılıklı olarak birbirini gerektiriyor. Kitle imha silahları ve terör; teknik, organizasyonel açılardan ve sonuçta gerçekten birbirlerini tamamlıyor. Bu durumda anayasanın politik programından ("barış ve özgürlük") geriye hiçbir şey kalmaz.

Zayıf adamların Herrenchiemsee'deki toplantısının başarısız olmuş Weimar'dan, on iki yıl milliyetçilikten çıkarmak zorunda olduğuna inandığı dersler, bu durumda –Olağanüstü Hal Yasası'nın kabul edilmesi halinde– geçersiz olacak. Böylece, faşizmin kendisi değil ama alt edilmesinin ilk adımları son dönem Alman tarihinden tekrar silinmiş olur. Yalnızca demokrasinin insanlık onurunu, yalnızca silahsızlığın barışı güvence altına altığı bilgisi ortadan kalkmış, başka bir yola girme alametleri silinmiş, sorunun üstesinden gelme niyetinden vazgeçilmiş olur. Özgürlükten geriye kalan, yalnızca hükümet yanlısı olma özgürlüğü olur, hükümete karşı çıkma özgürlüğü değil. En azından kitleler halinde, sert mücadelelerle, grevler ve gösterilerle karşı çıkma özgürlüğü değil. Kendini kanıtlaması gereken tarih gelmeden, hükümete karşı çıkma özgürlüğü ortadan kaldırılmış olur. Biçimsel bir karşılaştırmayla ve somut, akılda kalıcı bir ifadeyle bu, şu anlama gelir: Gelecekte muhalif kitleler, Macar Kasımı'ndaki gibi vurulup öldürülebilir ve savaş, zeki bir politikanın araçlarıyla engellenmesi gereken bir şey olmaktan çıkıp, Federal Almanya'nın yeni kendini tanımlayışına uygun olarak, "olağanüstü hal durumu" için basitçe önhazırlıkları yapılan bir şeye dönüşür.

İnsanlık onuru yeniden çiğnenebilir hale gelmiş olur. Diktatörlük de, bir devlet bünyesinde bir arada yaşamanın olası biçimlerinden biri olur. Savaş, 20. yüzyılın ikinci yarısında da hâlâ mümkün olmayı sürdürür.

konkret, 10. sayı, 1962

Kennedy'siz Almanya

Yas duruluyor, geriye boşluk kalıyor. Dünya halklarının barışı getireceğine inandığı adam öldü. Kendi hükümetleri ile ihtilaflı olanların da güvendiği adam artık yok.

Muhafazakarların hoşuna gitmiyor, solcuların sözünü dinlemiyordu, ama muktedirler onunla uzlaşmak zorunda kalıyor, iktidarsızlar umutlarını ona bağlıyordu.

Texas'taki üç el ateş tüm bunları sona erdirdi. Ardından başyazılarda kem küm edildi, borsalar sallandı, ortalığı söylentiler aldı. İnsan, her şeyin farklılaştığını kavrıyor ve bekliyor, tekrar eskiye dönmesini umut ederek saatlere, ardından günlere, sonunda haftalara alışıyor. Panik değilse de yön duygusunun kaybı, biçarelik ve güvensizlik hissi yayılıyor. Hükümetler ve muhalifler, kendilerini kaderin sillesini yemiş gibi hissediyor.

Ama hiçbir şey eskiye dönmeyecek. Bulunması gereken, dönüş yolları değil çareler, Almanya'daki yaşamı ve politikayı Dallas'taki olaylardan, Texas'taki içsavaştan, Beyaz Saray'daki muktedirlerin iktidarsızlığından bağımsızlaştıracak seçenekler. Amerika'nın güneyinde deliler ateşle oynuyor, bir güvenlik kurumu başarısız oluyor, dost bir ulusun iç çatışmaları dünyayı sarsıyor diye bu bölgenin, burada yaşayan insanların, Almanya'nın korkuya ve güvensizliğe itilmesi doğru değil. Bizim Neiße ile Ren arasındaki yaşamlarından son derece hoşnutsuz olanların, sonucuna hiç etkimiz olmayan bir dramanın davetsiz seyircisi ve figüranı olacak zamanımız yok. Kaderimizin, kendisi de kontrolünün dışındaki olayların elinde oyuncak olan bir Büyük Birader'inkilerdense kendi ellerimizde olmasının daha iyi olduğunun Almanya'da anlaşılması gerek. Federal Almanya Cumhuriyeti'nin altı yıl önce edindiği bağımsızlığından bağımsızca yararlanmasının zamanı geldi.

Bağımsız – bu, müttefiklerine sadık olmak anlamına geliyor, müttefiklerinin emrine amade olmak anlamına değil. Bu, Amerika'nın nükleer silahlarına güvenmeden, kıtalararası füze stratejisi, işgal kuvvetleri ve Big Lift hakkında spekülasyonlar, Texas'taki keskin nişancılar tarafından hareket edemez hale getirilebilen Kuzey Atlantik Konseyi'ndeki iktidar mücadeleleri olmadan politika yapmak anlamına geliyor. Bağımsız hareket etmek, hayatta kalmak isteyen elli milyon Alman'ı ölçüt alarak, Elbe ve Ren arası ölçeğinde, kaybedilen bir savaşın ve bir ulusun bölünmesinin bilincinde ve kendi coğrafi konumunun Atlantik'te değil, Orta Avrupa'da olduğunun farkında olarak hareket etmek anlamına geliyor.

Almanya'yı uluslararası politikanın değişken hallerinden, okyanus ötesindeki bir suikastçının keyfiliğinden, kurbanından ve tesadüfi halefinden bağımsızlaştıracak bir durum yaratılması gerekiyor. Alman politikasının aktörleri için bu, doğrudan ve kaçamak davranmadan, Orta Avrupa'daki koşulları istikrara kavuşturmak için bizim tarafımızdan tamamen haklı olarak yapılabilecek her şeyin sorumluluğunu almak anlamına geliyor.

Bu tür bir politik inisiyatifin konusu ve amaçları, dar anlamda, Berlin için şehrin ve ulaşımının özgürlüğünü güvence altına alacak hukuki bir statü, Alman sınırlarında barışın tesis edilmesi ve Federal Almanya ile Demokratik Alman Cumhuriyeti arasında alttan alta sürdürülen içsavaşın sona erdirilmesidir; geniş anlamda, Federal Cumhuriyet ile Doğu Avrupa'daki komşuları arasındaki ticaret ilişkilerinin diplomatik açıdan tanımaya varana dek geliştirilmesidir.

Bizim burada talep ettiğimiz, eski değil yeni bir şey. 22 Kasım 1963'e kadar, Bonn'un politikasının yandaşları ve karşıtları arasındaki anlaşmazlıkların, Washington'da temkinlice çözülen düşünce farklılıklarından ibaret olduğu düşünülebilirdi. Ama Büyük Birader artık büyük değil ve bizim, büyüklüğünün geri dönüşünü, yani Amerikan iç politikasına dair mücadelelerin sonunu bekleyecek zamanımız yok.

Talep ettiğimiz, Bonn'daki koalisyon hükümeti açısından da insafsızca, hatta gerçekçilikten uzak değil. Polonya, Macaristan, Romanya ve Çekoslovakya ile diplomatik ilişkiler, yalnızca Schröder'in

dış politikasının mantıki devamı. *Disengagement* politikasının –nükleer silahsız bölge oluşturulması ve işgal güçlerinin olası geri çekilmesinin– olanaklılığını yoklamak amacıyla, tam da bu devletlerle her iki Alman devletinin de katılımıyla yapılacak görüşmeler, Federal Almanya'nın zaten nükleer silah elde edemediği gerçeğine ve detant politikasına anlam kazandırabilir.. Federal Almanya ile Demokratik Alman Cumhuriyeti arasında teknik temasların geliştirilmesi, ilk etapta iki Almanya arasındaki seyahat trafiğine rahatlık getirebilir, bunun ötesinde, Alman-Alman ilişkilerinin normalleşmesi amaçlı resmi görüşmelerin yürütüldüğü alanın, iki taraftan biri özgüven ya da prestij kaybına uğramadan sınırları çizilebilir.

Bağımsız olmak, kendi evinin efendisi olmak demektir. Ancak bugün bağımsızlık yalnızca iki biçimde mümkün: ya nükleer silahlar üstünde tasarruf hakkı (bu Franz Josef Strauß'un hedefiydi) ya da tarafsızlık sayesinde. Askeri ittifaklarda nükleer silahı olmayan uydu olmak zorunda, çünkü modern bir savaş, konvansiyonel silahlarla yürütülse dahi, nükleer silah kullanımını –askeri açıdan olsun, politik baskı aracı olarak olsun– hesaba katan bir stratejiye dayanıyor. Bombanın sahibine bağımlı olunuyor. Bu bağımlılık ilişkisinden çıkmak isteniyorsa, askeri gerilim alanını terk etmek zorunlu.

Yeni Amerikan hükümetine, çatışmalar anaforunda Alman Sorunu'nun çözümünün tek başına sorumluluğunu yüklemeye devam ederek, istemeden de olsa zarar vermemeliyiz. Alman hükümeti şimdi kendisi hareket etmeli. Bağımsızca hareket etmeli. Alman muhalefeti hükümetten bunu talep etmeli.

konkret, 12. sayı, 1963

* * *

1960'dan itibaren ABD devlet başkanı olan *John F. Kennedy*, 22 Kasım 1963 günü Dallas/Texas'ta vurularak öldürüldü.

Big Lift: Varşova Paktı devletlerinin olası saldırısı halinde Amerikan silahlı kuvvetlerinin ABD'den ve çeşitli destek noktalarından acil olarak Batı Avrupa'ya kaydırılması.

Deutschland Deutschland ve Başka Şeyler - 15 Yıl Anayasa*

Sarı-kırmızı-siyah bayrak 23 Mayıs 1964'te bütün kamu binalarında dalgalanmamış olsaydı, anayasanın on beşinci doğum günü, tamamen halka kapalı olarak gerçekleşecekti. Bu doğum günü masasının süsleri; birkaç başyazı, bir sempozyum ve birkaç vatandaşlık bilgisi dersinden ibaretti. Federal Almanyalılar, anayasalarına bugün bile hâlâ ısınamamış durumda. Orası burası çok fazla kurcalandı, sık sık partiler arası tartışmaların cefasını çekti, başından beri hayata geçirilmesi değil, kısıtlanması gündem oldu. Herrenchimsee'deki kurucu meclisin üyeleri, savaşın ve savaş sonrası dönemin bıraktığı izlerin ve Nazi terörünün yarattığı şokun ışığında, pasifist olduğu kadar özgürlükçü de olan bir yasa ortaya çıkarmıştı. Anayasada ne bir orduya, ne askeri ittifaklara, ne de yürütmenin yasamaya müdahalelerine yer vardı. Yasa, yönetenleri dış politikada hasımlarıyla uzlaşmaya, iç politikada ise karşıtlarını kışkırtmamaya zorluyordu. Anayasa, Kruşçev ve Kennedy'den çok daha önce barış içinde bir arada yaşama düşüncesinin taşıyıcısıydı. Eğer öyle olmaya devam etseydi, Almanlar anayasalarından gurur duymayı gerçekten hak ediyor olacaktı.

Ancak Soğuk Savaş psikozu, Kore Savaşı'yla birlikte Almanya'ya da bulaştı ve zamanın başbakanı Adenauer, Marshall Yardımı'yla Batılı Müttefikler'in bölünmüş Almanya'da bugün hâlâ ahlak dışı olarak nitelenmeyi hak eden taleplerine boyun eğdi. Anayasa 1956'da artık,

* Yazının orjinal başlığı "Deutschland Deutschland unter anderm", Türkçe'ye çevrilemeyecek bir kelime oyunu içeriyor. "Unter anderm" Almancada hem "başka şeyler arasında", hem de "başka şeylerin altında" anlamlarını taşıyor. Alman milli marşının III. Reich'ın ardından artık söylenmeyen birinci kıtasındaki (Almanya her şeyin üstünde, her şeyden önemli anlamına gelen) "Deutschland Deutschland über alles" sözlerine cevap niteliğinde. (ç.n.)

Alman politikasını belirlemek yerine, başbakanın ve partisinin politikasına uyduruluyordu. Sözünü ettiğim, yeniden silahlanma ve zorunlu askerlikle ilgili anayasa değişiklikleri. Anayasa, Adenauer'in güç politikasına uygun hale getirildi ve böylece artık bir engel teşkil etmekten çıktı. Artık pasifist değil, yalnızca özgürlükçüydü. Ama 23 Mayıs 1964'te kutlanan, bu da değildi. Özgürlükçülüğü de yönetenlere sorun çıkarmaya başladı. İfade özgürlüğü, toplantı ve gösteri özgürlüğü, örgütlenme hakkı, Federal Almanya genelinde serbest dolaşım ve ikamet hakkı, kadınları silahlı kuvvetlerde hizmet vermeye zorlama yasağı, haberleşmenin gizliliği ilkesi vs. gibi çok önemli temel hakları, bir iç ya da dış olağanüstü hal durumunda yürürlükten kaldırmaya izin veren yeni bir anayasa değişikliği gündemde.

Anayasa, on beş yıllık ömründe daha iyiye gitmedi. Ancak anayasayı 1956 öncesine döndürmek ne kadar gerçek dışıysa, planlanan olağanüstü hal yasasını çoktan kesinleşmiş gibi kabullenmek de o kadar gerçek dışı. Ve hâlâ anayasanın verdiği, siyasi partilerin finansmanının kamusal kontrolünü olanaklı kılan bir partiler yasası ve Strauß gibi bir adama bile gem vurabilecek, askeri saldırılara katılmayı yasaklayan bir yasa çıkarma görevleri yerinde duruyor.

konkret, 6. sayı, 1964

* * *

Marshall Planı'yla ABD Avrupa'nın yeniden inşası için finansal destek verdi ve böylece gelecekteki "Dünya Pazarı Avrupa" için gereken altyapıyı oluşturdu.

20 Temmuz Üzerine

20 Temmuz'da herkes aynı fikirde: Nükleer silah karşıtları silahlanma yanlılarıyla, genelkurmay başkanı parlamenter ordu denetmeniyle,[1] sendikalar hükümetle, Frankfurter Allgemeine bizimle. 20 Temmuz 1944 olayı o kadar büyük, sonucu o kadar trajikti ki, kimse bundan da çıkar sağlamak, bu günün geleneğini güncel politikanın tüccar zihniyetine teslim etmek istemiyor. Böylece, 20 Temmuz yıldönümleri birlik günlerine dönüştü. Bugün hepimiz kendimizi – boyalı basının belirli bir temsilcisinin zevkle ara sıra tekrarladığı gibi– bir şekilde daha iyi ve daha ciddi hissediyoruz. Bir parça Vanitas bizi yoldan çıkarıyor, Mampe kokteyli içerken yapılan minikini tartışması kesiliyor.

Bu mutabakatta bir yandan her şey doğru, diğer yandan hiçbir şey doğru değil. Mutabakatın, 20 Temmuz 1944 olaylarında tabii ki gerçek bir arka planı var. Alman direnişinin eylem yasasını sonunda Hitler'e karşı devralan, eylemleri komünistlerin, sosyal demokratların, sendikacıların, Hıristiyanların ve üniversite öğrencilerinin yaptığı her şeyden daha görünür ve parlak gösterilen subaylar, hakim zümrenin üyelerinin daha önce hiç yapmadığı ölçüde Alman halkının tamamının çıkarları doğrultusunda hareket etti. Bu alabildiğine tutucu politikacılar, soylular ve subaylar, solcuların erişemedikleri amaçlarını gerçekleştirmeye çalıştılar: Nasyonal sosyalizmin tasfiyesi, savaşın sona erdirilmesi, hukuk devletinin yeniden restore edilmesi. Nüfuzlu adamlardan oluşan küçük bir zümreyle Alman halkının tüm kesimlerinin çıkarlarının bütünüyle kesişmesi, Doğu'nun 20 Temmuz 1944

1 Federal Alman parlamentosunun, ordudaki temel hak ihlallerini denetlemekle görevlendirdiği kişi. (ç.n.)

değerlendirmesinde kabul etmek istemediği, Batı'daysa bu günü törenle kutlayan herkesi birleştiren şey.

Ama bugünkü bizlere, bir yanda nükleer silah karşıtlarına ve diğer yanda silahlanma yanlılarına, genelkurmay başkanına ve parlamenter ordu denetmenine, sendikacılara ve hükümete bakıldığında; bu birlikte bir iş var; doğru olan, duygusallık değil ikilik. İkiyüzlü vicdanın isyanı palavrası konusunda fikirler ayrılıyor. Trettner, Lübke, von Hassel'in ve hükümetin yaptığı gibi, o zamanki faaliyetin kökeni olarak vicdandan söz edenler, içtenliğin kontrol altına alınması mümkün olmayan o son kalesine sığınanlar; yalnızca bunun bir parçası olmayanları, hiçbir şey yapmayanları, sinirlenmeyenleri aklamaya çalışıyor. Ancak, milyonlarca Yahudinin katledilmesi, canice bir savaş ve nasyonal sosyalist iktidarın dehşetengizliği karşısında siyasi suikastçıya dönüşmek için hassas bir vicdana, duyarlı bir içtenliğe gerek yok. Nasyonal sosyalizmin işlediği suçlar, 20 Temmuz 1944'ü gerçekleştiren adam ve kadınları direnişe teşvik etti. Hâlâ görevden alınmamış olan Nazi hakimlerde, nasyonal sosyalist dönemde Riga'daki Şark Komiserliği'nin[2] maliye bölümünün yöneticisi olarak Yahudi servetinin idaresinden ve değerlendirilmesinden sorumlu olan, Berlin'de sosyalist ve liberal öğrencilerin 20 Temmuz'un yirminci yıldönümünde istifa etmesini talep ettiği Kalkınma Yardımı Bakanlığı Müsteşarı Vialon'un kişiliğinde aynı suçlar yaşamaya devam ediyor. Vicdandan söz edenlerin, bu adamı tayin ederken vicdanı sızlamadı, komünistleri bir kez daha kriminalize ve komünist olmayanları yol arkadaşları olmakla itham ederken, yeniden temel hakların ortadan kaldırılmasını planlarken vicdanları sızlamıyor. Ordunun, iç komuta ilkelerini tutarlı bir biçimde uygulayacak disipline dahi sahip olmayan, komutanları ve orta kademe subayları, askerleri aşırı sıcaklarda ölçülü bir şekilde yürütmeyi becerecek yetkinlikten bile yoksun olan bir ordunun nükleer silahlara sahip olmasını dilerken vicdanları sızlamıyor. Bir acemi eri otuz derece sıcakta ölene kadar yürümeye zor-

2 Nazi Almanyası'nın Doğu Avrupa'da işgal ettiği toprakları yöneten Şark Bakanlığı'na bağlı, Estonya, Letonya, Litvanya, Beyaz Rusya gibi ülkelerden sorumlu olan kurum. Komiserliğe bağlı olan bölgelerde bir milyondan fazla Yahudi katledilmişti. (ç.n.)

layanlar, savaş durumunda nükleer silahları ölçülü, insanca ve sorumluluk bilinciyle kullanacak, öyle mi? Bu noktada, vicdan palavrası suçlar hakkında bir suskunluğa dönüşmeye başlıyor.

Auschwitz'in gaz odalarının atom bombasında teknik mükemmeliyete eriştiklerini ve atom bombası ile oynanan oyunun, Demokratik Alman Cumhuriyeti'ndeki Almanlar, Oder ve Neiße'nin ötesindeki Polonyalılar, Südetler'deki Çekler, Baltık Bölgesi'ndeki Ruslar açısından Hitler ölçüsünde bir suçla oynanan bir oyun olduğunu anlama zamanıdır. 20 Temmuz 1944'ü gerçekleştiren adam ve kadınların haksızlığa ve şiddete karşı direnişteki mücadelelerinin daha hâlâ nihai olarak kazanılmış olmadığını anlama zamanıdır. Dehşetengiz olanın, direnmemize yol açmak için şimdiden gerçekleşmiş olması gerekmez. Franz Josef Strauß gibi birisinin geri dönüşü de, siyasi bir suikastın vaktinin geldiği anlamına gelmez. Yine de, 20 Temmuz 1944'te ayrılan yollarımız, bugün de ayrı olmayı sürdürüyor.

konkret, 7-8. sayı, 1964

* * *

Heinz Trettner, Alman ordusunda general ve bir süreliğine silahlı kuvvetler baş müfettişliği görevinde bulundu. III. Reich döneminde de generallik görevinde bulundu ve İspanya içsavaşında on binlerce insanın katledilmesinden sorumlu olan Kondor Lejyonu'nda yer aldı.

Kai Uwe von Hassel (CDU), 1963-1966 yılları arasında Federal Almanya Savunma Bakanı.

Görgülü Bir Adam - Bir Gün Karl Wolff Davası

Bazen seyirciler için için inliyor ve sonra yeniden sessizce oturuyor, saatlerce, dikkatlice, çaresizce. Sanık Karl Wolff tanık sandalyesinde ağır suçlamalarla karşılaşırken, Banatlı bir diaspora Almanı'mn hâlâ emekli maaşı için mücadele eden bir kurmay subay duluna fısıldadığını duyuyorum: "Almanların bir kez daha yedikleri kaba pislemeleri inanılmaz." 22 Doğumlular'dan biri verilen arada "Asılmalı bu herif, hemen asılmalı, bu çetenin tamamı asılmalı!" diye sızlanıyor. Basın sırasının arkasından yaşlı bir kadın durmadan anlaşılmaz şekilde mırıldanıyor. "Böyle bir şey yönetti. Şimdi de suçsuzlar. Hayır. Korkunç. Evet, gaz odalarına gönderdiler onları. Naklettiler. Küçük çocukları da. Hayır. Kendini beğenmiş herif. İyi konuştular. Ve kadınları da. Hepsi gitti. Evet. Hayır..."

Altı haftalık Karl Wolff davasmda Alman kamuoyu, SS komutanı Heinrich Himmler'in yaveri, Waffen-SS generali, İtalya'daki en üst SS ve polis komutanı, Hitler ile Himmler arasındaki aracı hakkında ne düşüneceğine karar verebilmiş değil. Görgü kurallarını iyi bilen bir beyefendi olduğunu ve olmaya devam ettiğini, yakışıklı, gösterişçi ve salon adamı olduğunu, geçmişte sarışın, bugünse beyaz saçlı ve mavi mavi parlayan gözleri olduğunu, bir yiğit ve Cermen, safkan ari, ikisine de az çok sadık kaldığı karılarıyla birçok çocuk yapmış olduğunu biliyor. Yanlış da olsa ilkeleri olan bir adam, ilkelerinin modası geçmiş olsa da. İnsanlar artık şapka takmıyor ve Nazi değiller, olsa olsa belki Yahudilere, örneğin Goldwater'a karşı naziler. Wolff, bir seferinde 120, bir seferinde 300000, bir seferinde 6000 Yahudinin katledilmesine yardım etmekle, besbelli cinayetle yargılanıyor. Aynı onun gibi güzel bir insan, zarif, sarışın, ince, görgülü, ama ilkesiz, eşlerine ve kendisiyle çiftleşenlere karşı sadakatsiz olan Vera Brühne,

iki yıl önce Münih Adalet Sarayı'nın aynı ağır ceza mahkemesi salonunda bir doktoru ve hizmetçisini, yani tamı tamına iki kişiyi öldürmekle suçlandığında, Alman kamuoyu sanık hakkındaki kararını daha ilk günden vermişti, hava ona karşıydı, dava netti. Sonradan, jüri üyelerinin köyde ve kentteki kamuoyu görüşünün baskısı altında onu suçlu ilan etmekten başka bir şey yapamayacağından haberdar olduk. Bir sanıkla alay etmek ucuz, polisin elinde tutuklu olan biriyle dalga geçmek berbat bir tavır. Nasyonal sosyalizme karşı direnişin hakkının verilmeyişini, Karl Wolff'a yönelik umursamazlık duygusuyla telafi etmek olanaksız. Ancak cinsel konulardaki aşırı çekingenliğin Brühne'ye karşı ortaya çıkardığı öfkenin, Karl Wolff'un işlediği tahmin edilen suçlar karşısındaki tiksintiden daha büyük olması, naif ve her anlamda aydınlanmamış bir tavır olduğundan, acınası bir durum. Ne mutlu ki nasyonal sosyalizmi bilinçli olarak deneyimlememiş bir kuşağın üyesi, hayranlıktan olsun, medeni cesaretsizlikten olsun suç ortağı olma olanağını kaçırmış olan daktilocu kadın, daha önce bir defada hiç Karl Wolff davasının tanık sandalyesinde olduğu kadar çok SS üyesi görmemiş. C&A marka ceketleri köşeli omuzlarına oturmuş, topuklarını hâlâ –ama artık sessizce– birbirine vuruyor, "ja" yerine "jawoll" diyor ve mahkeme salonundan çıkarken erkekçe bir yiğitlikle SS-Obergruppenführer (üç yıldızlı SS generali) ve Waffen-SS generali olan sanığın, Karl Wolff'un önünde belli belirsiz eğiliyorlar. Bugün o zamankinden farklı düşündüklerini, o koşullar altında başka türlü davranmalarının mümkün olmadığını, daha o zamandan vicdanlarının sızladığını söylüyorlar; ama ne zaman esas konuya gelseler, kendi anılarını ve düşüncelerini paylaşsalar, tamamıyla o zamanın söz dinlemeyen, gördüklerinden etkilenmeyen ve ıslah olmaz insanlarına dönüşüyorlar.

Tanık Wilhelm Karl Hinrich Koppe, 68 yaşında ve evli, son olarak bir fabrikanın müdürlüğünü yapmış, Bonn'da ikamet ediyor. Savaş sırasında üçüncü dereceden polis generali –yani vurguladığı gibi korgeneral– Waffen-SS generali ve SS-Obergruppenführer, 39 Aralığı'ndan 43 Aralığı'na Warthegau'da üstdüzey SS ve polis yöneticisi, Yahudi imha kampı Kulmhof'u (Chelmno) nasıl işlemez hale getirdiğini anlatıyor. "İmha eylemleri olduğunu biliyordum. Bunu tesadüf

eseri öğrenmiştim. Bir gün –diye anlatıyor Koppe– Geiser'le beraberdim (Warthegau valisi, 1946'da Poznan'da idam edildi) ve onunla zorunlu göç politikasıyla ilgili sorunlar hakkında konuşmak istiyordum. Benim görevim Almanların Warthegau'ya yerleştirilmesiydi. Himmler hep iyi bir organizatör olduğumu söyleyerek beni överdi. En az 300000 insanı yerleştirmiştim. Baltık Bölgesi'nden, Dobruca'dan, Galiçya'dan." Mahkeme başkanı sözünü kesiyor: "Yerleştirmenin önkoşulu oradaki nüfusun göçe zorlanmasıydı!" Tanık: "Jawoll, Yahudilerin ve Polonyalıların bölgeyi terk ettirilmesi. Oldukça hızlı gerçekleşmişti. İşte ben Greiser'in yanındayken Bouhler (Führer sekretaryası başkanı, 1945'te intihar etti) aradı. Konuşmaları Schnaps'la ilgiliydi. Greiser telefonu kapattı. Bouhler sizden Schnaps mı istiyor, diye sordum. Greiser: Hayır, Einsatzgruppen için. Yahudi kırımı nedeniyle. Hemen Greiser'i ayıpladığımı gösterdim: Ama çocuklar, bütün yerleştirme planını suya düşürüyoruz. Bu gizli kalamaz. Kulmhof imha kampı, yerleştirme alanının tam ortasındaydı. Öfkeden kudurmuş bir biçimde Gestapo müfettişini çağırttım ve ona sordum: Neden bana Kulmhof hakkında hiçbir şey söylemediniz? Müfettiş: Bu, benim yetki alanıma girmiyor. Aslında her şeyi denetleme hakkına sahiptim, ama emir yetkim olmadığından bunu yapmamın hiçbir anlamı olmazdı. Altımdaki bir subaydan bir şey rica edemem, böyle bir şey emredilmeli. Ve ardından yerleştirilenlerin soruları geldi. Yahudilerle dolu kamyonları görüyor ve soruyorlardı: Yahudileri ne yapıyorsunuz? İçeri giriyor ve bir daha dışarı çıkmıyorlar. Utançtan yüzüm kızarıyordu. Kulmhof'u *ben* işlemez hale getirdim." Nasıl yaptığını söylemiyor, yalnızca bunu söylüyor.

Tanık başka bir olayı, SS-Obergruppenführer'i olarak Yahudi kırımına nasıl engel olduğunu mahkemeyle paylaşıyor: "1943 Aralığı'nın başlarında Krakov'a tayin edildim. Korgeneral Schindler bana geldi. Derdi silah sanayiinde çalışan Yahudilerdi. Schindler bana dedi ki: Lütfen Yahudileri elimde tutmama yardım edin, yoksa silah üretimi çökecek. Önce Schindler'e, size nasıl yardım edeyim ki, ben yetkili değilim, dedim. Sonra sordum: Speer beni Warthegau silah sanayii sorumlusu yaparsa emrime girer misiniz? Schindler: Hiç beklemeden. Konu silah üretimi olduğunda bir yıldızdan bile feragat ede-

bilirim. Her şeyi feda edebilirim. Berlin'e Speer'e gittim. Speer razı oldu. Ondan sonra, Yahudileri elimden alırsanız savaşı kaybederiz diyebilmeye başladım." "Ben bir idealistim," diye devam ediyor tanık, "Almanya, vatanım, komünizm tarafından ezilip geçilme tehlikesiyle karşı karşıya olduğundan partiye üye oldum. 1931 sonlarında Hamburg-Harburg'da bir SS birliği oluşturmakla görevlendirildim. Bu konuda son derece başarılı oldum. Demek istiyorum ki, bunu böyle söylemem bugün yanlış, ama o zamanlar öyleydi." Wolff ile 1940 Eylülü'nde Berlin'de bir araya gelmiş. "Merkez büroyla toplantılarım vardı. Berlin'de olduğunda yukarılardaki insanlardan kimlerin orada olduğunu sormak alışılmış bir davranıştı. Bana, Wölffchen* burada dendi. Prinz-Albrecht Caddesi'nde (Reichführer-SS merkezinde) ya da Sanssouci Sarayı'nda kahve içmek için buluştuk. Cephedeki durum hakkında sohbet ettik. Daha o zamandan şüpheyle yaklaşıyordum. Büyük başarılar elde etmiş olsak da, savaşın sonu kestirilemezdi. Wolff dedi ki: Kahraman ordularımız ilerleyişte. Beni sakinleştirdi. Çocuklar, dedim, Führer karargahında bombalar nedeniyle falan endişelenmiyor musunuz? Dedim ki: Wölffchen, artık silah sanayiini... Wolff sözümü kesti: Führer her şeyi düşündü. Doğu'da dev bir silah üretim tesisi kurulacak. Yahudi işçiler hizmetinizde. Polonyalılar ve Yahudiler. Yüz binlercesi. Bir milyon. Gaz, elektrik tesisleri, demiryolu bağlantısı ve diğer her şeyle şimdiden işlemeye başlıyor. Sakinleşmiş halde geri döndüm. Sonradan bunların bir ütopya olduğunu öğrendim." Savaştan sonra yaşamım "zorlukla" sürdürmüş, , İçişleri Bakanlığı Müsteşarı Stuckhardt ona Lohmann adına sahte bir pasaport çıkarmış. Wolff ile de buluşmuş, bir kez Wuppertal'de, bir kez de başka bir yerde, orada ne konuşmuş olduklarını hatırlamıyormuş.

Wolff'le buluşmaları hakkında artık hiçbiri bir şey bilmiyor, katiyen hatırlamıyorlar, bir-iki yıl önce polis sorgusunda ne dediklerini de aradan geçen zamanda unutmuşlar. "O kadar unutkanım ki," diye yeminler ediyor bugün Wedel/Holstein'da otobüs şoförlüğü yapan Himmler'in kişisel şoförü, "otobüs şoförü olarak kıdemimi haftadan haftaya bir yere yazmazsam unutuyorum." Konu, Varşova Getto-

* Wolffçuk – Kurtçuk. (ç.n.)

su'ndan Yahudiler için, Genel İdari Bölge Yüksek SS ve polis komutanı Globocnik (Mayıs 1945'te intihar ettiği iddia ediliyor) tarafından kurulan Sobibor İmha Kampı'nın 1942 yazında ya da 1943 ilkbaharında denetlenmesi. Denetleme ziyaretine Himmler ve Globocnik'in katıldığı kesin olarak biliniyor, Wolff'un da yanlarında olup olmadığı soruluyor. Polis sorgusunda tanık şaşırtıcı biçimde gerçekleri ifşa etmişti. "Bir keresinde, çok iyi hatırlıyorum, Himmler ve Wolff ile beraber küçük bir durağa gitmiştim. Orada bir vagonla lokomotif bekliyordu. Himmler ve Wolff bindiler. Sonradan eklenmiş bir hattı. Tren, altı ila sekiz saat sonra, iten bir lokomotifle aksi yönde ilerleyerek, geri döndü." Şimdi mahkemede "Wolff de yanlarında mıydı?" diye sorulduğunda, tanık bir şey hatırlamıyor. "Wolff'u koruyacak halim yok. Tüm bunlardan bir de para kazanmasını doğru bulmuyorum. (Kastettiği, Wolff'un 1961 yılındaki "Ben, Karl Wolff, SS-Obergruppenführer'i ve Waffen-SS generali, konuşmaya başlıyorum. Vicdanım beni buna zorluyor," sözleriyle "Ben, Claudius, sezar ve tanrı" gibi başlayan 'Eichmann'ın Şefi Heinrich Himmler' başlıklı dergi yazısı.) Tanık: "Bütün yıl boyunca bu konu üzerine düşündüm. Doğruyu söyleyeceğime yemin ettikten sonra bu konuda bir şey söyleyemem."

Adam, Himmler'i Dachau'ya götürmüş ve insanlar üstünde yapılan deneyleri onunla birlikte seyretmiş. "Wolff da yanınızda mıydı?" "Tahmin ediyorum. Kesin bir şey söyleyemem." "Wolff insanlar üstünde yapılan deneylerden haberdar mıydı?" "Wolff herkese, küçük insanlara karşı da iyiydi. Bir şey ahlaksız olduğunda, onunla hiçbir ilgisi olmasını istemezdi." Polis sorgusunda şöyle konuşmuştu: "Wolff'un, Himmler'in sırdaşı olarak bir şeyler bilmemesi *mümkün değildi.*" (Wolff gerçekten bundan haberdardı. Bu, daha Nürnberg'de saptanmıştı.)

Bir lokomotif ve bir vagondan oluşan özel treni organize etmiş olan Globocnik'in yaveri Max Ruhnhof da (bugün tüccar) bu konuda bir şey bilmiyor. Lublin çevresinde Globocnik yönetiminde öldürülen bir buçuk milyon Yahudi hakkında da (Hakim muavini Globocnik hakkında: "Gözünü kan bürümüş bir katliamcı", Tanık: "Eğer siz öyle diyorsanız..."), Wolff'un Sobibor Kampı'nı denetleme ziyaretine ka-

tılması hakkında da hiçbir şey bilmiyor. Trenin kalkmasına kadar bütün ayrıntıları hatırlıyor: Tren gelmediği, belli ki istasyona giremediği, randevular suya düştüğü için hır çıkmış. Himmler sinirden çılgına dönmüş. Wolff insanları sakinleştirmiş. Acil durumlar için bir Mercedes ve bir Horch olmasına rağmen, belli ki Himmler araba konvoyuyla gitmek istememiş. Sonuçta yine de arabayla yola çıkılmış ve özel trene yolda, Himmler'in şoförünün betimlediği istasyonda ulaşılmış. Soru: "Beyler Sobibor'da ne kadar zaman geçirdi?" Tanık: "Öğleden akşama kadar." "Wolff da yanlarında mıydı?" "Bu konuda bir şey söyleyemem." Sonra bir an için hafızası yerine geliyor: "Wolff'un kısa bir süre bizimle beraber olduğunu ve konvoy yola çıktığında beraberlerinde *gitmediğini* hatırlar gibiyim." Son.

Böyle sürüp gidiyor. Bütün SS üyelerinin ifadeleri, öğleden önceleri, öğleden sonraları. İddia makamının tanıkları sanığın yoldaşları. III. Reich'ın, Eichmann'dan daha yüksek rütbeli, Himmler'in sırdaşı olan, Himmler'in yardımcılığı için Heydrich ile rekabet eden, SS'ten, parlamentodan, Himmler ve Hitler'in yakın çevresinden çalışma arkadaşları intihar etmedilerse idam edilen seçkin bir temsilcisini yargılama olanağı kaçıp gidiyor. Davanın gidişatı, mahkeme değil sanık tarafından belirleniyor; nasyonal sosyalizm hakkındaki bilgilendirme, karşıtları değil yandaşları aracılığıyla gerçekleşiyor. Seyirci bölümündeki gençlerin, acaba yoksa nasyonal sosyalizmde doğru olan bir şeyler var mıydı diye kendilerine sorduklarını duydum.

konkret, 9. sayı, 1964

* * *

1946 ve 1948 yıllarındaki iki küçük davadan sonra *Karl Wolff*'e karşı 1964 yılında Münih'te büyük bir dava açıldı. Wolff, en az 300000 vakada cinayete yardımdan suçlu bulunarak 15 yıl hapis ve 10 yıl süresince vatandaşlık haklarından mahrum olmakla cezalandırıldı. Ancak daha 1969 yılında Katolik Kilisesi'nin müdahalesi sonucunda serbest kaldı.

Barry Goldwater, ABD'de 1964 seçimlerinde *Lyndon B. Johnson*'a yenilen aşırı sağcı bir başkan adayıydı.

Dresden

Günümüzden yirmi yıl önce, 13 ve 14 Şubat 1945'te, Karnaval Salısı'nı Kül Çarşambası'na bağlayan gece Müttefik bombardıman uçaklarının İkinci Dünya Savaşı'nda bir Alman şehrine yönelik en büyük hava saldırısı gerçekleşti: Dresden bombardımanı. Şehir, 14 saat içinde üç kez bombalandı. İlk sorti 22:13'ten 22:21'e kadar sürdü. İngiliz bombardıman uçakları şehrin semalarını terk ettiklerinde, arkalarında 80 kilometre ötede bile gökyüzünü yakıp tutuşturan bir alev denizi bıraktılar. İkinci sorti 1:30 ile 1:50 arasında meydana geldi. Uzaklaşan İngiliz bombardıman uçakları, ateşi 300 kilometre öteden görebiliyorlardı. Üçüncü sortiyi Amerikan bombardıman uçağı filosu ertesi sabah 12:12 ile 12:23 arasında yaptı.

200 binden fazla insan Dresden'in alevleri arasında can verdi. İngiliz David Irving "Dresden'in Çöküşü" adlı kitabında şöyle yazıyor: "Bir hava saldırısı, savaş tarihinde ilk defa hedefini ölülerini gömmeye yetecek kadar yaralanmamış insan kalmayacak derecede korkunç bir biçimde yerle bir etti."

Dresden'in daimi nüfusu 630 bindi. Yerle bir edildiğinde şehirde bir milyondan fazla insan bulunuyordu. Bir milyon 200 bin ile bir milyon 400 bin arasında olduğu tahmin ediliyor. Silezya'dan, Pomeranya'dan, Doğu Prusya'dan mülteciler, Berlin'den, Renanya'dan tahliye edilenler, çocuk taşıyan trenler, savaş esirleri ve yabancı işçiler. Dresden iyileşmekte olan ve halen yaralı askerler için bir toplanma yeriydi. Dresden'de silah sanayii yoktu, uçaksavar topları ve hava savunması olmayan korunmasız bir şehirdi. Dresden, tüm Almanya'da bombalanmayacak bir şehir olarak görülüyordu. Oxford'a saldırılmazsa İngilizler Dresden'i esirgeyecek ya da Müttefikler savaştan sonra Dresden'i Almanya'nın başkenti yapacak ve bu nedenle

tahrip etmeyecekler gibi söylentiler vardı. Daha fazla söylenti vardı, ama her şeyden önce hiç kimse günbegün sivil ve askeri hastaneler kurulan, çoğu kadın ve çocuklardan oluşan yüzbinlerce mültecinin akın ettiği bir şehrin bombalanabileceğini tasavvur edemiyordu.

Dresden'de askeri açıdan ilginç olan, olsa olsa büyük bir emtia ve birlik aktarma istasyonuydu. Ama ilk olarak, ardından atılacak yangın bombaları karşısında çatı gövdeleri ve apartman dairelerini mümkün olduğunca korumasız bırakmak için, camları patlatacak ve çatıları çökertecek tahrip bombalarının atıldığı, tüm bunların plana tamamen bağlı kalınarak gerçekleştiği üç saldırıda bu istasyon neredeyse hiç isabet almadı. Günler sonra ölüler tren istasyonunun salonlarında dağ gibi üst üste yığıldığında, raylar çoktan tamir edilmişti. Dresden yedi gün sekiz gece boyunca yandı.

Saldırı uçuşlarını gerçekleştiren İngiliz askerlerine gerçekler anlatılmamıştı. Filolarının Dresden'deki ordu başkomutanlığına saldırdığı, Dresden'in Doğu Cephesi için önemli bir ikmal merkezi olduğu, saldırının hedefinde şehir merkezinde yer alan bir Gestapo ana karargahı, önemli bir cephane fabrikası, büyük bir zehirli gaz fabrikası olduğu söylenmişti. İngiliz halkı daha 1943'te, Alman sivil nüfusunun bombalanmasına karşı protesto eylemleri yapmıştı. Chichester piskoposu, Canterbury başpiskoposu, İskoçya kilisesinin başı seslerini yükseltmişti. Onlara olduğu gibi Avam Kamarası'ndaki Labour temsilcisine de, silah tesisleri yerine yerleşim yerlerinin tahrip edilmesi emrinin verildiğinin doğru olmadığı söylenmişti. Sir Winston Churchill yönetimindeki İngiliz hükümeti, Alman şehirlerine yönelik İngiliz bombardımanlarının fiili, kasıtlı ve planlı karakterini 1945 Martı'nda savaşın bitmesine dek gizli tutmayı başardı. Dresden bu politikanın doruk noktasıydı. İkinci Dünya Savaşı'nın sonucunun Stalingrad'da belli olmasından iki yıl sonra yerle bir edildi. Dresden bombalanırken, Sovyet birlikleri çoktan Oder ile Neiße'ye ulaşmış, Batı Cephesi Ren Nehri'ne taşınmıştı. Dresden saldırısını yöneten Royal Air Force başkomutanı Sir Arthur Harris bir yıl sonra, 13 Şubat 1946'da, Southampton'dan kalkan bir gemiye binerek artık hizmetlerini takdir etmeye hazır olmayan ülkeyi terk etti. Alman halkı Auschwitz gerçeğinden haberdar olduğunda, İngiliz kamuoyu da Dresden gerçeğini

öğrendi. Yönetenlerin vadettiği şan, faillerden esirgendi. Hem burada, hem de orada.

Hitler'e karşı savaş Dresden'de, mücadele ettiğini iddia ettiği ve gerçekten de mücadele etmiş olduğu şeye dönüştü: Hiçbir şekilde meşrulaştırılamayacak canavarlığa ve barbarlığa.

Eğer haklı bir savaşın olamayacağına dair bir kanıta ihtiyaç olsaydı, Dresden o kanıt olurdu. Eğer savunma durumunun yozlaşarak saldırganlığa dönüştüğüne dair bir kanıta ihtiyaç olsaydı, Dresden o kanıt olurdu. Eğer halkların savaş yürüten hükümetlerin kendisi tarafından kötüye kullanıldığına, alçaltılarak gerçekleştirilen barbarlığın bahanesi ve kurbanı haline getirildiğine dair bir kanıta ihtiyaç olsaydı, Dresden o kanıt olurdu. Sir Winston Churchill'in cenazesinde Dresden hakkında tek kelime edilmemiş olması, yaşananların suçunun, kendisi de kandırılmış olan halka yüklenmek istendiğini düşündürüyor. Bu, nasyonal sosyalizm döneminde işlenen cinayetlerde zamanaşımını kaldırmayı reddeden Alman hükümetinin yaptığının aynısı.

konkret, 3. sayı, 1965

Vietnam ve Almanya

Amerika'nın Vietnam'da Batı'nın özgürlüğünü savunduğu, müttefiklerine sadakatini zor, dokunaklı, takdire layık bir şekilde kanıtladığı, Vietnam'ın yerinde yarın Almanya'nın da olabileceği, artık sistematik olarak insanlara anlatılıyor. Ancak bunların hiçbiri doğru değil. Kanıtlanabilecek olan yalnızca, bunlara inandırılan halkın, onları inandıran basının ve bunları teyit eden politikacıların savaşta bir işlevlerinin olduğu. Apaçık ortada ve net bir biçimde adı koyulabilecek olan bu işlev ile Alman güvenlik politikası arasında yalnızca son derece dolaylı bir bağ var. Bonn'un Vietnam'a gönderdiği 100 milyon Mark'ın ve Berlin basınının organize ettiği barış çanlarının Vietnam'la hiçbir ilgisi yok ama Bonn'un politikasıyla son derece var.

Johnson Vietnam Savaşı için Batı Dünyası'nın onayına muhtaç. Kendi ülkesinde bu savaşa karşı yapılan protestolar çoktan bütün dünyada biliniyor. Kongreye ve senatoya kadar ulaştılar, üniversitelerde önemli bir rol oynuyorlar ve Amerikan vatandaşlık hakları hareketinin büyük bir bölümü Vietnam'daki savaşa karşı direnişe geçti. (Bknz: Herbert von Borch, die Welt, 27.11.) Johnson'ın kendi ülkesindeki muhalefete karşı bir argüman olarak NATO devletlerinin savaşı desteklemesine ihtiyacı olduğunu Dean Rusk Kuzey Atlantik Konseyi toplantısında şüpheye yer bırakmayacak kadar net bir biçimde açıkladı. Amerika'nın kaybolan prestiji adma Güneydoğu Asya'da görevlendirilmeyi reddeden güçler, hâlâ Berlin için, Amerika'nın Avrupa'daki etkisi ve İngiltere ile olan geleneksel bağ uğruna harekete geçirilmeye hazır. Wilson ABD'ye oyununda karmaşık bir biçimde eşlik ediyor. Ödemeler bilançosuyla, Rodezya ile ilgili yaşadığı sorunlara rağmen, Aralık ayında Johnson'la konuştuğu gibi, "Süveyş'in doğusundaki" Aden ve Singapur'daki askeri etkinliğini

azaltmak istiyor. Amerika'nın onayına karşılık ödeyeceği bedel, Vietnam'daki savaşa rıza göstermek ve susmak. Bununla beraber Wilson'ın, İngiltere'nin Vietnam Savaşı'yla ilişkisini kesmesi durumunda Bonn-Washington ekseninin Almanya'nın nükleer silah sahibi olmasıyla sonuçlanabilecek biçimde güçlenmesinden korktuğu iddiası da mevcut. Nesnel açıdan olası olmayan bir iddia, ancak İngiliz kamuoyundaki kaygılar açısından gerçekçi.

John Foster Dulles döneminde büyüyen Bonn –Adenauer'in 50'li yıllardaki Amerika gezileri birer zaferdi– Vietnam Savaşı'nı bencilce, hatta saldırganca menfaatlerini düşünerek destekliyor. Savaş Doğu'dan gelen tehdidi kanıtlıyor (ki bu da yeterince kuşkulu), İleri Savunma Stratejisi'ni* ve Demokratik Alman Cumhuriyeti sınırındaki füze rampalarını meşrulaştırıyor, Berlin'in güvenliğine dair verdiği garantileri ABD'ye her gün saat başı hatırlatma şansı veriyor, Almanya'da nifak tohumları ekilmesi istenirken huzursuzluk çıkararak provoke ediyor. Ne de olsa Barzel hükümet bildirisinde söylenenleri, Almanya yeniden birleşmeden Avrupa'da barış olamayacağını –yani: Vietnam'ın yerinde yarın Almanya'nın olabileceğini– teyit etti. Bunun propagandasını yapanlar, böyle bir şeyin hazırlığını yapmak istedikleri şüphesini uyandırıyorlar.

Karanlık "Ahlaki Silahlanma" cemiyeti bütün bunları günlük gazetelere verdiği tam sayfalık ilanda kısa ve öz biçimde, açıkça dile getirdi. Başbakana iyi yolculuklar dileyerek, Johnson'a ve Amerikan halkına "biz Almanların Amerika'nın özgürlük, bizim de özgürlüğümüz için feda ettiği can ve mal için müteşekkir olduğumuzu" iletmesini rica ettiler. Ardından hemen korktuğumuz manevrayı yaptılar: "Ancak hepimiz güçlerimizi beraberce özgür ve herkesi bağlayan ahlaki kriterlere dayanan bir dünya düzenine ulaşmak için kullandığımızda, yeniden birleşme ve Oder-Neiße Çizgisi meselelerinde gerçek çözümlere ulaşılabilecek. Amerika ve Almanya özgürlük ideolojisiyle ilerlemeyi seçmeliler." İleri ama nereye?

Bu kadar kötücül düşünceler uğruna Vietnam meselesinde basit ve açıkça ortada olan tüm doğru bilgiler hedeflerine ulaşmıyor:

* NATO'nun Soğuk Savaş'ta nükleer üstünlüğe dayanan "saldırgan savunma" stratejisi. (ç.n.)

ABD'nin müttefiklerine karşı sadakati, söz konusu ülkeye zorla dayatıldı (yani aslında sadakat değil). Bu; Dulles, Diem tarafından yönetilirken ülkeyi manipüle ederek Manila Paktı'na soktuğunda, 1956'da özgür seçimler, Vietnam tarafsız olmasın, ABD'nin şüphe uyandırıcı müttefik sadakatini reddetmesin diye yapılmadığında oldu. Sonra, Güney Vietnam'da basın, düşünce, din özgürlükleri anlamında bir Batı özgürlüğünün asla var olmadığı, Vietkong'un "komünist" kelimesi ile tanımlanamayacak bir halk hareketi olduğu bilgileri hedeflerine ulaşmıyor.

Bütün bunlar hedefe ulaşmasın ve bilinmesin diye, Berlin basını Wolgang Neuss'a ilan boykotu uyguluyor. Die Welt, yazarların ve üniversite hocalarının Vietnam'daki savaşa karşı yüz yirmi satırlık bildirisinin yalnızca sekiz satırını yayımlıyor. Buna karşın Krämer-Badonis'in karşı bildirisini ve yazarların yayımlanmayan bildirisine karşı üç gün boyunca bir dizi okur mektubunu yayımlıyor. Gerçeklerin halktan gizlenmesi, olayların arkasında yatanların üstünün örtük kalması, halkın hiçbir şeyin iç yüzünü görememesi, ancak her şeye katılması, Bonn'un Vietnam Savaşı ile ilgili hesaplarının bir parçası.

Bonn'un Vietnam dayanışması sayesinde kendi nükleer silahlarına sahip olması, Almanya'daki Vietnam Savaşı için hücum etmesi olası değil. Ama yine de: "Halkların barış içinde bir arada yaşamına zarar vermeye uygun ve bu niyetle icra edilen eylemler [...] anayasaya aykırıdır." (Anayasa 26. Madde)

konkret, 1. sayı, 1966

* * *

Barış çanları: Vietnam Savaşı sırasında Batı Berlinlilere ölen Amerikan askerlerinin dul karılarına Batı Avrupa-Atlantik dayanışmasının bir işareti olarak Berlin Barış Çanı'nın kopyalarını hediye etme çağrısı yapıldı.

Harold Wilson, zamanın İngiltere başbakanı.

Wolgang Neuss'un mizah dergisi "Neuss Deutschland"da Berlin basınının barış çanları eylemi ile dalga geçmesinin ardından, Berlin gazeteleri Neuss'un kabaresinin ilanlarını basmayı reddetmişlerdi.

Ücret Mücadelesi

Kasım ayında toplu iş sözleşmelerinin IG-Metall ve onu izleyen diğer sendikalar tarafından feshedilmesinden bu yana, kapıya dayanan toplu iş sözleşmesi pazarlıklarını berbat etmek ve kamuoyunu sendikalara karşı kışkırtmak için az şey yapılmadı:

Parlamentodaki tutumluluk tartışması, başbakanın bir saat fazla mesai talebi. (Çalışma Bakanı Katzer: "Sözleşmenin taraflarını, çalışma süresi meselesinin kapsamını tümünü görmeye davet ediyoruz.")

Yabancı işçi istihdamıyla bağlantılı olarak halkın fazla mesaiye ne kadar hazır olduğuna dair kamuoyu araştırmaları. Almanların çoğunluğu, eğer yabancı istihdamının önüne geçecekse, günde bir saat fazla mesai yapmaya gönüllü.

Kuzey Ren-Vestfalya metal endüstrisi aralık ayında, kitlesel işten çıkarmaların arifesinde olduğumuzu ilan etti. Birkaç gün sonra asılsız olduğu ortaya çıkan bu haberi geri çekmek zorunda kaldı.

Nordhoff'un Volkswagen fiyatlarında artışa gitme tehdidi.

Ancak sendikal politika kamuoyu görüşüne, yani işyerlerindeki ruh haline, milyonların, üyelerinin, Bild Gazetesi okurlarının duygularına şirket politikasından daha bağımlı. Sendikal politika, kendi kadroları söz konusu olduğunda ekonomi ve katı politika bilgisine dayanabilir, ama –çoğu Springer Yayınevi'ne ait olan bulvar gazetelerinden bilgilenen üyelerden oluşan– seçmen kitlesi söz konusu olduğunda, hatalı bilgilere, yanlış haberlere inanmaya işveren örgütlerindeki üniversite mezunlarından kesinlikle daha yatkındır. Her şeyi basitleştiren ücret-fiyat spirali söylemine ücretli çalışanlar aldanıyor, fiyatları koyanlar değil.

Son aylarda ücret artışı ve çalışma sürelerinin kısaltılması arzusu örselendiyse; bu, hükümet, işveren örgütleri ve kamuoyu araştırma kuruluşlarının dikkate şayan derecede ahenkli iş birliğinden kaynaklanıyor. Bu sürecin bilinçli olarak mı yönetildiği, yoksa aktörlerin kendiliğinden mi hareket ettiği önemli değil. Bütün bunlar, Gesamtmetall'in (Metal Endüstrisi İşveren Örgütleri Konfederasyonu) ilanlarında titizce kafa karıştırıcı bir şekilde paketlenerek sendikaların karşısına çıkarılıyor. Bu, bir propaganda şaheseri olmasa da, yüksek dozda demagoji içeriyor:

IG-Metall'in çalışma süresi ve ücret talepleri, iş güvenliğini tehlikeye atıyormuş. Ancak Kuzey Ren-Vestfalya'daki kitlesel işten çıkarmalar gerçekleşmedi ve gerçekleşmiyor, onun yerine Federal Almanya'da 700 bin kişilik işçi açığı var ve Nürnberg'deki Federal İş ve İşçi Bulma Kurumu, doğal nüfus gelişimi ve okula devam sürelerinin uzaması dolayısıyla 1970'e kadar 400 bin kişilik daha işçi açığı olacağını öngörüyor.

Tübingen'deki Wickert Enstitüsü, erkeklerin yüzde 87'sinin ve kadınların yüzde 92'sinin günde bir saat ya da daha uzun süre fazla mesaiye hazır olduğunu 10 Ocak'ta açıklasaymış, halk sendikaların tutumuna anlayış göstermezmiş. Ancak bir saatlik fazla mesainin yabancı işçiler ile bağlantılı olarak tartışıldığı, kabullenme eğiliminin Alman çalışkanlığından çok yabancılara yönelik antipatiden kaynaklandığı Gesamtmetall'in de dikkatinden kaçmış olamaz. Gesamtmetall'in istifade ettiği bir antipati: "Daha az çalışmak ve bu yüzden daha da fazla yabancı istihdam etmek saçma değil mi?" Otto Brenner: "Görünen o ki, ilkel milliyetçi dürtülere oynuyorlar."

Milliyetçi dürtüler muhtemelen gerçekten mevcut, ama yabancılarla Almanlar arasındaki gerginlikte işverenlerin sorumlu olduğu barınma koşullarının rolü daha büyük: Barakalardan oluşan kamplar, çok katlı binalarda kışla usulü yerleştirme (erkek depoları), odaların dört, altı ya da sekiz kişiyle doldurulması, çağ dışı yıkanma olanakları, ya berbat ya da hiç olmayan temizlik hizmetleri, evliler ve çocuklu aileler için neredeyse hiç konut olmaması. Yani büyükşehirlerde fuhuşta artış, Alman genç kızların evlilik dışı çocuk sahibi olması,

tecrit anlamına gelen bu barınma koşullarından ama aynı zamanda yabancıların çok az Almanca bilmesinden de kaynaklanan işyerinde çok az iletişim olanağı.

Ayrıca sendikalar, belli ki işverenlerin şimdi kaşıdığı ilkel milliyetçi dürtülerden çekindiklerinden, iş adamlarının ücret düşürme için kullandığı yabancılar politikasına karşı mücadele etmekten kaçındı. İşverenler danışmanları sayesinde ne yaptıklarını daha iyi biliyor. Ekonomi Araştırmaları Enstitüsü, Berlin: "Sürekli konuk işçi akınma karşı yer yer beliren tepkiler karşısında, ülke dışına kapalı bir emek piyasasında şirketlerin yerel işgücü için rekabetinin, Federal Almanya'daki ücret baskısının hatırı sayılır ölçüde artmasına yol açacağının bilincinde olunmalı." (Der Arbeitgeber, Haziran 1965) İş adamları, sendikaların Almanların yabancılara karşı önyargılarından –besbelli demokrasi anlayışları nedeniyle– faydalanmaktan kaçınmasını sendikalara karşı kendi yarattıkları önyargıları kullanarak ödüllendiriyor.

Gesamtmetall verdiği ilanlarda, metal endüstrisinin 100 bin işçinin çalışmasına denk düşen fazladan haftalık 4 milyon iş saatine ihtiyacı olduğunu söylüyor. Ancak Federal Almanya'da geçirdikleri iş kazaları nedeniyle günde 200 bin kişi işe gitmiyor ve yılda 300 bin insan ortalama 57 yaşında emekli oluyor. Hamburg Parlamentosu üyesi Max Reimer (SPD) 7 Aralık 1965 tarihli bütçe tartışmasında: "İş kazalarının yalnızca yarısını engelleyebilsek, Almanya çapında bir tam saatlik fazla mesaiden vazgeçebilirdik." 1964 yılındaki iş kazalarının üçte birinden fazlası (toplam 2,5 milyonun 924 bini) metal endüstrisinde gerçekleşti. Alman endüstrisi, iş gücü potansiyelini yorarak ve haddinden fazla çalıştırarak yıpratmak yerine, örneğin ücret artışı ve çalışma süresinin kısaltılmasıyla, yani itinayla koruyarak büyüse nasıl olurdu? (Dortmund'daki Max-Planck Enstitüsü'nün iş fizyolojisi araştırmasının sonuçları çoktan önümüzde: Sekiz saatlik iş günü, yani haftada kırk saatlik çalışma, günümüzdeki çalışma yoğunluğunda bedenin uyku ve dinlenme yoluyla telafi edebileceği ideal süre.)

Şu anda yürütülen ücret ve çalışma süresi pazarlığı, ekonomik büyümeyi ve kamu yararını birbirine uydurmak ve Alman endüstrisinin insanları yıpratmasını frenlemek için uygun bir fırsat. İşverenler şimdiye kadar adil davranmadılar, ama her şeyden önemlisi kısa vadeli düşünüyorlar.

konkret, 2. sayı, 1966

* * *

Heinrich Nordhoff, 1948'den 1968 yılında ölene dek Volkswagen'in yöneticiliğini yaptı.

Kuli* mi, İş Arkadaşı mı? Almanya'daki Konuk İşçiler

Günümüzde, milyonlarca yabancı işçi Federal Almanya'da yaşıyor. 390 bin İtalyan, 194 bin Yunan, 178 bin İspanyol, 160 bin Türk, 60 bin Yugoslav, 21 bin Portekizli ve diğerleri. Haziran 1961'de daha 500 bin kişiydiler, şimdi 1 milyon 200 bini buldular. Üçte birlerinden fazlası maden sanayiinde çalışıyor, neredeyse on maden işçisinden biri yabancı. 300 binden fazlası imalat sanayiimde, 200 binden fazlası inşaat sektöründe çalışıyor. 1 milyon 300 bin yabancı işçinin 330 bini kadın. Yabancı işçilerin yoğun olarak çalıştırıldığı eyaletler, Kuzey Ren Vestfalya ile Baden-Württemberg'in ardından Hessen ve Bavyera. Neredeyse 70 bin yabancı Münih İş ve İşçi Bulma Kurumu'na bağlı bölgede, 65 bini Stuttgart'ta, 56 bini Frankfurt'ta, 35 bini Köln'de yaşıyor. Federal Almanya'daki işçilerin yüzde 5,4'ü yabancı.[1]

13 Ağustos

Federal Alman nüfusunun elverişsiz yaş yapısı, ordu ve okul süresinin uzatılması ve nihayetinde 13 Ağustos 1961, yabancı işçilerin çalıştırılmasını zorunlu hale getiren işgücü eksikliğine yol açtı. Güney Bavyera İş ve İşçi Bulma Kurumu Başkanı Valentin Siebrecht'in sözleriyle: "Yabancılar, Sovyet Bölgesi'nden gelen göçmenlerin yerine geçti. 1961 yılına kadar Federal Almanya'ya gelenlerin sayısı, yıllık 150 bin ile 300 bin arasında değişiyordu ve bunların çoğunluğu,

* Kuli: Doğu Asya'da, çoğu hamallık yapan gündelikçi yabancı işçilere verilen ad. Sözcük Çağatayca kökenli ve Türkçedeki "kul" ile aynı kökenden. (ç.n.)

1 Ausländischer Arbeitnehmer-Erfahrungsbericht 1965. Hrsgg. von der Bundesanstalt für Arbeitsvermittlung und Arbeitslosenversicherung, Nürnberg 1966.

çalışmak için en ideal yaştaki işçilerden oluşuyordu."[2] 1970'e kadar daha 400 bin kişilik karşılıksız işgücü gereksinimi olacağı öngörülüyor.

Sosyal Sigorta

Federal Alman hükümetiyle İtalya, Yunanistan, İspanya, Türkiye ve Portekiz arasındaki uluslararası anlaşmalar; ülkeye giriş ve işe alma koşullarını, Alman komisyonlarının bu ülkelerdeki etkinliklerini ve ülkelerine geri dönenlerin emeklilik haklarını vs. düzenliyor. Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üye olan ülkelerden gelen yabancılar, Federal Almanya'da bir yıl ikamet ettikten sonra sınırsız oturum hakkına sahip oluyor, diğer ülkelerden gelenler aynı hakka ancak üçüncü yılın sonunda erişiyor. Ne AET'ye üye olan ne de Federal Almanya'yla arasında bir anlaşma olan ülkelerden gelen yabancıların emeklilik haklarının ne olacağı ise belirsizliğini koruyor. Bu, özellikle Faslılar ve Yugoslavlar açısından söz konusu. Federal Almanya'da ödedikleri emeklilik priminin, kendi ülkelerinde de hesaba katılacağından yola çıkamıyorlar. Federal Almanya'da beş yıldan kısa çalışmış olmak koşuluyla; her Alman işçisinin de yapabileceği gibi, emeklilik priminin ücretlerinden kesilen bölümünü geri alabilirler.

Federal Almanya'da yabancı işçi istihdamını organize eden, Federal İş ve İşçi Bulma ve İşsizlik Sigortası Kurumu ve eyaletlerdeki ona bağlı iş ve işçi bulma kurumları. Yurtdışındaki işe alma komisyonları, Federal Kurum'un emri altında çalışıyor.

Yabancılar Yasası

Oturma ve çalışma izniyle ilgili meseleler, sınırdışı edilme ve yabancı işçilerin Federal Almanya'daki hukuksal statüsü gibi konuları 1 Ekim 1965 tarihinde yürürlüğe giren Yabancılar Yasası düzenliyor. Yasa, örneğin "uluslararası hukuka aykırı olan, özgür demokratik düzeni tehdit eden ve bu yasanın yürürlülük sahasının dışında kalan, özgür

2 Valentin Siebrecht: Unsere Ausländer – pro und contra in: 'Der Arbeitgeber' 11 ve 12. sayı, 1965, s. 288.

demokratik düzenin anayasal ilkelerine aykırı olan partileri, diğer örgütleri, resmi kuruluşları ve çabaları destekleyen" politik faaliyetleri yasaklıyor. Ancak bu fıkra, Federal Yüksek Mahkeme'nin 25.07.1963 tarihli kararına aykırı: "Federal Almanya'da bir süreliğine bulunan vatandaşları arasında etkinlik yürüten, yabancı bir ülkenin komünist partisinin, 'komünist dünya hareketi'ne bağlı olması ve tüm 'kapitalist' ülkelere karşı olmasından kaynaklı Federal Almanya'ya da karşı olan komünist tezleri benimsemesi, anayasaya aykırı olması için tek başına yeterli değildir. Bunun yanında; hedefleri doğrultusunda (ki tali bir hedef de söz konusu olabilir) ya da etkinlikleri sırasında, esas itibarıyla ve sürekli olarak Federal Almanya'nın anayasal düzenini ortadan kaldırmayı ya da en azından sarsmayı hedeflemesi gerekmektedir."[3] Yabancılar Yasası'nın, yabancı işçilerin arzulanmayan politik etkinliklerini kısıtlamayı amaçladığı açık. Mahkemelerin, Yabancılar Yasası ile Federal Yüksek Mahkeme'nin kararı arasındaki çelişki karşısında nasıl hareket edeceği halen belirsizliğini koruyor.

Avrupa Ekonomik Topluluğu

Avrupa Ekonomik Topluluğu 25.03.1964 tarihli, 38 numaralı yönergesiyle, AET ülkelerinden gelen yabancı işçilerin işyerindeki hukuki statüsünü düzenledi. Bu yönerge, AET'ye üye olan ülkelerden gelen yabancıların, aynı işyerinde üç yıl çalıştıktan sonra işyeri meclisine seçilme hakkını da tanıdı. AET'ye üye olmayan ülkelerden gelen yabancılar ise, ancak personelin çoğunluğunun ve işverenin adaylıklarını onaylaması koşuluyla (işveren vetosu) seçilebiliyor. IG Metall'in açıklamasına göre; 1965 yılında maden sanayiindeki işyeri meclisi seçimlerinde seçilen 40 bin kişinin 84'ü İtalyan, 22'si diğer AET ülkesi vatandaşı, 8'i Yunan, 3'ü İspanyol ve 14'ü ise diğer ülkelerden. Yabancılarla müzakereler –en azından büyük işletmelerde– dil bilmeleri ve işletmenin sözleşmeli çalışanı olmaları nedeniyle ayrıcalıklı bir konumda olan tercümanlar aracılığıyla yürütülüyor. İşverenler, çoğunlukla tercümanlardan memnun iken, işçiler değil.

3 NJW, Heft 46 vom 14. Kasım. 1962, s. 2132.

Sendikalar

Yabancı işçilerin sendikal örgütlülük oranı hakkında genel bilgilere ulaşmak kolay değil, bildiğimiz kadarıyla en yüksek orana IG-Metall'de ulaşılıyor. Ayrıca Alman Sendikalar Birliği ve sendikalar yabancı dilde bültenler yayımlıyor. Alman ile yabancı işçiler arasında sendika ve işyerinde işbirliğini tesis etmek amacıyla; sendika temsilcileri, işyeri meclisi üyeleri ve sendika yönetiminin tercümanları için eğitim çalışmaları düzenleniyor. Bununla beraber, bağımsız sosyal yardım kuruluşlarının, yabancılarda –yalnızca sendikaların becerebileceği ve yetkili olduğu– iş hukukuyla ilgili sorunlar konusunda yardımcı olabilecekleri yanılsamasını uyandırdıklarına dair sendika çevrelerinden şikayetler yükseliyor. (Protestan Kilisesi'nin yardım misyonu Yunanlar'a, Caritas İspanyollar, İtalyanlar ve Portekizlilerle, İşçiler için Sosyal Yardım Örgütü Müslümanlarla ilgileniyor.) Aynı suçlama, yabancı ülke konsoloslukları ile İş ve İşçi Bulma Kurumu'ndaki komisyonlarına da yöneltiliyor.

Hastalık Durumu

Yabancı işçilerin, Alman sosyal sigorta sistemini istismar ettikleri ve ortalamanın üstünde hasta oldukları söylentisi çürütüldü: Nürnberg'deki Federal İş ve İşçi Bulma ve İşsizlik Sigortası Kurumu'nun 1 Ekim 1965'te yayımlanan araştırma sonuçlarına göre; yabancı işçilerin yüzde 5,75'lik hastalık oranı, tüm sigortalı çalışanların yüzde 6,23'lük ortalamasının altında. İtalyanlar, yüzde 4,99'la en düşük hastalık oranına sahip.

Verem

Yabancı işçilerin vereme yakalanma eğiliminin daha yüksek olması, Aşağı Saksonya Sosyal Politika Bakanı Partzsch'ın iddiasının aksine, şimdi "kitlesel röntgen çekimleriyle açığa çıkartılan, beklenmedik bir gelişme"ye dayanmıyor.[4] Bir buçuk yıldır bilimsel konferanslarda ve toplantılarda tartışma konusu. Hastalık, yurtdışından getirilmiyor, Al-

4 Frankfurter Rundschau, 17.10.1966.

manya'daki ikinci ve üçüncü yılda ortaya çıkıyor ve iklim, çalışma, beslenme alanlarındaki yetersiz uyumun bir sonucu olarak görülüyor. Aşağı Saksonya Sosyal Politika Bakanı, radyolojik kontrollerin yoğunlaştırılması için bir genelge hazırlığında. Yabancı işçilerin felaket çalışma ve barınma koşulları, olası hastalık nedeni olarak zikredilmiyor – hem de hiçbir yerde.

Çocuk Yardımı

Yabancıların, çocuk yardımından aşırı oranda yararlandığı söylentisi de yanlış. Tüm çalışanlar arasında yabancıların oranı yüzde 5,4'ken, çocuk yardımı alma hakkı olan yabancıların yalnızca yüzde 3,7'si on ile on dört arasında çocuk için devlet yardımı alıyor. Alman işçiler arasında 15, 16, hatta 17 çocuğu olanlar varken, en çok çocuğa sahip olan yabancı işçi, 14 çocukla Hollandalı bir adam.

Ücretler

Yabancı işçilerin ücretleri düşürdüğü iddiası, şu anda sendikalar tarafından bile dile getirilmese de, tamamen asılsız değil. Berlin'deki Alman Ekonomi Araştırmaları Enstitüsü, bu konuda şu açıklamayı yaptı: "Konuk işçilerin süregiden akınına tepkinin birçok yerde ortaya çıkması karşısında; yurtdışından tecrit edilmiş bir emek piyasasında, yerli işçi potansiyeli uğruna şirketlerin artan rekabeti sonucunda ücret baskısının hatırı sayılır oranda artacağını unutmamalıyız. Artan maliyet baskısı; Batı Alman şirketlerinin rekabet yeteneğini hem dış, hem de içpazarda etkileyebilir, uzun vadede artan sayıda marjinal üreticiyi üretimi durdurmaya zorlayabilir."[5]

Suça eğilim

Yabancıların suça eğiliminin Almanlardan daha yüksek olduğu kısmen doğru. Cinayet ve kasıtsız adam öldürme, pezevenklik ve gasp suçlarını işleme oranları ortalamanın üstünde. Köln Belediyesi'nin 1964'te yabancı işçilerin işlediğini tespit ettiği sekiz cinayet ve cina-

5 Zit. nach Valentin Siebrecht, agy.

yet girişiminin hepsi, istisnasız kadın meseleleri, çoğunlukla da fahişelerle ilgili. Pasaport bulundurma yasasını vb. yalnızca yabancıların ihlal ediyor olmasının nedeni açık. Diğer tüm suçlarda Alman olmayanların oranı Almanlarınkinden düşük.[6]

Buraya kadar dile getirdiklerimiz; belgelenen ve istatistiki olarak kanıtlanan, dolayısıyla objektif olarak ölçülebilecek ve herkes tarafından denetlenebilir veriler. Bundan sonra söyleyeceklerimi anlaşılır kılmak için, bu olguları ortaya koymanın doğru olduğunu düşündüm.

Kapak

"Yunan kampımızı istediğiniz gibi dolaşabilirsiniz," demişti bana şirket yöneticisi. "Yapın bunu, domuzluğu görün. Yataklar yapılmamış. Çalışma alışkanlığı yok. Kendilerini otla doldurulmuş minderlerin üstüne atıyorlar. Sonuçta, askerde biz de yatakları kendimiz yaptık. Alman gündelikçi kadın tutsalar daha çok hoşlarına giderdi herhalde! Üzücü bir hikaye. Kadınlar yine idare ediyor da, ama erkeklerin durumu..."

Altı taş basamağı çıktım: Dar basamaklar, izmarit, çöp, kağıt, süprüntü dolu. Yıllardır ne boyanmış ne pencereler temizlenmiş. (Bir televizyon filmi çekerek merdivenlerin halini ebedileştirmek için birkaç hafta sonra yeniden gittiğimde, her yer temizdi. Akşama Hamburg İş ve İşçi Bulma Kurumu'ndaki Yunan Komisyonu'nun bir üyesinin teftiş için gelmesi bekleniyordu.) Üst katta uzun bir koridor, sağda ve solda odalar, sonra kadın bölümünü erkek bölümünden ayıran bir duvar. Duvarda kilitli bir kapı. İzinsiz açılması halinde, fabrika arazisinde siren çalmaya başlayacak, erkekler karılarına ulaşamadan polis arabaları gelecek. Fakat 150 erkeğin bir bölümü, 30 kadının bir bölümüyle evli olduğundan, duvara bir kapak yerleştirilmiş. "İnsan, onlara da anlayış göstermeli. O kadar da olmaz."

Erkekler, tabii ki karılarını Almanca-Yunanca yasak tabelalarına rağmen ziyaret ediyor ve fabrika yönetimi karışmamaya dikkat ediyor. "Böyle bir şey yapmak, şirketteki ahengi bozardı."

6 Kölner Rundschau, 23.07.1965.

"Evet, pazarları kocam burada oluyor, cumartesileri de. Sonra konuşmaya başlıyoruz ve karşıdaki diyor ki, neden senin kocan burada da, benimkisi değil. Sessiz olmamızı istediğinden. Belki diğer yatakta da bir kadın kocasıyla oturuyor. Belki bir tanesi daha. Sonra kocamla orada öylece oturuyoruz ve birlikte bir yerlere gitmek istiyoruz. Ama gidecek hiçbir yerimiz yok. Sonra sinemaya gidiyoruz ya da şehir merkezine iniyoruz ve her şey hakkında konuşuyoruz."

Şimdi hamileliğinin dokuzuncu ayında: "Oda vermiyorlar. Çocukla ne mi yapacağız? Çocuğu bir kadına vereceğiz. Ne olacağına bakacağız." Memleketine dönmek değil, kocasının yanında kalmak istiyor. Doğumdan sonraki sekiz hafta nerede kalacağını bilmiyor. Yurtta diyor, bir kliniğin adını söylüyor. Her şeyin yoluna gireceğinden emin. Bilgilerini, kendisi de doğum yapmış başka bir Yunan kadından almış. Onun tam nasıl hallettiğini bilmiyor ama kendisi de tam onun gibi yapacak. Sorunun çözümü belirsiz ama çözeceğinden emin.

Hüzün verici

İnsan; on, yirmi ya da otuz yabancı işçi yurdunu incelediğini, kaynamaktan tadı bozulmuş tavuk, içine yağ işlemiş kızartma balık, buharlaşmış yağ kokularından bıktığını bir kenara bırakacak olursa, geriye yabancı işçi yurtlarının sunduğu gri bir hüzün imgesi kalıyor. Çevreleri dikenli tellerle sarılmış, kenar mahalle arazilerinin çamurunda barakalar. Çevreleri dikenli tellerle sarılmış, bariyerli kapıda güvenlik görevlisi ve otoparkıyla, yeni yapılmış yolların kenarındaki barakalar. Fabrika arazisindeki barakalar. İşçi yurduna dönüştürülmüş fabrika çatısı altındaki depolar, samanlıklar, sinema salonları, yıkılmaya yüz tuttuğundan elden geçirilmiş şatolar, viraneler, şantiye barakaları. Akan suyu olan ya da olmayan, sıcak suyu olan ya da olmayan. Tuvalet, yere açılmış bir delikten ibaret ya da klozeti var. Ve tabii ki modern gökdelenler, sıhhi açıdan mükemmel erkek koğuşları ve kadın gettoları. Yataklar üst üste, yataklar yan yana. Oda başına üç kişi ya da altı, sekiz veya on. Adam başına bir göz ya da bir dolap. Kişi başına bir sandalye ve herkes için bir masa. Berduş seviyesinden mo-

dern hostel stiline kadar uzanan bir yelpaze. Şirketlerin, yurtların inşasına yaptığı harcama –barınmadan işveren sorumlu– ayda kişi başına 3,50 DM ile 100 DM arasında değişiyor, ama ister şato olsun, isterse ahır, hepsinin yarattığı his hüzün. Alman halkından ayrı, kendi aralarında, karılarından ve bütün kadınlardan uzak, toplum dışına itilmiş erkek ya da kadın toplulukları halinde yaşıyorlar. Kamplarda sigara otomatı, kantin, bakkal, hatta çoğunlukla sinema salonu dahi var. Bu insanlar, Almanca öğrenmiyor ve yığınlar halinde şehir merkezinde geziniyorlar. İnsanın belki bir-iki yıllığına geçici olarak kabullenebileceği ama kalıcı hale geldiğinde [toplama] kamp[ı] psikozuna, eşcinselliğe ve önyargılara yol açan bu barınma biçimi nedeniyle yabancı kalmaya mahkum yabancılar. 1,3 milyonun 326 bini üç yıldan, 135 bini beş yıldan uzun süredir ülkede.

Yabancılar arasında, erkeklerin üçte ikisi evli. Kadınlar da hesaba katıldığında bu oran yüzde 50. Bu da, yaklaşık 600 bin yapar. 200 bininin karısı ya da ailesi burada. Onların da yarısının –100 bin– bir dairesi var, geri kalanlar ayrı yaşıyor. Münster Üniversitesi Yerleşim ve Konut Enstitüsü, yardım ve danışmanlık dernekleriyle yaptığı görüşmeler sonucunda Almanya'da yaşayan yabancı ailelerin yalnızca yüzde 1'inin yeterli yaşam alanına sahip olduğunu belirledi. Sanayide yapılan anketler, yabancı işçilerin ailelerinin yüzde 2,8'inin yeterli yaşam alanına sahip olduğunu gösterdi, maden işletmeleri bu istatistiğe dahil edilmedi (maden işletmelerinde çalışanlarla beraber oran yüzde 20,65'e çıkıyor).[7] Baden-Württemberg'de bu ilkbahar yabancı aileler için 200 dairenin inşasına başlandı. Bildiğimiz kadarıyla bu, bu türden ilk büyük proje. Federal Almanya'da zaten gergin olan barınma durumu nedeniyle, yabancılar için ev programları hazırlamak, Almanlar ile yabancılar arasındaki gerginliği daha da arttırabileceği için uygun bulunmuyordu.

Almanların önyargılarının; esas olarak yalıtılmış, insanlık onuruna aykırı ve berduşvari bir görüntüsü olan barınma halinden [metnin ilk baskısında bu noktada bir eksiklik var, *konkret*'in daha sonraki sayılarında da metin tamamlanmadı – Alman yayıncının notu]. Onlara,

7 W.A. Hollenberg: Der Familienwohnungsbedarf ausländischer Arbeitnehmer. Sonderdruck aus Bundesbaublatt, 5. sayı, Mayıs 1965.

önemli olanın tempo olduğu, hızlı çalışmalarının istendiği ve böylece herkesin daha fazla kazanacağı söylendi. O yüzden işe koyuldular; akordun hızını düşürmeye de, aşırı hızlı çalışarak akordu bozanlara da aşina olan, tecrübeli ve 65 yaşından önce emekli olmak istemeyenlerin alışkın olmadığı bir tempoya ulaştılar. İşe koyuldular ve Türklere verilen talimattan haberi olmayan diğer herkesin öfkesini üstlerine çektiler. Bu vakayı bana anlatan sendikacı kısaca özetledi: "Bilerek bizim ve yabancıların arasını açıyorlar. Ama bir de bunu her seferinde ispatlaym ve arkadaşlara anlatın!" Bir işyeri meclisi üyesi şöyle anlattı: "Sendika ve işyeri meclisi olarak yabancılarla işbirliği yapmak istiyoruz. Ama yabancı işçi yurtlarına gittiğimde; bir odada on adam, hepsi birden üstüme çullanıyor. Her şeyin suçlusunun ben olduğumu düşünüyorlar. O zaman firmada işyeri meclisi üyesi olduğumdan utanıyorum. Ondan sonra tekrar gerisin geri dışarı çıkabilirim, beni içeri bırakmıyorlar." Çaresiz ve kafası karışık – tabii ama bu örneklerle istisna olarak karşılaşmış olsak anlatmazdık.

Şablon

Şubat 1966'da, IG-Metall'le yürüttüğü toplu sözleşme görüşmeleri sırasında Gesamtmetall, gazete ilanlarında "Çalışma süresini kısaltıp, bu yüzden daha da fazla yabancı çalıştırmak saçma değil mi?" diye sorarken; bu sendika karşıtı propagandayla, tam olarak kendi yabancı politikamızın yarattığı duygulardan yararlanıyordu. "Daha da fazla yabancı..." – Oysa artık işveren jargonunda da ne ecnebi işçi, ne konuk işçi, ne de yabancı deniyor. Onların yerine, önyargıları etkisizleştirmeye daha uygun gözüken bir tanım olan yabancı işçi kullanılıyor. "Daha fazla" yerine "daha da fazla." Böylece, [yabancı işçilerin sayısının] şimdiden gereğinden fazla olduğu, sorunlarla başa çıkılamadığı açıkça söylenmiş. Ve sonuçta işin altından kalkıp, hedefe yabancıları koymayı başardılar, IG-Metall'i de günah keçisi yaptılar. Birilerinin hakkındaki önyargılar, diğerlerine karşı silah olarak kullanılıyor. Yahudi-komünist kombinasyonu, burada kullanılan şablonun esası. Siyasi rakiplere karşı ırkçı-ulusal kendini beğenmişliğin mobilize edilmesi ilk defa olmuyor.

Demoskopi

Demoskopi enstitüleri, bu yapılana destek çıkmış, meşrulaştırmıştı. Aralık 1965'te Bielefeld'deki Emnid Enstitüsü, nüfusun yüzde 51'inin devletin yabancıları konuk işçi olarak Almanya'ya getirmesine karşı olduğunu beyan etti. Tübingen'deki Wickert Enstitüsü daha Aralık 1964'te, erkeklerin yüzde 70'inin ve kadınların yüzde 64'ünün "ecnebi işçilere gerek kalmaması için Federal Almanya'da haftalık mesai süresinin bir saat arttırılmasını onaylayacağını" açıkladı. Allensbach Demoskopi Enstitüsü'nün Ekim 1964'te yaptığı bir ankette "Konuk işçiler hakkında genel olarak nasıl düşünüyorsunuz?" diye sorulmuş ve aralarından konuk işçileri tanımlayanların seçilmesi için olası cevaplardan oluşan bir liste sunulmuştu. (Talimatlara uygun olarak anketörler "anlayış dolu bir sempati ve nazik bir duyarlılık tutumu" takınmış olabilirler.) Ve olumsuzlar arasından şu cevaplar seçilmişti: Kızların peşinde (yüzde 42), gürültücü (yüzde 39), pek temiz değil, çoğunlukla pasaklı (yüzde 30), hiddetli, şiddete yatkın (yüzde 27). Ve şöyle devam ediyor: "onlara güvenilmez, sırnaşık, uyuşuk, iş yapmaktan çekinen, edepsiz, kurumlular, hırsızlık yapmayı seviyorlar." Kısaca: Buna ayak takımı denir; berduşlar, eskiden Yukarı Silezya'da Polonyalılar, evsiz yurtsuzlar, çingeneler ve toplumun kıyısında olan, en alttakilerin kafasına tükürebileceği, karşısında elite ait olma bilinci geliştirebileceği başka her kim varsa böyle betimlenir. Allensbachlılar, okul çantalarında Leers'in "Irkçı Temelde Budun Bilimi" kitabını taşımış Almanların bilinçaltına çok iyi ulaşmış. Ve olumlu cevaplar arasından uygun görülenler; insanın belki kendi köpeği, sadık bir hayvan hakkında söylemesinin uygun düşebileceği, en iyi olasılıkla, ne yazık ki liseye giriş sınavını geçemeyen başarısız bir oğula uyabilecek özellikler. İş arkadaşına ve (jargona sadık kalacaksak) mesai arkadaşına ise uymuyor: İlk olarak, tutumlu (yüzde 33), doğal ve çalışkan (yüzde 22) –daha fazlasına yer yok– ve ardından iyi kalpli-içten, kibar, becerikli, yardımsever, yetenekli-zeki, dürüst, güvenilir (yüzde 6). Bu sıfatları somutlaştırdığımızda, suçsuzluk ifadesinin arkasındaki artniyet netleşiyor; pek temiz değil yerine: pis, kurumlu yerine: küstah, uyuşuk yerine: tembel, çalışkan yerine: yeterli, iyi kalpli yerine: sorumluluğunun bilincinde. Böyle sorulsa, bir

öfke patlaması yaşanır, anket sonuçları yayımlanmazdı ya da ortaya çıkan sonuç bu kadar kötü olmazdı. Bu tür anketler, yalnızca yabancı işçileri değil, ortalama eleştiri yeteneği düşük olması muhtemel, "pek temiz değil" derken pis dediğinin farkına varamayan, farkına varsa sözlerini tekzip edecek Almanlara yönelik de ayrımcılık yapıyor.

Max Frisch, İsviçre'deki İtalyan işçileri anlatan "Siamo İtaliani – Die Italiener"in önsözünde şöyle yazmıştı: "Birçoğu, çocuklar gibi yaşam dolu, tammadıkları ülkedeki kardan ürküyor ve kendilerini korkutanının ne tür bir soğukluk olduğunu anlamaları uzun zaman alıyor."

konkret, 11.sayı, 1966

Netleşme Süreci

Büyük Koalisyon'un kurulmasının ardından Federal Alman hükümet ve iktidar aygıtının yapısal dönüşümü baş döndürücü bir hızla gerçekleşiyor. Belki de Erhard'ın beklentisinin aksine, Büyük Koalisyon'un, artık adı geçmese de, 'teşekkül etmiş toplum'un[1] yürütme aygıtı olduğu ortaya çıkıyor. Ancak aynı zamanda taraflar netleşiyor: Oportünist muhalifler, her zaman olduğu gibi toplumdaki en güçlü iktidarın çekim gücüne kapılıyor: Bu, şu anda hükümet. Muhalefet, zaman kazanmasa da, yeniden ilkesel, korkusuz ve gerçekçi olma şansını yakalıyor. Artık kaybedecek hiçbir şeyi yok, uykusundan uyanabilir.

Muhalif güçlerin, oportünistlerin entegrasyonuyla eşzamanlı olarak ortadan kaldırılması süreci incelenmeyi hak ediyor. Conrad Ahlers ve Ralf Dahlendorf'un bu hükümette görevlendirilmesi, hükümete suçlarını örtbas etme olanağı veriyor. Bu, toplumsal süreçleri ve politik olayları tarafsız bir tavırla betimlemenin yetersizliğini ortaya koyuyor. Spiegel'in anonim bölümündeki gibi nadiren hoşnutsuzluk göstermenin ve ara sıra saygısızlık yapmanın muhalefetle bir alakası yok. Bu, eleştiri değil. Eğer Spiegel son yıllarda zaman zaman muhalif bir dergi olarak görüldüyse; bunun nedeni, kendisi de sonuçta Bonn'a gitmeyen Augstein'ı bir kenara bırakacak olursak, derginin sertliğinden çok Adenauer ve Erhard hükümetlerinin aşırı alınganlığı.

1 "Teşekkül etmiş toplum" ("formierte Gesellschaft") 1963-1966 yılları arasında Federal Almanya başbakanı olan Ludwig Erhard'ın hayata geçirilmesi gerektiğini savunduğu toplum yapısı. 1965'te Düsseldorf'ta gerçekleştirilen 13. CDU kongresinde, "teşekkül etmiş toplum"u şu sözlerle tanımlamıştı: "Bu, toplumun artık birbirlerine karşıt hedeflere ulaşmaya çalışan sınıflardan ve gruplardan oluşmadığı [...] kooperatif yapıda olduğu, yani tüm grupların ve çıkarların bileşiminden oluştuğu anlamına geliyor." (ç.n.)

Dahrendorf'un Büyük Koalisyon'a katılması da, bir o kadar aydınlatıcı. "Büyük Koalisyon, demokratik hükümetin bir aracı olan partiler arası mücadeleyi ortadan kaldırmanın yanında 'partiler üstü' bir otorite yaratıyor" ve "Alman toplumu, bunun bedelini demokratik kurumların canlılığını kaybetmesiyle ödüyor"[2] yazmasının üstünden daha bir yıl bile geçmedi. Bu kurumlardan biri üniversite. Dahrendorf'un kendisi, üniversite bünyesinde başlı başına kurumsallaşmış eleştiriydi ve onaylanmış çatışmanın baş ideoloğuydu. "Çatışma karşısında duyulan antipati, praksisinin bedeli her zaman vatandaşların özgürlüğünü kaybetmesi olan otoriter politik düşüncenin temel özelliklerinden biridir."[3] Ancak o bu arada, karşı koyuşun etkili hale gelebileceği konumu terk etti ve kendini çatışmaya kısa devre yaptıranların hizmetine sundu. Tarafsızca dillendirilen düstur, iktidarın çekim gücü karşısında başarısız oldu. Bir formaliteden ibaret olduğu, sanayi işçisine şirket yönetimi ve sermaye, muhalefete hükümet, parlamentoya yürütme karşısında hareket alanı açmak için söylenmemiş olduğu açığa çıktı. Zekice ama bağlayıcı olmayan, egemenlerin yoluna taş koymaya değil, olsa olsa üslup açısından nasihat vermeye yarayan bir genellemeden başka bir şey değildi.

Kendini güvenceye almış, parlamenter denetimden azade, mazeretlerle donatılmış olan hükümet, kendinden öncekilerin ancak hayal ettiği şeyleri gündeme getirebildi: Sendikaların ve işveren örgütlerinin toplu sözleşme görüşmelerini devlet karışmaksızın yürütme hakkını ortadan kaldırmaya hazırlanıyor. Balke ve Schiller, Alman televizyonundaki politika programlarının (Panorama, Report, Monitor) yayından kaldırılması gerektiği konusunda hemfikir. İçişleri Bakanı, olağanüstü hal durumunda politik açıdan nahoş kişileri nereye, nasıl kapatacağını şimdiden araştırmakta. Başbakanlık, "değerleri yıkmaktan hoşlanan" entelektüellere, memurlarla devlet arasındaki iş hukukunun esaslarına, devlet otoritesinin uygulanmasından vazgeçmeye özendirdiğini iddia ettiği demokratik okul yapısına, üniversitelerin politik ajitasyon alanı olarak suistimal edilmesine (Frankfur-

2 Ralf Dahrendorf: Gesellschaft und Demokratie in Deutschland. München 1965, s. 222-233.

3 Agy. s. 222.

ter Rundschau, 21.12.1966) karşı uzun süredir görülmemiş bir taarruz başlatmış durumda. Büyük Koalisyon'un ruhuna ve amaçlarına uygun olarak entegre edilemeyecek olmaları nedeniyle ortadan kaldırılması gereken demokratik güçlere karşı saldırıların yoğunlaşması söz konusu. Eğer Bonn'da hâlâ parlamenter denetim varolsaydı, şimdi soru önergeleri yağardı.

Sendikalar, maaş artışı taleplerini zaten yıllardır "makro ekonomik verimlilikteki büyümeye tam olarak" eşitlediklerinden, çoktandır "ulusal gelirin yeniden paylaşımı"nı ve buna bağlı olarak iktidar ilişkilerinin ve toplumsal düzenin değiştirilmesini hedeflemediklerinden, yani çoktan bilirkişi raporunun –adı öyle olmayan– "maaş yönetmeliği"ne bağlı kaldığından; Schiller'in girişimi, burjuva, işveren anlayışında adil ve ucuz olarak tanımlanabilecek olandan daha ileri gidiyor, "ulusal gelirin paylaşım statükosu"nu[4] işçilerin aleyhine bozmak, sendikaları işlevsizleştirerek iktidarsızlaştırmak istiyor. Kamu yararının gözetilmesi, genel ekonomik durum bu tartışmada ancak bahane işlevi görebilir, çünkü kamu yararını gözetmek son yıllarda zaten sendikaların politikasının bir parçasıydı. Schiller, bu durumda kendi bakanlığından ötesini göremiyor olabilir ve onu uyaracak bir parlamenter muhalefet yok: Politikasının sonucunda, yalnızca toplu sözleşme görüşmelerinin devlet karışmaksızın yürütülme hakkı ortadan kalkmakla kalmayacak, sendikaların politik nüfuzu da azalacak. Daha önceki hükümetler dolaylı olarak ve çekingence sendika düşmanıyken, şimdiki açıkça sendika düşmanı. Hayret verici bir olay.

Büyük Koalisyon, beklendiğinden daha hızlı ve kesin bir biçimde tarafları netleştirdi. İçişleri Bakanı, Olağanüstü Hal Yasası muallakta olmasına rağmen, sanki çoktan çıkmış gibi hareket ediyor. Başbakanlık, NPD[5] söylemlerinin sözcüsüne dönüşüyor. Birinci Kanal'ı yöneten Radyo-Televizyon Çalışma Grubu, Springer Basını'nın ruhunu yakalamaya çalışıyor. Gerçekler ortaya çıktı.

4 Rudolf Hofmann: Produktivität als Fetisch – gewerkschaftliche Motive einer indexgebundenen Lohnpolitik. Frankfurter Hefte, Kasım 1966, s. 765-766.

5 NPD (Nationaldemokratische Partei Deutschlands – Almanya Nasyonal Demokrat Partisi), Almanya'daki Nazilerin İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki en büyük partisi. (ç.n.)

Sahte dostların ve önümüzü kapatan yanılsamaların geride bıraktığı boşluğu doldurmak; bağımsız olduğu ölçüde basına, prensipleri olduğu ve prensiplerin yük olmadığını bildiği ölçüde sendikalara ve bireylere kalıyor.

konkret, 1. sayı, 1967

* * *

Conrad Ahlers (SPD) Kiesinger'in başbakanlığındaki Büyük Koalisyon hükümetinde Federal Basın Dairesi müdür yardımcılığı ve 1969'dan itibaren hükümet sözcülüğü görevlerinde bulundu.

Ralf Dahrendorf, Baden-Württemberg eyalet hükümetinin eğitim politikası danışmanı olarak hazırladığı Dahrendorf Planı'nda üniversite eğitiminin kısaltılmasını önerdi. 1969-1970 yılları arasında Dışişleri Bakanlığı'nda müsteşarlık yaptı.

Sigfried Balke, 1964-1969 yılları arasında İşveren Sendikaları Başkanlığı görevindeydi.

Karl Schiller, 1966'dan itibaren Ekonomi Bakanlığı görevini üstlendi.

Puding ve Napalm

Berlinli puding komünarları bir suçlamayı hak ediyor: Aniden gelen üne hazır olmadıklarından televizyonda ve dergilerde eylemlerini anlatma şansını değerlendirmediler. Uyandırdıkları ilgiyi Vietnam'a yöneltmek, basının ısrarlı sorularını Vietnam hakkındaki gerçeklerle, olgularla, sayılarla ve politikayla yanıtlamak yerine kendileri hakkında konuştular. Birlikte yaşama biçiminin bu insanlar için kuşkusuz başlı başına bir anlamı var, ancak puding eylemi her şeyden önce polisi, basını ve politikacıları tahrik ederek Vietnam Savaşı'yla ilgili ahlaki ve politik güvensizliklerini açığa çıkaran ani ve düşünülmemiş tepkiyi kışkırtmak için mükemmel bir araç olduğunu gösterdi. Üniversite öğrencileri, yalnızca bir puding eylemi hazırlamak yerine aynı zamanda davranışlarıyla orta sınıfın korkulu rüyası olduklarından, Springer Basım'nm ve politik destekçilerinin yıllardır süren haber boykotu sistemini alt üst ettiler, Federal Almanya'da muhalif etkinlikler karşısındaki suskunluk duvarını –üstelik son derece eğlenceli bir tarzda– yıktılar. Ama aniden gelen ünlerini yalnızca kendi bireysel teşhirleri için kullandılar. Yalnızca kendileriyle röportaj yapan gazetecilere değil, seyircilerine ve okurlarına da züppece davranarak, Vietnam hakkındaki bilgilerini bilgisiz kamuoyuyla paylaşma şansını harcadılar. Belli ki kendileri de tabu deviren aşk yaşantılarının yarattığı kafa karışıklığı aşamasındalar, "Maoist" olmalarına rağmen Mao'larını okumamışlar: "Kitlesel bir toplantıda en önemli olan şey kitlenin sempatisini kazanmaktır" –ki bunu başardılar– "ve duruma uygun sloganlar bulmaktır" – işte onlar eksik kaldı. Öğrencileri bu eylemleri yapmaya itenin gençlik hoppalığı ve ergen hoşnutsuzluğu değil, görece bağımsızlıkla birleşen, tartışmak için daha fazla zamandan ve diğer toplumsal kesimlere oranla bilgi

kaynaklarına daha rahat erişimden kaynaklanan daha büyük bir bilgi birikimi olduğunu anladığımızda, Berlin Onbirlisi'nin kendi oyun kurallarını anlaşılır kılmaya gerek görmemeleri daha da önemli hale geliyor.

Ne de olsa Vietnam Savaşı'na karşı protesto eylemleriyle Federal Alman basınının haber boykotunu kırmayı başaranlar, gösterilerini kamuoyunun ilgilenmek zorunda kaldığı olaylar haline getirenler üniversite öğrencileriydi. Günümüzde muhalif politik davranışın, ne sistemin sözde liberalliğinin kanıtı olarak zimmetine geçirebileceği ne de sessiz kalabileceği yeni biçimlerini geliştirenler de esas olarak üniversite öğrencileri. Bilindiği üzere Olağanüstü Hal Yasası'nın yandaşlarıyla aynı insanlar olan Amerika'nın Vietnam'da yürüttüğü savaşın destekçilerini renklerini belli etmeye zorlayanlar da esas olarak üniversite öğrencileri. Polis copuyla başladı, şimdi artık Sosyalist Üniversite Öğrencileri Birliği'nin (SDS) yasaklanması, kimi öğrencilerin üniversiteden atılması talep ediliyor; politik radikalizm ile suç işlemek arasındaki sınır aşılmış.

Yani kadınların, çocukların ve ihtiyarların üzerine atılan napalm bombaları değil, bunu protesto etmek suç. Milyonlar için açlık ve açlıktan ölmek anlamına gelen yaşamsal önemdeki hasatların tahrip edilmesi değil, bunu protesto etmek suç. Elektrik santrallerinin, cüzzam kliniklerinin, okulların ve barajların yıkımı değil, bunları protesto etmek suç. Özel Kuvvetler'in terörü ve işkencesi değil, onları protesto etmek suç. Demokratik olmayan Güney Vietnam'da özgür politik iradenin bastırılması, gazetelerin yasaklanması, Budistler'e yapılan zulüm değil, bunları "özgür" bir ülkede protesto etmek suç. Kaba bulunan, politikacıların üstüne puding ve quark* atmak, köyleri haritadan sildiren ve şehirleri bombalattıran politikacıları ağırlamak değil. Kaba bulunan, tren garlarında ve caddelerin hareketli köşelerinde Vietnam halkının ezilmesinden bahsetmek, antikomünizm bayrağı altında bir halkı sömürgeleştirmek değil.

* Bir çeşit süzme peynir. (ç.n.)

Hubert Humphrey Berlin'de, "Berlinliler Birleşik Devletler'in kendisini Berlin'in özgürlüğünü koruma sözünü olduğu gibi Güney Vietnam halkına verdiği sözü de tutmakla yükümlü hissetmesini çok iyi anlayabilirler," dedi. (8 Nisan tarihli Neue Zürcher Zeitung)

Berlinlilerin, Güney Vietnamlıların böyle bir sözün verilmesini hiçbir zaman talep etmediğini, Amerikan Başkan Yardımcısı'nın bu cümlesinin bir güvence değil, Amerika'nın Berlin politikasını Berlinliler istemese de sürdürme tehdidi olduğunu bilmeleri gerek. Berlin ve Bonn'daki politikacılar bunu biliyor. Bile bile öğrencileri dövdürdüler, tutuklattılar, iftira attırdılar, tehdit ettirdiler. Günter Grass Onbirli'yi bile bile Uwe Johnson'ın çatı katından kovdu. Bile bile Berlin Üniversite Senatosu SDS'i Freie Universität'te yasaklamakla tehdit etti. Napalma evet, pudinge hayır.

Frankfurter Rundschau sızlandı: "Sesini yalnızca patlayıcı maddeler aracılığıyla duyurabileceğine inananlar, kendini bombaların diline adayanlardan sayılmayı kabullenmek zorunda." (7 Nisan) Süt ürünleriyle dolu torbaları bombalar ve Cenevre Konvansiyonu tarafından yasaklanan Dum-Dum mermilerinden beter olan mermilerle karşılaştırmak, savaşı çocuk oyunu ilan etmek demek. Hem üniversite öğrencilerinin ve diğer muhalif grupların beyanlarının, basını yayımlamaya gürültüyle mecbur etmedikleri sürece basılmadıkları Frankfurter Rundschau'nun hiç mi dikkatini çekmemiş? Frankfurter Rundschau kendini Springer Holding mi sanıyor?

Öğrenciler, öncü olmak için fazlasıyla tecrit edilmiş durumda ve Bild Almancası'na alışmış bir kamuoyuna dertlerini anlatma yetenekleri kısıtlı. Ancak insanın nasıl sesini duyurabileceğine dair yöntemler geliştirdiler, muhaliflerin yanlış anlaşılmalara fırsat vermeyecek hale gelmeleri halinde neler olabileceğini düşünün. Puding ve tartışmayla, konfeti, bonbon, yoğurt ve yumurtalarla, Amerikan konsolosluklarının önündeki küçük gruplarla manşet olmayı beceriyorlarsa; bu, maceraperestlik değil, zekadır. Ancak polis copu, aceleci

tutuklamalar ve idari önlemler, Olağanüstü Hal Yasası'nın neyi yasallaştıracağı hakkında fikir veriyor. Öğrenciler Vietnam gösterileri ile Alman demokrasisini biraz olsun muayene etti. İçeriden çürümüş. Bunu kamuoyuna duyurmuş olmak bir kazanç.

konkret, 5. sayı, 1967

* * *

"Kommune 1"ın on bir üyesi, 1967 yılında Batı Berlin'i ziyaret eden ABD Başkan Yardımcısı Hubert Humphrey'ye Vietnam Savaşı'nı protesto etmek amacıyla içine puding doldurulmuş torbalar attılar. Bu zararsız eylem günlerce basında bombalı saldırı olarak yansıtıldı.

Farah Diba'ya Açık Mektup

İyi günler Bayan Pehlevi,

Size yazma fikri, bir imparatoriçe olarak yaşamınızı anlattığınız 'Neue Revue'nün 7 ve 14 Mayıs tarihli sayılarını okurken aklımıza geldi. İran hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olmadığınız izlenimini edindik. Bunun sonucunda, Alman dergi okurlarını da yanlış bilgilendiriyorsunuz.

"İran'da yazlar çok sıcak ve ben de, İranlıların çoğunluğu gibi, ailemle birlikte Hazar Denizi kıyısındaki sayfiye yöresine tatile gittim," diye anlatıyorsunuz.

"İranlıların çoğunluğu gibi" – bu, biraz abartılı değil mi? Örneğin, Belucistan ve Mehran'da "İranlıların çoğunluğu" –nüfusun yüzde 80'i– kalıtsal frengiden mustarip. Ve İranlıların çoğunluğu, yıllık geliri 100 doların altında olan köylülerden oluşuyor. İranlı kadınların çoğunluğunun iki çocuğundan biri –100 çocuğun 50'si– açlık, yoksulluk ve hastalıktan ölüyor. Ve günde 14 saat halı dokuyan çocuklar, onların da çoğunluğu yazın Hazar Denizi kıyısındaki sayfiye yöresine tatile gidiyor mu?

Paris'ten memleketinize dönerek Hazar Denizi kıyısına gittiğiniz o 1959 yazında, "İran pilavına ve özellikle de meyvelerimize, tatlılarımıza ve gerçek bir İran sofrasını oluşturan, yalnızca İran'da bulunabilecek her şeye," hasret kalmıştınız.

Bakınız, İranlıların çoğunluğu tatlılara değil, bir parça ekmeğe hasret kalmış durumda. Örneğin Mehdiabadlı köylüler için, "İran sofrası" suda yumuşatılmış samandan oluşuyor ve Tahran'dan yalnızca 150 kilometre uzaklıkta köylüler, çekirgelerin kökünün kurutulmasına karşı direniş gösterdi, çünkü çekirge ana besin maddeleri. İnsan,

bitki kökleri ve hurma çekirdeği yiyerek de yaşayabilir; uzun süre değil, iyi de değil ama açlık çeken İran köylüleri bunu deniyor. Ve 30 yaşında ölüyorlar; bu, bir İranlı'nın ortalama yaşam süresi. Ama siz gençsiniz, daha 28 yaşındasınız; önünüzde "yalnızca İran'da bulunabilecek" iki güzel yıl daha var.

O zaman Tahran'ı da değişmiş buldunuz: "Binalar, mantar gibi yerden bitmişti, caddeler daha geniş ve ferahtı. Arkadaşlarım da değişmiş, güzelleşmiş, hakiki genç kadınlara dönüşmüştü."

Bu arada; "aşağıdaki milyonlar"ın, New York Times'ın yazdığı gibi – Tahran'ın güneyinde yeraltı mağaralarında ve insanlarla dolup taşan, tavşan kümesine benzer kerpiç kulübelerde yaşayan 200.000 insanın konutlarını görmemezlikten geldiniz. Bu tür şeylerin karşınıza çıkmasını engelleme görevini Şah'ın polisi üstlenmişti. 1963 yılında zengin mahallelerin yakınında bir inşaat temeli çukuruna sığınan bine yakın insanı, bir polis birliği, yazları Hazar Denizi kıyısına tatile gidenlerin göz zevki bozulmasın diye, döverek dışarı atmıştı. Şah, tebaasının bu tür konutlarda yaşamasından kesinlikle rahatsız olmuyor; katlanılmaz bulduğu, yalnızca kendisi, siz ve benzerlerinizin bu manzarayı görmesi. Bununla birlikte, kentlilerin durumu görece iyiymiş. Güney İran'ı anlatan bir seyahatnamede, "yıllarca solucan gibi çamurda yuvarlanan, yabani otlarla ve kokmuş balıkla beslenen çocuklar tanıyorum," yazıyor. Bu çocuklar, haklı olarak memnun olacağınız üzere sizin olmasa da, yine de çocuklar.

"Almanya, tıpkı Fransa, İngiltere, İtalya ve diğer yüksek kültürlü halklar gibi, sanatta ve bilimde öncü konumda ve bu, gelecekte de böyle olmaya devam edecek," demişsiniz.

Şahımız'a şükürler olsun. Federal Almanya konusuna gelecek olursak; bu tür öngörülerde bulunmayı Almanyalı kültür politikası uzmanlarına bırakın. Onlar, bu konulardan daha fazla anlar. Ama neden İran nüfusunun yüzde 85'inin, hatta kırsal nüfusun yüzde 96'sının okuma-yazma bilmediğini açıkça söylemediniz? 15 milyon İran köylüsünün yalnızca 518.480'i okuyabiliyor. Ancak 1953'te Musaddık'a karşı yapılan darbeden bu yana İran'ın aldığı 2 milyar dolarlık kalkınma yardımı, Amerikan soruşturma komisyonlarının tespit ettiğine göre "buhar olup uçmuş", bu paradan yapılması gereken

okullar ve hastanelerin yerinde yeller esiyor. Şah, yoksullara ders vermeleri için askerleri köylere gönderiyor; kendilerine verilen ve foyalarını ortaya çıkaran isimle: bir "bilgi ordusu". İnsanlar sevinecek; askerler, açlığı ve susuzluğu, hastalığı ve ölümü unutmalarını sağlayacak. Şah'ın, Hubert Humphrey tarafından patavatsızca duyurulan cümlesini biliyorsunuz: "Ordu, ABD yardımı sayesinde iyi durumda, sivil halkın hakkından gelecek gücü var. Ordu, Ruslara karşı değil, İran halkına karşı savaşmaya hazırlanıyor."

Şah'ın "alçak gönüllü, mükemmel ve vicdanlı bir şahsiyet, normal bir vatandaş gibi mütevazı" olduğunu söylüyorsunuz.

Şah'ın, yalnızca afyon plantasyonu tekelinden bile her yıl milyonlar kazandığı, ABD'ye kaçak yollardan sokulan uyuşturucunun ana tedarikçisi olduğu; 1953 yılında İran'da eroin daha bilinmezken, bugün Şah'ın inisiyatifi sonrasında İranlıların yüzde 20'sinin eroin bağımlısı olduğu düşünülecek olursa; sözleriniz, gerçekleri yansıtmıyor. Bu tür işlerle uğraşan insanlar, doğrusu bizde vicdanlı değil, suçlu olarak adlandırılır ve "normal vatandaş"ların aksine hapse atılır.

"Tek fark, kocamın herhangi bir kimse olmaması, diğer adamlardan daha büyük ve ağır sorumluluklara sahip olmak zorunda olması," diye yazmışsınız.

"Zorunda olması" ne demek? İran'ı yönetmesini rica eden; İran halkı değil, Amerikan gizli servisiydi –biliyorsunuz: CIA– ve bunun için gereken bedeli ödemekten de kaçınmadı. Musaddık'ın devrilmesine yalnızca CIA'in ayırdığı bütçe 19 milyon dolar. Kalkınma yardımının nereye gittiği hakkında yalmzca tahmin yürütebiliriz, çünkü size hediye ettiği birkaç parça mücevherle –1.2 milyon Mark'a bir alınlık, 1.1 milyon Mark'a bir broş, 210.000 Mark'a elmas küpeler, bir pırlanta bilezik, bir altın el çantası– 2 milyar dolar harcanmaz. Ama siz içinizi ferah tutun; batılı ülkeler, birkaç milyarlık yolsuzluk, afyon ticareti, iş adamları, akrabaları ve gizli servis elemanlarına yedirdiği rüşvetler ve size hediye ettiği birkaç parçacık mücevher için Şah'ı suçlayacak kadar dar kafalı değil. Sonuçta o, kaynaklar tükenene, imzaladığı sözleşmelerin süresi dolana kadar, İran petrollerinin bir daha asla –Musaddık yönetiminde olduğu gibi– kamulaştırılma-

yacağının güvencesi. O, İran halkına kaderini kendi ellerine almayı, petrolünü endüstrileşme için kullanmayı, toprağı sulamak, açlığın hakkından gelmek için dövizini tarım makinelere harcamayı öğretebilecek okullara bir dolar bile akıtılmayacağının güvencesi. O, ayaklanan öğrencilerin her zaman vurulup öldürüleceğinin ve ülkenin iyiliğini düşünen parlamenterlerin tutuklanacağının, işkence göreceğinin ve öldürüleceğinin güvencesi. O, ABD'nin verdiği paralarla beslenen ve silahlandırılan, 12.000 Amerikalı askeri danışman tarafından yönetilen 200.000 kişilik bir ordunun, 60.000 kişilik bir gizli servisin, 33.000 kişilik bir polisin ülkeye hakim olacağının güvencesi. Ki ülkenin kurtuluşu olacak yegane şey bir daha gerçekleşemesin: 1 Mayıs 1951'de Musaddık'ın yaptığı gibi petrolün kamulaştırılması. Bal tutan parmağını yalarmış. Şah'ın St. Moritz'te yediği, İsviçre bankalarına havale ettiği milyonlar, petrolünün British Petroleum Oil Company'ye (BP), Standard Oil'e, Caltex'e, Royall Dutch Shell'e ve diğer İngiliz, Amerikan ve Fransız şirketlerine kazandırdığı milyarların yanında nedir ki? Tanrı biliyor ya, Şah'ın Batı'nın kârları için sahip olduğu, diğer adamlarınkinden "daha büyük ve ağır bir sorumluluk".

Ama belki de meşum para değil, daha çok toprak reformuydu sizin düşündüğünüz. Şah, dünyaya bir hayırsever olarak tanıtılmak için halkla ilişkiler bürolarına yılda 6 milyondolar ödüyor. Gerçekten de toprak reformundan önce ekilebilir toprağın yüzde 85'i büyük mülklerden oluşuyordu, şimdi bu oran yalnızca yüzde 75. Toprağın dörtte biri artık, yüzde 10'luk bir faiz oranıyla 15 yıl içinde bedelini ödemek zorunda olan, köylülere ait. Artık İran köylüsü "özgür", artık mahsulünün beşte biri değil, beşte ikisi ona kalıyor (beşte biri iş gücü için, beşte biri artık ona ait olan toprak için); arta kalan beşte üçü, toprağı satmış olsa da, sulama tesisatını, tohumları, tarlaları sürecek hayvanları hâlâ elinde tutan büyük toprak sahiplerinin olmayı gelecekte de sürdürecek. Böylece, köylüleri daha yoksul, borç batağına daha derin batmış, daha bağımlı, daha aciz ve itaatkar hale getirmek mümkün oldu. Şüphesiz, sizin de isabetli bir biçimde vurguladığınız gibi, "zeki ve akıllı" bir adam şu Şah.

Şah'ın, veliahtı konusundaki endişelerinden bahsetmişsiniz: "Bu konuda İran anayasası çok katı. İran Şahı'mn bir gün tahta çıkacak, ileride İran'ın kaderini ellerine bırakabileceği bir oğlu olmak zorunda... Bu konuda anayasa son derece katı ve sert."

Şah'ın, öteki konularda anayasaya aldırmaması, örneğin –anayasaya aykırı olarak– parlamentonun bileşimini belirlemesi ve bütün parlamenterlerin tarih hanesi boş bırakılmış bir istifa dilekçesi imzalamak zorunda olmaları tuhaf, değil mi? İran'da sansürlenmemiş tek bir satırın bile yayımlanma izni olmaması, Tahran Üniversitesi kampüsünde üçten fazla öğrencinin yan yana durmasının yasak olması, Musaddık'ın Adalet Bakanı'nın gözlerinin oyulmuş olması, duruşmaların kamuya kapalı olarak yapılması, işkencenin İran adalet sisteminin olağan işleyişinin bir parçası olması tuhaf, değil mi? Anayasa, bu konularda acaba o kadar "katı ve sert" değil mi? Somutlaştırmak adına, İran'da işkenceye bir örnek:

"19 Aralık 1963'ün gece yarısı sorgu yargıcı ifade almaya başladı. Önce beni sorgulayıp, yanıtlarımı yazdı. Daha sonra ya benimle hiç ilgisi olmayan ya da haklarında hiçbir şey bilmediğim şeyler sormaya başladı. Kısacası, yalnızca hiçbir şey bilmediğim yanıtını verebiliyordum. Sorgu yargıcı önce yüzüme yumruk attı, ardından elindeki copla önce sağ, sonra sol elime vurdu. İki elimi de yaraladı. Her soruda yeniden vuruyordu. Sonra beni çıplak olarak sıcak elektrik ocağının üstüne oturmaya zorladı. Sonunda elektrik ocağını eline alıp, kendimden geçene kadar bedenime bastırdı. Yeniden kendime geldiğimde, sorularını tekrarladı. Başka bir odadan içi asit dolu bir şişe aldı, içindekini bir bardağa boşalttı ve copu içine batırdı..."

Federal Almanya Devlet Başkanı'nın, sizi ve kocanızı, bütün bu dehşet verici şeylerden haberdar olarak buraya davet etmesine şaşırıyor musunuz? Biz şaşırmıyoruz. Ona toplama kampı tesisleri ve yapıları alanındaki bilgilerini sorun. Bu alanda bir uzmandır.

İran hakkında daha fazla şey mi bilmek istiyorsunuz? Geçenlerde Hamburg'da, sizin gibi Alman bilimi ve kültürüyle ilgilenen, sizin gibi Kant, Hegel, Grimm Kardeşler ve Mann Kardeşler'i okumuş bir hemşerinizin kitabı yayımlandı: Bahman Nirumand: "İran, Gelişmekte Olan Bir Ülke Modeli ya da Özgür Dünya'nın Diktatörlüğü"

–Hans Magnus Enzensberger'in sonsözüyle– rororo aktuell Band 945, Mart 1967. Size yüzeysel olarak aktardığımız bilgiler ve alıntılar onun kitabından alınmıştır. Bilmiyorum, bu kitabı okuduktan sonra geceleri, kendinden utanmadan, iyi uyuyabilecek insanlar var mı.

Sizi rencide etmek istemedik. Ama Alman kamuoyunun sizin 'Neue Revue'de yayımlanan yazınız gibileri tarafından rencide edilmesini de istemiyoruz.

Saygılarımla,
Ulrike Marie Meinhof

konkret, 6. sayı, 1967

* * *

İran Başbakanı *Musaddık*, 1953'te Şah'ı ülkeyi terk etmeye zorlamayı başarmıştı. Ancak bir askeri darbe, Şah'ın ülkeye dönmesini sağladı. Musaddık tutuklandı ve mahkemeye çıkarıldı.

Hubert Humphrey (Demokrat), Johnson döneminde ABD Başkan Yardımcısı'ydı, 1968'de Richard Nixon karşısında başkanlık seçimini kıl payıyla kaybetti.

Veliaht: Şah'ın, bir oğul doğuramadığı için Soraya'dan (Süreyya) resmen boşanmıştı.

Bahman Nirumand, yazının yazıldığı dönemde Batı Berlin'de yaşayan İran kökenli gazeteci ve yazar. "İran, Gelişmekte Olan Bir Ülke Modeli ya da Özgür Dünya'nın Diktatörlüğü", İran Şahı'nın Berlin ziyaretine verilen antiemperyalist ve enternasyonalist tepkilerin doğmasında önemli bir rol oynamıştı.

İsrail'in Üç Dostu

İsrail'e gösterilen üç tür sempati var. Mücadele ettikleri faşizm tarafından Yahudi hemşerilerine nasıl zulmedildiğini unutmayacak Avrupa solunun sempatisi; Globke ve Vialon'a karşı tavır alan ve bugün hâlâ ve yeniden –son ve tekrar ilk kurbanının adı Benno Ohnesorg olan– SS ruhuna ve uygulamalarına karşı yürüyen gençlerin kayıtsız şartsız paylaştıkları bir dayanışma. Avrupa solunun, ırksal nedenlerden baskı görenlerle dayanışmaktan vazgeçmek için hiçbir zaman bir nedeni olmadı ve olmayacak. Nasyonal sosyalizm Avrupa solunun gözünde ilk olarak Yahudi nefreti ile rezil, tazminatla da yeniden iyi olmadı. Avrupa solunun baskı görenlerle dayanışmaktan vazgeçmek için bir nedeni yok, dayanışması günümüze dek uzanıyor ve Yahudilere yönelik Nazi zulmünün ve İngiliz sömürge politikasının kurulmasına sebep olduğu İsrail devletini de kapsıyor.

Bugün İsrail'de yaşayan insanlar, yalnızca Yahudiler değil, Araplar da, aslen bu devletin kurulmasının öznesi değil nesnesiydiler. Kim bu devletin mevcudiyetini tartışma konusu yapmak gerektiğine inanıyorsa, failleri değil, bir kere daha o zamanın kurbanlarını yaralayacağını bilmeli. Polonya ile uzlaşma talebi nasyonal sosyalizmin Polonya'ya çektirdiklerine atıf yapıyorsa, aynısı İsrail için de geçerli.

Günümüzde İsrail'i sevindiren ikinci tür sempatinin başka saikleri var, daha az özverili, daha az koşulsuz ve şu anda ülke için aynı derecede faydalı olsa da farklı. Burada işin içinde ABD'nin, Bahman Nirumand'm İran örneğinde üçüncü dünya ülkeleri için önemini ve sonuçlarını incelediği ve betimlediği, petrolle ilgili menfaatleri var. Amerika'nın Suriye, Libya, Kuveyt ve Suudi Arabistan'daki petrol politikası üzerine Nirumand'ınkiyle karşılaştırılabilecek analizler mevcut değil, ancak Yakın Doğu sorununda, ABD'nin Akaba Körfezi'nin uluslararası sular olarak kalması ve güvenilir müttefikler ara-

cılığıyla Süveyş Kanalı'nda ya da yakınlarında bulunma hesaplarında bunun payının olmadığını düşünmek, saflık ve dünyadan bihaberlik anlamına gelir. İsrail ile dayanışma ayrıca, Yunanistan ve Türkiye ile NATO müttefikliğinin yanında 6. Filo'yu meşrulaştıran bir başka argüman ve güney kanadını koruyor. ABD ve İngiltere, petrol taşımacılığında Süveyş Kanalı'na muhtaç olduklarından değil (büyük tankerlerle Ümit Burnu'nu geçmenin, küçük tankerlerle Yakın Doğu'nun su yollarını kullanmaktan daha pahalı olmadığı iddiası inandırıcı), Arap ülkeleri, petrollerini kendileri kontrol edebilseler, Süveyş Kanalı'na mahkum olacaklarından, ABD, dostu İsrail'in Süveyş Kanalı yakınındaki varlığından vazgeçemez.

Batı Avrupalı solcuların politikası da Arapların istediği anlamda Arap dostu olamaz, Filistin'den feragat etmelerini ve İsrail ile yan yana var olmayı kabullenmelerini talep etmek zorunda. Ancak Birleşik Devletler'in politikası yalnızca İsrail'in İsraillilerin elinde kalmasını değil, aynı zamanda Arap petrollerinin Amerikan şirketlerinin elinde kalmasını da hedefliyor. İsrail'in, bu savaşı yürütmemiş olsa, yok edilmiş olacağına inananlar, savaşın sonucunun yalnızca İsrail'in zaferi olmadığının farkına varmak zorunda. Araplar'ı yargılayanlar, İsrail'e karşı Arap politikasının da –ister beğenelim ister beğenmeyelim– meşru menfaatlere dayandığını hesaba katmalı.

Üçüncü tür sempati, esas olarak Federal Almanya'daki belirli bir basın grubu tarafından dile getiriliyor ve görünüşe göre, normalde kara mizah, açıkça alay etme olarak görülecek ama bir politika olarak neredeyse herkes tarafından göz yumulan şeyle uyumlu: İsrail'e gaz maskesi sevkiyatı. İsrail ordusunun ilerleyişinin başarısı ve sertliği bir kana susamışlık doğurdu, Blitzkrieg teorileri hızla yayıldı; Bild, Sina Yarımadası'nda sonunda, 25 yıl gecikmeli olarak, Stalingrad meydan savaşını kazanmayı başardı. Antikomünist kin, Sovyet Mig avcı uçaklarının tahrip edilmesinden duyulan hazza dönüştü; Sovyetler'in karışmazlık politikası, Alman sorununda İsrailliler gibi hareket etmek için cesaret verici olarak görüldü; İsrail ordusunun Kudüs'e girişi, Brandenburg Kapısı'nda yapılacak geçit töreninin öncülü olarak alkışlandı. Yahudiler gazlanmak yerine Ural Dağları'na götürülselerdi, İkinci Dünya Savaşının sonucu başka türlü olabilirdi; geçmişteki hata görüldü, antisemitizmden pişman olundu, arınma ger-

çekleşti, yeni Alman faşizmi eskisinin hatalarından öğrendi: antikomünizm, Yahudilere karşı değil Yahudilerle birlikte zafere götürür.

Yahudilerin insanlığının anlaşılması değil, savaşmadaki sertlikleri, vatandaş olarak haklarının tanınması değil, Napalm'e başvurmaları, kendi işlediği suçların kabulü değil, İsrail'in Blitzkrieg'i, vahşetle, sürgünle, fetihle dayanışma şüpheli bir barışmaya yol açtı. İsrail'le ve aynı zamanda Berlin'deki katillerle ittifak yapan, "kimin Yahudi olduğunu ben belirlerim" ruhu. İsrail sosyalist bir ülke olsaydı bu sempatilerin var olmayacağına şüphe yok. O zaman dayanışan, yalnızca kafası karıştırılamayacak, mantıklı, dürüst Avrupalı solcular olurdu.

Bugün İsrail'in politikası hakkında tek bir eleştiriye, Arapların (İsrail'i yok etme tehditlerini daha katlanılabilir kılmasa da) meşru istekleri hakkında tek bir kelimeye göz yummayanlar, İsrail'in savaş öncesi sınırlara geri çekilmesi talebinin arkasında yalnızca Sovyet emperyalizminin (terimlerin ne kadar da çarpıtılması) kokusunu alanlar, İsrail için barışa ulaşılmasını sağlamıyor. Bir ülkenin menfaatlerinin meşruluğu, onlara ulaşmak için hayata geçirdiği politikayı uygun bulmadan da kabul edilebilir.

Solcuların İsrail ile dayanışması, ABD'nin ve Bild gazetesinin – İsrail'e değil kendi, solculara düşman hedeflerine– sempatileri tarafından kullanılmayı kabul edemez. Solcuların dayanışması, öldürülecek olsa Moshe Dayan gibi bir adamı da kapsar, ancak sağcı radikalizmini, fetih politikasını kapsamaz. Aynı, solun Arap milliyetçiliğine doğal olarak sempati duymasında ama Nasır'ın komünist avına duymamasında olduğu gibi. Akla dayanan, istikrarlı ve politik bir çözüm arayışı günümüzde, Sovyet ve İsrail politikaları arasında seçim yapmak zorunda olduğuna inanan ve böylece bölünen solun da kapıldığı İsrail yanlısı ve karşıtı dost-düşman düşünüşü tarafından boğulmak tehdidiyle karşı karşıya. Taraftarlık akıldan daha fazla rağbet görüyor. Biz soruyu bastırmıyoruz: İsrail ne istiyor – yaşamak mı, zafer kazanmak mı? Kendi tarihinin öznesi olarak bu soruyu kendisi yanıtlamak zorunda.

konkret, 7. sayı, 1967

Haziran 1967'de İsrail, bir "Blitzkrieg" ile Sina Yarımadası'nı, Batı Şeria'yı ve Golan Tepeleri'ni işgal etti.

Springer'i Kamulaştırın!

Almanların tek tip düşünmesinden –SPD'nin sağa kaymasından, KPD yasağından, antikomünizmden, NATO'ya sadakatten, Vietnam konusundaki suç ortaklığından– tek başına Springer sorumlu değil. Aksine onun, bundan kazanç sağladığını ve ancak bu sayede politik ve ekonomik açıdan bugün olduğu kadar büyük hale geldiğini biliyoruz.

Spiegel'in Şah'ın ziyareti sırasında İran'ı eleştiren tek bir laf etmemesinin ve Norddeutsche Rundkfunk'un (Kuzey Alman Radyo-Televizyonu) Panorama'yı felç etmesinin suçlusu Springer değil; Matthias Walden, daha satılmadan önce Quick'te yazarken de Barzel'i beğeniyordu, William S. Schlamm'ın köşe yazarlığı kariyeri, Springer'in Welt am Sonntag'ında değil Stern'de başlamıştı.

Ve Augstein'ın Lex Springer'i* platonikçe, özlemle dilemesini yine platonik, Springer Yayınevi'ne daha çok yakışacak bir demokrasi kavramıyla gerekçelendirmesi ("Demokrasi halk egemenliği demek değildir. Halk egemen olamaz. Halk uyur, uykusunda gerinebilir ve maça beyi gibi kurulabilir.") Augstein'ın suçu, Springer'in değil. Sığır, akılsız dev bir beden, bir canavar olan halk ve karşısında kendi içinde fikir ayrılıkları yaşayan bir yönetici elit olan Augstein ve hükümet; bu noktada Augstein'ın ve Springer'in dünya görüşleri arasındaki fark neredeyse görünmez oluyor. Halk, Augstein'ın gözünde de, yalnızca aptallaştırılmış Bild okurlarından oluşuyor ve o da bu durumu değiştirmek için çabalamak istemiyor. (Augstein: "Bir ülkenin kendisine demokratik deyip diyemeyeceğine belirleyen kriter, vatandaşlarının çoğunluğunun karar verme yetisine sahip olup olmaması

* Lex, Latince: yasa. (ç.n.)

değildir." Springer: "Okurların her gün inandırıcı bir biçimde benim gazetelerimi seçmesi...") Sol ile sağın, SPD ile CDU'nun, Augstein ile Springer'in arasındaki mesafenin olabildiğince küçülmüş olması, tek başına Springer'in suçu değil.

Öyleyse neden Springer Holding'i kamulaştıralım?

Çünkü her bu ülkeyi yeniden demokratikleşme, halk egemenliğini restore etme, karar alma yetisine sahip vatandaşlar yetiştirme denemesi şimdi, Springer *bu kadar* büyük ve güçlüyken, ona takılıp başarısızlığa uğramak zorunda. Ve bunun nedeni, birçoklarının iddia ettiği gibi Springer'in iktidarını kötüye kullanması değil, her şeyden önce, o iktidara *sahip olması*.

Federal Almanya'da ve Batı Berlin'de gazetelerin kapanması, bilindiği üzere, Springer Yayınevi'nin elindeki konsantrasyonun nedeni değil, sonucu. Daha büyük matbaa makineleri, daha geniş bir dağıtım ağı ve ilanlarda arayı açmış olması, küçükle rekabetinde büyüğün eline küçüklerin batmasına yol açabilecek avantajlar veriyor. Böylece, holdinglere ait olmayan yeni bağımsız gazete ve dergilerin kurulması daha şimdiden neredeyse imkansızlaştı. Springer, gazetelerin yayınevindeki konsantrasyonunun, ekonominin geri kalanındakine benzer kaçınılmaz bir süreç olduğunu iddia ederken, basında bu türden bir konsantrasyonun sunduğu teknik avantajların yayınevindeki gibi bir düşünce tekeli yaratmadan da kullanılabileceğini kasten görmezden geliyor. Stuttgart Radyo-Televizyonu yayın yönetmeni Bausch'un sözleriyle: "Bir temel hak olan ifade özgürlüğünün, kişisel servetleri baskı makinelerinin mülkiyetine dayananlara özgü bir tekel haline getirilmek istenmesi, sözcüğün en doğru ifadesi ile gericiliktir."

Alman yayıncılığını düşünen, eleştiren, muhalif seslere gittikçe kapatan, Springer'in üstün ekonomik gücü. Gazetelerinin Büyük Koalisyon'u sopayla terbiye ettiği, Berlin halkını (ve yalnızca Berlin halkını değil) üniversite öğrencilerine karşı kışkırttığı ve Alman işçileri üstünde sendikalardan daha büyük bir etkiye sahip olduğu bilinen gerçekler. Ve bu gerçeklerin kimseyi alarma geçirmemesi, onları kavrayan az sayıdaki insanla kavrayabilecek olan çok sayıdaki diğerleri arasındaki temasın tam da Springer Basını tarafından engellenmesinden kaynaklanıyor.

Demokrasinin Olağanüstü Hali Kongresi, Olağanüstü Hal kararıyla Alman Sendikalar Birliği ve üniversite öğrencilerinin (Şah ziyareti, Berlin'deki Karşı-Üniversite, Vietnam eylemleri, polise ve Berlin belediye başkanı Albertz'e karşı gösteriler gibi örneklerle) ateşlediği tartışmalar, kamuoyunun, halkın küçük bir kesimine ulaşıyor; konuşulma ya da yalnızca fark edilme şansları çok düşük. Bu tartışmaların tartışma olmadığını, önemsiz azınlıklardan kaynaklandıklarını (Alman Sendikalar Birliği'nde birleşmiş olan sendika üyeleri var olan en büyük örgütlü çoğunluk), üniversite öğrencilerinin tembel, Olağanüstü Hal Yasası karşıtlarının kafayı yemiş olduğunu söyleyenler, kimin gazetesini okudukları sorusunu duymaya alışmak zorunda.

Springer Holding'i kamulaştırma talebi –somut olarak: yayınevinden çıkan gazetelerin toplam tiraj haddini 500 bin ile sınırlamak, tasfiye edilen bölümlerini yeni kurulacak gazeteler için kullanmak– tabii ki, ne Augstein'ın ne de Springer'in paylaştığı anlamda bir demokrasiyi hedefliyor. Düşünce ve basın özgürlüklerini, kamuoyu görüşünü manipüle etmek yerine manipülasyonu ortadan kaldırmak, bilgileri yönlendirmek ve bloke etmek yerine yaymak, politik fikirleri zorla kabul ettirmek yerine eleştirel bilinç oluşturmak, halkı uyutmak yerine uyandırmak, halkın aptallaştırılmasına ve gerilmesine göz yummak yerine halkı özgürleştirmek için kullanmayı hedefliyor.

Tek bir kişi, örneğin Springer, kesinlikle böyle bir şeyin altından kalkamaz. Kişisel görüşleri –Müller-Marein'a verdiği yanıtta olduğu gibi– daha az muğlak, dargın, bön ve düşüncesiz olsaydı da, bu böyle olurdu.

Büyük Koalisyon'un kurulmasından bu yana, Federal Cumhuriyet'i yeniden demokratikleştirme ihtiyacı büyüdü. Springer Holding, bunun önünde engel ve tek başına olmasa da en büyüklerinden biri. Springer Holding'i kamusallaştırma talebi zaten, yeni oluşmakta olan demokrasi bilincinin bir belirtisi. Bu bilincin yayılabilmesi için Springer kamulaştırılmak zorunda.

konkret, 9. sayı, 1967

* * *

Matthias Walden, William S. Schlamm, gerici, çoğunlukla Springer'e ait gazetelerde yazan gazeteciler.

Lex Springer, Rudolf Augstein'ın da aralarında bulunduğu isimlerin sorumlu olduğu, basının, özellikle de Springer Holding'de, gittikçe artan basın konsantrasyonunun önüne geçmesi arzulanan bir yasa girişimi.

Demokrasinin Olağanüstü Hali Kongresi: Federal hükümetin çıkarmak istediği Olağanüstü Hal Yasası'na karşı 1966 Ekim sonlarında Frankfurt'ta 5000'den fazla üniversite öğrencisinin, sendikacının, SPD'nin sol kanat üyesinin ve entelektüelin katıldığı kongre.

Josef Müller-Marein, 'Die Zeit' gazetesinin uzun yıllar görevde kalan genel yayın yönetmeni.

Vietnam ve Almanlar

Vietnam'daki savaş, konvansiyonel bir savaş olmaktan çıkalı epey bir zaman oldu. Sınırlı bir savaş, Amerikan askerleri ile Vietkong arasında bölgesel bir sorun, "özgürlük" ve komünizm arasında bir dünya görüşü savaşı da değil. Yalnızca ABD'nin Çin'e karşı yürüttüğü "Çevreleme Politikasının" bir sonucu da değil. Bu savaş, yeni tip bir dünya savaşma dönüştü, sorun uluslararasılaştı. Vietnam Savaşı'm propaganda yoluyla küçültmeye, önemsizleştirmeye çalışanlar, tam da onu bu düzeye çıkaranlarla aynı insanlar.

Bu savaşın ABD'nin dünyadaki, Asya, Afrika, Avrupa ve Güney Amerika'daki üstünlüğünü korumak için yürütülen bir savaş olmasından kaynaklanan emperyalist karakteri artık açıkça itiraf ediliyor. Johnson: "Bazı danışmanlar sanki Amerika küçük hedefleri olan küçük bir ulusmuş ve okyanuslar iki kat daha genişmiş gibi davranıyor." (Neue Zürcher Zeitung, 9.10.) "Güney Vietnam'da komünistlerin zaferi, yalnızca tüm Güneydoğu Asya'yı değil, Birleşik Devletler'in yaşamsal önemdeki çıkarlarını da tehdit ederdi." (Neue Zürcher Zeitung, 1.10.) Başkan Yardımcısı Humphrey: "Birleşik Devletler'in güvenliği tehlikede olduğu için Vietnam'da askerlerimiz var. Düşman, asla pes etmeyeceğimizi ve *işimiz* hallolana kadar orada kalacağımızı bilmeli." (Neue Zürcher Zeitung, 1.10.) Vietnam'daki savaşı onaylamayı ve desteklemeyi reddetmeyen herkes, istese de istemese de, Amerika'nın dünyaya egemen olma çabasının tarafını tutuyor.

Saygon'da Eylül'de ve Ekim başında dört gazete yasaklandı: İki günlük gazete süresiz olarak, liberal "Saigon Bao" 30 günlüğüne ve Amerikan Newsweek dergisinin bir sayısı, askeri rejime ve silahlı

kuvvetlere hakaretten yasaklandı. Aynı tarihlerde ABD'de Vietnam Savaşı karşıtı gösterilere katılan yüzlerce insan tutuklandı. Saygon, Washington ve Berlin'de gösteriler tazyikli su, cop ve bambu sopalarla dağıtıldı. Güney Vietnam'daki seçimlerin meclis tarafından onaylanması, kimi parlamenterlerin General Thieu'yle akşam yemeği yediğinin ve 50 milyon Piaster aldığının ortaya çıkmasının ardından, polisin tavsiyesi sonucunda gizli oylamayla gerçekleştirildi. Berlin gazeteleri, 21 Ekim'deki büyük Vietnam yürüyüşünden sonra İçişleri Senatörü'nün polise yürüyüş sırasındaki tavrı nedeniyle teşekkür etmesinden, sayıları yüzü bile bulmayan eylemcinin akşam Kurfürstendamm'da polisle çatışmasından ayrıntılı bir biçimde söz ederlerken, 10 binden fazla insanın katıldığı yürüyüşün içeriği ya da kapanış konuşmaları hakkında tek bir kelime bile yazmadılar. Polis copu, tutuklamalar, dağıtılamadan el konulan ya da kendi rızasıyla susan gazeteler –ki böylece demokratik gazetecilik bürokratik bir polis yayıncılığına dönüştürülerek alçaltılıyor– aynı Saygon'da olduğu gibi "Özgür Batı"nın demokrasilerinde de giderek özgür tartışmanın, düşünsel ayrımların içeriği üzerine rasyonel tartışmaların yerini alıyor.

Tartışmayı copla yürütenler, düşünsel ayrımların içeriği hakkında haber yapmayı reddedenler, ABD'nin Vietnam'da yürüttüğü savaşın karakteri hakkındaki gerçekleri, eylemcilerin halkın, Bild okurlarının gözünde aptal gibi durmasına yol açacak şekilde halktan saklayanlar, demokrasiyi polis devletine, vatandaşları emir kuluna çeviriyorlar. ABD'nin Vietnam Savaşı'nın karşıtlarının Federal Almanya'da bugün bir azınlık olmasının nedeni, halk kitlelerinin bu savaşı tasvip etmesi değil, artık yalnızca biraz olsun eğitimli insanların, daha çok da entelektüellerin ayrıntılı olarak bilgilenme olanağına sahip olması; ki bu da kuşkusuz Federal Almanya halkının eğitim yapısı düşünülecek olursa yalnızca küçük bir azınlığın üstesinden gelebileceği bir durum.

General Westmoreland kısa bir süre önce "Biz, onların sahip olamayacakları akıllıca tasarlanmış silahlarımızla, *yana yakıla aman dileyene* kadar haklarından geleceğiz," diye açıklamış, Vietnam'daki

Amerikan subayları 107 hedefin daha atışa açılmasını talep etmiş, Kuzey Vietnam'da bombardımanlar çoktan sivil halkı hedef almaya başlamışken, Alman ordusunun avcı uçağı pilotları Vietnam'da eğitiliyor, bu yıl sona ermeden Alman Hava Kuvvetleri'ne ait 40 helikopter uçuş personelleri ile birlikte Vietnam'a gönderilecek. Orada yalnızca eğitilmeyecek, aynı zamanda savaşan ABD kuvvetlerini desteklemek amacıyla operasyonlara da katılacaklar. Bu savaş için verilen 100 milyon markın oldukça üstünde bir para, avcı uçağı pilotları, Alman ordusu helikopterleri ise Federal Almanya'yı Vietnam'da savaş yürüten ABD, Avustralya, Yeni Zelanda ve Kore'yle aynı saflara katıyor. Soru, ABD'deki ve Federal Almanya'daki muhalefetin bu koşullarda hâlâ Johnson'ın kendisi hakkında, düşünsel farklılıklar sadakatsizlikle, "birkaç komite" ülkenin tamamıyla, birkaç konuşma hükümetin resmi politikasıyla, rahatsızlık ihanetle, huzursuzluk hükümetin politikasını reddetmekle karıştırılmamalı demesini kabullenme lüksüne sahip olup olmadığı. (Neue Zürcher Zeitung, 1.10. ve 2.10) Soru, bu savaşa karşı protestoların demokrasinin ispatı olarak kullanılmayı kabul etmeye hakkının olup olmadığı. Kadın ve çocukların ölmesi, hastane ve okulların yerle bir edilmesi, ekinlerin ve yaşamsal önemdeki endüstrilerin yok edilmesi ("yana yakıla aman dileyene kadar", "işimiz hallolana kadar");muhalif eylemlerin etkisini, polisin izniyle yapılan gösterilerin, Alman ordusuna ait helikopterleri Vietnam'a gönderen ve bu eylemlerin politikasına taş koymasına, hatta tamamen engel olmasına tabii ki izin vermeyecek olan hükümetin aracı olan polisin yapılmasına izin verdiği gösterilerin etkisini sorgulamayı zaruri hale getiriyor.

Vietnam'da neler olduğunu kavrayan herkes, yavaşça sıkılmış dişlerle ve vicdan azabıyla etrafta dolaşmaya başlıyor; bu savaşı durdurmaktan aciz olmasının, savaşı yürütenlerle suç ortaklığına dönüştüğünü kavrıyor; hakkında bilgilendirilmediği için bu savaşı anlamayan, duyguları göstericilere karşı kışkırtılan halkın suistimal edildiğini, onurunun kırıldığını, alçaltıldığını kavramaya başlıyor.

21 Ekim'de Berlin'de Amerikan askeri bölgesine bildiri roketleri atıldı. Bildiriler askerleri Vietnam'a gönderilmeyi reddederek firar

etmeye çağırıyordu. Bu, cesur bir ajitasyon yöntemi, illegalite kokuyor. Konu, kadınlar ve çocuklar, ekinler ve endüstriler; konu, hayatları bu sayede kurtarılacak olan insanlar. Bu tür profesyonel muhalif çalışma yöntemlerine başvuracak cesarete sahip olanlar, belli ki etkili olacak iradeye sahipler. Bu konu hakkında düşünülmeli.

konkret, 11. sayı, 1967

* * *

General Thieu, dönemin Güney Vietnam hükümetinin başı.
General Westmoreland, ABD ordusunun Vietnam'daki kuvvetlerinin komutanı.

İşçi Kanadı

Üniversitelerdeki hareketli yazı, siyaset ve ekonomide ateşli bir sonbahar ve kış izledi: Metal ve kimya endüstrilerinde grev oylamaları ve grevler, Ruhr'da kızıl bayraklar. Sendikalar, partiler ve hükümet arasında Olağanüstü Hal Yasası, işyerlerinde işçilerin yönetime katılımı ve emekliler nedeniyle doğan ihtilaf, SPD yönetimiyle sosyal demokrat sendikacılar arasındaki çekişme, kimin SPD genel sekreteri olacağıyla ilgili tartışma, CDU'nun İşletme Yönetmelikleri Yasası'nda, en küçük –örneğin bir mezhebe bağlı– gruplara da işyeri meclisi seçimlerinde şans tanımak amacıyla değişikliğe gitme teşebbüsü...

Hali hazırda yaşadığımız üniversitelerdeki politikleşme sürecinin ve bütün alanlarda toplumsal çatışmaların şiddetlenmesinin ortak nedenleri, olsa olsa Federal Alman toplumunun şekillenme sürecinde yatıyor, güncel vesileleri ise ekonomik resesyon ve bir yıl önce kurulan Büyük Koalisyon. Üniversite öğrencilerinin eylemleri ofansif, kışkırtıcı ve kısmen devrimci teorinin kılavuzluğunda gerçekleşir ve kendini Üçüncü Dünya'daki devrimci hareketlerle, özellikle de Vietnam'la özdeşleştirirken; sendikaların şirketlerle, SPD'yle ve hükümetle mücadeleleri, daha çok defansif ve eğer bu mücadelelere eşlik eden herhangi bir toplumsal hedef varsa, o da reformist: Örneğin kamu mülkiyetinin korunması, işyerlerinde işçilerin yönetime katılımının yaygınlaştırılması ya da toplu sözleşme görüşmelerini devlet karışmaksızın yürütme ve grev haklarının korunması. Üniversite öğrencileri, egemenlerin düzenine, düzen partilerine, üniversite kürsülerine, yerleşik kurumlara karşı mücadele ederken; sendikalar, yavaş yavaş çözülmekte olan düzendeki temsil güçlerini yeniden tesis etmek için mücadele ediyor. Üniversite öğrencileri, toplumsal enteg-

rasyondan kurtulmak için çabalarken; SPD'nin sendika kanadındaki huzursuzluk, Büyük Koalisyon'da artık yeterince temsil edilmediğini hissettiği ölçüde entegrasyonun yeniden tesis edilmesine gereksinim duymasından kaynaklanıyor. Üniversite öğrencileri, polis copunun yaşadıkları sisteme gizlice içkin, sistemin bir kusuru değil, taşıyıcı kolonlarından biri olan şiddetin ortaya çıkışı olduğunu öğrenmişken; SPD'deki solcu sendikacılar, kötüleşen durumlarının nedenini hâlâ sistemin keyfiyeti sanıyor, bu durumla serbest piyasa ekonomisi arasındaki bağlantıyı göremiyorlar. İşte bu yüzden üniversite öğrencilerinin isyanları egemenlerin huzurunu kaçırmayı başarırken, toplumsal çatışmalar –(kızıl bayraklar nedeniyle) Ruhr'dakiler hariç– huzurlarını neredeyse hiç kaçırmıyor. Defansifler. Ücret artışı mücadelesinin konusu ücretler, işyeri yönetimine katılım mücadelesinin konusu işyeri yönetimine katılım, Olağanüstü Hal Yasası'na karşı mücadeleninkisi demokrasinin korunması. Bu demokrasinin, Olağanüstü Hal Yasası'nın engellenmesinin ardından nasıl daha demokratik hale getirileceğine; işçilerin ücret mücadelelerinde kazandığı özgüvenin, nasıl en azından işyerinde yönetime katılım mücadelesinde kullanılacağına; işyeri yönetimine katılım talebinin nasıl toplumsal ortaklık illüzyonunu ortadan kaldırabileceğine dair görünürde hiçbir tasarı yok. SPD içindeki işçi kanadıyla bir sonraki seçim mücadelesinin nasıl maaşlı çalışanların özgüvenini kazanma mücadelesine dönüşebileceğine dair de görünürde hiçbir tasarı yok. Wehner, SPD'nin içinde yürüttüğü apolitikleştirme çalışmasının sonucunu kutlayabilir. Gerstenmaier, onu çoktan kutladı bile.

Neredeyse hiçbir politik bilinç olmaksızın yürütülen bu mücadelelere yansıyan sorunların kendisi, sırf bu yüzden apolitik değil. Çelişkili karakterlerinin örtülmesi, sorunları sadece bu sayede çözülebilir kılmıyor; SPD içindeki bir işçi kanadı, işçinin patrona olan bağımlılığının yarattığı zorlukları ortadan kaldırmıyor, bilincin Springer basını tarafından bulandırılmasının önüne kendiliğinden geçmiyor. Şu anda karşı karşıya olduğumuz sorun, 1969'da parlamentoya gönderilmeyi hak edecek bir partiye sahip olup olmayacağımız değil, şu anda parti otoritesi ve patron keyfiyeti konusunda deneyimler edinen insanlara, bunların kişisel deneyimler olmadığını ve toplumsal öneme sahip ol-

duklarını anlatmamızın mümkün olup olmayacağı. Belirleyici olan, SPD ve sendikalardaki öfkenin SPD'de temsili bir zemin bulup bulamayacağı değil, SPD'nin gelin-hepimiz-el-ele-uf-diyelim-konferansının Vietnam'daki savaşa, basının Springer'in elinde toplanmasına, emeklilerin sağlık sigortası aidatlarına, sendikaların işyerinde yönetime katılım taleplerine ve Berlin'deki polis terörüne dair bir sessizlik, geleneksel solun ve işçilerin apolitikleşmesine, iktidarın Wehner'in, CDU'nun koalisyon ortağının elinde yoğunlaşmasına bir katkı olduğu deneyiminin kavranması.

SPD'de ve sendikalarda mevcut olan öfke, kanalize edilerek ya da kurumsallaştırılarak, bir sonraki seçimlerde birkaç solcunun parlamentoya seçilmesiyle politik açıdan etkili hale getirilemez. Bu, Springer'in elindeki basını kamulaştırma talebini daha güçlü kılmaz, bu sayede okul ve üniversite reformları yapılmaz, Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin tanınmasını sağlamaz, yeni bir dış politika, daha iyi bir sosyal politika doğurmaz. Hoşnutsuzluğun kurumsallaştırılması, insanları harekete geçirmekten çok uyutur, başkalarının sorunu çözeceği hissini verir, insanların vicdanını rahatlatır, kendilerinin harekete geçmesi ve sorumluluk alması gerekliliğinden muaf oldukları hissini uyandırır, satranç tahtasında piyon olmanın değiştirilemez bir durum olduğu yanılsamasını yeniden güçlendirir, birçokları için özel yaşama kapanmayı meşrulaştırır, kişisel tutumun kamusal amaçlar için kullanılması hakkındaki bilgisizliği sağlamlaştırır.

Muhalefetin politik açıdan önemli olan hedefi, hali hazırdaki toplumsal çatışmaları kurumsallaştırmak değil, ancak politikleştirmek olabilir. Bunun, sendikaların, hatta SPD'nin içinde de yapılabileceği kesin. Ama tek tek konular, temsiliyet, parlamento seçiminde adaylık için parti içinde uğraşarak değil; sağcı radikalizm tehlikesinin, Wehner'in iddia ettiğinin aksine, şişirilmiş bir NPD'den değil, politik azınlıklara karşı Springer kışkırtmalarından kaynakladığı, yerleşik iktidarın aracı polisin insanları dövmeye başladığı (ve bu konu hakkında konuşmak zorundayız), Hanau'da Dunlop Fabrikası'nın müdürünün, fabrikaya giremeyen grev kırıcıların yolunun döverek açılması için bir polis operasyonu talep ettiği, söz konusu müdür Schneider'in şehrin en büyük vergi mükellefi olarak Hanau Belediye

Başkanı'nı baskı altına alarak polis operasyonunu zorla kabul ettirmeye çabaladığı (Frankfurter Rundschau, 16.11.1967) hakkında aydınlatarak. Politikleştirme, iktidar ilişkileri hakkında, mülkiyet ilişkileri hakkında, şiddet ilişkileri hakkında aydınlatma demektir. Sendikalar, SPD ve hükümet arasındaki ihtilaflar bu aydınlatma amacı için kullanılabilir, ancak yalnızca bu ihtilaflar kendinde amaçlara dönüştürülmediği sürece.

konkret, 12. sayı, 1967

* * *

Eugen Gerstenmaier (CDU), uzun yıllar boyunca parlamento başkanıydı.

Jürgen Bartsch ve Toplum

Jürgen Bartsch davasında, belirleyici olan noktayı dışarıda tutmak, davanın ve kamuoyu tartışmasının nesnesine dönüşmesini engellemek için akla gelebilecek her şey yapıldı. Bu nokta kararda, kararın alınmasında ve gerekçelendirilmesinde dışarıda tutuldu; oysa meselenin kendisi tamamen buydu: Jürgen Bartsch'ın hikayesi ve davanın kendisi, bu insanın sefaletinde, içinde yaşadığı ve öldürdüğü toplumun sefaletini daha önce neredeyse hiç tasvir edilmediği kadar korkunç bir yoğunlukta ifşa ediyor. Ama mahkeme, Jürgen Bartsch'ın gelişimini yönlendiren koşulların davanın konusu haline gelmemesi için, oğlanın iyileşmesi, cinayet işlemeyi bırakması, değişmesi olasılığını ortadan kaldırmak için insanın elinden gelebilecek her şeyi yaptı. Mahkeme böylece, toplumun, değişime muhtaç ve değişebilir olduğunu bu dava örneğinde kavrama olasılığını da bertaraf etmiş oldu. Hakim kapanış konuşmasında: "Ve tanrı sizin de dürtülerinize hakim olmayı öğrenmenize yardımcı olsun." Ve tanrı bizim, içinde yaşadığımız toplumun değişmeye muhtaçlığı hakkında bu davada ortaya saçılanlar karşısında gözlerimizi yummamıza yardımcı olsun.

Her şey evlat edinilmesi ile başladı. "Edebe aykırı soy durumu" nedeniyle, ki bu da babasının ailesi olan yoksul bir işçi, annesinin ise yoksul ve yıllardır kocası olmadan yaşayan hasta bir kadın olmasından ibaretti, Bartschlar onu evlat edinebilmek için yedi yıl beklemek zorunda kaldılar. Sosyal Yardım ve Gençlik Dairesi'ndekilerin kafalarında nazi kalıntısı soya çekim öğretisinin hayaleti dolanıyordu. Oysa çocuğun bir yıldır yurtta olması onları kaygılandırmalı ve şu sonuca ulaştırmalıydı: Hemen evlatlık verilmeli, hemen açık ve net koşullar, hemen güvenli bir yuva. Ancak hakimin kendisi, anneye çocuğun "kendi kanından" olmadığını söyleyerek bu nasyonal sosyalist

biyolojizmi yeniden ortaya çıkarıyor ve babası bu düşünceden zaten bugüne kadar kurtulamadığını, kendi çocuğumuz olsa başka türlü ilgilenirdik diyerek gösteriyor. Çünkü kimse ona önemli olanın kalıtım değil, ortam olduğunu, çocuğun geleceğinin yalnızca buna bağlı olduğunu –ve başka hiçbir şeye bağlı olmadığını– zamanında söylememiş. Yedi yıl evlatlık verilmekte tereddüt edilmiş, çocuk belirsiz bir durumda bırakılmış, evlat edinilmenin bir çocuk için utanç verici olduğu düşünülmüş. Oysa bilakis çocuk için bir şans ve ebeveynler için de büyük bir şeref.

Yine de, küçük bir kasap için elverişsiz rekabet koşulları söz konusuydu ve yiyecek satan birisi olarak var olma mücadelesi verdiğinden, anne de bir işte çalışmak zorundaydı, böylece çocuk yurda verildi. Çıkar yol olarak yalnızca yurdu biliyorlardı; çünkü bu toplum kendini on milyon çalışan kadının, bir milyonun oldukça üstünde on dört yaşından küçük çocuklu ve hepsi de çocukları için bir şekilde geçici çözümler bularak başının çaresine bakmak zorunda olan çalışan annenin varlığına hazır hale getirememiş. Çalışmaları toplumsal açıdan zaruri, ama kadınlar, anneler aile ve iş yüklerini tek başlarına taşımak zorunda, çünkü çocuk yuvalarında nadiren yer var, tam günlük okul bir ütopya, yarım günlük okulun hayata geçirilmesiyse neredeyse imkansız.

Ardından, yaşı ilk gönderildiği yurtta kalmak için fazla büyüdüğünden, Federal Almanya'da çocuk yurtlarının büyük çoğunluğu yaş gruplarına göre ayrıldığından (bebek, küçük çocuk, okul çağı, meslek eğitimi çağı yurtları) başka bir yurda geçiyor. Zaten kökenleri ve gelecekleri nedeniyle korku ve belirsizlik içinde yaşayan çocuklara, arkadaşlarının, yetiştiricilerinin, çevrelerinin değişmesi anlamına gelen yurt değişikleri ile eziyet çektiriliyor. Bunun pedagojik açıdan delilik olduğunu herkes biliyor, ama kimse değiştirmiyor; eksik olan idrak değil, para ve kararlılık.

Ardından, bir Prusya-Katolik yurduna gönderiliyor: Yatakhane başına elli çocuk var, dayakla eğitim var, yürüyüş kolu halinde gezmek var, yatakhanelerde gözetmen var, din var. Ve gençlik kurumu müdahale edip yurdu kapatmıyor, velilerin elinden çocukların velayetini almıyor.

Oradan kaçıyor, yeniden geri gönderiliyor ve tekrar kaçıp karakola düşüyor. Bir eğitim kurumu olarak polis. Bu, dayaktan bir zarar gelmeyeceğini, insanın hayata hazırlanması gerektiğini düşünen başçavuş sesli babaya uyuyor. Hiçbir zaman yaşama değil, ancak kışlaya hazırlanmış bir baba olduğundan ve yaşamı kışla sandığından. Ve ebeveynleri çocuk yetiştirmek hakkında aydınlatmak için hiç ama hiçbir şey yapmayan bir aile politikamız olduğundan.

Ardından bir oğlanı seviyor. Evet, seviyor ve çoktan eşcinselliğin bir "domuzluk" olduğunu, sevmeye hakkı olmadığını öğrenmiş. Ve zamanın gerisinde kalmış bir çiftleşme ahlakı, içinde taşıdığı en iyi şeyi, sevgiyi "domuzluk" ilan ettiği için, sevgisi onda suçluluk duygusu uyandırıyor. İçindeki en iyi şeyin bir "domuzluk" olduğunu düşündüğünden gizlice yapmak, en sonunda da satın almak zorunda kalıyor ve o yüzden şimdi sevgiyi satılık olan haricinde var olamayacak biçimde domuzluğa dönüştürmüş bir toplum tarafından "fuhuş" nedeni ile cezalandırılıyor.

Sonra konuşmak istiyor, kendini dışa vurmak; ancak Katolik yurdunda sükut hep en önemli şeydi ve baba arabayla mezbahaya giderken yarım saat radyo dinliyor ve cumartesi akşamları televizyon akşamı ve sonunda, bir çocuk öldükten sonra, konuşmayı başardığı vaiz ise sözü tanrıya havale ediyor ve susuyor, insani bir yanıtı, mümkün olan tek yanıtı esirgiyor: Sonunda birisinin bu oğlanla ilgilenmesi, savcı da olsa birisinin ona ilgi göstermesi, tüm diğer insanlar gibi iletişim olmadan yaşayamayacak bir insan olduğunu anlaması.

O zaman kasaplık eğitimine başlıyor, baba çocukların haftada altmış saat çalıştırılmasını engelleyen Gençleri Koruma Yasası'na lanet okuyor ve onu kendi dükkanına alıyor, haftada altmış saat eşek gibi çalıştırıyor. Ve Sınai ve Esnaflık Denetim Dairesi araya girmiyor, bunu denetlemiyor, yasaklamıyor; çünkü denetçi memurlar için yeterince para yok, yani personel eksikliğinden mustaripler, yani yasaların çiğnendiğinin farkına varamıyorlar, yani Jürgen Bartsch haftada altmış saat çalışıyor, yani hiç arkadaşı, kendine ait yasal bir yaşamı yok, yani ikili bir hayat sürüyor, çünkü kolay ölmüyor, yedi canlı, Gençleri Koruma Yasası'm bir kağıttan ibaret bırakan, pratiğe dön-

üştürmeyen Sınai ve Esnaflık Denetim Dairesi ondan vazgeçmiş olsa da o kendinden vazgeçmiyor.

Ancak anne, "temiz" ve "güzel" olduğundan hakimin üzerinde müthiş bir izlenim bırakıyor. Ve onun çorbasını içmesine, saatini koluna yalnızca pazar günleri takmasına, dakikliği öğrenmesine ve her gün yıkanmasına dikkat etmiş, babanın çocuktan kışla tarzı beklentilerini yerine getirmiş; çocuğun gereksinimleri yerine endüstrinin kontrol saati gereksinimlerine dayanan, her şeyi talep etmenin ve büyürken az şey vermenin çocuğun hakkı olduğu bir çağda, her şeyi talep eden ve çok az şey vermeye hazır olan bir yetiştirme yöntemi. Bilgilendirilmemiş bir kadın, çocuklara betimlenemeyecek acılar çektirerek kuşaktan kuşağa aktarılan bir yetiştirme yöntemi.

Ama yurt çözümü mahkemenin gözünde bir felaket değil. Dayakla eğitim mahkemenin gözünde dava konusu değil. Haftada altmış saat çalışması mahkemenin gözünde, aklına saçma sapan şeyler gelmemesi için, tamamıyla yerinde. Kışla tarzı yetiştirme yöntemleri kullanan bir anne mahkemenin gözünde "müthiş". Ve bilirkişi Bresser'in gözünde bilirkişi raporu hazırlama talebi, raporu mahkemenin beklediği şeylerle sınırlama talebiyle aynı şey. Ve bilirkişi Lauber'in gözünde Bartsch'ın hücre duvarına karaladığı mektuplar yalnızca kendini acındırma girişimlerinden ibaret. Oysa mektuplar tam da o, meşru olarak tam da o; karşılanmamış gereksinimlerinin işaretleri, çok geç karalanmış, kesinlikle feci derecede geç. Ve avukatının gözünde bilgilendirilmemiş, hayatı mahvedilmiş müvekkilinin iradesi bağlayıcı; burada Jürgen Bartsch'ı değil, yüzbinlerce evlatlığı, yurt çocuğunu, eşcinsel çocuğu, dövülen çocuğu, sömürülen çocuğu savunması gerektiğini anlamıyor. Susuyor.

Ve başka zamanlarda onay ve hoşnutsuzluk ifadelerinin haklı olarak azarlanarak kesildiği mahkeme salonundaki seyirciler "müebbet" kararını alkışlayıp "yaşasın" diye bağırırken hakim susuyor. Toplum, bir çocuk katiline duyduğu nefret sayesinde, Vietnam'daki çocuk cinayetleri, kendi ülkesindeki, ailesindeki çocuklara uygun görülen barbarlık hakkında susabilmek için ihtiyaç duyduğu şekilde vicdanını rahatlatırken hakim susuyor. Ve gazetecilere dava hakkında hüküm vermek için duyarlılığa ihtiyacı olduğunu, müziği sevmesinin ve pi-

yano çalmasının bu konuda yardımcı olduğunu anlatan hakime hiçbir gazete haddini bildirmiyor. Wuppertal'de ayyuka çıkmış rezaletler dile getirildi ve hakim ilhamını piyanodan alıyor.

Jürgen Bartsch'ın hayatı berbat edildi. Ancak Wuppertal'de dava konusu olan suç işlenmeye devam ediyor, çocuk katilleri ve piyano çalan hakimler üreten koşullar aynı kalıyor. Bartsch davasının asrın davası olduğu söyleniyor ve bu doğru ama mahkeme ve basın öyle olmaması için her şeyi yaptılar. Suç sürüyor.

konkret, 1. sayı, 1968

* * *

Jürgen Bartsch 1962-1966 yılları arasında dört erkek çocuğunu öldürdü; uzun bir dava sonucunda müebbet hapse mahkum edildi. Özgürlüğüne tekrar kavuşmak için küçük de olsa bir şans elde etmek adına Nisan 1976'da hadım edilmeyi kabul etti ancak cerrahi müdahalenin sonucunda öldü.

Karşı-Şiddet

Ancak üç yüz kişi tek bir insanın 'hakkından gelirse,' bu, hangi yüce amaçlara hizmet ederse etsin, terördür."
"O zaman da (1933), bugün de, mistik-biyolojik bir değer olan 'genç', mistik-biyolojik bir değersizlik olan 'yaşlı'nın karşısına konuyor."
"Soldan gelen terör... taşra zihniyetini aşan kriterlerle değerlendirildiğinde, sağdan gelen terörden biraz olsun daha insancıl değil."

'Zeit'tan (29.12.1967) Rudolf Walter Leonhardt için bu iş bu kadar kolay. Alman üniversitelerindeki gelişmelerden şu anda hoşnut değil, rahatsız olanların duygularını ifade etmek bu kadar kolay.

Bu bağlamda, rasyonel tartışma talebini "hangi yüce amaçlara hizmet ederse etsin" olarak tahrif etmek gerekiyor, çünkü yüce amaçlara sonuçta mantıklı tartışmalarla ulaşılmaz. Tartışmaya karşı tavır almayan ve bu sırada sinirlerine hakim olamayan bir profesörün şimdiden "hakkından gelindi".

Bu bağlamda, yalnızca var olan iktidar ilişkilerine ve şimdiye kadar, ister meşakkatli bir çalışmanın sonucu olan ödevleri, argüman yerine sansürle başından savarak olsun, ister öğrenme arzusuyla dolu, aydınlanma ihtiyacı içinde olan üniversite öğrencilerini bilgi yerine ideoloji, eleştirel yöntemler yerine dogmalarla doyurarak olsun, binlerce üniversite öğrencisinin hakkından gelmiş olan bir otoriteye, kürsünün otoritesine karşı çıkışı, kuşak çatışması olarak çarpıtmak ve sonra bunu, kesinlikle haklı olarak, "mistik-biyolojik" ilan etmek gerekiyor. Böylece kahverengiyle kızılı, zulmü ve zulme karşı çıkışı aynıymış gibi göstermek mümkün oluyor. Sanki Almanya'da faşizm işçi hareketini şiddetle ortadan kaldırmamış da, yalnızca nasyonal sosyalist üniversite öğrencileri profesörlere karşı çıkmış gibi. Sanki

faşizmin Almanya'daki görevi, sosyalizm ihtimalini ardından gelen on yıllar süresince tasfiye etmek değilmiş, sanki mistik-biyolojik düşünce faşizmin motoruymuş, yalnızca kullandığı bir araç değil, temeliymiş gibi.

Ve bu bağlamda yalnızca "taşra zihniyetini aşan kriterler"e gönderme yapmak yetiyor. Çünkü böylesi, "taşra zihniyetini aşan kriterler"den ne anladığını söylemekten çok daha kolay. Özellikle de 'Zeit' okuru taşralılık suçlamasına karşı, yalnızca 'Zeit' okuduğu için korunduğunu hissedebileceğinden ve geri kafalılar kimseyi geri kafalıları olduğu kadar küçük görmediğinden; daha şimdiden soldan gelen terör eşittir sağdan gelen terör. Bu iş, bu kadar kolay. En azından, faşizmin hâlâ bir hödüklük, Alman tininin yolunu şaşırması, Alman tarihindeki bir kaza, kaderin toplumsal gerekçeleri olmayan bir cilvesi ve bir yerlerde belki yalnızca yanlış araçlarla ulaşılmış "yüce bir amaç" olduğu Almanya'da.

Geçtiğimiz Kasım aymda birkaç SDS'li[1] öğrenci, Hamburg Üniversitesi'nin kayıt şenliğini ("cüppelerin altında bin yılın küfü var") rahatsız ederken ve bu rahatsızlık verme girişimleri, yeni rektörün ekonomi-bilimsel konuşması sırasında giderek şiddetlenir ve duymazlıktan gelinemeyecek hale gelirken ve rektörün, Schiller'in ekonomi politikasını meşrulaştırdığı, (ücret-fiyat-spirali tezi gibi) sendika karşıtı tezleri sıraladığı ve Üçüncü Dünya'da sömürü yokmuşçasına kalkınma yardımından söz ettiği konuşması sırasında anlattıkları, üniversitenin en büyük amfisindeki öğrencilerin çoğunluğunun gözünde fazla ileri giden bu gerici konuşmayı itirazsız kabullenmek, işçilere yapılan hakaretler ve Alman emperyalizminin meşrulaştırılması karşısında susmak istemediklerinde, ortamın nihai olarak rektöre, profesörlere, şenliğe ve kayıt safsatalarına karşı dönmek üzere olduğu, kimsenin kendi ağzından çıkan sözü bile anlayamadığı, hiçbir mikrofonun faydasının dokunmadığı ve şenliğin dağılma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı noktaya gelindi. O zaman daha önce öğrenciler açısından Hamburg Üniversitesi'ndeki kötü koşulların abc'sini ortaya

1 SDS (Sozialistischer Deutscher Studentenbund) Alman Sosyalist Öğrenciler Birliği. (ç.n.)

koymuş olan ve insanların dinlemeye hazır olduğu AStA[2] başkanı mikrofona gitti. Yeni rektörle tartışmak isteniyorsa, önce sözlerini bitirmesine müsaade etmek gerektiğini, ardından tartışılabileceğini, böyle bağırtı ve gürültüyle olmayacağını söyledi. Ondan sonra rektör konuşmasına devam etti, ona karşı olan ruh hali bastırıldı, olması gerektiği gibi disiplinle susuldu. Ancak rektörün konuşması sona erdiğinde, bir anda büyük orkestra çalmaya başladı ve profesörler dışarı çıktı. Bir profesör, çıkmadan önce öğrencilere hepsinin toplama kampına atılması gerektiğini; Thielicke ise, psikoanaliz vakasına dönüşmemeye dikkat etmeleri gerektiğini bağırdı. Rektörün konuşmasını bitirmesine izin verdikleri için öğrencilere bu şekilde teşekkür edildi. Aciz bir şekilde, AStA başkanının verdiği sözün rektör tarafından, konuşmasını bitirmek için disiplinli sessizlikten yararlanıp, bir anda çalmaya başlayan öğrenci orkestrasını durdurmayarak kötüye kullanılmasına tanıklık ettiler. Sonuçta AStA başkanının sonradan tartışılacağı sözü tutulmamış oldu. Böylece, bir Alman üniversitesinin en büyük amfisinde Bonn'daki Büyük Koalisyon'a iyi dilekler iletildi, asla antifaşist olmayan ekonomi teorileri itiraz olmadan anlatılabildi, geçtiğimiz yılın ölüleri, Benno Ohnesorg'un adı geçmeden anılabildi ve öğrenciler, sendikalara ve Üçüncü Dünya'daki devrimci hareketlere karşı bilimi silah olarak kullanan rektörün konuşmasını bitirmesine izin vermek ve itirazlarını bastırmak zorunda kaldı.

Öğrencilerin bu duruma daha fazla göz yummamaları, gerici profesörlerin konuşmasına ve böylece alt dönemlerdeki öğrencilerin, her şeyin farkına varana dek değerli yıllar kaybetmesine engel olmaya, kendilerinden önceki kuşaklardan daha kısa sürede eleştirel bir üniversite öğrenimine başlamalarını sağlamaya kararlı olmaları, üniversiteyi –R.W. Leonhardt'ın dediği gibi– "araştırma ve eğitim merkezi olarak işlemez" hale getirmiyor, tam aksine ilk defa işler kılıyor. Üniversite öğrencileri, Hamburg Üniversitesi kayıt şenliği gibi acı deneyimler aracılığıyla bunu sessiz ve kibarca değil, ancak işleyişi aksatarak ve sertçe kabul ettirebileceklerini öğrendiler. Resmi usullerin ve nezih düzenin, kolayca ve kesintiye uğramadan eleştirel içeriklere ve demokratik tartışmalara yer açmayacağını, başka şekilde

2 AStA, Almanya'da üniversitelerdeki öğrenci meclislerinin yürütme organı. (ç.n.)

kendileriyle konuşulmasına hazır değillerse, kimi profesörler açısından birkaç acı deneyimin kaçınılmaz olduğunu öğrendiler.

Eğer yalnızca öğrenciler artık haklarından gelinmesine ve baştan savılmaya tahammül etmedikleri için kimi profesörler haklarından gelindiği hissine kapılıyorsa, kendilerini gözden geçirmelerini talep etmek zorundayız. Ancak R.W. Leonhardt, mistik-biyolojik irrasyonalizmden söz edip yanlış yönlendirerek onlara iyilik yapmış olmuyor, tam aksine: Bu şekilde antidemokratik ve antisosyalist önyargıları katılaştırıyor; rasyonel tartışma talebine irrasyonel korkularla tepki veren profesörleri, öğrenciler karşısında daha da aciz hale getiriyor; anlaşılır ve haklı nedenlerle, deneyimlerinin gösterdiği üzere kendilerinin hazır olduğu rasyonel tartışmayı talep eden üniversite öğrencilerinin adını kötüye çıkarıyor. İşte profesörlere tam olarak bunu izah etmek, gürültü ve mutlak sabırsızlık haricinde yöntemlerle olanaklı gözükmüyor. Buna terör adını vermek, öğrenci eylemlerinin, Hamburg Üniversitesi kayıt şenliğinde gördüğümüz ve günümüzde Alman üniversitelerindeki sayısız etkinlikte deneyimleyebileceğimiz meşru müdafaa karakterini görememek anlamına geliyor.

konkret, 2. sayı, 1968

* * *

Helmut Thielicke, 1974 yılında emekliye ayrılana dek Hamburg Üniversitesi'nde teoloji profesörüydü. Geçici bir süre dekanlık ve rektörlük görevlerinde bulundu.

Üniversite öğrencisi olan *Benno Ohnesorg*, 2 Haziran 1967 günü İran Şahı'nın Berlin ziyaretine karşı yapılan bir gösteride polis tarafından vurularak öldürüldü.

Kadınlara Karşı da - Tazyikli Su Sıkan Panzerler

Üniversite Öğrencisi ve Basın
Rudolf Augstein ve Suç Ortaklarına Karşı Polemik

Parlamento dışı muhalefeti ve öğrenci muhalefetini bir anda uluslararası ve yerel, büyük ve küçük kamuoyuna taşıyan patlama, 2 Haziran 1967 günü Berlin'de Benno Ohnesorg'a isabet eden kurşunun sesiydi. O zamandan beri dünya basını onları dikkate alıyor; muhalefet, akşam yemeği sofralarında tartışma konusu, manşet oluyor ve aile içi tartışmalara yol açıyor.

Sonunda yeniden farklı kuşaklar, kadınlar ile erkekler, farklı düşüncelere sahip insanlar, dostlar ile düşmanlar arasında çatışma var. Henri Nannen'in Lübke'ye sözlü saldırılarından ikisi de kişisel olarak sorumlu tutuluyor; 'konkret', Rudolf Augstein'ın Nirumand'a iftira atarak namını lekeleme kampanyasını yanlış olduğunu bilmesine karşın geri almamasını affetmiyor; artık yalnızca hemen sonra yeniden barışmak üzere düşmancılık oynanmıyor. Sonunda artık hoşa gitmeyecek her şey örtbas edilmiyor, utanç verici her şey hakkında susulmuyor, mide bulantısının nedeni olarak yalnızca doğum kontrol hapı gösterilmiyor, mateme karşı yalnızca kahve, mide ağrılarına karşı yalnızca nane çayı, depresyona karşı köpüklü şarap, tatsız tutsuz ayıklığa karşı Korn[1] alınmıyor.

Bu infiali yaratan, emek mücadeleleri değil, üniversite öğrencilerinin mücadelesiydi. Bu toplumda gerçekten var olan çelişkilerin yeniden görünür hale gelmesini sağladılar. Malaparte'nin karınları deşilmiş olmasına rağmen, ses telleri kesilerek ikiye ayrıldığı için uğuldamayan köpekler anlatısı, artık tamamen doğru değil. Artık yeniden –en azından biraz olsun– uğuldanılıyor.

1 Korn: tahıldan yapılan bir tür *Schnaps*. (ç.n.)

İster evli kadınlar mızmızlanıyor ya da oğullar ağlamaklı oluyor olsun ya da Rudi Dutschke pazar meydanlarında ağlamaklı bir ses tonuyla kitleleri aydınlatıyor olsun: Sahte harmoninin sonu geliyor. Sorunların üstündeki örtü kalkıyor ve güzel yaldızları dökülüyor. Sorunlar görünür hale geliyor; kişisel sorunlar, gittikçe toplumdan kaynaklanır şekilde, toplumsal sorunların bir ifadesi olarak algılanıyor.

Katil Değil, Maktul Suçlu

Mesele, 2 Haziran'dan itibaren dünya kamuoyuna mal oldu. Daha 2 Haziran'da yaklaşımlar birbirinden tamamen ayrıldı. 2 Haziran hakkındaki köşe yazıları, toplumsal sorunların görünürlük kazanmasını arzulamayanların kullandığı savunma mekanizmalarını ve gerçeklerin üstünü örtme yöntemlerini içeriyor ve açığa çıkarıyordu. Sorunların görünürlük kazanması, genelde onlar nedeniyle acı çekenlerin çıkarınadır. Gizli kalmaları, onlardan çıkar sağlayanların ve bunu yaparken kendini iyi hissedenlerin çıkarına olmalı.

Gerçeklerin Üstünü Örtme Yöntemi I: Kendinde Değer Olarak Burjuva Nezaketi

Rudolf Augstein, 2 Haziran sonrasındaki "Neden yürüyorlar" başlıklı ilk köşe yazısında *"'Katil Johnson'ya da 'Şah – Hitler – Ky" gibi sloganlar, benim, televizyon izleyicisinin de hoşuna gitmiyor Protesto etmek isteyen, aynı zamanda düşünmek de zorunda. Bir şeyi yıkmak isteyen, aynı zamanda kendisi bir çözüm üretmek de zorunda,"* diye yazdı.

Şah ve Ky'nin Hitler ile karşılaştırılabilir olup olmadığı, Johnson'ın katil olarak damgalanmasının objektif açıdan doğru olup olmadığı Augstein'ı ilgilendirmiyor; tıpkı bir şey söyleyenlerin, belki de çoktan düşünmüş olup olmadığının ilgilendirmediği gibi. Burjuva nezaketinin ihlal edilmesi, onu da, taşradaki küçük adamı da hayretler içinde bırakıyor. 'Koblenzer Rheinzeitung'un başyazarının sözleriyle (9-10 Haziran 1967):

"Yaygara, ne pahasına olursa olsun, konuya dair argümanların yerini aldı mı, kargaşanın anarşiye dönüştüğü bir sınır vardır."

Ve Augstein:

"Şah'ın kafasına domates gelmemeli ve kim ona domates atarsa tazyikli su sıkan panzerleri göze almalı. Buna kadınlar da dahil. Tamamen doğal durumlara dair söylenecek başka bir şey yok."

'Lübecker Nachrichten' de,

"... çürük yumurtalar, domatesler ve süt kutuları ile sahnelenen arbedenin, yeni yetişen akademik kuşağa layık olan bir tartışma aracı olmadığını," düşünüyor.

Ve Springer'in 'Berliner Zeitung'u 3 Haziran'da: *"Kim örf ve adetleri tahrik ederse, adabı muaşeret bilenler tarafından intizama davet edilmeye razı olmak zorunda."*

Konu burjuva nezaketi olunca; Springer, taşra basım ve Augstein aynı geri kafalılıkla tepki veriyor; burjuva toplumunda prestij sahibi olmak, hepsinin gözünde gerçekleri ortaya çıkarmaktan ve şiddete karşı tepki göstermekten önce geliyor.

Yakın bir tarihte 'Stern'in dehşet verici Vietnam resimleri nedeniyle yaş sınırı konan yayınlar listesine alınması da, yalnızca Vietnam konusunda taraf olan Springer basınıyla değil, Rudolf Augstein'm düzen ve toplumsal ilişki tasavvurlarıyla da tamamen uyum içinde.

Gerçeklerin Üstünü Örtme Yöntemi II: Sistemin Suçsuzluğu

Springer basınının Berlin ayağı, üniversite öğrencilerini çoktan bertaraf etmek, ortadan kaldırmak isterken, 3 Haziran tarihli 'Berliner Zeitung'un ifadesiyle: *"Kim Berlin'in iyiliğini istiyorsa, şehrin prestijini sistematik olarak zedeleyen kargaşacı radikalleri artık kapı dışarı etmeli."* – liberal basm, korumak için sisteme kalkan oluyor ve 2 Haziran olaylarını akıl sır ermez ilan ediyor.

Augstein: *"Kadınları fena halde döven bir polis, bunu ifade etmek için aklıma başka bir şey gelmiyor, insanlığını yitirmiş bir çetedir"* (Belli ki gerçekten başka türlüsünü bilmiyor.)

16 Haziran'da 'Zeit'ta Kai Hermann: *"Benno Ohnesorg'un anlamsız ölümünde bir mana aramaya kalkmak, anlamsız bir girişim."*

'Neue Ruhr Zeitung'un başyazarı 5 Haziran'da: *"Benno Ohnesorg'un ölümüne sonradan en ufak bir anlam dahi yükleyecek bir argüman yok."*

Berlin'deki polis terörünü üreten sistem, bir polis devletinin başına hürmetlerini sunmaktan feragat etmek yerine muhalefetini fena halde dövmeyi ya da vurup öldürmeyi yeğleyen sistem hakkındaki soru, tabu olmaya devam ediyor.

Benno Ohnesorg'un ölümünün anlamsızlığına ve akıl sır ermezliğine, sistemin suçsuzluğuna olan inançla, katilin değil, maktulün suçlu olduğu ifadesi arasında yalnızca tek bir adım var. 'Berliner Zeitung' 3 Haziran'da: *"Terörü üretenler, sertliği göze almalı."*

'Welt am Sonntag' 4 Haziran'da: *"Provokasyonlarıyla istenmeyen kanlı hadiselere yol açan serseriler..."*

'Koblenzer Rhein-Zeitung' 10-11 Haziran'da: *"Bir polisin kurşunlarıyla genç bir insanın yaşamı sona erdiğinde 'cinayet' diye bağırmak ucuz bir numara. Söz konusu olay ne kadar üzüntü verici olsa da; düşmanlarının silahını kendine karşı çevirerek, bilindik 'hırsızı tutun!' yöntemiyle 'cinayet' diye bağıranların, yaşananlardan ahlaki ve politik açıdan sorumlu olduğuna şüphe yok."*

Ve 'Neue Ruhr Zeitung'da Thilo Koch, sistemi savunan bir genelleme yaparak: *"Nefret, her insanın içinde büyümeyi bekleyen bir alev. Suçlu olan, onu besleyenler. Benno Ohnesorg'u öldüren nefretin iki nedeni vardı: Kimi aşırılık yanlısı üniversite öğrencilerinin ölçüsüz provokasyonu ve bu provokasyonun Berlin polisi tarafından ölçüsüzce bastırılması."*

Bunların hepsi masal argümanları: Augstein'ın polisi, insanlıktan çıkmış bir haydut çetesi, Kai Hermann'ın 'anlamsız ölümü' – öldüren herhalde kötü peri olsa gerek, Thilo Koch'un 'alevlenen nefreti' – sanki cadıların, devlerin ve sihirbazların bir numarasıymış gibi. Sistem, bir tabu.

Gerçeklerin Üstünü Örtme Yöntemi III:
Düzende bir sorun yok, kafası karışmış olan diğerleri

Sistem tabu olduğunda, düzende bir sorun yoktur; polisi insanlıktan çıkaranın kim olduğunu tanrı bilir. O zaman, işte karışıklık çıkaranların, Augstein'ın kafasını karıştıranların kafası karışık olmalı.

'Bild' (3 Haziran): *"Kafası karışık yeni yetmeler."* 'Hamburger Abendblatt' (5 Haziran): *"Budala yeni yetmeler, kafası karışmış klikler."*

'Welt am Sonntag' (4 Haziran): *"Kızıl bayraklar sallıyor ve yüzünü Batı'ya dönmüş her şeye karşı çıkıyorlar. Avazları çıktığınca Amerika'ya, Güney Vietnam'a, İsrail'e, Şah'a, Federal Almanya Devlet Başkanı'na karşı bağırıyor ve Doğu'nun yaptığı, insanlık onuruna aykırı her şeyde susuyorlar."*

Aynısı bir gün sonra (5 Haziran'da) Kapfinger Bey'in 'Passauer Neue Presse'sinde: *"'Maoistler', kızıl bayraklar ve Vietkong bayrakları sallıyor ve yüzünü Batı'ya dönmüş her şeye karşı çıkıyorlar. Avazları çıktığınca..."* vs. *"Politik açıdan yarı körler, Doğu'nun yaptığı, insanlık onuruna aykırı her şeyde susuyorlar."*

İşte bu kafa karışıklığı, politik açıdan yarı körlük ve kendini anlatamama suçlamalarını Rudolf Augstein da o gün bu gündür yapıyor. 67 Mayısı'nın sonunda yayımlanan "Devrim ve ABC'si" başlıklı köşe yazısında:

"Dutschke'nin eğitimliliği ve düşünme disiplini kayda değer, gelecekteki topluma dair düşünceleri ise muğlak ve karmaşık."

"Şimdiki düzeni kökten değiştirmek (Dutschke), toplumu değiştirmek (Lefevre), bunlar büyük hedefler ve aynı zamanda, üniversite öğrencilerinin gücünü aştığı açık olduğuna göre, büyük sözler."

"Üniversite öğrencilerini, davalarını açıklamayacaklarsa bile, en azından netleştirmeye davet etmenin, abartılı bir talep olmadığını düşünüyorum."

"Böylece, toplumu değiştirmeye yönelik bütün niyetler havada kalıyor."

Gerçeklerin Üstünü Örtme Yöntemi IV: Angajman, ama başka şekilde

Korumak amacıyla sisteme kalkan olmak isteyenler, yeniden ateş edilmek zorunda kalınmaması, yeniden domatesler uçuşmaması, gürültünün kesilmesi, Şah'ın rahat bırakılması ve Johnson'a artık sövülmemesi için sistemin kendini nasıl geliştirebileceğine, muhalefetin hakkından nasıl daha iyi gelebileceğine dair öğütler vererek iyi yapıyor, gereken şekilde davranıyor.

'Hamburger Abendblatt' (10-11 Haziran), küfretmeyi bitirip söyleyecek yeni bir şey bulmak zorunda kaldığında: *"Gençlik, özellikle*

de üniversite gençliği, dünya şartlarına ayak uydurmakla yükümlü durgun refah toplumumuzda kendilerini iyi hissetmiyor. Üniversite gençliği angaje olmak istiyor ve olmalı da. Ama nereye yönelmeli, ne için angaje olmalı?"

'Lübecker Nachrichten' (30 Haziran): *"Bununla kesinlikle üniversite öğrencilerinin siyasi angajmandan uzak durmaları gerektiğini kastetmiyoruz. Soru, bunu yapıp yapmamaları gerektiği değil, nasıl yapmaları gerektiği."*

Ve 'Koblenzer Rhein-Zeitung' (10-11 Haziran): *"Gençliğimiz, üniversiteli olanlar da dahil olmak üzere, angaje olmak istiyor Yalnızca refah şiarının peşine takılmıyor. Tam aksine, acı gerçeklere karşı tavır almak istiyor. Gençliğin siyasi angajmana eğilimi iyi bir şey. Yalnızca şunu sormalıyız: Hangi angajmana eğilimli?"*

'Spiegel', Taşra ve Springer Basım

Ve Rudolf Augstein: *"Dürüstçe tartışılan ve karar alınan bir siyasi parti olsaydı, protestocu üniversite öğrencilerinin birçoğu bu partide çalışırdı."*

Böyle bir partinin var olmadığını Augstein biliyor. Neden var olmadığı hakkındaysa düşünmek istemiyor, sistem tabu. 'Berliner Morgenpost'un 21 Ekim'de sorduğu gibi: *"Fritz Teufel'in Vietnam'la ne alakası var?"* ve 'Rhein-Zeitung'un içten bir şaşkınlıkla sorduğu gibi: *"İzninizle sormak istiyorum: Vietkong'un akademik özgürlükle ya da aksiyle ne alakası var?"*

Aynı şekilde Rudolf Augstein da, buradaki sınıf hukukuyla oradaki emperyalist savaş arasındaki, burada üniversite sisteminin demokratikleşmesinin reddiyle Üçüncü Dünya ülkelerinde demokratikleşmenin reddi arasındaki sistem bağlamını kavrayamıyor. Augstein: *"Almanya'nın üniversite öğrencilerinin, verimsiz bir üniversite reformu dışında bir sorunu yok; sadece Yunanistan, İran, Vietnam, Çin gibi çoğunu yalnızca broşürlerden tanıdıkları, uzaktaki soyutluklardan söz ediyorlar."*

'Spiegel', taşra basını ve Springer basınının bu şaşılası fikir birliği, savunma ve gerçekleri saklama yöntemleri arasındaki, sistematik olmayan, yüzeysel bir analizde bile göze çarpan uyum, taşralı kopyacılarda da, Springer yazarlarında da, Augstein gibi tartışmasız daha kaliteli olan yetkin bir gazetecide de dikkati çeken bu kalın kafalılık

ve terim kullanımmdaki belirsizlik açıklanmayı bekliyor. Liberal basınla Springer basını arasındaki farkın; Springer basını, gettolaştırmaya ve üniversite öğrencilerine karşı şiddete davet ederken, liberallerin, daha şiddetsiz savunma yöntemlerini tercih ederek Springer basınıyla ihtilafa düşmesinden ibaret olmasının nedenleri ortaya konmayı bekliyor. Ama Springer basınının lehinde konuştuğu cop, göz yaşartıcı gaz ve judo birlikleri ('Berliner Zeitung', 7 Şubat 1968) ile Augstein'ın kullanılmasını tamamen doğal bir durum olarak nitelediği tazyikli su sıkan panzerler arasındaki fark bu kadar büyük mü? Konu, üniversite öğrencileri yerine Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin tanınması, Oder-Neiße sınırı,[2] Büyük Koalisyon, devlet başkanı ya da KPD[3] yasağının kaldırılması olduğunda aralarında büyük farklar olmasına rağmen.

Mesele, mevcut iktidar ilişkileri altında politika değişikliği değil, mevcut iktidar ilişkilerinin kendisinin değiştirilmesi olduğunda liberal basın, Springer ve taşra basını birbirlerine yaklaşıyor. Ve Vietnam' daki ve Bahman Nirumand'm İran kitabındaki mesele bu, Şah'a ve Vietnam Savaşı'na karşı yürüyüşlerin derdi de bu. Yalnızca mevcut iktidar ilişkilerinin sürmesi için bilerek ve titizce çabaladıkları için değil, aynı zamanda söz konusu iktidar ilişkilerinde kendilerini son derece iyi hissettiklerinden analiz etme gereksinimleri olmadığı için de birbirlerine yaklaşıyorlar. Mevcut iktidar ilişkilerini analiz etme gereksinimleri olmayınca, başka türlüsünü tasavvur edemiyorlar; çünkü gerçekten de buradaki Bild okuyan kitlelerin ve İran'daki okuma-yazma bilmeyen kitlelerin, Güney Amerika'daki çok çocuklu, içi geçmiş halde pinekleyen kitlelerin, yaşamlarını ve kaderlerini kendi ellerine aldıklarını, kendi meselelerini kendileri örgütlediklerini ve temsil ettiklerini tasavvur etmek zor.

2 Almanya-Polonya sınırı. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Müttefikler Alman İmparatorluğu'nun doğu bölgelerini Polonya'ya bıraktı ve Demokratik Alman Cumhuriyeti, savaş sonucunda belirlenen sınırı 1949 yılında imzalanan bir anlaşmayla kabul etti. Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Oder-Neiße Sınırı'nı kabul etmesi, ancak 1970 yılında imzalanan Varşova Antlaşması'yla oldu. (ç.n.)

3 KPD (Kommunistische Partei Deutschlands): Almanya Komünist Partisi. (ç.n.)

Ama bu süreç Vietnam'da başladı ve tasavvur edilebilir hale geldi. Üniversite öğrencileri, bunu bilinir ve anlaşılır kılmaya başladı; onlara bu konuda yardımcı olacak bir basın yok. Öğrencilerin söyledikleri şeylere yönelik haber boykotu, en çok haklarında yazanları esir almış gibi duruyor.

konkret, 4. sayı, 1968

* * *

Nguyen Cao Ky, Güney Vietnam'ın fanatik bir antikomünist olarak tanınan 1965-1967 yılları arasındaki başbakanı. 1965 öncesinde Hava Kuvvetleri komutanlığı yaptığı dönemde, aynı zamanda Kuzey Vietnam'ı bombalayan uçaklara pilotluk yapıyordu.

Hans K. Kapfinger, 1946'dan itibaren 'Passauer Neue Presse'nin patronu. Medyadaki "solculuğun" nüfuzlu bir düşmanı olarak Willy Brandt'a karşı, özellikle yurtdışındaki yaşamı hakkında çok sayıda iftira kampanyası yürüttü.

Protestodan Direnişe

"Protesto, şu ya da bu bana uymuyor dememdir. Direniş, bana uymayan şeyin artık gerçekleşmemesini sağlamamdır. Protesto, ben buna artık ortak olmuyorum dememdir. Direniş, diğer herkesin de ortak olmamasını sağlamamdır." Kelimesi kelimesine aynı olmasa da, buna benzer bir şeyi Şubat ayında Berlin'de yapılan Vietnam Konferansı'nda Black Power Hareketi'nden bir siyah söyledi.*

Üniversite öğrencileri ayaklanma provası yapmıyor, direniş uyguluyor. Taşlar uçuştu, Berlin'deki Springer binasının camları kırıldı, arabalar yandı, tazyikli su sıkan panzerler ele geçirildi, Bild'in yazı işleri odalarından biri kırılıp döküldü, arabaların tekerleri bıçakla delik deşik edildi, trafik durduruldu, şantiye araçları devrildi, polis kordonu yarıldı. Şiddet, fiziksel şiddet uygulandı. Springer gazetelerinin dağıtımı yine de engellenemedi, trafik her seferinde yalnızca birkaç saatliğine durdurulabildi. Camların parasını sigorta ödeyecek. Yakılan kamyonların yerine yenileri dağıtıma çıkacak, polisin tazyikli su sıkan panzer stoğu küçülmedi, gelecekte de cop yokluğu çekilmeyecek. Yani gerçekleşenler tekrarlanabilir. Springer basını kışkırtmaya devam edebilecek ve Klaus Schütz gelecekte de "bu heriflerin yüzüne bakma"yı emredip suratının ortasına vurmayı, 21 Şubat'ta olduğu gibi sonuçta ateş etmeyi ima edebilecek.

Sözlü protestoyla fiziksel direniş arasındaki sınır, Paskalya tatilinde Rudi Dutschke'ye yapılan saldırıya karşı protestolarda ilk kez kitlesel olarak, birkaç değil bir sürü insan tarafından, bir defalığına değil günlerce, yalnızca Berlin'de değil birçok şehirde, sembolik olarak değil gerçekten aşıldı. 2 Haziran'dan sonra Springer gazeteleri

* Söz *Kara Panterler*'in liderlerinden Fred Hampton'a ait. (ç.n.)

yalnızca yakılmıştı, şimdi dağıtımları bloke edilmeye çalışıldı. 2 Haziran'da yalnızca domates ve yumurta atılmıştı, şimdi taşlar uçuştu. Şubat ayında yalnızca molotof kokteyli imalatı hakkında eğlenceli ve komik bir film gösterilmişti, şimdi etraf gerçekten yandı. Protestoyla direniş arasındaki sınır aşıldıysa da, bu yeterince etkili değildi. Ama yine de gerçekleşenler tekrarlanabilir; güç dengesi değişmedi. Direniş uygulandı. İktidar pozisyonları ele geçirilmedi. Yaşananların hepsi bu yüzden anlamsız, kontrolden çıkmış, terörist, apolitik, kendinden geçmiş bir şiddet miydi?

Tespit edelim: İktidar pozisyonlarından, taş atılmasını ve kundaklamaları kınayıp, Springer Yayıncılık'm kışkırtmalarım, Vietnam'a atılan bombaları, İran'daki terörü, Güney Afrika'daki işkenceleri kınamayanların, Springer'i gerçekten kamulaştırabilecekken Büyük Koalisyon'u kuranların, Bild ve Berliner Zeitung hakkındaki gerçeği kitle iletişim araçları aracılığıyla yayabilecekken, üniversite öğrencileri hakkında yarı doğru yarı yanlış hikayeler yayanların şiddetsizlik çağrıları ikiyüzlü; çifte standart uyguluyor; bugünlerde –cebinde taşla olsun, taşsız olsun– sokağa çıkan bizlerin tam da istemediği şeyi istiyorlar: Bir kader olarak politika, karar alma yetkisi elinden alınmış kitleler, aciz, kimseyi ve hiçbir şeyi rahatsız etmeyen bir muhalefet, çocukça demokrasi oyunları, işler ciddileşirse de olağanüstü hal. Martin Luther King'i ulusal kahraman ilan eden Johnson, Dutschke'ye yönelik suikast girişiminden duyduğu üzüntüyü bir telgrafla ifade eden Kiesinger; King ve Dutschke'nin karşısına dikildiği şiddetin, Springer'i ve Vietnam Savaşı'nı doğuran sistemin şiddetinin temsilcileri. Ve onların, üniversite öğrencilerinin direniş iradesine itiraz edecek ne politik ne de ahlaki meşrulukları var.

Tespit edelim: Burada kitleye öylece ateş açılamayacağı, entelektüellerin kitlelerin Springer Yayıncılık tarafından aptallaştırılmasına karşı protestosunun ciddi olduğu, yüce tanrı ya da daha sonrası için, ileride bir gün "Ben zaten hep karşıydım," diyebilmek için olmadığı belgelendi. Edep ve adabın esaret zincirleri olduğu ve zincire vurulmuş olanların dövüldüklerinde ve üstlerine ateş açıldığında zincirlerini kırıp atabilecekleri belgelendi. Bu ülkede yalnızca terörü ve şiddeti lanetleyip gizlice karşı olmakla kalmayan, kimi zaman risk

de alan, çenesini tutamayan ve korkutularak susturulamayacak, işlerin böyle gitmeyeceğinin anlaşılacağı şekilde direniş gösterme iradesine ve becerisine sahip insanların da varlığı belgelendi. Cinayet kışkırtmalarının ve cinayetin kamu huzurunu ve düzenini bozduğu, bunu kabullenmeyecek bir kamuoyunun olduğu gösterildi. İnsan yaşamının pencere camlarından, Springer kamyonlarından ve göstericilerin Berlin'deki Springer binasının önündeki dağıtım blokajı sırasında polis tarafından nedensiz yere devrilen ve hasar verilen arabalarından başka bir niteliğe sahip olduğu gösterildi. Katlanılmaz olanın katlanılmaz olduğunu söylemekle yetinmeyen, ona karşı bir şey yapmaya, Springer'i ve yardakçılarını silahsızlandırmaya kararlı olan bir kamuoyu olduğu gösterildi.

Artık, gösteriler, Springer Oturumu protesto etkinlikleri dışında, Rudi Dutschke'ye yönelik saldırıyı engelleyemedikleri için başarısız olmuş olanların dışında da araçların kullanılmasının mümkün olduğu; edep ve adap zincirleri parçalanıp atıldığı için; şiddet ve karşı-şiddet üstüne yeniden ve baştan sona tartışmak mümkün ve zorunlu hale geldi. Geçtiğimiz Paskalya uygulandığı haliyle karşı-şiddet, sempati uyandırmaya, ürkmüş liberalleri parlamento dışı muhalefetin tarafına çekmeye uygun değil. Polis vahşetinin eyleyiş yasasını belirlediği, kontrolden çıkmış şiddetin kendinden üstün olan rasyonalitenin yerine geçtiği, polisin paramiliter eylemlerinin paramiliter araçlarla yanıtlandığı yerde, karşı-şiddet şiddete dönüşme tehlikesi ile karşı karşıya kalıyor. Ama muktedirler –Rudi'nin sözlerini kullanacak olursak– partilerde, hükümetlerde, derneklerde "en tepedeki baylar", "huzur ve düzeni" kalıcı olarak sağlamak için tek bir araç olduğunu kavramak zorunda: Springer'in kamulaştırılması. Eğlence sona erdi. "Protesto, şu ya da bu bana uymuyor dememdir. Direniş, bana uymayan şeyin artık gerçekleşmemesini sağlamamdır."

konkret, 5. sayı, 1968

* * *

Rudi Dutschke, 11 Nisan 1968 günü Batı Berlin'de, radikal sağcı çevrelere yakın olan Josef Bachmann tarafından vuruldu ve ağır yaralandı. Hemen ardından Batı Berlin'de ve Federal Almanya'da üniversite ve gençlik hareketinin o zamana kadarki en büyük ve militan eylemleri gerçekleşti. Eylemciler birçok şehirde, başarı oranı düşük de olsa, Springer gazetelerinin dağıtımını engellemeye çalıştı.

Vietnam Konferansı: 1968'in Şubat ayında Berlin Teknik Üniversitesi'nde Vietnam kampanyasının doruk noktasını oluşturan "Uluslararası Vietnam Kongresi" gerçekleştirildi. Konferansa çok sayıda yabancı delege katılırken, senatonun koyduğu yasağın kaldırılmasının ardından düzenlenen kapanış yürüyüşüne 12 binin üzerinde insan katıldı. "Resmi Berlin" buna, birkaç gün sonra, 21 Şubat'ta senato, Alman Sendikalar Birliği ve Springer Holding tarafından düzenlenen bir mitingle cevap verdi. Springer gazetelerinin ateşlediği pogrom ruh hali sonucunda üniversite öğrencilerine, uzun saçlılara ve entelektüellere karşı linç girişimleri yaşandı.

Springer Oturumu: Alman Sosyalist Üniversite Öğrencileri Birliği ve diğer üniversite öğrenci örgütleri tarafından 1968 yılının Şubat ayında yapılması planlanan ve çıkan olaylar nedeniyle iptal edilen bir etkinlik. Etkinliğin, Springer basınının kullandığı yöntemler hakkında kamuoyunu aydınlatması öngörülüyordu. Oturuma hazırlık amacıyla yapılan bir etkinlikte Holger Meins'ın (Ç.N. Holger Meins Kızılordu Fraksiyonu'nun ilk kuşak üyelerindendi ve 1974 yılında hapishanede açlık grevinde öldü) çektiği bir eğitim filmi gösterildi. Meins filmde nasıl molotof kokteyli yapılacağını öğretiyordu.

Olağanüstü Hal - Sınıf Mücadelesi

Burada neler oluyor böyle? Bonn'un da, Olağanüstü Hal Yasası karşıtı muhalefetin de şimdiye dek gördüğü en büyük gösteri gerçekleşiyor, ama Frankfurter Allgemeine Bonn Yürüyüşü hakkında zafer kazanmış edasıyla "Yürüyüşün sonucu Bonn'u rahatlattı," yazabiliyor. Birinci sayfadaki manşet bu kadar; sonra başyazıda şöyle diyor: "Parlamenterler, sürekli olarak 'seçmene' attıkları her adımın hesabını verecek halk elçileri değil." (Neden "seçmene"? Hazır böyle demişken neden "sözde seçmene" demiyorlar?) "Parlamenterler, bireylerin ya da grupların verdiği buyruk değil, vicdanları doğrultusunda hareket etmekle yükümlü." (Frankfurter Allgemeine Zeitung, 13.05.) Bonn'un havası alınmadı, Bonn diz çökmedi. Olağanüstü Hal Yasası'na karşı on yıllık muhalefetin ardından, parlamenterler hâlâ kendi vicdanlarından başka hiçbir şeye karşı yükümlü değil, yani kimseye ne lobiciliğin ne de her şeyin perde arkasında planlanmasının açıklamasını borçlu. Olağanüstü Hal Yasası'na karşı on yıllık muhalefetin ardından, Bonn rahatlamış. Ve Olağanüstü Hal, zaman planlamasını son dakikada ellerine yüzlerine bulaştırmazlarsa, göz açıp kapamadan yasalaşacak. Burada neler oluyor böyle?

Olağanüstü Hal'e karşı on yıllık muhalefetin ardından, bunun, yalnızca usule uygunluğu açısından bir anayasa tartışması olduğu, yalnızca usule uygunluğu açısından hukukçular ve uzmanların tartışma konusu olduğu anlatılamadı ve anlaşılmadı. Olağanüstü Hal Yasası'nın şirket sahiplerinin politik demokrasiye, muktedirlerin iktidarsızlara, muktedir sınıfın bu sistemden avantaj sağlamayan herkese karşı genel saldırısı olduğu neredeyse hiç anlaşılmadı.

Olağanüstü Hal Yasası'na karşı mücadele –ki şimdiye kadar yalnızca yazılı beyanlar, zararsız etkinlikler ve sözlü çabalardan ibaret

olan şeye ne kadar mücadele denebilir– kendinde bir amaç olarak, anayasanın muhafazası, politik demokrasinin korunması amacıyla yürütüldü. Savunma hatları son on yılda inanılmaz güçlendirilmiş, birkaç bilim insanı ve gazeteciye sendikalar, üniversite öğrencileri, yazarlar, kısacası sürekli daha çok insan eklenmiş olsa da, hareketin kitleselleşmesi içeriğinin niteliğini değiştirmedi; sendikalar bile anayasa ile politik demokrasi haricinde bir şeyi savunmuyor.

Böylece, Olağanüstü Hal Yasası karşıtı hareketle beraber Springer Holding de büyüyebildi. Ruhr kıyısındaki beyler sübvansiyonlarını cebe indirebildi, bina ve arsa sahipleri Lücke Planı'nı yaptırabildi; kısacası, Olağanüstü Hal Yasası karşıtı hareketle aynı zamanda ve hareket tarafından hiç engellenmeden, şirket sahiplerinin –hem de yalnız ekonomik değil, SPD'nin CDU hükümetine katılmasıyla, politik– iktidarı da büyüdü. Şimdi talep ettikleri, toplumsal iktidarlarının parlamento tarafından politik olarak onanmasından başka bir şey değil. Aslında bunun için onları ayıplayamayız bile. Olağanüstü Hal Yasası'nm çıkartılmasının seçmen iradesi olduğunu şimdiye dek hiç iddia etmediler.

Toplumsal iktidarlara, devlet ve toplum içindeki şubeleri de dahil olmak üzere işveren örgütlerinin kendisine saldırmak yerine politik demokrasiyi savunduk. Demokrasinin muhafazasının ve genişlemesinin koşullarını yaratmak yerine, anayasayı saygıyla önplanda tuttuk. Holdinglerin iktidarına, Springer Holding'in genişlemesine karşı ve en azından radikal ve kapsamlı bir yönetime katılım için mücadele etmek yerine, Olağanüstü Hal Yasası'na karşı tartışma yürüttük.

Biz salt bir anayasa tartışması yapmayı kabullendiğimiz için; karşıtlarımız, holdinglere hesap vermekle yükümlü maskeler ve sosyal demokratlar değilmiş de, kendi vicdanına karşı yükümlü olan parlamenterlermiş gibi yaptığımız için; kurumları kamu yararına hizmet etmekle yükümlü olan, bütün tekil çıkarların üstünde duran, tarafsız bir devletimiz varmış gibi yaptığımız için; Olağanüstü Hal Yasası'm sınıf mücadelesinin konusuna dönüştürmediğimiz için, Bonn rahatladı.

Bir anayasa tartışmasının kuru ve soyut sorunlarından kopmayı ve yüksek fırın, haddehane, paketleme masası ya da bant başındaki,

bürodaki, çalışma masasındaki, amfideki, sınıf ve öğretmenler odasındaki bizlerin, kendimize işkence edenin "nasıl olsa hep kendi bildiklerini okuyan" tepedekilerin keyfiliği olduğunu anlayabileceği ve öğrenebileceği bir sınıf mücadelesi vermeyi başaramadığımız için. Politik demokrasiyi koruma mücadelesini, sosyal-ekonomik demokrasi mücadelesi, şirket sahiplerini güçsüzleştirmek için sınıf mücadelesi olarak yürütemediğimiz için; Olağanüstü Hal Yasası'na karşı mücadeleyi yalnızca, uzmanlıkları vazgeçilmez, ama iktidarları sıfıra yakın olan profesörlere bıraktığımız için; Selamet Ordusu'nun* yöntemleri ile suçla mücadele yürüttüğümüz için, Bonn rahatladı.

Bütün bunların suçunu bu şekilde yalnızca sendikacılara yüklemek, eleştiriyi yanlış adrese yöneltmek anlamına gelir. Sendikalar, tarihleri boyunca ve yapıları doğrultusunda hep yalnızca savunma örgütleri oldular. Emek mücadeleleri hep sömürüyü kontrol etme, en iyi ihtimalle önüne set çekme mücadeleleriydi, ortadan kaldırma değil. Aynı şekilde, şimdi de tamamen mantıklı ve tutarlı olarak anayasadaki grev hakkını savunuyorlar; hem de haklarını kullanmak için bile değil, daha çok, kazanılmış olan bir toplumsal hakkı korumak için. Eleştirimizin hedefinde, Olağanüstü Hal Yasası'na karşı mücadeleyi, en azından teorik açıdan, sınıf mücadelesine dönüştürebilecek, sendikalara savunma halinden nasıl çıkabileceklerine dair kullanma kılavuzu hazırlayabilecek enerjiyi ve bilgiyi bulabilecek, sendikaların içinde ve dışındaki entelektüeller var. Ancak bunları yapmak yerine, sendikalar adına meselenin yalnızca hukuki kısmıyla ilgilendiler, protesto gösterilerinin örgütlenmesinden, tabanın genişletilmesine, Bonn'u rahatlatan dev Bonn yürüyüşüne dek birçok şeye yardımcı oldular. Mücadelenin stratejik öneminin neredeyse hiç ayırdına varamadılar. Şimdiyse genel greve çağırıyoruz. Hazırlanmasına yardımcı olmak için ne yaptık ki?

Bu şekilde devam edersek, mücadelenin yasanın çıkartılmasının ardından da süreceği boş laftan ibaret olacak. Zira hangi mücadele? Anayasa mücadelesi mi? Hangisi? Bonn, yürüyüş karşısında iyiden

* Selamet Ordusu, ABD kökenli, uluslararası faaliyet gösteren ve özellikle yoksullara, uyuşturucu bağımlılarına ve evsizlere yardım faaliyetleri üstünden örgütlenen bir Protestan kilisesi. (ç.n.)

iyiye titredi. Bu, bir mesaj iletmek için sayıca yeterince güçlü olduğumuzu gösteriyor. Şimdi dediğimizi yapmamızın vakti geldi. Amacımız, devletin ve toplumun demokratikleştirilmesi. Olağanüstü Hal Yasası'na karşı mücadele, bu amaca ulaşmakta, yani devlet ve toplumdaki diktatörleri iktidarsızlaştırmakta kullanılacak birçok araçtan biri. Ama bu, yalnızca hapishane koğuşundan hücreye gönderilmeye karşı koyarken, kaçışı hazırlamayı unutarak başarılamaz.

konkret, 6. sayı, 1968

* * *

11 Haziran 1968 tarihinde "Demokrasinin Olağanüstü Hali İdare Heyeti" tarafından örgütlenen, 60 binden fazla göstericinin katıldığı ve olaysız geçen *Bonn Yürüyüşü* gerçekleşti. Alman Sosyalist Üniversite Öğrencileri Birliği'nin bildirisi, sendikaları genel grev ilan etmeye davet ediyordu. Aynı ay içinde Olağanüstü Hal Yasası, çok sayıda gösteri ve grev girişimi eşliğinde parlamentodan geçti. Bonn Yürüyüşü, parlamento dışı muhalefetin son ortak eylemiydi.

Vize Zorunluluğu

Başbakan, karşı tedbirler planlıyor, Amerika'nın huzuruna çıkmak istiyor: Buna mı boyun eğeceğiz, yok daha neler! Ne tür karşı tedbirler alınacağı, şu anda daha belli değil. Onlara bir şekilde hadleri bildirilecek; nasıl, göreceğiz. Yalnızca öfkenin, 13 Ağustos 1961'den bu yana nefesinin tükendiği ortada. Başbakan, Bonn ile Berlin arasında ne kadar sık gelip giderse gitsin; bunun, Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin vize zorunluluğu yüzünden kendini aşağılanmış ve tedirgin hisseden Berlinlilere hiçbir faydası yok. Rengi atmış sözler, politikanın yerine geçemez.

Bir devletin –yani Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin de– sınırlarının içinden geçenlerden transit vize talep etme hakkı olduğu açık. Söz konusu devletle iyi ilişkilere sahip olmaya zerrece değer vermeyen ve sınırlarının içinden geçen yolculara sıcak davranması konusunda müzakere etmekle ilgilenmeyen Bonn'daki beyefendilerin bu konudaki hiddetinin ahlaki bir temelinin olmadığı ve hukuki bir temelden neredeyse tamamen yoksun olduğu da bilinen bir gerçek.

Ama Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin vize zorunluluğu aracılığıyla hangi politik amaçlara ulaşmak, bununla hangi olguları meydana getirmek istediğini insan kendine soruyor. Bir ahlaksızlıktan şikayet edercesine "tek başına temsil cüreti" adını verdiği şey, ahlaki açıdan, tabii ki bir skandal, hukuki ve uluslararası hukuk açısından kabul edilemez, hatta her şeyden önce bir anakronizm. Artık Demokratik Alman Cumhuriyeti'ni ortadan kaldırmaya yarayacak bir araç değil; Federal Almanya'nın (geçici bir durum olarak görüldüğü gelişim devresinden kalma) anakronist kendini kavrayışının bir aracı olsa da, kendini kanıtlamasına da neredeyse hiç hizmet etmiyor. İç ve dış politikası arasındaki bağ, çoktandır tek başına temsil fetişinden değil,

daha çok NATO ve Olağanüstü Hal Yasası, Üçüncü Dünya'daki çıkarları ve Olağanüstü Hal Yasası'nın içerideki karşıtlarını kontrol altına almak için eline verdiği araçlardan oluşuyor.

Tam da, Federal Almanya'nın tek başına temsil iddiası zayıf bir maddi zemine sahip olduğundan –BM'de bir Federal Alman oyu, Amerikan Bloğu'na çok da önemli olmayan bir oy kazandırırken; Üçüncü Dünya Ülkeleri'nde Hallenstein Doktrini'nden feragat edilmesi, ABD'nin bu ülkelerdeki güçlü varlığına zarar vermez– tam da Federal Almanya'nın tek başına temsil iddiası bir fetiş olduğundan, karşısında zorlayıcı tedbirlerin neredeyse hiçbir etkisi olmaz.

Vize zorunluluğu, tek başına temsil fetişini ortadan kaldıramayacaksa; Demokratik Almanya bu araçla devlet kimliğini kime kanıtlamak istiyor? Demokratik Almanya'dan geçerken zaten bütün kontrollere gönüllü olarak boyun eğenlere mi? Berlin'den Münih'e, Hamburg'a ve Köln'e yolculuk sürelerini hesaplarken sınırda geçirecekleri süreyi nasıl olsa göz önünde bulunduranlara mı? Söz konusu devlet kimliği, 13 Ağustos 1961'den bu yana zaten hiç de tartışmalı değil.

Vize zorunluluğunun, Olağanüstü Hal Yasası'nın kabulüne tepki olarak, tamamen alçakça bir karakteri var. Olağanüstü Hal Yasası'yla aynı insanları hedef alıyor: Uçak, taksi ve kiralık otomobil yerine arabayla ya da trenle tatile, ziyarete ya da çalışmaya Batı Almanya'ya ve Berlin'e giden düşük gelirli insanları. Bu tür tedbirlerle, Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin resmi olarak tanınmasını savunması muhtemel olan insanların sayısı arttırılamaz; öfke, gerçekten ait olduğu yere, Bonn'a kanalize edilemez. Olağanüstü Hal Yasası'nı engelleyemedikleri için Federal Almanyalıları ve Batı Berlinlileri cezalandırmak istemek, Olağanüstü Hal Yasası'nın kendisinden daha az otoriter değil.

Demokratik Almanya'nın vizeden alacağı paraya ihtiyacı mı var? Neden olmasın? Ancak Demokratik Alman Cumhuriyeti dışında bundan çıkarı olabilecek, açıklama talep edilebilecek kimse yok. Ve parayı Demokratik Alman vatandaşlarına, orada hâlâ savaşın açık kalan hesabı ödendiğinden son yirmi yılı Federal Alman vatandaşlarından daha zor geçirdikleri için helal etsek bile; elimizde kalan, çağımızın sorunlarına –Olağanüstü Hal'e, NATO'ya, Üçüncü Dünya'daki ve

metropollerdeki emperyalist şiddete– hiçbir açıdan ilerici bir yanıt vermeyen, bir taşralı burjuva hayali olan Kruşçev'in Gulaş Komünizmi'nden fazlası olmaz.

Federal Almanya'daki ve Batı Berlin'deki sol, antikomünist değil. Demokratik Alman Cumhuriyeti'ne yönelik her eleştiri; daha ön yıl önce, devlet statüsü hâlâ tartışmalıyken ve Franz Josef Strauß yakın çevresine Federal Alman ordusunun varlık nedeninin, stratejik görevinin Demokratik Almanya'yı fethetmek olduğunu söylerken, antikomünistlerce kullanılabilirdi. Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin devlet statüsünün mümkün olan bütün araçlarla garanti altına alınması için rasyonel nedenler vardı. Federal Almanya'mn emperyalist hedeflerini önemli bir noktada durdurma işlevine sahipti. 13 Ağustos 1961 meşruydu. Ancak Demokratik Almanya'nın dış politikası gelişiminin bu aşamasında takılıp kalmış gibi gözüküyor; tıpkı Batı Avrupa'daki komünist partilerin sosyal reformlar ve parlamentarizm aşamasında takılıp kaldığı gibi. Parlamentoya seçilmek ve sosyal devlet, onların gözünde artık sınıf mücadelesinin araçları değil, kendinde amaçlar. Bu şekilde, Fransız Komünist Partisi ve sendikası kapitalizmin bekasını temin ediyor. Demokratik Alman Cumhuriyeti, egemenliğini ispat etme amaçlı tedbirleriyle statükoyu güçlendirerek, devlet statüsünün kendinde bir amaca dönüştüğünü gösteriyor. Ne iktidar ilişkilerini ne de insanların bilincini değiştirerek, vize zorunluluğu, tam da hissedildiği şey olduğunu gösteriyor: eziyet.

Kendi sağlamlaşması üstünden sosyalist enternasyonalizmin yeniden aklına gelmesini gittikçe daha çok bekleyebileceğimiz Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin günümüzdeki görevi, örneğin kendi devletini demokratikleştirerek ve böylece demokratik sosyalizme bir örnek sunarak Federal Almanya'daki ve Batı Berlin'deki solu desteklemek olmalı. Ancak yaptığı, kasıtlı çıkardığı bürokratik zorluklarla, artık kendine olmasa da, Federal Almanya'da ve Batı Berlin'deki sola zarar veren antikomünizmi körüklemek.

Bu; solcuları, Demokratik Alman Cumhuriyeti'yle aralarındaki ilişkiyi, beklentilerini iyice düşünmek, dile getirmek ve tartışmak sorumluluğundan tabii ki azat etmez. Alman Sorunu, pekala parlamento

dışı politikanın meselesine ve içeriğine dönüştürülmeli. Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin bir gün bizim için, FKP'nin günümüzde Fransa'da oynadığı rolü, karşıdevrim rolünü oynaması olasılığı görülmeli, düşünülmeli ve gerekirse engellenmeli.

konkret, 7. sayı, 1968

* * *

Demokratik Alman Cumhuriyeti, 1968 yazında Batı Almanya'dan gelen ziyaretçiler için pasaport ve vize zorunluluğu getirdi.

Kadınlar Alman Sosyalist Üniversite Öğrencileri Birliği'nde* ve Kendi Dertlerinin Peşinde

Domates ve yumurtaların, aksi halde konu hakkında ölüm sessizliğinin hakim olacağı yerde kamuoyu yaratmakta bire bir olduğu, Şah ziyaretinden bu yana yeterince biliniyor. Ne kadar yararlı olduklarını, argümanlara güç katarak defalarca kanıtladılar. Ancak Şah'ın üstünü kirleten öğrenciler, kendi sorunlarıyla ilgili olarak değil, daha çok şu anda kendilerini savunamayan İran köylülerini temsilen hareket etti ve domatesler yalnızca daha iyi cephanelerin sembolü olabildi. İnsanın bunu iyi bulup bulmadığı, meşakkatli bir biçimde elde ettiği bilgiyle, kendi seçimiyle, kendi seçtiği kimliğiyle alakalıydı. CIA'in ve Şah'ın dünyası, domateslerle değiştirilmeyecek; bu insanlar, hakkında düşünebilecekleri bütün konular hakkında çoktan düşünmüş durumdalar.

SDS'in Frankfurt delegeler konferansında atılan domateslerin sembol karakteri yoktu. (Kadınların yeniden temizleyeceği) takım elbiseleri lekelenen adamlar, hakkında düşünmedikleri şeyler üzerine düşünmeye zorlanmalıydı. Her şey hakkında susan basın için bir gösteri düzenlenmesi planlanmamıştı; kafaya domatesleri yiyenler hedefteydi. Ve domatesleri atan kadın ile eylemin gerekçesini açıklayan kadınlar, başkalarından ödünç alınmış, meşakkatli bir biçimde iletilmiş deneyime dayanarak değil, sayısız kadın adına konuşarak aynı zamanda kendileri için konuştular ve eylediler. Söyleyecekleri şeyin SDS'de normalde rastlanan yüksek teorik seviyeye erişip erişmeyeceği, sözlerinin biçilmiş kaftan gibi uyup uymadığı, *Spiegel*'in de kendileriyle aynı fikirde olup olmayacağı vız gelip tırıs gidiyordu. Patlamasalar, nefes alamadıklarından boğulacaklardı. Her gün mil-

* Yazının içinde SDS olarak geçirilmiştir. (ç.n.)

yonlarca kadın kabullenmek zorunda kaldığı şeyler yüzünden nefes alamayarak boğuluyor ve bu nedenle haplar kullanıyor –eğer şanssızlarsa mesela contergan– ya da çocuklarını dövüyor, kocalarına kepçe fırlatıyor, dırdır ediyor ve biraz olsun iyi yetiştirilmişlerse, herkesin bildiğini, yani her şeyin şimdi olduğu gibi süremeyeceğini kimse duymasın diye pencereleri kapatıyor.

Frankfurt'ta bilmem kaç yıl sonra yeniden açığa çıkarılan sorun –tabii eğer daha önce bu kadar kesin bir şekilde kamuoyuna taşmadıysa– uydurulmuş, insanın şöyle ya da böyle tavır alabileceği, okuyarak öğrenilmiş bir sorun değil. Ailesi olan herkes bu sorunu ezbere biliyor; ilk olarak burada ortaya konan, yalnızca bu özel meselenin özel bir mesele olmadığı.

Kadın üyelerin ezilmesiyle ilgili tartışmanın yıllardır SDS'i içeriden yiyip bitirdiğini söyleyerek olayı elinden geldiğince sömüren *Stern* editörü, kadınların yalnızca SDS'de ezilmesinden değil, pekala kendi ailesinde, kendi karısının, kendisi tarafından ezilmesinden de söz edildiğini daha fark edemedi. Domates meselesini delegeler konferansındaki birçok hadiseden biri olarak yaşayan ve yasa koyucuya yönelik otoriter yardım haykırışını kesinlikle reddeden bu kadınları tırnak içinde "kadın hakları savunucuları" olarak niteleyen *konkret* editörü de kendi başına gelen bir şey olmadığını düşünüyor, herhalde kendi *başına gelmediğinden* olacak. Ve Reimut Reiche'nin kadınlara basitçe cinsel ilişkiye girmeyi reddetmelerini önermesi, Helke Sanders'in erkeklerin sorunu hâlâ bilinçlerinin dışına attıkları iddiasını destekliyor. O da sorunu daha yeni domatesli sunum sayesinde kaçıp kurtulduğu o özel alana geri döndürmek istiyordu.

Frankfurt'a Berlin'den gelen bu kadınlar, çocuk yetiştirme yükü tek başlarına üstlerine yıkıldığından, ama çocukların nereden, nereye, niçin yetiştirileceğine dair söz sahibi olamadıklarından, artık bu oyunu oynamak istemiyorlar. Çocuk yetiştirmek uğruna ya kötü ya yarım kalmış bir eğitim aldıkları ya da hiç alamadıkları, belki de mesleklerini icra edemedikleri için incitilmek istemiyorlar; ki bütün bunlar genelde kadınlarda yine kendilerinin sorumlusu ilan edildikleri izler bırakıyor. Çocuk bakımıyla ev dışı çalışmanın uyuşmazlığının kendi başarısızlıkları değil, bu uyuşmazlığa neden olan toplumun so-

runu olduğunu açıkladılar. Bütün yönleriyle izah ettiler. Erkekler bu konuda konuşmak istemeyince, kafalarına domatesi yediler. Kadınlar sızlanıp durmadılar ve kendilerini merhamet ve anlayış ve bulaşık makinesi ve eşit haklar ve başka saçmalıklar talep eden kurbanlar olarak göstermediler. Yaşamlarının çoğunu içinde geçirdikleri, yükleri onların yükleri olan özel alam çözümlemeye başladılar; erkeklerin objektif olarak kapitalist toplumun özel alanda kadını ezmekle sorumlu görevlileri olduğunu, erkekler sübjektif olarak istemeseler de bu durumun değişmediğini anladılar. Erkekler bu konuda konuşmak istemeyince, kafalarına domatesi yediler.

Bitmek bilmeyen karı koca kavgalarını değil, bu kavgaların alenileştirilmesini savunmalıyız ki, ani bir heyecanla ellerine geçirdiklerini birbirlerine atanlar arasında iletişimin ve anlaşmanın mümkün olduğu yerde, toplumsal açıdan üstün olan erkeğin üstünlüğünün yanındaki argümanlara da sıra gelsin.

Frankfurt kadınlar açısından bir başarı olduysa; bunun nedeni, bir şeylerin adının doğru konması, eylemi gerçekleştiren kadınların örgütçülük deneyimine sahip olmaları ve üstüne birkaç ay (Bissinger'in iddia ettiği gibi birkaç yıl değil) kadın çalışması yapmaları, böylece karşılarına çıkacak olanaklar ve zorluklarla ilgili deneyimleri doğrultusunda bunu neredeyse tamamen önyargılardan ve acındırmadan azade yapabilmeleriydi.

SDS'in kadın sorununu zimmetine geçirmesi, kadınların yararına olamaz. Eğer kadınları desteklerse ne güzel, ama vesayet altına almadan. Erkeklerin ve hâlâ iyi niyetli olan muhabirlerin delegeler konferansındaki tepkisi, kafaları alana kadar, daha yük trenleri dolusu domates atılması gerektiğini gösteriyor. Frankfurt'un sonucu yalnızca, daha fazla kadının sorunları hakkında düşünmesi, örgütlenmesi, meselelerine kafa yormayı, sorunlarını dile getirmeyi öğrenmesi ve tüm bunları yaparken kocalarından ilk olarak kendilerini rahat bırakmalarından ve Kadın Kurtuluşu için Eylem Konseyi toplantısına gittikleri zaman domates lekeli gömleklerini kendi başlarına yıkamalarından başka bir şey talep etmemeleridir. Ayrıca, kocalar örgütün komik adı hakkında aptalca yorumlar yapmayı bırakmalı,

çünkü örgütün neye yaradığı, yapmayı başardığı işle birlikte meydana çıkacak. Örgütü dağ gibi zorunlu ve zorlu çalışmaların beklediğine, Frankfurt'tan sonra, hiç şüphe yok.

konkret, 12. sayı, 1968

* * *

Berlin'den "Kadın Kurtuluşu için Eylem Konseyi", SDS'in 1968'in Eylülü'ndeki 23. delegeler konferansına müdahale etti. Örgütün sözcüsü *Helke Sanders*, antiotoriter SDS otoritelerini, kadınların tıpkı toplumun geri kalanında olduğu gibi örgütte de eziliyor olmasıyla itham etti. Ondan sonraki konuşmacı Hans-Jürgen Krahl konuya değinmeyince kadınlar tarafından domates atılarak protesto edildi.

Manfred Bissinger, dönemin Stern editörü.

Alışveriş Merkezi Kundaklaması

Genel olarak kundaklamanın kötü yönü, tehlikeye atılmaması gereken insanları tehlikeye atması.

Özel olarak alışveriş merkezi kundaklamanın kötü yönü, kapitalist tüketim dünyasına yönelik bu saldırının –ki Frankfurt alışveriş merkezi kundaklama davasının sanıkları, saldırının böyle anlaşılmasını istiyor– işte bu dünyayı kökten değiştirmemesi, yaralıyor bile olmaması, o dünyanın yaptığını kendisinin yapması, yani o dünyadan kazanç sağlayanlara yeni kazançlar sunması. Basit meta imhası, üretimin ve tüketimin bu topraklarda tabi olduğu prensibe, kâr ve sermaye birikimi prensibine uyuyor. Çünkü alışveriş merkezlerinde yığınla satışa sunulan malların üretiminden ve satışından kazanç elde edenlere, kimi zaman belki de söz konusu malların bedavaya imha edilmesinden daha büyük bir iyilik yapılamaz. Zararı –yani kârı– sigorta öder. Aynı zamanda ürünler satılamadığından durgunlaşan üretim anlamına da gelen, tüketim malları piyasasındaki aşırı doygunluk sorununa böylece şimdiye dek endüstrinin kendi kendine yardım ederken kullandığı araçlardan çok da farklı olmayan bir araçla çare bulunmuş oluyor. Vance Packard'ın "Geleceğin Şehri" vizyonunda zaten "bütün binalar özel kağıt hamurundandır, öyle ki her baharda büyük ev temizliği zamanında yıkılıp yeniden yapılabilirler," der ve "her dört fabrikadan biri dik bir yamaçta yer alır ve montaj bantlarının sonu hem ön hem de arka kapıya yönlendirilebilir. Talep zayıf oldu mu, yürüyen bandın sonu arka kapıya çevrilir; üretilen bütün buzdolapları ya da diğer ürünler, daha tüketim malları piyasasını yoğun arzla boğmadan derinliklerde kaybolarak doğrudan hurda yığınına gönderilir." (Vance Packard, Die große Verschwendung, Frankfurt 1960)

Toplumsal olarak üretilen zenginliğin imhası, henüz kundaklama ve ürünlerin doğrudan hurda yığınlarına gönderilmesi gibi sansasyonel usullerle gerçekleşmiyor. Endüstri henüz tüketim malları piyasasının aşırı doygunluğa ulaşmasına; "iki yılda bir yeni model", milyonların ürünlerin iyileştirilmesinden çok satılabilirliğini arttırmak için yapılan araştırmalarda çarçur edilmesi, anlamsız, sadece pahalı, kâra olanak sağlayan ambalajlar için kişisel çöp kutusu (çöp toplanmasının bedelini tüketici karşılıyor), kökten yalan olduğu kadar masraflı da olan reklamlar aracılığıyla çare bulmaya çalışıyor. Milyonlarca iş saati, iş gücü ve para, ürünlerin ölüm tarihlerinin planlanması, kasten miatlarının doldurması ile ziyan ediliyor; öyle ki, talebi yapay yoldan canlı tutmak, üretim ve tüketim aracılığıyla yeniden toplumsal gereksinimleri karşılamak için değil, sermaye birikimini olanaklı kılmak için özel yatırım olarak kullanılacak olan kâr oranlarına ulaşmak için buzdolapları, tıraş makineleri, külotlu çoraplar, oyuncaklar, ampuller üretimlerinde kullanılan malzeme ve harcanan zaman ile enerjinin gerektirdiğinden çok önce bozuluyor. (Kapitalizmde ne varsa, alışveriş merkezinde de var. Alışveriş merkezinde olmayan şey, kapitalizmde ancak kötü, yetersiz, kifayetsiz olarak var: hastaneler, okullar, anaokulları, sağlık hizmetleri vesaire.) Toplumsal olarak üretilmiş zenginliğin bir alışveriş merkezi yangınında imha edilmesiyle moda, ambalaj, reklam, planlı eskitme aracılığıyla sistematik imhası arasında nitel bir fark yok. Böyle bakıldığında, alışveriş merkezi kundaklanması antikapitalist değil, sistemi koruyucu, karşı-devrimci bir eylem.

Bir alışveriş merkezinin kundaklanmasının ilerici momenti emtianın imha edilmesinde değil, bu edimin yasa dışılığında, yasayı çiğnemesinde yatar. Burada çiğnenen yasa, insanları çalışma sürelerinin ve iş güçlerinin, yarattıkları artı-değerin imha edilmesine, çürütülmesine, ziyan edilmesine, reklamların onlara kendi ürettikleri ürünler hakkında yalanlar söylemesine, üründen hakkındaki tüm bilgilerin gizlenmesi ve işin örgütlenmesi aracılığıyla koparılmalarına, üretici olarak da, tüketici olarak da kârı eline geçirenlere ve arzuları doğrultusunda yatırım yapanlara tabi ve teslim olmalarına karşı korumaz. Yatırım, kendi arzularına göre, kârın mantığı uyarınca, yani paraya

gerçekten ve herkes tarafından ihtiyaç duyulan yere (örneğin: eğitim ve sağlık sistemlerine, toplu taşıma araçlarına, huzura, temiz havaya ve cinsel eğitime vs.) değil, yeni ve daha çok artı-değer elde edilebilecek yere gidecektir.

Burada kundakçılık yaparak çiğnenen yasa, insanları değil, mülkiyeti koruyor. Yasa, başkasına ait mülkiyetin tahrip edilemeyeceğini, tehlikeye sokulamayacağını, hasar verilemeyeceğini, yakılamayacağını saptıyor. Yasa aracılığıyla korunan; mülkiyetle dalga geçenler, bu dalganın kurbanı olanlar değil; kapitalist devletteki yasalara uygun olarak zenginliğe el koyanlar, onu çalışma ve tüketim ile yaratanlar değil. Yasanın, her şeyi üretenleri kendi ürünlerinden uzak tutması isteniyor. Ve ne kadar umutsuzca olursa olsun bir alışveriş merkezini ateşe vermek, kundakçıların ürünlerle ne isterlerse yapmaları, yalnızca mülk sahiplerine mülkiyetleriyle her istediklerini yapma izni veren yasayı çiğnemek, sermaye birikimi mantığını koruyan, ama insanları bu mantıktan ve barbarca sonuçlarından korumayan yasayı çiğnemek. Bu yasa çiğneme, alışveriş merkezi kundaklamanın ilerici momentidir ve o şekilde teşhis edilip onanmalıdır; bu ilerici moment, onunla bağlantılı olan mal imhasının daha çok sistem koruyucu olması, antikapitalist niyetle maddi açıdan çelişmesi nedeniyle ortadan kalkmaz.

Yani, alışveriş merkezi kundaklaması, ilerici olan bu suçu koruyan yasaları çiğneme momentine sahipse, geriye bunun insanlara anlatılıp anlatılamayacağı, aydınlanmaya dönüştürülüp dönüştürülemeyeceği sorusu kalıyor. Bir alışveriş merkezinin kundaklanması, insanların – bunu sormamız gerekiyor– ne işine yarar? Alışveriş merkezini yağmalayabilirler. Dükkanları yağmalayan getto zencisi, çok ihtiyaç duyduğu, ama yoksulluğu ve işsizliği nedeniyle satın alamadığı şeyleri bedavaya temin ettiğinde sistemin çökmediğini deneyimler. Yaşamak için ihtiyaç duyduğu şeyleri kendisinden esirgeyen sistemin çürük olduğunu öğrenebilir. Buna karşılık, Frankfurtluların şehrin alışveriş merkezlerinden çıkarabilecekleri emtia, gerçekten ihtiyaç duydukları şeyler değil. (Federal Almanya'da dört buçuk milyonu evli olan neredeyse 10 milyon çalışan kadın olmasına rağmen Alman hanelerindeki ev aletleri araştırmalarında hâlâ nadir rastlanan bulaşık

makineleri hariç. Bu kadınların hepsinin birer makine sahibi olması lazım. Ancak, bulaşık makineleri ne yazık ki sadece satın almak için çok pahalı değil, aynı zamanda çıkarıp götürmek için de çok ağır.) Bu topraklarda bir alışveriş merkezi yağmalanırsa, yalnızca kimi hanelerde zaten ikame tatmine yarayan şeyler stoğu büyütülmüş, üstünde tek başına hüküm sürmenin bireyi toplumsal üretici olarak çalıştığı koşullar hakkında avuttuğu mikrokozmos mükemmelleştirilmiş olacak. (André Gorz: Zur Strategie der Arbeiterbewegung im Neo-Kapitalismus, Frankfurt 1967) Zengin kapitalist ülkelerde büyük ölçüde tatmin edilmeyen kolektif gereksinimler, bundan etkilenmemiş olacak ve bu gereksinimler alışveriş merkezi kundaklayarak su yüzüne çıkartılamaz.

Böylece, geriye Frankfurt'ta mahkemesi görülen şeye öykünmenin –faillerin büyük tehlikeye girmesini bir kenara bırakacak olsak dahi, ağır bir ceza tehlikesi nedeniyle– tavsiye edilemeyeceği kalıyor. Ancak, geriye kalan bir şey daha var; Fritz Teufel'in SDS'in delegeler konferansında söylediği gibi: "Bir alışveriş merkezini ateşe vermek, yine de alışveriş merkezi işletmekten daha iyidir." Fritz Teufel kimi zaman gerçekten çok yerinde cümleler kurabiliyor.

konkret, 14. sayı, 1968

* * *

Andreas Baader, Gudrun Ensslin, Thorwald Proll ve Horst Söhnlein'ın 1968 Nisanı'nda Frankfurt'un en büyük alışveriş caddesi olan Zeil'daki bir alışveriş merkezine koydukları iki el yapımı bomba büyük maddi hasara yol açtı. Dörtlü, hemen bir gün sonra tutuklandı. Aynı yılın Ekim ayında gerçekleşen davada, "toplumun Vietnam'daki cinayetler karşısındaki umursamazlığını protesto etmek için" tüm alışveriş merkezlerini yakıp kül etmek istediklerini söylediler. Sanıklar, bu –ilk gerilla benzeri– eylem için üçer yıl hapis cezasına çarptırıldılar.

DKP* ve Sosyal Demokratizm

Rudi Dutschke, suikasttan sonra eline geçen mektuplara yazığı yeni, bu defa basılmadan önce hiçbir yerde yayımlanmayan önsözde "Şimdi, anti-otoriter kampın görünüşe göre gerileme döneminde... DKP ortaya çıkıyor. Kamp bilincini zayıflatmak, moral bozmak ve hareketi DKP'ye, SPD'ye vs. entegre etmekten başka bir işlevi yok."[1] Buna karşın DKP'nin kurucuları, partilerinin "Federal Almanya Cumhuriyeti'ndeki politik yaşamı zenginleştireceği, ülkemizdeki sosyalist ve demokrat güçlerin etkinliklerine hareket getireceği"[2] düşüncesinde. İnsan daha şimdiden, "ya biri ya diğeri, ya politik yaşamı zenginleştirmek ya..." deme eğiliminde olsa da, daha yakından inceleyince, durumun bundan da kötü olduğu ortaya çıkıyor.

Bu parti, hiç eleştirmeden ve ayrım gözetmeksizin Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht'e, Bebel ve Thälmann'a dayandığını iddia ediyor ve programına dair, insana olsa olsa SPD'nin Godesberg Programı'nı[3] anımsatan açıklamalar yapıyor. Ki burada devrimci sözlerin azlığı değil, sosyal demokrat olanların bolluğu dikkat çekiyor. DKP yalnızca politik yaşamı zenginleştirmek değil, "demokrasiyi yenilemek", "Federal Cumhuriyet'in yurtdışındaki saygınlığına faydalı" olmak, aynı zamanda, "saf ekonomik olanakları, çalışkan ve becerikli

* Deutsche Kommunistische Partei: Alman Komünist Partisi (ç.n.)

1 Briefe an Rudi D. mit einem Vorwort von Rudi Dutschke. Voltaire Verlag, Berlin. Bütün Dutschke alıntıları bu önsözden.

2 Erklärung zur Neukonstituierung einer kommunistischen Partei; Ziele und Aufgaben der DKP – aus dem Referat von Kurt Bachmann; Aufruf der DKP-Konferenz. Son ikisi 31.10.1968 tarihli Bonner Korrespondenz'de yayımlandı.

3 SPD'nin 1959-1989 arasında geçerli olan, partinin sosyalist bir işçi sınıfı partisi değil, halkın bütün kesimlerini temsil eden bir "halk partisi" olmayı hedeflediğini resmen açıkladığı programı. (ç.n)

halkıyla" bu ülkeye (ki buradan tembel ve beceriksiz halklar da olduğu sonucunu çıkarabiliriz) sosyalizme giden yolu gösterecek "yapıcı, yol gösterici çözümler" üretmek de istiyor. Tabii ki "ABD'nin Vietnam'daki kirli savaşına" da karşı, ancak bu topraklardaki zengin ekonomik olanakların Üçüncü Dünya'daki savaşlarla bağlantılı olduğuna dair bir ipucu aramak zaten beyhude bir çaba.

Dış politikada Augstein çizgisinde (Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin, Oder-Neiße sınırının tanınması, silahsızlanma, Avrupa güvenlik sistemi vs.) olan parti, iç politikada SPD'nin, Godesberg Programı'na oranla daha ilerisinde değil, uzak hedef sosyalizmin adı arada anılsa da, reformist. Bağlantılar anlaşılmaz olmaya devam ediyor. Yasallığıyla ilgili endişeleri haklı da olsa, yasallık parti için bir fetişe dönüşmüş. Burada yasallaşan, komünist sosyal demokratizm.

Godesberg Programı'nda "Kamu mülkiyeti, hiçbir modern devletin vazgeçemeyeceği bir kamu kontrolü biçimidir," denirken, DKP sendikaların temel endüstri dallarının kamu mülkiyetine geçirilmesi talebini "güncel ve çağcıl" olarak niteliyor. Godersberg'dekiler, "Demokrasi, işçilerin işyerlerinde ve ekonominin tamamında yönetime katılmasını gerektiriyor. İşçi ekonomik tebaadan ekonomik yurttaşa dönüşmek zorunda," diye düşünürken, DKP "Demokratik bir ekonomi politikasının odağında, tekellerin kısıtlanmasının ilk adımı olarak çalışanların işyerlerinde, şirketlerde ve devlette yönetime katılımı yer almalı. Bu, patronların keyfi davranışlarına karşı toplumsal bir güvence işlevi görür," diyor. Nasıl Godesberg'dekiler tam istihdamdan ve ulusal üretkenliğin artırılmasından yanaysa, DKP de aynen öyle. Godesberg SPD'si nasıl "kapitalist dünyayı kuran toplumsal güçlerin, çağımızın endüstri devrimi ve teknikleşme sonucunda ortaya çıkan görevlerini yerine getirmede başarısız olduğunu" biliyorsa, DKP de "Geç kapitalist toplum düzeninin, çağımızın temel toplumsal ve insani sorunlarını, özellikle de bilim ve teknikteki köklü değişim ile bağlantılı sorunları halk yararına çözme yeteneğine sahip olmadığından" fazlasını bilmiyor. İkisinin de kastettiği sosyalizm büyük ölçüde aynı şeye çıkıyor. SPD: "Demokratik sosyalizmin temel değerlerine dayanan bir düzen... Yokluk ve korkudan, savaş ve zulümden azade, insanlık onuruna yaraşır bir toplum"; DKP: "Yokluk ve

sömürünün, güvensizlik ve gelecek korkusunun olmadığı bir toplum düzeni."

Emekli maaşları, ücretler, kiralar, yıllık izinler, sağlık sorunları nedeniyle çalışamama halinde ücretlerin ödenmesinin sürdürülmesi, rasyonalizasyon nedeniyle işten çıkarmama anlaşmaları ve kırsal, zanaata dayalı ve diğer orta ölçekli işletmelerin güvence altına alınması; Parti, bu listedekiler ve potansiyel seçim hediyeleri için, kapitalizmdeki yaşamı işçiler açısından tatlılaştıran, ancak insanlık onuruna aykırı ve katlanılmaz olduğu bilincini aşılamayan tüm bu sistem koruyucu sendika saçmalıkları için mücadele etmeyi vadediyor. "Sosyal güvenlik ve daha iyi yaşam koşulları mücadelesinin partisi" DKP, bunun tam da kapitalizmin çıkarma olduğunu, sistemin, yalnızca ayıplarının üstünü örtmek için değil, yaygınlaşan hoşnutsuzluğu, sistem yıkıcı talepler doğurmasın diye sistem koruyucu taleplere kanalize etmek için de ihtiyaç duyduğunu bilmiyor mu, bilmek istemiyor mu? Rudi: "Metropollerdeki komünist partilerin ortak özelliği, tam da çatışmaları daha ileri götürmek yerine liberal yöne sevk etmeleri."

DKP, büyük şirketlerin iktidarının politik "alternatifler" aracılığıyla dağıtılamayacağını, daha yüksek bir yaşam standardının insanları yalnızca, onları sürekli meşgul eden ve illüzyonlarla cezbeden tüketim dünyasına daha da bağımlı hale getireceğini bilmiyor mu? Teknik devrimin değil, emperyalist barbarlığın kapıya dayandığını, kapitalizmin yalnızca otomasyondan bu yana değil, yüz yıl önce de insanların toplumsal gereksinimlerini karşılama becerisinden yoksun olduğunu bilmiyor mu? "Çağcıllık" ve "güncellik" ne zamandan beri bilimsel sosyalizmin nitelikleri?

Parti, Parlamento Dışı Muhalefet'i kitlelerden kopuk olmakla suçluyor ve bu suçlamayı hareketin ilkesel bir parlamentarizm ve kurum karşıtlığında ısrar ettiği iddiasıyla birleştiriyor.[4] Bu, söz konusu partinin, kopuk olduğunu iddia ettiği kitleler nezdinde Parlamento Dışı Muhalefet'e iftira atılmasına da katıldığı anlamına geliyor. Rudi Dutschke: "Bugün laf ebeleri değil (devrim tartışmasının pratik çalışmanın yerine konduğunu artık ortaya çıkarmış bulunuyoruz), fabrikalarda, büyük tarımsal işletmelerde, orduda, devlet bürokrasisinde işyeri düzenini bozan sürekli devrimciler bütün ücretli çalışanlar ta-

rafından kabul görür... 'İşyerini yoluna koymak' yalnızca, ücretli çalışanları ve diğerlerini daha fazla desteklemek, onların yanında sistemden yeni devrimci fraksiyonlar koparmayı öğrenmektir. Sürekli devrimciler tekrar tekrar kapı dışarı edilebilirler, tekrar tekrar yeni kurumlara sızabilirler: Bu, kurumların içinden uzun yürüyüştür." Şimdi, kurum karşıtlığı ne demek?

Mahkemeler gibi mülki kurumların Alman komünistlerinin bile rızasını alamadıklarını anti-otoriterlerin başına kakacağı anın geleceği görülüyor. Tıpkı Frankfurt alışveriş merkezi kundaklama davasının kararının gerekçesinde SDS'in Nisan ayında eylemle arasına mesafe koymasının, cezanın sertliğini meşrulaştırmakta kullanılmasında olduğu gibi. Bu parti, kendini şimdiye dek tanıttığı haliyle, SPD'nin 50'lerdeki işlevini üsleniyor: Muhalefetçilik oyunları. Nirumand, bir keresinde onu "sistemin fahişesi" alarak adlandırmıştı.

konkret, 15. sayı, 1968

* * *

Alman Komünist Partisi (DKP), 1968 Eylülü'nde Frankfurt'ta –büyük ölçüde yasaklı olan Almanya Komünist Partisi'nin eski kadroları tarafından– kuruldu.

Dosya Numarası XY - Çözülmüş

Öncelikle, "Dosya Numarası XY – Çözülmemiş" adlı televizyon programı kitlelere karşı büyük çapta, fantastik bir sahtekarlık. Bu programda milyonlarca Alman ve Avusturyalı televizyon izleyicisi ayda bir, cuma akşamı suçlu avına çıkıyor, polisin hakkında tutuklama emri olan insanları bulmasına yardımcı oluyor, gerçek, canlı haydutların dehşet verici eylemleri ile tanıştırılıyor, ipuçlarına nasıl ulaşıldığına tanık oluyor, cesurca ekranın önünde sabrediyor, "hepimizin bildiği gibi" (Zimmermann) artan suçların önünü almak için yalnızca sekizden dokuza kadar değil, on buçukta ilk sonuçlar açıklanana, Eduard Zimmermann son ipuçlarını verene kadar bekliyor. Bir çifte sahtekarlık söz konusu: Birincisi, insanlara programda gerçekten bir şeyler olup bittiği, sadece konuşulmadığı, gerçekten de harekete geçildiği hissi veriliyor. (Zimmermann programın bu nedenle bu kadar popüler olduğunu söylüyor.) İkincisi, insanlar, katılabildikleri için ve gerçekleşen şey kendi öz çıkarlarıymış gibi sunulduğu için, bu olayda aktif olarak pay sahibi olduklarına inandırılıyor: Bugün hep birlikte yakaladığımız haydut, yarın artık ne sana ne de bana zarar verebilir. Sahtekarlık, aslında hiçbir şey olmamasında ve ismi ve cismiyle sahnelenen dolandırıcının ve katilin ve hırsızın, yarın öbür gün beni tuzağa düşürenle aynı olmayacağının neredeyse kesin olmasında yatıyor. Program aracılığıyla aranan kırk beş kişinin otuzu geçtiğimiz yıl içinde yakalandı. Özgür gezen binlercesinin otuzu. Programda söylendiği anlamda suçla etkili bir mücadeleden bahsetmemiz hiç de mümkün değil. İzleyicilere yapılan sorumluluğa ortak oldukları telkini, salt nicel olarak bakıldığında su katılmamış saçmalık: 13 Aralık'ta yakalanmaları uğruna milyonlarca izleyicinin on buçuğa kadar uyanık kalması rica edilen iki kişi, geriye kalan binlercesinin yalnızca ikisi. Ne bu saçmalık? İnsanlar neden bu büyüye kanıyor?

Program iyi yapılmış. Polisiye seviyesinde bir eğlence vasfına sahip. Zaten programı Federal Almanya ve Avusturya çapında yayınlayan da, İkinci Alman Televizyonu'nun eğlence servisi.

Ve izleyiciler arasında sahtekarlığa kanmayıp yalnızca eğlenenlerin sayısı muhtemelen insanın –programa sinirlenmiş halde– öngördüğünden daha fazla.

Ne olursa olsun, biz Eduard Zimmermann'ın öz-anlayışından, aynı zamanda programın yıldönümü kutlaması olan onuncu bölümde kendini haklı göstermek için ne istediğine, programın, kendi öz-anlayışı uyarınca, objektif işlevinin ne olduğuna dair açıkladıklarından yola çıkıyoruz Burada harekete geçiliyor, sonunda bir şeyler yapılıyor, deniyor ve: Artan suçları frenlemeyi başaramazsak karşı karşıya kalacağımız tehlike, yeniden güçlü bir adamın – önceden olduğu gibi; ve sonuçta kurbanları, hırsızlığa uğrayanları, tecavüz edilenleri düşünmek gerekiyormuş, onlar da insanmış.

Harekete geçilmiyor ve izleyici kitlelerinin öz-etkinliği aslında gerçekleşmiyor. Ancak programın yaptığı telkin, birçoklarının iş yaşamındaki emir alan ve özel yaşamdaki tüketici rollerinin, başkalarının elinde oyuncak, kendi yaşamının öznesi değil, başkalarının çıkarlarının nesnesi olmanın verdiği sürekli acziyet hissinin bir kez olsun dışına çıkma gereksinimini karşılıyor olabilir. Etkisiz olma, yukarıdakilerin nasıl olsa ne isterlerse yaptıkları, kendi oturma odasında tecritte olma hissi, masaya yumruğu indirme gereksinimi; program tüm bunlara denk düşüyor, sahtekarlığa öz-etkinlik gereksinimini, bir hiç, çarkın bir dişlisi değil, birey, birey olarak hitap edilen, bir şeylerin kendisine bağlı olduğu bir birey olma gereksinimini karşıladığı için katlanılıyor.

Almanlar, bildiğiniz gibi, politikadan bıktı, politik etkinliği büyük ölçüde artık yalnızca geçmişte kandıkları nasyonal sosyalist etkinlik olarak düşünebiliyorlar. Bunun üzerine Bay Zimmermann geliyor ve onlara diyor ki, suçla mücadeleye yardımcı olmalısınız, yoksa yeni bir Hitler gelir ve bunu sizin yerinize yapar. Buna göre Hitler suçla mücadele ediyordu, bu arada amacını aşan şeyler yaptı. Elbette bir sonrakinin önüne geçmeli, kendimiz devlette temizlik yapmalıyız. Herkes kendinin güçlü adamı, herkesin kendisi büyük. Böylece, Hitler'in Almanlara verdiği o büyüklük hissi başka bir yolla tatmin edil-

miş olur. Böylece, Almanların Führer'lerine sadakatleri geç bir meşrulaşma yaşamış, politik etkinliğe eğilimleri yeniden canlandırılmış, tarihsel devamlılık yeniden sağlanmış, Almanlara savaş sonrası dönemin aşağılamalarından kendilerini kurtarma olanağı verilmiş olur.

Sonuçta kurbanlar, hırsızlığa uğrayanlar, tecavüz edilenler de insan, diyor Zimmermann. Buna hiç kimsenin karşı çıkmadığı düşünülecek olursa, tuhaf bir tespit. Programda kurbanlarından hiç söz etmediğimiz güçlü adam tehdidi ile birlikte daha da tuhaf bir hal alıyor. Burada hiç insanlığa karşı suç işleyen nasyonal sosyalistler, toplama kampı gardiyanları, şu kısa bir süre önce beraat eden Rehse gibi Berlin Halk Mahkemesi'nin Eyalet Yüksek Şurası üyesi olanlar aranmıyor. Zimmermann izleyicilerine kendilerini sahtekar at tüccarlarının, sübyancı tecavüzcülerin, pırlanta hırsızlarının, kalpazanların, oto hırsızlarının kurbanlarıyla özdeşleştirmelerini salık veriyor. Güçlü bir kendine acıma duygusunu hazırda tutmayan bir insan böyle bir şeyi nasıl yapar? Örneğin nasyonal sosyalist geçmiş nedeniyle başına gelmiş, kavrayamadığı aşağılamalar, kaybedilen Doğu Bölgeleri, nazisizleştirme vs. nedeniyle duyulan kendine acıma hissi. Yoksa bu Zimmermann, güçlü adam konuşmasının ardından nasyonal sosyalizmden değil de adi suçların kurbanlarından söz edecek yüzü, Almanlarda anlaşılmayan geçmişlerinin bir ürünü olarak mevcut olan alttan alta kendine acıma duygusuna gönderme yapmasından değilse nereden buluyor?

Saldırganlığımızı geçmişte ve günümüzde bastıranlardan (amirlerden, ebeveynlerden, yukarıdakilerden), nefret etmek zorunda olduklarımızdan nefret etmemize izin olmadığı için, biz Almanların bastırılmış saldırganlıklarıyla ilgili başkalarından daha büyük sorunları olduğunu Freud, Reich, Mitscherlich ve diğerlerinden biliyoruz. Yahudilerden ve komünistlerden nefret ettik. Yahudilerden artık edemiyoruz, komünistler –görünen o ki– artık tutmuyor, üniversite öğrencilerinden nefreti şimdilik demokratik üstyapı hâlâ yasaklıyor. Zimmermann bize suçluları öneriyor. Onları Alman tarihinin (o yüzden Hitler geldi!) ve günümüzün, politik huzursuzluğun deşarj olabileceği günah keçisi (yeni bir Hitler gelmesin diye!) ilan ediyor. Mitscherlich: "Günah keçileri dış gruplarda aranır; ancak onlarla ara-

daki mesafe aktif olarak korunur (haklarında hiçbir şey bilmek istenmez), böylece gruplar tarafından çelişkisizce ve suçsuzca... kullanılabilirler." (Alexander und Margarete Mitscherlich: Die Unfähigkeit zu trauern – Grundlagen kollektiven Verhaltens,München 1968, s. 98-99).

Bay Zimmermann ve izleyicileri suçun nedenleri hakkında ne biliyorlar? Bay Zimmermann ve izleyicileri Alman hapishanelerindeki felaket koşullar hakkında ne biliyorlar? Muhtemelen hiçbir şey. Bu nedenle, şu işledikleri suçların cümlesi nasyonal sosyalizmin işlediklerine kıyasla ufak kalan irili ufaklı yasa çiğneyiciler şeytan gibi gösterilebilir. Bu yüzden nefret nesneleri haline getirilebilirler ve bir kez milyonlarca televizyon izleyicisinin önüne av olarak atılmış birinin, mahkemesi görüldükten ve cezasını yattıktan sonra dahi kendini bir daha pek de toparlayamayacağına aldırış edilmeyebilir.

"Dosya Numarası XY – Çözülmemiş" adlı televizyon programı, birçok gerçek gereksinime cevap verdiğinden iç yüzü tam anlaşılamayan, izleyicilere karşı yapılan dev bir sahtekarlıktır. Bu, suçluların Almanya ve Avusturya'da nefret nesnesi olmaya ne kadar elverişli olduğunu ve Almanlar ve Avusturyalıların bu faşist yöntemle hem seferber edilip hem de kontrol edilip edilemeyeceğinin olanaklı olup olmadığını tespit etmek için özellikle yapılan bir test yayım olabilir. Zimmermann, Almanların muhbirlerden ve kafa avcılarından oluşan bir halk olmadıklarını iddia ediyor. Haklı çıksa iyi olur.

konkret, 17. sayı, 1968

* * *

Eduard Zimmermann'ın "Dosya Numarası XY – Çözülmemiş" adlı programı, 1967 Ekimi'nden, 13 Aralık 1968'e kadar on bölüm yayınlandı.

Hans-Joachim Rehse, III. Reich'ta Berlin Halk Mahkemesi'nin Eyalet Yüksek Şurası üyesi olarak 231 idam kararından sorumluydu. 1968 yılında önce beş yıl hapis cezasına çarptırıldı, ardından temyiz mahkemesinde beraat etti.

Köşe Yazarlığı

Köşe yazarlarının dokunulmazlığı var: Neyi, nasıl isterlerse yazabilirler. Böylece, bu gazetede yazarların ne ve nasıl isterlerse yazabilecekleri izlenimi uyandırılıyor.

Köşeler, muhtemelen günlük gazetelerin başyazılarından türemiş. Ancak günlük gazetelerde başyazıları redaktörler, en azından esasen redaktörler, yani pis işleri de yapmak zorunda olan ve gazetenin içeriğini belirleme eğiliminde olan insanlar yazar, gazeteler bunun haricinde bir haber karmaşasıyla meşgul olurken, redaksiyonun düşünceleri yalnızca makalelerde meydana çıkar. (Alman gazetelerinde haber ve düşünce arasında nadiren keskin bir ayrıma gidilmesi başlı başına bir yazı konusu.) Yani günlük gazetelerde başyazıyla editoryal kısım birbirini tamamlarken, köşe yazarları editoryal açıdan aykırı kalır. Köşe yazarlarının gazetenin geri kalan içeriğinin, redaksiyonunsa köşe yazarlarının üzerinde bir etkisi yoktur. Görece iyi kazanırlar, isimleri büyük harflerle yazılır. Köşe yazıları lüks, köşe yazarları birer star, kendi çöplüklerinin horozlarıdır.

Parayı veren, köşe yazarından iki türlü şey bekler. Mümkünse gazeteyi onsuz satın almayacak olan kendi okurlarını yaratmaları. Bu, kâr faktörüdür. Bunu yerine getiremeyen bir köşe yazarı eninde sonunda kovulacaktır. Buna bir de prestij faktörü eklenir. Köşe yazarının sınırları çizilmiş bağımsızlığı, gazeteye bağımsız bir hava verir. Alışılmışın dışındalığı, gazeteye alışılmışın dışında bir hava verir. Ara sıra sevilmeyen görüşleri yazma cesareti, gazeteye sevilmeyen görüşleri yazma cesareti varmış havası verir. Yayıncı, köşe yazarının orijinalliği, uzlaşmazlığı ve dikbaşlılığı için paraya kıyarak, klasik tanımın aksine (gazete, "editoryal kısmı sayesinde satılabilir hale getirilen bir ilan alanını meta olarak üreten" bir girişimdir) gazetesini

yalnızca kâr uğruna çıkarmadığı imajına para harcamış olur. Eğer bir köşe yazısı nedeniyle birkaç ilan veren yitirilirse, bu, gazetenin uzlaşmazlığının maddi kanıtı olarak görülür.

Köşe yazarlarının özgürlüğü ve redaksiyonun özgürlükten yoksunluğu aynı madalyonun iki yüzüdür. Onların yazıları "araya karbon kağıdı konmuş gibi", satacak türden olmalı, okurun gereksinimleri yüzeysel bir biçimde tatmin edilmelidir. Buna *konkret*'te Seksin-Korkunun-Suçun-Muhalefetin çekiciliği ve İnsani Ayrıntı deniyor. Onlar belirli bir zamana iş yetiştirmeye çalışıyor: Haftaya bir komün yazısı, bugünden yarına Tahran'da yakında görülecek olan duruşmalar hakkında bir yazı, hızlı hızlı Wilhelm Reich kısaltılacak, seks fotoğrafları için Mao alıntıları yerleştirilecek, Biermann'la birkaç laf edilecek. İyi gazeteci tetiktedir, bunları başarır, her şeyi başarır, elinde hiçbir şey olmasa da yazar, hiçbir şey hakkında sonuna kadar düşünmediyse de yazar, önden gerekli olan kitapları okumadan da yazar. İyi bir gazeteci konusunu nesneleştirir, nesne ile ne isterse yapar, kendileri hakkında okuduklarından dehşete düşen insanlar gazetecilikten hiç anlamıyor, kahretsin, her şey çok hızlı olup bitmek zorunda. Bu konuda solcu üniversite öğrencileri mide bulandırıyor: İşleri zamanında yetiştirmiyor, sözlerini kısa kesemiyor, bir karara varamıyorlar, hep o şayetler, amalar, bu kadar çok laklak yapmayın, çabuk olun, dizgi bölümü bekliyor, matbaa bekliyor, bayiler bekliyor. Bak, köşe yazarı da zamanında teslim ediyor. Köşe yazarının da bir zamanlar ders çalışmış olduğu, onun da bir zamanlar izin alma hakkına sahip olduğu, onun da geçmişte kekelemiş, teslim tarihlerini kaçırmış olduğu, ama yalnızca böyle harcanmamış olduğu hakkında tek kelime edilmez. Köşe yazarının yayıncıya para ve prestij kazandıran, sürekli dünyanın bütün konuları aynı uzunlukta ele alınabilirmiş gibi yapan, dakik vs., en iyi kulu olduğuna dair tek kelime edilmez. Köşe yazarları, State Department'taki zenciler, federal hükümetteki kadınlar; keli örten takke, gerekçeler, mazeretler.

Köşe yazarı, redaksiyonun otoriter müdahalelerinden azadedir. Köşenin biçimi zaten yeterince otoriterdir, oradan fazla bir şey olamaz.

Köşe yazarı, okurlarının gazete yönetimi tarafından atanmış önderidir. Schlamm'ın bütün sağcıları *Welt am Sonntag*'a bağlaması ge-

rekiyor, benim bütün solcuları *konkret*'e, Haffner'in *Stern*'deki işlevi aşağı yukarı aynı, ikisinin arasında bir yerlerde olsa gerek. Köşe yazarı, alanını okurlarının kullanımına açamaz. Bu işi kendisinden çok daha iyi yapacak birisini tanıyorsa, ondan kendi yerine yazmasını rica edemez. Bu, bir kez ona alışmış olan okurları hayal kırıklığına uğratacaktır.

Köşe yazarlığı kişiselleştirmedir. Örneğin çok sayıda insan tarafından üretilen, '67 yazında ve '67/68 kışında teoriden pratiğe atılan adımla önemli hale gelen sol görüş, köşe yazarlığında yeniden bireylerin, tek başına olan insanların görüşüymüş gibi olduğundan daha önemsiz gösteriliyor, tek başına tamamen aciz olduğundan entegre edilebilir, orijinal, uzlaşmaz, dikbaşlı bir bireye indirgeniyor. '68 Baharı'nda anti-otoriter kamptan birkaç deneyimli insan *konkret*'in birkaç sayfasını –benim, Haffner'in ve Wallraff'ınkileri– i kendileri için istediler, ancak kolektif, kolektif yazarlar, kolektif muhataplar (Nirumand, H.M. Enzensberger, Peter Schneider, Gaston Salvatore, Eckhard Siepmann ve başka deneyimli yazarlar) olarak ortaya çıktıklarından proje suya düştü. *konkret* birkaç sayfayı birkaç insana birden teslim etmek değil, hepsiyle teker teker çalışmak, muhatap olmak istiyordu. Tek başına kim olsa acizdir, karşısındaki yayıncı güçlüdür; mülk sahibinin iktidarı, yazarla gazete arasındaki sadakat güvence altına alındığı, yani gazete yazarlara değil, yazarlar gazeteye bağımlı hale getirildiği sürece dokunulmaz olmayı sürdürür. Parlamento Dışı Muhalefet'e Özgür Berlin Radyosu'nda yayın kuşağı, *konkret* bunu destekliyor; Berliner Zeitung ve Bild redaksiyonlarının demokratikleştirilmesi, *konkret* bunu doğru buluyor; Parlamento Dışı Muhalefet'e *konkret*'te 10 sayfa; bu kadarı da fazla.

Köşe yazarları için sınırları çizilmiş özgürlük oyunu, okurların gereksinimleri hakkında tahminde bulunan editoryal kısım, okurun gazete bayiinde Springer usulü oylamayla yönetime katılımı; tüm bunlar, tabii ki yayıncıların şerefsizce icatları değil, yalnızca piyasaya uygun davranış, piyasanın mekanizmalarına uyum. Suçlamanın hedefinde piyasa kanunlarının yayıncılar tarafından ve yayıncıların kâr hesabının redaktörler tarafından içselleştirilmesi var. Kimseden aziz olmasını talep etmiyoruz, yalnızca direniş gösterilsin, piyasa kanun-

larına boyun eğmek özgür gazetecilik diye sunulmasın, yazı yetiştirme sanatı gerçeği insanlara yayma sanatıyla karıştırılmasın, editoryal demokrasinin işleyişe engel olmadığı ve köşe yazarlarının özgürlüğünün olduğu şey, yani bir prestij ve kâr faktörü, okurun aldatılması, kendini aldatmak ve kişi kültü olarak anlaşılsın istiyoruz. İnsan ancak köşe yazarıysa, köşe yazarlarının özgürlüğünün ve redaksiyonun özgürlükten yoksunluğunun aynı madalyonun iki yüzü olduğunu yazmasına izin vardır. Teori pratiğe dönüşmesin diye köşe yazarlarına, aciz bireylere, aykırı tiplere, starlara para harcanır.

İnsan üç sütunda her şeyi söyleyemez, basitleştirmek zorunda kalır, yanlış anlaşılmayı, tek taraflılığı göze alır. Bir gün bu gazete kendini redakte edilmeden ve korkusuzca gerçekten tartışmaya açsa, sütunlarını ülkenin dört bir yanında ortalığı kasıp kavuran eleştirilere açsa nasıl olur? Oportünizm, insanın teoride mücadele ettiğini iddia ettiği koşulları pratikte yalnızca yeniden üretmesi, sözde koşulları değiştirme amacı için sistemi istikrarlılaştıran araçlardan yararlanması, piyasanın, yani kârın kanunlarını editoryal demokrasiye ve Parlamento Dışı Muhalefet'in kontrolüne karşı kullanması, anti-otoriter görüşü köşenin otoriter biçimine sokuşturmasıdır; *konkret* soldan çok oportünist bir gazetedir.

konkret, 21. sayı, 1968

* * *

Welt am Sonntag: Springer'e ait günlük gazete die Welt'in genişletilmiş pazar baskısı.

William S. Schlamm, Uzun yıllar Welt am Sonntag'da çalışan sağcı köşe yazarı.

Derginin yayıncısı Klaus-Rainer Röhl, bir sonraki sayıda Ulrike Meinhof'un suçlamalarına cevap verirken, bu tür bir yazının yayımlanabileceği tek derginin *konkret* olduğunu söyledi.

Herkes havalardan bahsediyor...

...biz hariç. Bu, umulmadık bir şeydi ama birdenbire gerçekleşmedi. İran, gerçekten de en iyi işleyen gelişmekte olan ülkelerden biri; Şah, Üçüncü Dünya'daki en iyi işleyen despotlardan biri, İran petrolünü, Amerikan, İngiliz ve Fransız petrol şirketleri ile beraber sıkıca elinde tutuyor, İran muhalefeti gizli polisin zindanlarında – Musaddık'ın devrilmesinden bu yana hiç şikayet eden olmamıştı. Nirumand'ın İran kitabı Almanya'da yayımlandığında, genel bir ilgisizlikle karşılaştı – İran'da ne olacaktı ki, Şah bir züppe, karısı daha yeni zayıflama kürü yapmıştı, ee daha ne? Ve ardından şu uğursuz polis devleti ziyareti geldi. O zaman bir yanılsamanın sonu geldi. Polis, Berlin'de göstericileri uzun zamandır yapmadığı kadar fena copladı. Hamburg'da İçişleri Senatörü Ruhnau, önleyici tutuklamayı devreye soktu. Şakşakçı İranlılar, hiçbir polis engeliyle karşılaşmadan, Alman ve İranlı üniversite öğrencilerine saldırdı. Şah'ın terör rejimi hakkındaki gerçekler, dünya kamuoyunun gözü önünde açığa çıktı; aynı zamanda burada parlamento dışı bir muhalefet şekillenmeye başladı.

Batı Alman sermayesiyle İran'daki terör rejimi arasındaki çıkar ortaklığı, üniversite öğrencilerinin kafasına –kelimenin gerçek anlamıyla– döverek kazındı. Kafalarına döverek kazınan, buradaki –metropollerdeki– muhalefetle Üçüncü Dünya ülkelerindeki muhalefetin işbirliği yapmak zorunda olduğunun bilgisiydi. Bahman Nirumand, kitabıyla bu anlayış süreci için gerekli olan malzemeyi sağlamıştı. İranlı Üniversite Öğrencileri Konfederasyonu'ndaki ve Alman öğrenci hareketindeki çalışmasıyla, anti-emperyalist hareketlerin enternasyonalleşmesini, şu anda başka hiç kimsenin yapmadığı kadar temsil ediyor. Oturma iznini uzatmayı reddederek ondan kurtulma

denemesi, sosyalist hareketin enternasyonalleşme sürecine müdahale etme, engelleme, hatta yok etme denemesidir. Onu sınırdışı etmek isteyenler, bir bireyin oynadığı rolü abartıyor olabilir – ancak, özellikle de Nirumand'ın Konfederasyon ve parlamento dışı muhalefet için önemli bir birey olduğu düşünülecek olursa, niyetleri açık.

Ayrıca Nirumand'ın sınırdışı edilmesine yol açan entrikalar apaçık ortada. Alman Sanayi Konfederasyonu Başkanı Prof. Stein (CDU), 1967 Eylülü'ndeki Lücke ziyaretinin ardından yayımladığı bildiride, yana yakıla, buradaki karışıklıkların Şah'ta yarattığı can sıkıntısını hafife almama çağrısında bulundu, gücenen Şah'ın, manevi bir tazminat sunulmaması halinde Doğu Bloku devletleri ile olan ticari ilişkilerini yoğunlaştıracağı tehlikesine işaret etti. Ve Kiesinger'in 1968'de Tahran'da, Alman kitle iletişim araçlarında İran hakkında nesnel bir yayın yapılacağına dair verdiği söz, İranlı Üniversite Öğrencileri Konfederasyonu'nun aydınlatma çalışmasına karşı önlem alınacak olmasından başka ne anlama geliyor olabilir? Nirumand'ın sınırdışı edilmesiyle, bu söz kısmen de olsa yerine getirilmiş olacak. Alman sermayesi Şah'ın, Bonn Alman sermayesinin tehditlerine boyun eğdi. Her şeyin bu kadar açıkça ortada olması utanç verici. Politikacıların, Şah'ın ayakçısı, kâr hesaplarının icra memuru yapılmayı kabul etmesi, sistemlerindeki çelişkileri –Alman sermayesinin İran'daki çıkarları ile üstdüzey politikacıların SDS'i reform teklifleriyle Alman üniversite öğrencileri arasında izole etme, radikaller ile "iyi niyetliler"i bölme taktiği arasındaki çelişkiyi– örtbas edecek çaptan bile yoksun olması, utanç verici. Nirumand'ın sınırdışı edilmesi, tam da önüne geçmek istedikleri kitlesel dayanışma ve politikleşmeyi kışkırtma tehlikesini doğuruyor. Zekice bir senato politikası, talep ettiğimiz oturma iznini Nirumand'a şimdi sorun çıkarmadan kolayca vermek zorunda olduğu için, bu, solun işine yarayan bir çelişki.

Nirumand meselesinin; protesto ederek dikkat çekmenin politik olmak zorunda olmayan, yalnızca ahlaki bir çağrı olarak görülebilecek, ne öğrenme süreçlerini tetikleyecek ne de sistemi yaralayacak insani bir boyutu var: Nirumand, Alman bir kadınla evli ve kızı Miriam geçtiğimiz sonbahar Berlin'de okula başladı. Bir arada kalmak isteyen bu aile, oturma izninin verilmemesi halinde yıkılır ve bir mül-

teci ailesine dönüşür, karısı ve çocuğu yaşam alanlarından koparılmış olur. Neden protesto burada yalnızca uygunsuz bir "kader"e karşıdır, neden politik açıdan önemsizdir, gözyaşı bezlerinden başka hiçbir şeyi harekete geçirmez?

Çünkü kadınlar, politik açıdan kötürümleştirilmek için bu toplumda sınırdışı edilmek zorunda değil. Çocuklarının yetiştiricileri olarak toplumsal çalışmaları, özel hayatlarında tecrit edilmiş biçimde, kendilerinin ve çocuklarının gereksinimlerine değil, başarı odaklı bir toplumun hakim normlarına uygun olarak olsa da, özel alanda ve tecritte gerçekleşiyor. Bu sırada edindikleri deneyimleri kendilerine saklıyorlar, zorlukları açığa çıkmıyor. Sınırdışı edilmeleri halinde, onlarsız yapamayacak çocuklarını beraberlerinde götürebilirler, deneyimlerini ve zorluklarını da. Birer işçi olarak –kadınlara özgü işlerin doğası gereği– yerlerine bir başkası geçebilir, tüketici olarak da öyle. Bu toplumda kadınlar, yerine bir başkası geçemeyecek insanlar olarak görülmezler. Solda iyi işleyen kadın örgütleri olsaydı, bu durum başka türlü olurdu. Bu örgütler, Bahman Nirumand'ın karısı ile ilgili tepkilerin apolitik karakterinin kendisinin, kadınların ezilmesinin bir momenti olduğuna, gereksinimlerinin inkarından, kişisel yüklerinin toplumsal olduğunu kavrayamamalarının ve toplumsal olarak örgütlenmelerinin özellikle zor olmasından kaynaklandığına dikkat çekebilirdi ve muhtemelen çekerdi de. Kadın meseleleri, insancıl, insani meseleler olduğundan, karısı nedeniyle gösterilen tepki politik değil – bu noktada herkes yine havalardan bahsediyor: Burada apolitik olduğu sanılan; hiçbir şekilde kavranmayan, hâlâ neredeyse tamamen içselleştirilmiş olan kadınların ezilmesi.

Çocukları madde bağımlısına çeviren bir okul eğitimi için, çocukların yerine yenileri konabilir. Miriam Nirumand eğer anti-otoriter bir anaokulunda olsaydı –şu anda mevcut olan projeler için çok büyük–, sınırdışı edilmesi, içinde olduğu çocuk grubunun yapısının yıkılmasına yol açardı. Sınırdışı edilmesini, anaokulundaki toplumsal açıdan önemli çalışmalarının tahrip edilmesini engellemek, çocuklar ve ebeveynleri için yaşamsal önemde olurdu. Bu, politik açıdan önemli bir protesto olurdu. Nirumandlar, geçenlerde televizyonda gösterilen İskandinavya'dan örneklerde olduğu gibi sülale halinde

yaşıyor olsaydı, yaşam öyküleri yalnızca kendi kişisel meseleleri olmayacağı için, kadın ve çocuk nedeniyle yapılan protesto apolitik olmazdı.

Buradaki tüketim ve polis terörü ile Alman sermayesinin İran halkının sömürülmesinden çıkarı arasındaki ilişkiyi kavradık. Alman sermayesinin çıkarları ile kadınların ve çocukların ezilmesi arasındaki ilişkinin ise daha neredeyse hiç farkına varamadık. Ancak kadın ve çocuk için yapılan protestolar, kaderden ve eşit haklardan söz etmeyi bırakıp, yapısal özellikleri arasında kadınların ve çocukların ezilmesi de olan kapitalist toplumun sınıfsal yapısına saldırdığında; hiçbir senato, Bahman Nirumand'a oturma izni vermeyi reddetmeye cesaret edemeyecek. Kadınlar ve çocuklar konu olduğunda havalardan bahsetmeyi bırakmak zorundayız.

konkret, 4. sayı, 1969

Yanlış Bilinç

Cinsler arasındaki fark, bütünüyle, sınıflı toplumun ürettiği yapay farklardan başka bir alandadır ve böylece onunla birlikte ortadan kalkmaz.
Ernst Bloch

Kapitalizm refah üretse de, herkes için mutluluk ve özgürlük üretmez.
Herbert Marcuse

1. Terimleri netleştirme denemesi

Oy pusulasıyla artık hiçbir toplumsal değişime yol açılamayacağı zaman oy hakkını elde ettiler.

Rasyonalite ve analiz yerine "yaşantı" ve "anlama" (Dilthey), hat-ta "severek anlama" (Bollnow) Geisteswissenschaften'ın* yöntemine dönüştüğünde, öğrenimin amacı olarak, eleştirel bilinç yerini irrasyonel dünya görüşüne bıraktığında üniversitelerde okumalarına izin çıktı. Yüzyıl başındaki bu "malum felsefi ortamı" Georg Lukács "idrak ve akla güvenin sarsılması, ilerlemeye inancın ortadan kaldırılması, irrasyonalizme, mitosa ve mistisizme kapılganlık"[1] şeklinde tanımlıyor. Kadınların sahip olduğu iddia edilen, aslında mantık olmayan "kalbin mantığı"nm[2] bilimsel ilke, "sezgi"nin ise idrak organı

* *Geisteswissenschaften* Almanca konuşulan ülkelerde felsefe, tarih, filoloji ve sosyal bilimleri içeren bilimler topluluğu. *Humanities*'in aksine sanatı içermeyen kavram Alman filozof ve sosyolog Wilhelm Dilthey tarafından kullanıma sokulmuştur.

1 Georg Lukács: Von Nietzsche zu Hitler oder Der Irrationalismus und die deutsche Politik. Fischer-Bücherei, s. 113, Frankfurt 1966.

2 Helge Pross: Die gesellschaftliche Stellung der Frau in Westdeutschland. In: Deutsche Rundschau Jg. s. 84, 1958.

haline gelmesiyle, üniversiteye gitmek genç kızları burjuva dünya tahayyülünün irrasyonalitesinden kurtaramadı, daha çok bunu onayladı ve pekiştirdi.[3] Proletaryanın özgürleşme çabalarıyla nedensel açıdan bağlantılı ve onlarla birlikte ortaya çıkmış olan kadınların özgürleşme çabaları, kadınların artan bir biçimde işçi sınıfının özgürleşmesine karşı mücadeleye yönelik[4] ve bu nedenle kadın özgürleşmesine de karşı hale gelen bir bilim aygıtına alınmasıyla yatıştırıldı.

Özgürleşme talebi, eşit haklar talebine dönüştü. Özgürleşme, toplumsal koşulların değiştirilmesi, hiyerarşik toplum yapısının demokratik olan lehine ortadan kaldırılması anlamına geliyordu: Sermaye ile emek arasındaki ayrımın üretim araçlarının toplumsallaştırılması aracılığıyla ortadan kaldırılması, *efendiliğin ve köleliğin** toplumun yapısal özellikleri olarak tasfiyesi.

Hak eşitliği talebiyse, insanlar arası eşitsizliğin toplumsal temellerini sorgulamıyor; tam aksine, adaletsizliğin tutarlı olarak uygulanmasını, eşitsizlikte eşitliği talep ediyor: Kadın işçinin erkek işçiyle, beyaz yakalı kadının beyaz yakalı erkekle, memurenin memurla, kadın redaktörün erkek redaktörle, kadın parlamenterin erkek parlamenterle, iş kadınının iş adamıyla eşit haklara sahip olması. Bu hak eşitliği talebi, henüz uygulamada değilse de hukuki olarak kabul edilmiş olduğu için, bugün gerçekten sendikaların her kadın kongresine ve iş kadınlarının her toplantısına konu oluyor. Adaletsiz bir dünya, adaletsizliklerini bile adaletli olarak dağıtmakta zorlanıyormuş gibi duruyor.

Sosyalist özgürleşme talebinin sosyal demokrat hak eşitliği talebine dönüştürülmesi, bu kitabın başlığının da ("Özgürleşme ve Evlilik")düşündürdüğü gibi, özgürleşme ile ücretli çalışmanın artık alışılageldik biçimde birbiriyle karıştırılmasını içeriyor. Özgürleşme, devlet ve topluma yönelik bir talepti, özel olarak iş adamına karşıydı; bu talep, konuşanın ve hitap ettiğinin toplumsal konumuna dayanı-

3 Bknz. Georg Lukács, age. s. 122.

4 Georg Lukács, agy.

* Ulrike Meinhof burada Hegel'in efendi – köle diyalektiğini tanımlayan ait *Herrschaft – Knechtschaft*kavramlarını kullandığı için efendilik ve kölelik kavramlarını kullanmayı tercih ettim. Ancak *Herrschaft* iktidar, egemenlik, *Knechtschaft* ise kulluk, esaret anlamlarını da içeriyor. ç.n.

yordu. Buna karşın, eşit haklar bir bütün olarak erkeklere karşı mücadele ile elde ediliyor. Ücretli çalışma, kadına gerçekten de kendisi için en önemli olan erkeğin öyle olmasından kaynaklanan özelliğinden ya da izne bağlı ev geçindirme parasından kısmi bir bağımsızlık veriyor –şeyleştirme süreci neden evliliğe gelindiğinde dursun ki?– bağımsız bir tüketici gibi hareket etmesine de izin veriyor. İnsanın değerinin geliriyle ölçüldüğü bir dünyada, bu tüketici bağımsızlığı doğal olarak bağımsızlıkların en önemlisi; bu bakış açısından bakıldığında, çalışan kadın haklı olarak özgürleşmiş kabul ediliyor. Sermayenin ve devletin iş gücü gereksinimini karşıladığı ve aynı zamanda üç kuruşuyla üretim-tüketim döngüsüne katkıda bulunduğu, yani sisteme uygun ve uyumlu davrandığı sürece doğru davranmış oluyor. Kısacası: Eğer özgürleşme bir değer ve ücretli çalışma doğru davranışsa, ücretli çalışma özgürleşmedir. Eşit haklar bu sistemde yalnızca nicel bir eksiklik telafisidir; "sabreden derviş, muradına ermiş."

Sosyal sorunun bir bileşeni olan kadın sorunu bu şekilde tabii ki çözülmüş olmaz, tıpkı teknik gelişmenin ve endüstriyelleşmenin nimetlerinin –kadınlar da dahil olmak üzere– bütün insanların mı, yoksa yalnızca az sayıda insanın mı yararına olacağı, insanları günlük yiyecek ve giyecek gereksinimlerini sağlama zahmetinden kurtarmak için mi, yoksa bir avuç insana iktidar, lüks ve karlı işler sağlamak için mi kullanılacağı sorununun çözülmediği gibi. Hak eşitliğinin kendisinin demokrasi, özgürleşme ve eşitlik ile ne kadar az alakasının olduğu, özellikle 1949'den bu yana bu konuda gerçekleşen –bilhassa hukuk[5] ve ücret politikası[6] açısından– ilerlemenin, demokratikleşmeye ve kadınların politikleşmesine hiç ama hiç katkıda bulunmamış olmasında okunabilir: Kadınlar tıpkı eskiden olduğu gibi muhafaza-

5 Örneğin medeni hukuk alanında 18 Temmuz 1957 tarihli kadın erkek eşitliği yasası.

6 Karşılaştır: 1949: Anayasa Madde 3,2; 1950: Kadın ve erkek çalışanların aynı iş için aynı ücreti alacaklarına dair Cenevre Çalışma Konferansı'nın 100 numaralı anlaşması. Almanya parlamentosu 1956 yılında anlaşmayı onayladı; 1952: İşletme Yönetmelikleri Yasası Madde 51; 1955: Kassel'deki Federal Çalışma Mahkemesi'nin kadın – erkek eşitliği hakkındaki üç kararı.

karlara oy veriyor ve Olağanüstü Hal Yasası kapıya dayandı. Kadın sorunu hakkında tartışma ve çatışmalar, hak eşitliği düsturuna indirgendikleri sürece, insanların bilincini ya da tabi oldukları iktidar ilişkilerini değiştirmeye katkıda bulunmuyor.

Kadının eşit haklara sahip olması hakkında tartışılması gerektiğinde hep –örneğin sendika kongrelerinde– kopan kahkahalar, bu konuya dair bir güvensizliği dışa vuruyor ve kadınların deneyimleri ve duyguları karşısında patavatsız ve gayri-dayanışmacı ama yine de her şeyden önce Don Kişot'un yel değirmenleri ile mücadelesine atılan haklı kahkahalar.

Eşit haklar baş ağrısı, mağdurlar tarafından bir özgürleşme hareketinin aşamalı planında taktik bir adım olarak kurgulanmadığı sürece de öyle kalmaya mecbur.

2. Bir Dönemcik Hak Eşitliği

Günümüzün kadınları toplum yapısma müdahalede bulunmadan sağlanabileceği kadarıyla, hak eşitliğine sahip. Evlilik hukuku, mülk hukuku ve boşanma hukuku açısından eşit haklara sahipler. Ücret politikaları açısından ise değiller. Bu durum çalışan kadmların çoğunluğunu ilgilendirdiğinden erkeklerin ezici çoğunluğu da düşünülünce iş hayatındaki kadınlara dair en önemli mesele olması bakımından hakkında konuşmaya değer.

Erkekler için farklı iş kollarında toplu sözleşme ile saptanan en düşük saat ücreti, 1964 yılında hâlâ kadınlar için en yüksek saat ücretinden daha yüksekti. Erkekler için toplu sözleşme ile saptanan en düşük saat ücreti, 1964 yılında kereste ve ahşap işleme endüstrisinde ödeniyordu ve 3,54 mark tutarındaydı. Kadınlar için toplu sözleşme ile saptanan en yüksek temel saat ücreti, madencilik endüstrisinde ödeniyordu ve 3,17 mark tutarındaydı.[7] 1964'te kadın işçiler için ortalama saat ücreti 2,89 mark iken, erkeklerinki 4,28 marktı. İşçilerin yüzde 33,8'i kadınlardan oluşuyor. İşçilere ödenen toplam ücretinse yüzde 24,2'sini alıyorlar.[8] Giyim endüstrisinde çalışan işçilerin yüzde

7 1962-1965 birinci yarıyıl arası Alman Sendikalar Birliği faaliyet raporu, Düsseldorf, s. 294.

8 Federal hükümetin Kadın Raporu, Bundesdrucksache V/909, s. 91b.

80'i kadın. Giyim endüstrisinde çalışan kadınların ortalama geliri, Federal Almanya'da ödenen ücretler içinde kırk ikinci, yani sondan bir önceki sırada. Giyim endüstrisinin kârı ise dokuzuncu sırada.

1955 yılındaki bir Federal Çalışma Mahkemesi kararı, anayasanın hak eşitliği ilkesinin, kadın ile erkeğin eşit işe eşit ücret alması gerektiğini de kapsadığına hükmetti.[9] Kadınlara eşit iş ve eşit verim karşılığında yüzde 20 ile 30 arası daha düşük ücret hakkı tanıyan kadınlara özgü ücret grupları ve ücretlerde kadın indirimi şartları anayasaya aykırı ilan edildi, tasfiye edilmek zorunda kaldı, toplu sözleşmelerden silindi. Ancak, ilk akla geleceği şekilde ve adil olacağı üzere, yerlerine hiçbir şey geçirmeden değil. İş kolu gruplarının, alttakilerin yalnızca kadın emeğini kapsayacak, yalnızca kadınlarla ilişkilendirilecek şekilde yeniden tanımlandığı yeni ücret grubu sistemleri oluşturuldu. Bunlara toplu sözleşmelerde *hafif ücret grupları* ya da basitçe alt ücret grupları, işyerlerinde, uygulamada gerçeğe uygun olarak hâlâ *kadınlara özgü ücret grupları* deniyor. Örneğin, 1 Ocak 1966'dan itibaren geçerli olan *Hamburg ve Çevresindeki Metal Endüstrisi İşçileri için Ücret Çerçevesi Toplu Sözleşmesi*'nde 1'den 3'e kadar olan ücret grupları için şöyle deniyor: "bedensel açıdan *düşük* zorlukta, basit türde işler; ilk olarak meslek grubu 3b'de şöyle yazıyor: "bedensel açıdan *normal* zorlukta". 1'e saatte 2,45 mark, 3b'ye 2,80 mark ödeniyor. *Bedensel açıdan düşük zorluk* kadınlara özgü ücretler için, *normal zorluk* erkekler için kullanılıyor. Kadınlara uygulanan ayrımcılık, hukuki açıdan şeklen ortadan kalkarken, uygulamada yerinde duruyor.

IG-Metall yönetim kurulu üyesi olan Olaf Radke ve Wilhelm Rathert, sendikal kadın politikasının başarısızlıklarını gerçekçi bir biçimde değerlendiriyor: "Sendikalar, ücretlerde kadın indirimi şartlarını ve kadınlara özgü ücret gruplarını, yerlerine başka bir şey konmadan ortadan kaldırmayı başaramadı." Radke ve Rathert'in tespit ettiği gibi, yerlerine bir şey konmadan kaldırılmaları kadınlar için yüzde 25'e varan ücret artışı anlamına gelecekti. "Bu durumda işletmeler için yalnızca ücret giderlerinin ciroya oranında maksimum

9 1 AZR 305/54, yeniden basıldığı yayın: Gewerkschaftliche Beiträge zum Frauenlohnproblem, yay.: DGB.

yüzde 5'lik bir artış olacaktı."[10] Diğer deyişle, ücretler alanında hak eşitliğinin kazanılması, varolan refah dağılımına müdahale edilmeksizin olanaklı değil, sendikaların "endeks bağlantılı ücret politikası" ile gerçekleştirilemez. Makro ekonomik üretkenlik artışına bağlı ve "ulusal gelirin yeniden paylaştırılması ve böylece iktidar mevkilerinin ve toplumsal düzenin değiştirilmesi"[11] için uğraşmaktan vazgeçen bir ücret politikası, kadınların hak eşitliği talebini hayata geçiremez. Söz konusu talebin hayata geçirilmesi, ücret giderlerinin ciroya oranını artırabilir, yani "paylaşım statükosuna"[12] toplumsal koşulların statükosuna, büyük değil ama belki örnek olacak bir müdahale teşkil edebilirdi. Bu bağlamda Radke ve Rathert'in "işveren örgütlerinin ayrımcı, kadınlara özgü ücret gruplarının yerine bir şey konmadan iptal edilmesine ilkesel olarak karşı çıktığı" sözleri yalnızca görünüşte öfkeli ve mücadeleci bir suçlama; gerçekteyse, işverenlerden bağımsız kendi sendika politikalarından, toplumsal koşulları insanileştirmek amacıyla değiştirmekten feragat ettiklerini itiraf ediyorlar. Başka bir yerde kendi sorduğu soru, Olaf Radke'nin kendisine iade edilmeli: "Çıkarlarını koruma hakkının, insanlık onuruna ve kişilik gelişimine ait olarak, hikmet-i hükümetten önce geldiği anayasa tarafından belirlenmiş görece özgürlük alanında"[13] böyle bir sendika politikasının sürekliliği olabilir mi?

Özgürleşme mücadelesi olmadan hak eşitliğinin de var olamayacağı, özgürleşme talebinin hak eşitliği talebine dönüşmesinin yalnızca daha az bağımlı kesimlerden kadınlara birkaç biçimsel avantaj sağladığı, ama toplamda hak eşitliği mücadelesinin kazanılmasından vazgeçmeye denk düştüğü hiçbir yerde ücretler konusunda olduğu kadar açık değil.

10 Olaf Radke – Wilhelm Rathert: *Gleichberechtigung? - Eine Untersuchung über die Entwicklung der Tariflöhne und Effektivverdienste in der Metallindustrie nach dem Gleichheitsgrundsatz des Grundgesetzes,* s. 14, Frankfurt 1964.

11 Rudolf Hofmann: *Produktivität als Fetisch – gewerkschaftliche Motive einer indexgebundenen Lohnpolitik, Frankfurter Hefte,* s. 675, Kasım 1966, 21. Jg., sayı 11.

12 agy.

13 Olaf Radke: *Sozialpartnerschaft und Sozialadäquanz* – Frankfurter Hefte, s. 161, Mart 1966, 21. Jg., sayı 3.

Kadın emeğinin çok daha kötü ücretlendirilmesi, emeklerinin ve verimliliklerinin değersizleştirilmesini de içeriyor. "Yetenekli kadın", "zeki kadın" ya da "cesur kadın" gibi övgü dolu sözlerde bile normalin olumsuzlanması olarak hissedilebilen bu küçümseme, düşük ücretlendirmenin hem sebebi, hem de sonucu olarak teşhis edilmek zorunda. Clara Zetkin daha 1889 yılında, ev işlerinin küçümsenmesini kadın emeğinin daha düşük ücretlendirilmesinin sorumlusu ilan etmişti: "Bunun nedeni, kadınların ürettiği ürünler, büyük endüstrinin mekanik olarak imal ettiği ürünlere oranla daha düşük bir ortalama emek miktarını temsil ettiği ve kadın işgücünün daha verimsiz olduğu yanılmasına izin verildiği sürece, kadınların bugüne kadar yapageldiği para karşılığı olmayan işlerin de itibarsız olması ve itibarsızlaştırılmaya zorunlu olmasıydı.."[14] Bu küçümseme ücretlerde korundu ve bugüne kadar yerini korudu. Bu, tarafsız olarak, yani kadın ve erkeklerin benzer işlerinin karşılaştırmalı betimlemesiyle savunulamaz. Örneğin, bir otomobil fabrikasında kapıları cilalayan kadınlara çatıları cilalayan erkeklerden daha az ödenecek; işverenin açıklaması: Çatı cilalamak için kapı cilalamakta olduğundan daha yüksek bir basınç gerekli. Bu şekilde, dökümhanede ana parçaları boyayan erkekler 4 numaralı ücret grubuna göre para alacak, çünkü aynı iş için 2 ya da 3 numaralı ücret grubuna göre para alacak kadınlar dökümhanelerde çalıştırılmıyor; işveren açıklaması: Sonuçta erkekler, kadınlara özgü ücret gruplarına göre ücretlendirilemez. Bu biraz uç örneklerde *eşit işe eşit ücret* ilkesi çiğneniyor. Ancak, erkeklerin çalıştığı sayısız işin, kadınlardan beklenenden daha fazla güç ve ustalık gerektirmediğini, ama yine de bunlara ücret grubu açısından daha yüksek değer biçildiğini, hem de bunun toplu sözleşmelerin çiğnenmesi ile değil, toplu sözleşmelerdeki tek yanlı iş tanımlarının kendisi tarafından yapıldığını seyir (film) ve iş analizi yöntemleriyle kanıtlamak kolay olurdu.

Meselenin kapsamlı sonuçları var. Daha düşük ücretlendirmenin kadın emeğinin küçümsenmesi üstünden meşrulaştırılması, kadın kişiliğinin de aşağı görülmesine, kadın ve erkeklerden beklenebilecek şeylerin değişmesine yol açtı. Bugün milyonlarca kadın endüstride

14 Clara Zetkin: *Arbeiterinnen- und Frauenfrage der Gegenwart, Berliner Arbeiterbibliothek* Heft III, s. 10, Berlin 1889.

emeklerinin birimi saniyelere ve saniyelerin parçalarına kadar rasyonalize edilmiş işlerde çalışıyor; tüm etkinlikleri az sayıda hamlenin, en ufak el ve ayak hareketlerinin binlerce defa tekrarlanmasına indirgenmiş. Kadınların erkeklere oranla monotonluktan daha az etkilendiği, bunun pasiflik, hayal kurma eğilimi, kişiye bağlılık, *başına geleni kabullenme* eğilimi gibi "psikolojik açıdan tipik kadın davranış biçimleri" ile açıklanabileceği öne sürülüyor.[15] (*Başına geleni kabullenme* ifadesinin sinizmini hissedebilmesi için insanın, ritmi verili bir montaj bandında, kadınlar yeterince hızlı çalışmadıklarında işledikleri parçanın nasıl tekrar tekrar hızla ellerinden düşürüldüğünü görmüş olması gerekiyor.) Bu türden monoton, çoğunlukla telaşlı çalışmanın kadınlar açısından sonucu: Aptallaşma, körelme, sinirsel açıdan aşırı yüklenme, hastalık. Alman Sendikalar Birliği'nin 1955 Kadın Konferansı'nda şöyle denildi: "On yıl montaj bandında çalışan kadınlarla artık evlenmeye değmez."[16] O zamandan beri bantlar yavaşlamadı, iş gücünün sömürülmesi daha da yoğunlaştı.

Bu, kadınlardan beklenebilir bulunuyor; oysa uzmanlar şu gibi görüşler dile getiriyor: Ruh ve beden sağlığının tehlikeye atılmaması için bir emek birimi bir dakikadan kısa sürmemeli.[17] Bu, beklenebilir bulunuyor, çünkü kadınlar kötü ücretlendirme sonucunda daha değersiz –*monotonluktan etkilenmeye daha az eğilimli*[18] – olarak görülüyor, çünkü bunun sonucunda kadınların başına gelen, kadın doğası olarak sunuluyor: entelektüel yetersizlik. Helga Läge, çok doğru olarak: "Düşünsel uyarıcıların eksikliği, çoğunlukla olduğu gibi, boş zamanda da devam ederse, böylece bu insanlar körelebilir, algı

15 Helga Läge: Frauenerwerbsarbeit heute, in: Bundesarbeitsblatt, 2. Februarheft, s. 119, 1964.

16 Protokoll der 2. Bundesfrauenkonferenz Dortmund 12. bis 14. Mai 1955, Hrsg: DGB, s. 142, Düsseldorf.

17 İşinin ehli olarak kabul ettiğimiz bir uzman tarafından, isminin kesinlikle açıklanmaması ricasıyla, bize söylenen bu görüş, değişimden feragat etmiş bir sendika politikasına uymuyor.

18 Helga Läge: age, s. 119: "Yazılı eserler ve uygulamalar, birbirleriyle oldukça uyuşan bir biçimde, kadınların erkeklere oranla monotonluktan daha az etkilendiğini ve bu nedenle tekdüze işlere erkeklere oranla daha rahat katlandığını vurguluyor."

kapasiteleri o kadar düşer ki, işlerinin monotonluğunu artık hissetmezler."[19]

Bu beklenebilir bulunuyor ve bizim burada bunu yazmamız bu konuda en ufak bir değişikliğe yol açmayacak. Çünkü kadın emeğinin daha ucuz olması, maliyet etkinlikleri hesaplarında şirketlere büyük faydalar sağlıyor. Söz ettiğimiz son derece mekanik, bir açıdan tamamen otomatikleştirilmeye hazır işler. Burada "en kısa zaman yöntemi" ile şekillendirilen, bütün sürecin kendi içlerinde kısa zamanda tamamlanan olabildiğince çok sayıda küçük parçaya ayrılmasına dayandırılan işler düşünülmeli. (Federal Almanya'da esas olarak MTM (Methods of Time Measurement – Zaman Ölçüm Yöntemleri) ve WF (Work Factor – İş Faktörü) kullanılıyor. Bu yöntemlerin ilkesini betimlemek fazla uzayacağından burada olanaklı değil. Ancak, elde edilen sonuçlar işle ilgili dile getirilenler.) Maliyet etkinliği hesabı nedeniyle otomize edilmiyorlar, çünkü yeni modeller piyasaya çıkacağı zaman, yapılan iş azaldığı zaman kadınların çalışması makinelerinkine göre daha kolay başka bir amaca yöneltilebilir ya da durdurulabilir – yani kadınlar işten çıkarılabilir. Çünkü kadınlar makinelerden daha ucuz. Makinelerden ucuz olmalarının nedeni kesinlikle erkeklerden daha kötü ücretlendirilmeleri, eşit haklara sahip olmamaları. (İnsanları üretkenliğin değil, üretkenliği insanların hizmetine sunmaya karar verilmiş ve bunun koşulları yaratılmış olsaydı, otomasyon nedeni ile istihdamdaki düşüş kuşkusuz çalışma sürelerinin kısaltılmasıyla telafi edilebilirdi.)

Özgürleşme talebi ve kapitalist üretim koşullarındaki eşitsizliğin nedenlerini teşhis etme ve ortadan kaldırma iradesi olmadığında; hak eşitliği politikası, üstüne kurulu olduğu eşitliği sürekli olarak kanıtlama, her yerinden kâr ideolojisi fışkıran, yüzeysel *kadınlar erkeklerden farklıdır* ideolojisinin karşısına dikilme zorunluluklarını içerir. (Kadınlar, tabii ki, erkeklerden farklıdır, ancak bunun teknikleşme düzeyi beden gücünü gittikçe gereksizleştiren bir endüstrideki verimlilik kapasitesi ile bir alakası yok.) Kadınların aptallığını üreten yaşam ve çalışma koşulları ortadan kaldırılmadığı, en azından saldırıya uğramadığı sürece, bu konuda ikna edici ve açık bir kanıt sunulamaz.

19 age, s. 120.

İnsanların tanıdığı birkaç yetenekli kadın hiçbir işe yaramaz, pekala istisnadırlar ve zaten kendilerini öyle hissederler.

Federal Almanya'da 9,7 milyon kadın ücretli çalışıyor. Bu kadınların yüzde 70'i emekçi, onların da 3 milyonu beyaz yakalı, 3 buçuk milyonu ise işçi. Kadın işçilerin yüzde 60'ı montaj bandında çalışıyor. Bütün kadın işçilerin yüzde 45'i kalifiye olmayan işgücü, yüzde 46'sı yarı kalifiye, yüzde 9'u kalifiye işgücü. Söylenenlerin kaç kişi için doğrudan doğruya geçerli olduğu hakkında fikir veren sayılar.

3. Yanlış Bilinç

Durumları insanlık onuruna bu kadar aykırı ve hak eşitliğinden bu kadar uzaksa, neden işçi ve –büroların artan mekanizasyonu sonucunda– bu koşullarda onlar kadar mustarip olan beyaz yakalı kadınlar kendilerini savunmuyor? Körelmiş, yıpranmış işçi kadınların değilse de, en azından sendikaların ve belki de üniversite okumuş, eğitimli kadınların dayanışmadan çıkışını alan tepkisi nerede kalıyor?

İkinci soru: İşçi kadınların durumu ile eğitimli ve orta sınıf kadınların aşağılık kompleksleri ve politikacıların, bürokrasi ve özel sektörün yöneticilerinin karılarının düşünsel açıdan şaşırtıcı derecede dar kafalı olması arasında bir bağlantı var mı? Cevaplamayı denemeli.

Kadınlar, ücretli çalışma ile aile, daha doğrusu varolan, beklenen, olmuş olan çocuklar arasında kıskaca alınmış.

Kadının toplumsal konumunda ve yaşam koşullarında gerçekleştiği tekrarlana tekrarlana çoktan sıkıcılaşmış dönüşüm, Klein/Myrdal' den Elisabeth Pfeil'a dek herkesin uzlaştığı gibi, endüstrileşmenin, bilimsel ve teknolojik ilerlemenin bir sonucu. Endüstrileşmiş zengin dünyada ortalama yaşam süresi son 150 yılda yaklaşık ikiye katlandı; anne ve bebek ölümleri gibi sorunlar, yoksul ülkelere kıyasla (İran'da yüzde 50), neredeyse tam olarak çözüldü. Aynı zamanda ev kadınının toplumsal konumu da değişti.

Clara Zetkin (1889): "İyi ev kadınının hak yoksunu kamusal konumuna rağmen gördüğü saygı... ekonomik nedenlerden kaynaklanıyordu ve tamamen haklıydı; kadının kendisine değil, başkaları tarafın-

dan o zamanlar üretilemeyen mallar üreten ailedeki olağanüstü, vazgeçilmez işgücüne yönelikti... Bir zamanların ev kadınının gösterişsiz rolü, eski ekonomik koşulların varlığı tarafından meşrulaştırılıyordu; günümüzün ev kadınının rolü, ekonomik açıdan çoktan her türlü haklılıktan yoksun bir anakronizme dönüşmüş durumda."[20] (Ev kadınlarına ücret ödeme ve çalışmalarını meslek olarak niteleme planlarının günümüzde karşılaştığı direniş ve yarattığı rahatsızlığın nedenleri, Clara Zetkin'in daha 70 yıl önce yaptığı gözlemlerde yatıyor olabilir: Ev içi emeğinin üretken emek olmaması, artıdeğer üretmemesi, tüketilen ve kullanılan şeyi yeniden üretmesi, yani yalnızca yeniden üretken olması; bugün bunun, ev işlerinin mekanizasyonu sayesinde geçmişteki zamanın çok küçük bir bölümünü gerektirmesi nedeniyle artık bir insanın işgücünün tamamını gerektirmemesi. Satışları artırma amacıyla ihtiyaç yaratılması nedeniyle ev kadını için yeni yükümlülüklerin doğmuş olması başlı başına bir yazı konusu olurdu.)

Ev işi, tecrit demek: "Mutfakta eksikliğini duyduğunuz et hakkındaki hüküm mutfakta verilmiyor." (Brecht) Ev işinin artık toplumsal süreçlerle bir bağlantısı yok, büyük ölçüde günlük ihtiyaç maddelerinin üretimi aracılığıyla endüstride kadınlar tarafından görülüyor.

Böylece ev işi ile çocuk bakımının bağdaşmazlığı doğdu. Günümüzdeki endüstrileşme seviyesinde kadınların ücretli emeğinden vazgeçilemez. Bu durumda çocukların ne yapılacağı hâlâ hiç çözülmemiş bir sorun. Bu durumda ev dışı ücretli emekle küçük çocuk bakımının bağdaşıp bağdaşmayacağı hakkında asla dürüstçe tartışılamaz – bağdaşmazlar. Büyükanneler ve cana yakın komşu teyzeler bile, tek başına bağlanma figürü olan annenin ancak yetersiz birer yedeği olabilir. Bu, sayısız araştırma ve yayında kanıtlandı, bu konu hakkında hâlâ tartışmak lüzumsuz.

Sorun çözülmekten o kadar uzak ki, ancak daha önce yapılmış olan çözüm önerileri tekrarlanabilir; daha neredeyse hiçbir şey sınanmış değil; bir gün çözümlerle ilgilenmeye başlanırsa, muhtemelen çok farklı düşüncelere ulaşılacak. Zorunlu olduğu aşikar olan, küçük çocukların annelerinin birkaç yıllığına ev dışı mesleki faaliyetlerden muaf tutulması, ardından anaokulu; geçiş dönemi için kısmi zamanlı

20 age, s. 5.

çalışma (gerçekten arzulanacak bir şey değil, kadınların saygınlığına değil, ayrımcılığa uğramasına katkıda bulunuyor); komşular arası karşılıklı yardımlaşma, mesleki geçiş dönemi yardımları. Bu tür şeyler hakkında da konuşuluyor, ancak daha çok azı gerçekleştirildi, daha sorumluların adı konmadı, ilişkiler tartışılmadı.

Kesin olan bir şey var: Kadının değişen konumu dolayısıyla ortaya çıkan aile ve çocuklarla ilgili sorunlar, tek başına kadınlar tarafından çözülemez, bunun için kamuoyunun, toplumun sorumluluk üslenmesi gerek. Bu, daha yapılmıyor. Kadın raporuna göre yalnızca anaokullarının sayısında bile en az üçte bir oranında bir artış zorunlu; ki annelerin sayısız acil durum çözümleri ihtiyaç sayılmazken bu sayı da sadece buz dağının, gereksinimin, suyun üstünde kalan kısmına dayanıyor.

Kadınlar, sorunun çözümünde yardım göreceklerine, yüz yıldan uzun süredir eleştiriliyor. Konuyla ilgili önemli bir sözcük olan *anne emeği* aynı zamanda bir küfür. Toplum kendi başarısızlığını annelere saldırısıyla telafi etti, iddialarını tanımadı, annelere iade etti.

Saldırı iki farklı düzlemde gerçekleşti: Birincisi, annelerin çalışmaya başlamasından bu yana, bu kadınlara inanılmaz iftiralar atıldı: Federal Almanya'da gündüzleri evde tek başına kalan 3 milyon çocuk varmış. Çalışan annelerin on yaşın altındaki çocuklarının maksimum yüzde 3 ila 4'üne eksik derecede bakıldığı artık biliniyor. Gençliğin artan suç oranları, annelerin çalışmasının bir sonucuymuş; istatistikler, çalışan annelerin çocuklarının diğerlerinden daha sık suç işlemediklerini gösteriyor. Evlilikler, kadınların çalışmasının kurbanı oluyormuş; kadınların çalıştığı evliliklerin daha nadir boşanmayla sonuçlandığı ortaya çıktı. Kadınlar, lüks gereksinimleri nedeniyle çalışıyormuş; DGB bu arada çalışan kadmların çoğunun kocalarımn gelirinin istatistiksel olarak belirlenen asgari geçim düzeyinin altında olduğunu gösteren araştırma sonuçları yayımladı.

İftiralar çürütüldü ama kamuoyu yoklamaları geriye kalanın ne olduğunu gösteriyor: Halkın büyük çoğunluğu evli kadınların ve annelerin çalışmasını çocukların iyiliği adına reddediyor.[21] Böylece, ka-

21 *ifas-report: Frau und Öffentlichkeit*, Bad Godesberg, Nisan 1965: Görüşülen erkeklerin yüzde 72'si, kadınlarınsa yüzde 68'i kadınların çalışmasının normal olma-

dınlara çocukları kullanılarak şantaj yapılıyor ve kadınların kendilerine çocukları kullanılarak şantaj yapılmasına göz yummamaları, öncelikli olarak çocuklarıyla ilgilenmeleri talebini doğal olarak kabul etmeleri insaniliklerinden olsa gerek. Güya küçük çocuklar için endişelendiklerinden kadınları ayıplayan, kandıranlar ise çelişkili davranıyor: kiliseler, partiler, parlamenterler. Çocuklar için sözde o kadar endişelenen toplum da bugüne kadar yeterli sayıda anaokulunu kullanıma açmayı beceremedi. Çocuk yurtları soğukluk ve yalnızlık mahalleri, okullar yeterli donanıma sahip değil, toplumsal olarak dışlanan gruplardan çocuklar okullara bağlı anaokullarına bile alınmıyor, onun yerine, çok geç olduğunda yardımcı okullara* gönderiliyorlar, yeterince çocuk bahçesi yok ve annelere yapılan sosyal yardıma çok az önem veriliyor. Annelerin çalışmasına yönelik eleştirilerin sertliği –hatta kimileri yasa ile yasaklamak istiyor[22]– çocuklar için yapılan diğer şeylere ters düşüyor. Çocukları için canlarını dişlerine takan çalışan annelerde yaratılan kronik vicdan azabı, devlete ve topluma, partilere, kiliselere, parlamenterlere kadınlara olduğundan çok daha fazla yakışırdı.

İkincisi, anneliğin kadının tabiatı açısından aynı zamanda yaşamını ifa etmesi anlamına da gelen birincil hedefi, mevcudiyetini *anlamlandıracak* en yüce amacı olduğunu kanıtlamak için şaşırtıcı çabalar gösterildi. Son dönemdeki kadın literatürünü iyice bilince, Betty Friadan, Simone de Beauvoir ve diğer birkaç kişinin yazdıkları hariç her yayının –federal hükümetin kadın raporunun sözleri ile– "kadının bedensel ve ruhsal yaradılışı açısından anne olmak üzere varolduğu" konusunda kadınları temin etmekten geri durmadığı görülecektir. Alexander Mitscherlich: "Toplumun tabularında annelik rolünün idealize edilmesi, türün devamı için anne-çocuk ilişkisinin toplumsal kurallar aracılığıyla sıkı sıkıya garanti altına alınmak zorunda olduğunu, ayrıca, bu garantilerin sıklıkla yeterli olmadığını ve

dığını düşünüyor. Görüşülen, çalışan ve çalışmayan kadınların, çalışan ve çalışmayan annelerin yüzde 88 ila 92'si annelerin mesleklerinden vazgeçmeleri gerektiğini düşünüyor.

* Öğrenme zorluğu olan çocukların gönderildiği okul tipi.

22 Denkschrift über Teilzeitarbeit von Frauen in: *Die Denkschriften der EKD* – Texte und Kommentar von Alfred Odin, Neukirchen Vluyn, s. 44, 1966.

bir ideal tarafından eksikliklerin üstünün örtülmesi gerektiğini gösteriyor."[23]

Yani, çalışan kadınların fiili sorunlarına yük olarak bir de annelik rollerinin idealize edilmesi ekleniyor. Bu yük, ücretli çalışan kadınların çoğunluğunun yaşamlarım aynı gerçekçi olmayan şemaya göre planlamasıyla hazmediliyor: Çalışmalarını geçici olarak görüyor, yalnızca aile, çocukların iyiliği için çalıştıklarını iddia ediyor ve kendileri de buna inanıyorlar. Bu, bekar olanlar için de, evli olanlar için de geçerli; yalnızca boşanmış olanlar, bu konuda bir istisna oluşturuyor.[24] Ancak Elisabeth Pfeil aile ile ilgili çalışma gerekçelerinin dönüşüme uğradığını (ilk önce ev eşyaları, ardından ev, sonra çocukların eğitimi için çalışılıyor), yani söz konusu şemaya genelde uyulmadığını, ücretli çalışmanın öngörülenden yıllarca daha uzun sürdüğünü kanıtladı.[25] Gerçekten de, kadınlar çalışma sürelerini baştan sona endüstrinin işgücü gereksinimine uyduruyorlar. Aileleri için çalıştıklarına inanıyor ve aslında başka yasalara uyduklarını bilmiyorlar.

Peki, çalışmalarını hayatlarının gerçek hedefini ıskalamak olarak görmek zorunda olan, ayrıca geçici sanan, yani olası iyileşmelerden bir beklentisi olmayan işçi kadın nasıl daha yüksek ücretler ve daha iyi çalışma koşulları için mücadele edebilir? Daha düşük ücretlerle yapılan aşağılamaya bir de yanlış, tabiatı ve toplum açısından yanlış davrandığı şüphesi eklenince nasıl mücadele edebilir? Kısaca alınmış. Olması gereken yer olan evde mücadele edemez, mücadele etmesi gereken işyerine ait değildir. Evde çocuklar vardır ya da geliyorlardır, işyerinde iş vardır. Canı çıkana kadar çalışmaktan başka ne yapabilir ki? "Nereden gelip nereye gittikleri hakkında düşünmek için akşamları fazlasıyla bitkindirler." (Brecht)

Sosyal demokrasi sonucunda biçimsel bir hak eşitliği uğruna erkeklerin ve kadınların özgürleşme mücadelesinden vazgeçtikten sonra, sendikalar nasıl seslerini yükseltecek? Sendikalar, hak eşitliğinin ön-

23. Alexander Mitscherlich: *Auf dem Weg zur vaterlosen Gesellschaft – Ideen zur Sozialpsychologie*, München, s. 95, 1963.

24. Hamburg'daki bir kimya tesisinde bize açık açık şunu söylediler: Bizim için ideal çalışan, çocuklu, evliliği dağılmış 30 yaşındaki kadındır. Bir işi olduğuna şükrediyor ve ona göre davranıyor. İşten ayrılma tehlikesi yok.

25 Elisabeth Pfeil: Die Berufstätigkeit von Müttern, Tübingen 1961

koşulu olan toplumsal koşulları değiştirme, işçi sınıfını efendilik ve kölelik mekanizmasından kurtarma, emek-sermaye çelişkisini ortadan kaldırma hedefinden artık vazgeçtiyse, sendikalarda nasıl kadınlarla dayanışma nasıl uygulanacak? Kadınların ezilmesi herkesin ezilmesinin bir parçası olarak görülmeyecekse, eşit haklara sahip olmaları nasıl herkesin kurtuluşunun bir adımı olarak görülecek?

Üniversite mezunu, durumu daha iyi olan kadınlar bu sorundan mağdur ve aynı zamanda değil. Başka bir ifade ile, hak eşitliğinin kurbanılar. Toplumsal özgürleşme mücadelesinin sürmemesi ve bir cinsler mücadelesi olarak çarpıtılmasıyla otomatik olarak ezilenlerin tarafına düştüler, toplumsal açıdan daha yukarıda olmalarına rağmen annelerin çalışmasına karşı saldırıların atış alanına düştüler, annelik rolünün ideolojikleştirilmesine, kızların ev kadını ve anne olmak üzere yetiştirilmesine maruz kalıyorlar. Bu, çocuk sahibi olduklarında doruğa çıkıyor; annelik toplumsal farkları tanımıyor. Yeni rol tanımlamasında eğitimli kadınlar işçi kadınlarla aynı yöntemlere tabi, aynı onlar gibi "annelikle yetinmeyi" istemediği şüphesi ile karşı karşıya kalıyor, psikolojik açıdan aynı baskıya, sıklıkla da, anaokulu ve hizmetçi yokluğundan, fiilen aynı zorluklara maruz kalıyorlar. Bu sorunları çözmek için ellerinde genelde daha fazla olanak olduğundan geçici de olsa, kıskaca alınıyorlar. Yeterli ölçüde rasyonalist olmayan, topluma neredeyse hiç eleştirel yaklaşmayan üniversite öğrenimleri, onlara durumlarını kendileri ile yalnızca kısmen ilişkili olan daha büyük bir mücadelenin bir parçası olarak algılama olanağını vermiyor. Fantezileri, duyarlık yetileri ve deneyimleri, endüstri ve ticaret alanlarında çalışan hemcinslerinin durumunu tasavvur etmelerine nadiren yetiyor; ahlakları ve sosyal politik bilgileriyse onlarla dayanışmaya yetmiyor.

İşçi ve beyaz yakalı kadınların eşit haklara sahip olmasını, çalışan nüfusun özgürleşmesini engellemek için, kadınlara, bütün kadınlara yönelik ayrımcılık vazgeçilmez. Topluma, muktedirlere yönelik ev dışı çalışma durumunda çocuk yetiştirilmesi sorununun çözümüne destek vermeyi reddetme suçlamasının ortaya çıkmaması için, bütün çalışan annelere iftira atılması, bütün kadınların ev kadını ve anne olarak belirlenen doğalarında eşitlenmeleri vazgeçilmez. *Kadınlık çıl-*

*gınlığının** nedeni bu yönde aranmalı. Bu, bu tür bağlantıların bilgisi ile Betty Friedan'ın yaptığından çok daha ayrıntılı betimlenebilir.

Protestonun zamanı geldi ama gerçekleşmiyor. Ona yol açan, yalnızca ezme yöntemi ve araçlarının incelenmesi değil, kışkırtan şeylerin başında ürün geliyor: milyonlarca aptal, duyarsızlaşmış, apolitik, Farah Diba ve Süreyya'ya hayranlık duyan, canı çıkana kadar çalışan, iyi niyetle yanlış yapan, çocuklarını döven kadınlar. Ve onlar hâlâ çoğunlukta.

Bu yazı, Christa Rotzoll'un derlediği *Emanzipation und Ehe* (Özgürleşme ve Evlilik, Münih 1968) adlı kitapta yayımlandı.

* ABD'li feminist yazar Betty Friedan'ın *The Feminie Mystique* adlı kitabı, Almancada *Weiblichkeitswahn*, Türkçede *Kadınlığın Gizemi* (çev. Tahire Mertoğlu, E Yayınları, 1983) adıyla yayımlandı.

RAF'ın kurucularından Ulrike M. Meinhof, bugün hâlâ Avrupa solunun en çok tanınan ve en tartışmalı figürlerinden biri: 1970 yılında, sadece söz söylemenin bir hükmünün olmadığına kanaat getirerek, kalemle başladığı politik mücadele hayatını silahla sürdürmeye karar vermesi, Meinhof'u vicdanlara seslenmek yerine, kapitalizme karşı doğrudan eyleme girişmenin sembolü haline getirdi.

Yazarın 1959-1969 yılları arasında, o dönem Almanya'nın en çok okunan ve en etkili sol dergisi *konkret*'de yayımlanan makaleleri etkisi on yıllarca sürecek bir dönemin resmini oldukça canlı bir biçimde çiziyor.

Savaşın antikomünizm sosuna bulanmış diplomatik ataklarla sürdüğü, nükleer silahlanma politikalarının bir tehdit olarak gündemde tutulduğu, tüm dünyayı etkisi altına alacak '68 ruhunun Vietnam Savaşına tepki olarak biriktiği yıllarda; sosyal demokrasinin acizliğinden kadın sorununa, göçmen işçilerin durumundan Nazizm kâbusunu üzerinden atmaya çalışan Almanya'nın ruh haline, sendikaların burjuva basınla kolkola girerek yangın söndürücülük görevi üstlendiği toplumsal muhalefetin ve öğrenci hareketlerinin filizlenmeye başladığı bir dönemi tüm hatlarıyla yansıtan *Protestodan Direnişe* aynı zamanda meclise giremediği için değil, kendini sokağa ait gördüğü için sokağa çıkan radikal bir muhalefetin doğuşuna ve aralarında Ulrike M. Meinhof'un da bulunduğu kendisi küçük ama etkisi büyük bir azınlığın yeraltında silahlı mücadeleye atılmasına da tanıklık ediyor.

ISBN: 978-975-570-591-0
9 789755 705910

14 TL

www.selyayincilik.com
www.twitter.com/selyayincilik
www.facebook.com/SelYayincilik